

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

**BİR TOPLUMDA DEMOKRASİNİN GELİŞMESİNDE “YEREL
YÖNETİMLER”İN ROLÜ: TARİHSEL, SİYASAL VE İDARİ
ANLAMDA BİR ANALİZ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fevzi YAHŞI

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Fikret ÇELİK

Kırıkkale – 2014

Jüri Kabul Belgesi

Fevzi YAHŞI tarafından hazırlanan **Bir Toplumda Demokrasinin Gelişmesinde “Yerel Yönetimler”in Rolü: Tarihsel, Siyasal ve İdari Anlamda Bir Analiz** başlıklı bu çalışma, 20/05/2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Kamu Yönetimi Bilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Doç. Dr. Cemal FEDAYİ

Üye

Yrd. Doç. Dr. Fikret ÇELİK

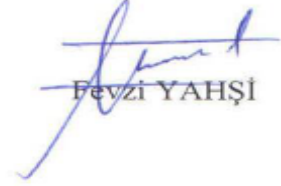
(Danışman)

Üye

Yrd. Doç. Dr. Kamil ŞAHİN

Kişisel Kabul Sayfası

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Bir Toplumda Demokrasinin Gelişmesinde “Yerel Yönetimler”in Rolü: Tarihsel, Siyasal ve İdari Anlamda Bir Analiz**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım. 20/05/2014

Fevzi YAHŞI

ÖNSÖZ

Günümüzde demokrasinin temel hücreleri olarak görülen yerel yönetimler, halkın yönetime katılımı ve demokrasinin işlerliğini sağlaması açısından oldukça önemli yönetsel birimlerdir. Demokrasi okulu, demokrasi eğitimin verildiği birim, halka demokratik siyasal olgunluğun ve demokratik terbiyenin verildiği yer olarak ifade edilen yerel yönetimler, bu anlamda demokrasinin tabandan tavana yayılmasında, demokrasinin yaygınlaşması ve gelişmesinde çok önemli roller üstlenmektedirler. Bu denli önemli olan yerel yönetimler ve demokrasi ilişkisi tezin amacı doğrultusunda, toplumlarda demokrasinin gelişmesinde yerel yönetimlerin oynadığı rollerin incelenmesi ve irdelenmesi akademik anlamda önemli bir gereklilik oluşturmuştur.

Bu tezin hazırlanması ve tamamlanması sürecinde öncelikle bana desteğini ve yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Fikret ÇELİK'e teşekkürü borç bilirim. Ayrıca yüksek lisansa başlama, ders ve tezin hazırlanması aşamalarında yardımları bulunan hocalarıma ve arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım. Bu uzun süreçte hep yanımda olan özellikle sevdiğim insana, ailem ve arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunar, canım babamı kaybettiğim bu tez döneminde yanımda olan bütün dostlarıma saygılarımı ve sevgilerimi iletmek isterim.

ÖZET

YAHŞI, Fevzi, Bir Toplumda Demokrasinin Gelişmesinde “Yerel Yönetimler”in Rolü: Tarihsel, Siyasal ve İdari Anlamda Bir Analiz, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2014

Halkın yönetime katılımını sağlayan mekanizma ve yerel demokrasiler olarak bilinen yerel yönetimler, yerelleşmeye yönelik atılan küresel çabalarla birlikte giderek önem kazanan idari birimler olarak son derece önemlidir. Yerel halka demokrasi bilincinin kazandırılmasında, yerel özerkliğin sağlanmasında temel kurumlar olan demokratik yerel yönetimler, bu noktada önemli görevler üstlenmektedirler. Çalışmada bu kadar önemli görevler üstlenen demokratik yerel yönetimlerin, toplumlarda demokrasinin gelişmesini sağlayan kurumlar olarak oynadıkları rollerin belirtilmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Sonuç olarak demokrasinin yaygınlaştırılması ve toplumlarda demokrasinin geliştirilmesi için öncelikli olarak yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Çalışma üç bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde genel olarak demokrasi olgusu incelenmiştir. İkinci bölümde ise yerel yönetimlerin kavramsal analizi ve demokrasi ile ilişkisi anlatılmıştır. Ayrıca küreselleşme ve yerelleşme çerçevesinde 21. yüzyılda yerel yönetimler konusu ele alınmıştır. Son bölümde ise yerel katılım ve katılımın demokrasinin gelişmesindeki etkisi incelenmiştir. Daha sonra yerel demokrasi ve yerel demokrasi ilkeleri konusu ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Son kısımda ise yerelleşme üzerine yapılan uluslararası çabalar irdelenmiştir. Geniş bir literatür taraması tekniği sonucu oluşturulan tezde birincil ve ikincil kaynaklar kullanılmıştır.

Anahtar Sözcükler

1. Demokrasi
2. Yerel Yönetimler
3. Katılım
4. Yerelleşme
5. Yerel Demokrasi

ABSTRACT

YAHŞI, Fevzi, Role of “Local Governances” in the Development of Democracy within a Society: A Historical, Political and Administrative Analysis, Master Thesis, Kırıkkale, 2014

Local governances, considered as a mechanism which provides the public to participate in the administration therefore creating a sphere of local democracy, have become very important administrative units because of the global efforts about localization. Democratic local governances carry out an important role in earning the local public a certain level of democratic conscience and to provide the local sovereignty. This study aims to determine and evaluate the role democratic local governances play as institutions which help the development of democracy in societies. It should be mentioned that to generalize democracy and develop it within the societies, local governances should be strengthened and advanced.

The work consists of three chapters. First chapter evaluates the concept of democracy. Second chapter makes a conceptual analysis of local governances and their relation with democracy. Also, the subject of local governances within the framework of globalization and localization in 21st century has been analyzed. Final chapter investigates local participation and the effect of participation in the development of democracy. Also, local democracy and the principles of local democracy are analyzed. Finally, international efforts on localization have been explicated. The thesis is created through an extensive literature review, where first and secondary resources are used.

KeyWords

1. Democracy
2. Local Governances
3. Participation
4. Decentralization
5. Local Democracy

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
CEMR	: Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi
dğ.	: Diğerleri
FMCU-UTO	: Dünya Birleşmiş Kentler Federasyonu
IULA-EMME	: Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği
M.Ö.	: Milattan Önce
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
UCLG	: Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Dünya Teşkilatı
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNHabitat	: Birleşmiş Milletler İnsan Yerleştirmeleri Merkezi
Y.y.	: Yüzyıl

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
KISALTMALAR.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MODERN BİR SİYASAL SİSTEM OLARAK DEMOKRASİ

1. Kavramsal Çerçeve.....	7
2. Demokrasinin Tarihsel Gelişimi.....	11
2.1. İlkçağda Demokrasi.....	11
2.2. Ortaçağ ve Rönesans Döneminde Demokrasi.....	15
2.3. Ön Modern Dönemde Demokrasi.....	17
2.4. Aydınlanma Çağı ve Sonrası Demokrasi.....	20
3. Modern Dönemde Demokrasi Nedir,.....	21
4. Demokratik Toplum nedir.....	25
5. Demokrasinin Dayandığı İlkeler.....	27
5.1. Özgürlük.....	28
5.2. Eşitlik.....	30
5.3. Hukuk Devletinin Üstünlüğü.....	32
6. Demokrasinin Temel Özellikleri.....	33
6.1. Özgür, Adil ve Düzenli Seçimler.....	34

6.2	Çoğunluk Yönetimi.....	35
6.3	Çoğulculuk	36
6.4	Sivil/Medeni Haklar ve Siyasal Özgürlükler.....	38
7.	Demokrasi Kuramları.....	40
7.1.	Doğrudan Demokrasi.....	40
7.2.	Temsili Demokrasi.....	41
7.3.	Yarı Doğrudan Demokrasi.....	42
7.4.	Çoğulcu ve Katılımcı Demokrasi.....	43
7.5.	Sosyal Demokrasi.....	45
7.6.	Müzakereci ve Oydaşmacı demokrasi.....	45
8.	Demokrasi Modelleri.....	46
8.1.	Liberal ve Anayasal Demokrasi.....	47
8.2.	Radikal Demokrasi	48
8.3.	Korumacı Demokrasi	48
8.4.	Militan Demokrasi.....	49
8.5.	Westminster Modeli Demokrasi.....	50
9.	Modern Demokrasinin Geleceği Üzerine Tartışmalar	50

İKİNCİ BÖLÜM

MODERN BİR YÖNETİM AYGITI OLARAK YEREL YÖNETİMLER

1.	Kavramsal Çerçeve.....	57
2.	Yerel Yönetimlerin Tarihsel Kökenleri.....	60
2.1.	İlkçağ ve Ortaçağda Yerel Yönetimler.....	61
2.2.	Modern Çağa Girerken Yerel Yönetimler.....	65
2.3.	Sanayi Devrimi ve Sonrası Yerel Yönetimler.....	67

3.	Yerel Yönetimlerin Varlık Nedenleri.....	70
3.1.	Siyasal Nedenler.....	71
3.2.	İdari Nedenler.....	73
3.3.	Toplumsal ve Ekonomik nedenler.....	74
4.	Yerel Yönetimlerin Özellikleri.....	75
5.	Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum.....	77
6.	Yerel Yönetimlerin Türleri.....	79
6.1.	Siyasal Yerinden Yönetim.....	80
6.2.	İdari Yerinden Yönetim.....	80
6.2.1.	Hizmet Yönünden Yerinden Yönetim.....	81
6.2.2.	Coğrafi Yerinden Yönetim.....	82
7.	Yerel Yönetimler ve Demokrasi İlişkisi.....	82
8.	Demokratik Yerel Yönetimlerin İlkeleri.....	86
8.1.	Demokrasi İlkesi.....	87
8.2.	Yerellik “Subsidiarity” İlkesi.....	88
8.3.	Özerklik İlkesi.....	89
8.4.	Vesayet Denetimi İlkesi.....	90
8.5.	Etkinlik ve Verimlilik İlkesi.....	91
8.6.	Sosyal Adalet İlkesi.....	92
8.7.	Açıklık -Şeffaflık İlkesi.....	93
8.8.	Görev, gelir ve Yetki Bölüşümü ilkesi.....	94
9.	Küreselleşme-Yerelleşme Tartışmaları Işığında, 21. Yy.’da Yerel Yönetimler...95	

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLERİN DEMOKRASİNİN GELİŞMESİNDEKİ ROLÜ VE DEMOKRASİ İLİŞKİSİNDE YERELLEŞME YÖNÜNDE ÖNE ÇIKAN TARTIŞMALAR İLE ULUSLARARASI ÇABALAR

1. Yerelleşme Çabaları ve Yerel Yönetimlerin Demokrasinin Gelişmesindeki Rolü.....	104
1.1. Komün ve Yerel Yönetimler Perspektifinden, Komün Anlayışının Yerelleşme Adına Önemi.....	104
1.2. Komün ve Demokrasi İlişkisi.....	110
1.3. Yerel Yönetimlerde Katılım.....	113
1.3.1. Yerel Yönetimlerde Katılım Türleri.....	115
1.3.1.1. Kent Konseyi.....	115
1.3.1.2. Halk Oylaması	116
1.3.1.3. Halk Toplantıları	117
1.3.1.4. Yurttaş Kurulları	118
1.3.1.5. Danışma Kurulları.....	119
1.3.1.6. Yerel Gündem 21.....	119
1.3.1.7. Meclis Toplantılarına Katılım ve Kent Meclisleri.....	120
1.3.1.8. İletişim Teknolojisi ve İnternet	121
1.4. Katılım.....	122
1.4.1. Siyasal Katılım.....	123
1.4.2. Yerel Katılım.....	126
1.4.3. Katılımın Demokrasinin Gelişmesine Etkisi.....	127
1.5. Yerel Demokrasi.....	129
1.5.1. Yerel Demokrasinin İlkeleri.....	131
1.5.1.1. Yerel demokrasilerde Karar Alma Süreci ve Karar Organlarının Oluşumu.....	131
1.5.1.2. Yerel Yönetimlerde Görev ve Gelir Paylaşımı.....	132
1.5.1.3. Merkezi Yönetim-Yerel Yönetim Arasındaki İktidar İlişkileri.....	133

1.5.1.4. Şeffaflık(Açıklık) ve Halkın Yerel Yönetimleri Denetleyebilmesi.....	135
1.5.1.5. Demokratik Davranış İlkesi.....	136
1.5.1.6. Tarafsızlık İlkesi.....	137
1.5.1.7. Etkinlik ve Verimlilik İlkesi.....	138
1.5.1.8. Sosyal Adalet İlkesi.....	139
1.5.2. Yerel Demokrasi ve Yerel Özerklik İlişkisi.....	140
2. Günümüz Demokrasi Tartışmalarında Yerelleşme Yönünde Öne Çıkan Tartışmalar ve Uluslararası Çabalar.....	142
2.1. Yerel Yönetimler ve Demokrasi İlişkisinin Uluslararası Alanda Siyaset Tartışmalarında Yeri	142
2.2. Demokratik Yerel Yönetimlerin, Günümüz Toplumunun Gelişimindeki Yeri ve Önemi	145
2.3. Demokratik Yerel Yönetimler Adına Uluslararası Girişimler.....	147
2.3.1. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı	147
2.3.2. Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Dünya Teşkilatı	149
2.3.3. Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR).....	150
2.3.4. Avrupa Kentsel Şartı.....	150
2.3.5. Avrupa Yerel Topluluklar veya Yönetimler arasında Sınır Ötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi.....	151
2.3.6. Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi.....	152
SONUÇ.....	154
KAYNAKÇA.....	160

GİRİŞ

Kökenleri Antik Yunan medeniyetine kadar götürülen, halkın iktidara katılımı, çoğunluğun egemenliği, halkın kendi kendini idaresi olarak ifade edilen demokrasi olgusu, günümüz dünyasında en iyi yönetim biçimi olarak nitelendirilmektedir. Tarihsel gelişim sürecinde önemli değişim ve dönüşümler geçiren demokrasi, İlk çağlarda Antik Yunan sitesinde yurttaşların yönetime doğrudan katıldığı ve egemenliği doğrudan kullandığı doğrudan demokrasi şeklinde görülürken, Ortaçağda feodal sistemin ve kilisenin etkin olarak egemenliğe etki ettiği ve demokrasinin önünde büyük bir engel olduğu bir süreçten geçmiştir. Rönesans ve reform hareketleri ile bir düşünce olarak tekrar gelişme kaydeden demokrasi, Yeniçağda özgürlüğün, eşitliğin, hukukun hâkim olduğu temsili liberal bir yönetimi vurgulamıştır. Daha sonraki yüzyıllarda ise demokratikleşme dalgalarının bütün dünya genelinde yayıldığı ve geliştiği ve modern bir yönetim aygıtı olarak, liberal ve katılımcı demokratik sistemlerin yaygınlaştığı ve demokrasinin küresel anlamda yükselişe geçtiği ve günümüzde de en önemli dönemini yaşadığı belirtilmektedir.

Günümüzde demokratik toplum olarak ifade edilen ve her türlü görüşü içinde bulunduran, kişi hak ve özgürlüklerini koruyan, özgürlük, eşitlik ve birlik anlayışı içinde yaşamayı amaç edinen yerel yönetimler, demokratik birimler olarak toplumda katılım duygusunu artırarak, özellikle katılımcı demokrasinin gelişmesini ve yaygınlaşmasını sağlarlar. Bu noktada demokratik liberal sistemlerde, bireysel hak ve özgürlükler olarak belirtilen özgürlüklerin, kanunların ve hizmetlerin bireylere adil bir biçimde uygulanmasını öngörürler. Eşitliklerin ve bu iki ilkenin birbirleriyle olan ilişkisinden doğan ve insan hakları, kuvvetler ayrılığı ve federalizm noktasında, bireysel hak ve özgürlükleri korumak amaçlı olarak devletin iktidarının sınırlanması gereğini öngören, hukuk devletinin üstünlüğünü belirten bu temel ilkeler, demokrasilerde vazgeçilmez olgular haline gelmişlerdir.

Günümüz demokrasileri, rekabetçi, özgür, düzenli aralıklarla tekrarlanan ve oy kullanma hakkını ifade eden halkın iktidarını ve halkın temsilini sağlayan siyasal seçimlere imkân veren ve azınlık haklarını da ihlal etmemek şartıyla halkın çoğunluk tarafından idare edilmesi, yani çoğunluk egemenliği ve yönetimini öngören

sistemlerdir. Bu anlamda bugün istenen demokratik sistemler, toplumsal alandaki bütün farklılıkları bir arada tutmayı ve bu kültürel çeşitliliğin ortak menfaat etrafında özgürce örgütlenmesini anlatan çoğulculuğu ve demokratik sistemlerin vazgeçilmez doğal bir hakkı olan siyasal özgürlüklerin hayat bulduğu liberal, temsili ve katılımcı demokratik sistemleri ifade eder.

Halkın çoğunluğunun temsil edildiği, çoğulcu sistemler ve demokrasiye katılımı yaygın hale getirme ve geliştirme düşüncesini içeren günümüz demokrasileri için “katılım” etkeni oldukça önemlidir. Çünkü özellikle yerel halkın karar verme sürecine katılımını öngören ve kamusal hizmetlerin etkinliğinin de bu yerel demokrasilerin sağlaması neticesinde “katılımcı demokrasi” anlayışı büyük önem kazanmıştır.

Bu anlamda tarihin son yönetim biçimi olarak görülen temsili liberal demokrasiler, 21.yüzyılda yalnızca Batı’da değil, bütün dünya geneline yayılmış ve bu sistem dünyada yaşanan ideolojik değişim sürecinin son halkası olarak görülmüştür. Liberal demokrasiler bugün çağdaş demokratik rejimler arasında büyük bir başarı kazanmış ve bir katılım aracı olarak tarihin sonu tezi tartışmaları yaşanmıştır.

Böylece yönetim biliminde adem-i merkeziyet olarak ifade edilen demokratik, özerk, merkez dışıcılık olarak belirtilen yerel yönetimler, günümüzde modern yönetim aygıtları olarak merkezin ve merkezçiliğin yükünü azaltıp, yerel birimlere yetki devredilmesi şeklinde oluşan karar alma organları ile seçimle belirlenen, yerel halkın ortak gereksinimlerini karşılamak üzere oluşturulan demokratik yerel birimlerdir.

Tarihsel gelişimi ve kökenleri itibariyle demokrasi olgusu gibi yerel yönetimlerde Antik Yunan’a kadar götürülebilir. İlk çağlarda görülen site, polis benzeri şehir devleti ve kentsel yapılanmaları yerel yönetimlerin ilk örnekleri sayılmıştır. Daha sonra gündeme gelen komün yönetimleri de yerel özerkliklerin koruyucusu ve demokrasilerin temel hücreleri konumundaki yurttaş birimleri oluşmuştur. Ortaçağ feodal yapılanması ise komünlerin gelişmesi ve yaygınlaşmasına önemli bir engel olarak ortaya çıkmışlardır. Modern döneme

girilirken ve aydınlanma döneminde ise bir kısım düşünürler yerel yönetimlere gereksiz birimler gözüyle bakmış, bir kısım faydacı düşünürde yerel yönetimleri özgürlüğü geliştiren ve önemli ara kurumlar olarak görmüşlerdir. Liberal öğretinin etkisiyle, 19. ve 20.yüzyıllar ise yerel yönetimler için altın bir dönem olarak görülürken, yerelleşme ve yerel özerkliklere daha çok ilgi ve önem yine bu dönemde olmuştur.

Yerel yönetimler, demokrasi inancından ileri gelen ve yerel halkın yönetime katılımını sağlaması bakımından, siyasal, yönetsel, toplumsal ve ekonomik nedenlerden ötürü varlıklarını devam ettiren kuruluşlardır. Demokrasi hücreleri olarak görülen yerel yönetimler, demokratik bir toplumun oluşmasında temel bir eğitim kurumu gibi görev alarak, yerelliği ve yerel özerkliği gerçekleştiren, katılımı, kamusal hizmetlerde etkinliği ve verimliliği artıran bazı niteliklere sahiptir. Çünkü yerel birimler, idari ve mali anlamda özerk yapılara sahip olup, bu özerkliklerini vesayet denetimi ilkesi gereği hesap verilebilir, açık ve saydam demokratik bir niteliğe göre yapma imkânına sahiptirler. Yerel yönetimler; katılımcı, çoğulcu, demokratik özellikleri yanında bu işlevleri yerine getiren bir sivil toplum kuruluşu olarak işlev görmeleri beklenmektedir.

Bu beklenti çerçevesinde, yerel yönetim ve demokrasi ilişkisi gerek tarihsel gerekse siyasal anlamda incelenmesi gereken öneme sahiptir. Çünkü yerel yönetimler halka en yakın yönetim birimleri olarak ve halkın yönetime katılımını sağlaması açısından, demokrasiye işlerlik kazandıran, halka demokrasi eğitimin verildiği, demokratikleşme açısından çok önemli katkılar sağlayan birimler olarak görülür. Demokratik yerel yönetimler diğer bir ifadeyle, yerel demokrasiler içiçe kavramlar olup, özerkliğin, demokrasinin, yerelliğin, yerel hizmetlerde etkinlik ve verimliliğin gerçekleştirilmesi açısından temel bir öneme sahiptir.

Bu açıklamalar ışığında, günümüzde yaşanan küreselleşme-yerelleşme tartışmaları çerçevesinde, yerel yönetimler demokrasinin temel hücresi olup, bu bağlamda yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve geliştirilmesi düşüncesi yaygınlaşmıştır. Yerel demokrasi ve yerel özerklik bağlamında, demokrasi ile yerel yönetimler arasındaki ilişkiye bakılırsa özgürlük, siyasal katılma, etkinlik ve

demokratik eğilimlerinin artması ve güçlenmesinde yerel yönetim birimlerinin toplumsal bazda ulusların demokratik kültür kazanmalarında önemli roller üstlendikleri bir gerçektir. Dolayısıyla yerel yönetimler, demokrasinin yaşam bulmasında katılımın yaygınlaşmasında ve demokrasinin tabandan, tavana doğru genişlemesinde önemli birimler olduklarından, bu konunun incelenmesi ayrı bir önem arz etmektedir. Bu çalışmada yerel yönetimler, demokrasi özelinde toplumlarda demokrasinin gelişmesinde yerel yönetimlerin rollerini tarihsel, siyasal ve idari anlamda, kuramsal perspektiflerle analiz edilerek belirlenmeye çalışılacaktır.

Bu açıklamalar ışığında, bugün demokrasi ve yerel yönetim olguları oldukça önemli yapılar olup gittikçe küreselleşen ve yerelleşen dünyamızda özellikle bu ilişkinin bir sonucu olan yerel demokrasilerin incelenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda yapılan çalışma, yerel yönetimler ve demokrasi özelinde ayrıntılarıyla ele alınacak ve üç temel bölüm ile çalışma değerlendirilecektir.

Birinci bölümde, modern dönemin en önemli siyasal yönetim aygıtı olan demokrasi olgusunun ilk olarak kavramsal analizi yapılacak olup, daha sonra demokrasi kavramının tarihsel gelişimi ayrıntısıyla incelenecektir. İlk, orta, yeni ve yakın çağlarda demokrasinin gelişim sürecine değinildikten sonra, modern dönemde demokrasi konusu irdelenecektir. Kavramsal ve tarihsel analizden sonra, demokratik toplum olgusuna değinilip, demokrasinin dayandığı ve esas aldığı temel ilke ve değerler ele alınacaktır. Sonraki kısımda ise demokrasinin temel özellikleri konu edinilip, demokrasinin kuramsal yönden farklı tasniflerine değinilecektir. Yine bu bölümde farklı çeşitleri bulunan demokrasi modelleri irdelenecek olup, bu bölümün belki de en çarpıcı, güncel ve özel konusu olan demokrasinin geleceği üzerinde günümüz tartışmaları incelenecektir.

İkinci bölümde ise yerel yönetimler konusu ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Burada da yine öncelikle kavramsal çerçevesiyle yerel yönetimler olgusu incelenecek olup, tarihsel kökenleri itibariyle yerel yönetimlerin geçirdiği değişim ve dönüşümler anlatılacaktır. Daha sonra yerel yönetimlerin varlık nedenleri konu edinilip, yerel yönetimlerin temel özellikleri ayrıntısıyla irdelenecektir. Bir sonraki kısımda ise yerel yönetimlerin sivil toplumla ilgisi konu edilecek ve yerel yönetimlerin siyasi ve

idari yönden türleri ele alınıp, yerel yönetimlerin demokrasiyle ilişkisi ayrıntılı olarak analiz edilecektir. Bir sonraki kısımda ise demokratik yerel yönetimlerin temel aldığı ilkeler olan yerellik, özerklik, demokratiklik, vesayet denetimi, etkinlik ve verimlilik, sosyal adalet, açıklık, şeffaflık ve görev, gelir ve yetki bölüşümü ilkeleri ele alınacaktır. Son olarak ise küreselleşme-yerelleşme tartışmaları ışığında 21. yüzyılda yerel yönetimler konusu ayrıntısıyla incelenecektir.

Üçüncü ve son bölümde ise yerelleşme çabalarında, yerel yönetimlerin demokrasinin gelişmesindeki rolü ve demokrasi tartışmalarında yerelleşme yönünde öne çıkan tartışmalar ile uluslararası çabalar özelinde çalışma değerlendirilecektir. İlk olarak yerel yönetimlerin tarihsel temeli olan komünlerin yerelleşme adına taşıdığı önem analiz edilecektir. Ayrıca komün ve demokrasi ilişkisi, incelenecek, diğer kısım olup, yerel yönetimlerde katılım konusu ele alınacaktır. Yerel yönetimlerde katılım türleri konu edinildikten sonra katılım olgusunun türleri olan, siyasal katılım ve yerel katılım açıklanacak ve katılım olgusunun demokrasinin gelişmesine etkileri irdelenecektir. Daha sonra çalışmanın temel nüvesi olan yerel demokrasi konusu etraflıca analiz edilip, değerlendirilecektir. Yine yerel demokrasinin ilkeleri olan karar organlarının oluşumu ve karar alma süreci, görev ve gelir paylaşımı, merkezi yönetim ile yerel yönetim arasındaki iktidar ilişkileri, şeffaflık ve halkın yerel yönetimleri denetleyebilmesi, demokratik davranış, tarafsızlık, etkinlik ve verimlilik, sosyal adalet ilkeleri bağlamında irdelenecektir. Bu kısmın son bölümünde ise yerel demokrasi ve yerel özerklik ilişkisi ele alınacaktır.

Üçüncü bölümün ikinci kısmında ise günümüz demokrasi tartışmalarında yerelleşme yönünde öne çıkan tartışmalar ve uluslararası çabalar incelenecektir. İlk olarak yerel yönetimler ve demokrasi ilişkisinin, uluslararası alanda siyaset tartışmalarında yeri incelenecek olup, sonraki bölümde ise demokratik yerel yönetimlerin günümüz toplumunun gelişimindeki yeri ve önemi tartışılacaktır. Son kısımda ise demokratik yerel yönetimler adına uluslararası girişimlerden Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Dünya Teşkilatı, Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi, Avrupa Kentsel Şartı, Avrupa Yerel Topluluklar veya Yönetimler arasında Sınır Ötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi

ve Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi gibi bazı uluslararası çabalar irdelenecek ve çalışma sonlanacaktır. Sonuç kısmında ise demokrasi ve yerel yönetimler ilişkisi neticesi ile ortaya çıkan veriler ışığında değerlendirmeler yapılacaktır. Bu bağlamda bu bölümde toplum temelinde demokrasinin gelişmesinde yerel yönetimlerin rolleri analiz edilecektir. Tezde geniş bir yelpazede literatür ve kaynak taraması şeklinde yöntem kullanılmıştır. Çalışmada birincil ve ikincil temel kaynaklardan yararlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MODERN BİR SİYASAL SİSTEM OLARAK DEMOKRASİ

1- Kavramsal Çerçeve

Sartori'ye göre, köken bilimsel olarak demokrasi kavramı, İktidarın kaynakları ve iktidar hakkıyla ilgili bir kuram olarak düşünüldüğünde, toplumun devletten, halkın iktidardan önce geldiği bir demokratik yönetim şekli istediğimizi ve beklediğimizi belirtir. O halde demokrasi yalnızca, “yönetenlerle yönetilenler arasındaki ilişkide, halk hükümet için değil, hükümet halk için vardır, yurttaşlar devletin hizmetinde değil, devlet yurttaşların hizmetindedir”, ilkesine tabi olduğu zaman varlığını sürdürür (Sartori, 1996: 36).Demokrasi kavramının kaynağı Antik Yunan'a değin götürülebilir. Otokrasi, aristokrasi ve bürokrasi gibi “*krasi*”yle biten diğer kelimeler gibi demokrasi de iktidar veya yönetim anlamını ifade eden, Yunanca *kratos* kelimesinden türetilmiştir. Dolayısıyla demokrasi halk tarafından yönetim olarak ifade edilmektedir (Heywood, 2010: 102).“*Demos*” ise fakirler, halk yığınları manasına tekabül eden bir kelimedir. Dolayısıyla demokrasi kavramı terminolojik olarak “*halkın yönetimi*” anlamını ifade eder (Türköne,2011: 170). Demokrasi kavram olarak, Antik Yunanca “*demos*” ve “*kratein*” kelimelerinin birleşmesiyle oluşmuştur. *Demos*, Antik Yunanca'da halk veya yurttaşlar topluluğu, *kratein* ise egemen olmak, iktidar kurmak, yönetmek anlamına gelmektedir. Bu açıklamalar neticesinde demokrasi halkın egemenliği, iktidar kullanımı veya çoğunluğun egemenliği şeklinde tanımlanabilir (Schmidt, 2002: 13).

“Demokrasiyi halk tarafından ve halk için yönetim olarak tanımlamak temel bir soruyu da beraberinde getirir: Yönetme işini kim yerine getirecektir? Bu sorunun cevabı şudur: Halkın çoğunluğu. Bu formül çoğunlukçu demokrasi modelinin esasını teşkil eder. Alternatif bir cevap ise şudur: mümkün olduğu kadar çok insan tarafından mümkün olduğu kadar çok insan için yönetim. Bu formülde oydaşmacı modelin püf noktasını oluşturur (Lijphart, 2006: 13-14)”. Halk adına yönetim, çoğunluğun menfaatini sağlamak aynı zamanda çoğunluk içinde güçsüzlerin ve yoksullarında mutluluğu sağlamak, toplumda tüm bireylerin iyiliğini, mutluluğunu gerçekleştirmek ve yönetmek olarak tanımlanmıştır (Göze, 2007: 405). Bu bağlamda halktan

anlaşılması gereken tüm yetişkin bireylerdir, Fakat “Halk Kimdir?” sorusuna yanıt vermek basit bir olay olarak gözükmeyebilir. Dolayısıyla Rousseau’nun *genel irade kuramı** bir soyutlama olduğuna göre; halk birbirine ortak çıkarlarla bağlı yekpare bir bütün olamaz, istisnasız her toplumda fikir ayrılıkları ve çıkar çatışmaları bulunur. Yani halk çoğunluk ve azınlık olarak iki ayrı tür biçiminde belirecektir. Burada yönetme hakkı ise çoğunluğa aktarılacaktır (Türküne, 2011: 171-172). Dolayısıyla demokrasi, “kim yönetecek” sorusuna, günümüze kadar verilmiş en iyi yanıtıdır. Demokrasi eski çağlardan beri süregelen en iyi yönetim nasıl olmalı sorusuna verilmiş cevapların en iyi olanıdır. Kuşkusuz en mükemmel yönetim şekli olmayabilir, ancak var olanların içinde, en iyi yönetim şeklidir; alternatiflerine göre en üstün olanıdır (Fedayi, 2011: 37). Ancak bu düşünceler dışında demokrasi hakkında bazı düşünürlerce aşağıda belirtildiği gibi karşı fikirlerde oluşmaktadır.

Lenin, demokrasi için “*Devletin çeşitli biçimlerinden biridir*” demektedir. Tüm devletler birbirlerine benzerler, hepsi halkı baskı altında tutarlar ve anti demokratik sistemlerdir. Lenin’e göre “*demokrasi eşittir devlet*”, düşüncesi değişmez ve süreklilik arz eden düşünsel bir ilkedir. Lenin’in düşüncesine göre devlet kötü olduğu için, demokraside kötüdür. Dolayısıyla devlet yok edilmesi gerektiği gibi demokraside yok edilmesi gereken bir sistemdir (Sartori, 1996: 500). Thomas Aquinas ise demokrasiyi, “*kötü rejim ne zamanki çoğunluk tarafından gerçekleştirilirse demokrasi olarak adlandırılır*” olarak belirtirken (Sartori, 1996: 311), Schumpeter ise, “*bireylerin bir yarışma sonunda, halk oyu ile iktidara geldiği siyasal karar alma mekanizmasıdır*” şeklinde ifade etmektedir (aktaran Beetham, 2006: 3-4). Demokrasi Touraine’ye göre ise iki farklı biçimde tanımlanır: “*Kimilerine göre, halk egemenliğine biçim vermektir; kimilerine göre ise, siyasal tartışmanın özgür, serbest bir biçimde gerçekleşmesini sağlamaktır*”. İlk olarak demokrasi özülle, ikincisinde ise yöntemleriyle ifade edilmiştir (Touraine, 1997: 169).

* Rousseau’nun genel irade kuramına göre genel irade, kamunun çıkarlarına yönelmiş olup, sürekli doğruyu yansıtır. Ancak bundan halkın kararlarının sürekli olarak isabetli olacağı sonucu anlaşılmaz. Halk çoğu zaman aldatılabilir ancak hiç bozulamaz. Halkın karar verme gücü ile genel iradenin kararları arasında çok defa fark bulunur. Özel iradelerin toplamını oluşturan genel irade ortak çıkarları temel almıştır. Burada devlet içinde farklı farklı birleşmeler olmaması ve bireylerin kendi düşüncelerine göre fikir oluşturması genel iradenin kendini gerçekleştirme için önemlidir (Rousseau, 2006: 55-57).

Sami Selçuk'a göre demokrasi, “özgür, eşit bireylerden oluşan, bilgilendirilmiş özgür halkın, sivil toplumun özgürlükçülük, çoğulculuk, katılımçılık ve hukukun üstünlüğü ilkelerine göre, özgür halk tarafından, özgür halk için yönetilmesidir” (Selçuk, 2010: 357). Buradan hareketle demokrasilerde, siyasal gücün temeli halktır. Asıl egemen halktır. Bu ilke demokrasiyi yönetim şekli olarak kabul etmiş devletlerin anayasalarında bulunan temel ilkelere (Çukurçayır, 2006: 16). Bu bağlamda demokrasi halk iradesi, halk egemenliğini ifade eder. Temsili demokrasilerde halkın iradesi genel ve eşit oylu seçimlerle oluşan parlamentolara yayılır. Parlamentolar, halk adına, demokratik yöntemlerle yasalar oluşturur ve böylelikle hukuk meydana getirirler (Yayla, 2004a: 36).

Aristoteles, azınlığın çoğunluğu yönetmesini istemez. Ona göre bunun en iyi biçimi aristokrasi, en kötüsü ise oligarşidir. Aristoteles, kendisi için çoğunluğun azınlığı özellikle de fakirin zengini yönetmesi anlamına gelen demokrasiyi de istemez; ancak demokrasiyi, bir şahsın keyfi yönetimi kadar kötü olduğunu düşünmez (Bookchin, 1999: 73). Bodin ise halk devleti olarak ifade ettiği demokrasiyi, şöyle açıklar: “*Halk devleti, halkın bütününe ya da çoğunluğunun hep birlikte, hem bütün topluluk hem de teker teker bireyler üstünde egemen olduğu bir devlet biçimidir; halk devletinin temel özelliği, halkın çoğunluğunun, yalnız tek tek herkes üstünde değil, fakat aynı zamanda halkın azınlığı üstünde de buyurmayı ve egemen erki kullanmaya sahip olmasıdır*”. Bu sebeple Aristoteles’in demokrasiyi yoksulların zenginler üzerindeki egemenliği biçiminde tanımlaması yanlış bir ifadedir (aktaran Ağaoğulları, 2004a: 46). Aristoteles’e göre kanunların hâkim olmadığı yerde yönetim bulunmaz. Kanun her şeye, devlet görevlileri bireylere hâkim olmalıdır; işte o zaman bir yönetimin mevcut olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla, demokrasi bir yönetim şekliyse, her şeyin çoğunluğun kararıyla idare edildiği bir düzen demokrasi olarak adlandırılmaz; zira hiçbir çoğunluk kararı bütüne ihtiva etmez (aktaran Rosen ve Wolff, 2006: 151).

Demokrasilerde egemen toplumun çoğunluğu hem yasayı yapan hem de uygulayan konumundadır. Yasayı en iyi tatbik edecek ve yorumlayacak kişinin yasayı icra eden kişi olduğu ve demokrasinin de en iyi yönetim olduğu düşünülebilir. Fakat Rousseau, demokrasinin mükemmel bir yönetim şekli olduğunu ve sadece

tanrıların toplumunda uygulanabilecek bir yönetim olduğunu belirtir (Göze, 2007: 207). Aristoteles ise “*Özgür fakat varlıklı olmayan kimseler çoğunluğu oluşturarak yönetimi ellerine alırlarsa, bu yönetimin demokrasi*” olacağını söylemiştir (Aristoteles’ten aktaran Göze, 2007: 48). Bu bağlamda azınlıkların hakları önemsenmiyor ve çoğunluğun iktidarına karşı çıkılıyorsa, buna demokrasi demek yanlış olur. Demokrasi çoğunluğun menfaatlerinin farklı çıkarları temsil edecek azınlığın haklarını tanıdığı ve şimdinin çoğunluğunun yarının azınlığına dönüşebileceği yönetim şeklidir (Touraine, 1997: 29-30). Demokrasinin sırrı, iktidarın ne çoğunluğa ne de azınlığa verilmesidir; ikisine de dağıtmasıdır. Bundan dolayı çoğunluk ilkesine dayanan bir düzende azınlığın varlığı çelişki olamaz (Selçuk, 2010: 63).

Mill’e göre tüm yurttaşların katıldığı ve sosyal devletin tüm mühim gerekliliklerini icra eden tek yönetim olan (aktaran Dahl, 2001: 99); demokrasinin merkezi erdemi, bireysel kapasitelerin “*en yüksek ve en ahenkli*” gelişimini özendirmesidir. Vatandaşlar siyasi alana katılımı ile bireysel gelişimlerini daha yüksek seviyede tutup, demokrasi anlayışlarını zenginleştirir ve duyarlılıklarına güç kazandırır (Heywood, 2010: 111). Demokrasi, ortak karar alma süreci üzerindeki halk denetimi ve bu denetimin uygulanmasındaki hakların eşitliği gibi birbirini tamamlayan iki ilkeyi lüzum görür (Beetham ve Boyle, 2005: 1). Demokrasinin “*eşit vatandaşlardan oluşan halkın siyasi kararlar üzerinde denetimi*” biçimindeki tanımından hareketle, demokratikleşmenin vatandaşların ve bir halkın kendi kaderini belirleme sınırı ile yasal zemini insan özerkliği düşüncesini meydana getirecektir (Beetham, 2006: 58). Derinlemesine inceleyecek olursak, demokrasinin var olmasında temel koşul olan siyasi eşitlik, yalnızca bütün vatandaşlara aynı hakların verilmesi değildir; aynı zamanda demokrasi toplumsal eşitsizlikleri, ahlaksal haklar adına dengelemek üzere oluşturulan bir araçtır (Touraine, 1997: 38).

2. Demokrasinin Tarihsel Gelişimi

Demokrasinin tarihsel gelişimine baktığımız zaman Antik Yunan’a kadar götürülebilir. Yunan site rejiminde ilk örneği görülen demokrasi kavramı zamanla değişim ve dönüşüm geçirmiştir. Ortaçağa baktığımızda feodal düzenlerin ve dinsel

kaynakların egemen olması neticesinde demokrasi uygulamalarından söz edilememekle beraber yeniçağda ve sonrasında yapılan reformlar, Aydınlanma ve Fransız devrimi ile demokrasinin, bireysel hak ve özgürlüklerin önem kazandığı bir dönem olmuştur. Yirminci yüzyılda ise çeşitli *demokrasi dalgaları** ile liberal demokrasiler daha da önem kazanmıştır.

2.1. İlkçağda Demokrasi

Demokrasinin ne zaman ve nerede doğduğu net olarak bilinmemekle birlikte bir siyasal yönetim şekli olarak, M.Ö.5.yüzyılda Atina ve Isparta şehir devletlerindeki yönetim şekillerinin demokrasiye başlangıç oluşturduğu ileri sürülmektedir (Aktan, 2005: 3). Bir hükümet sistemi olan, Yunan demokrasisi kararların ortaklaşa alındığı bir yönetim şekliydi. Kişiyi ne bir koruma alanı ne de bir bağımsızlık payı bırakan, bu demokrasinin klasik formülünde topluluk, bütünüyle kendi içinde son buluyordu. Polis egemen güç olarak onu oluşturan topluluğun tümüyle ona bağımlı olması anlamında Yunan demokratik kent sisteminin başıydı (Sartori, 1996: 310). Dolayısıyla, Polis ortamında oluşan ve gelişen yunan siyasal düşüncesinde, site ya da şehir devleti diye de adlandırılan Polis başlangıcından sonuna dek Yunan uygarlık tarihinin siyasal kurumu olmuştur. Polis siyasal, sosyal, askeri ve ekonomik bir bütün olarak sınırları belirli bir toprak üzerinde kurulmuş bir düzendir (Göze, 2007: 1). Demokratik kurumlar, Atina'nın Makedonyalılarca yenilgiye uğratılmalarından sonra da kısa bir süre varlıklarını devam ettirmişlerdir. Aristoteles'e göre bir *agora* yalnız başına demokrasiyi tesis etmeye yetmez, bir *agora*'ya sahip olmayan kent ise polis sayılmazdı; bununla birlikte o günün tarihçilerinin isimlendirdiği "Atinalı" yurttaş topluluğunun da bulunması beklenir (Bookchin, 1999: 121).

Mezopotamya'da kurulan ilk devletlerden beri devletli toplumların tarihi ele alındığında, demokratik öğelerin önem taşıdığı ilk siyasal sistemlerin yaklaşık 2500

* Huntington'ın demokrasi dalgaları kavramına göre belirli bir zaman süreci içerisinde demokratik olmayan düzenlerden, demokratik düzenlere doğru gerçekleşen ve yine bu süreç içinde tersi yönde oluşan geçişlerden daha çok sayıda yapılan geçişleri ifade eden demokratlaşma dalgalarını belirtir. Ona göre bu zamana kadar üç demokratikleşme dalgası meydana gelmiş olup, bunların karşısında ise iki ters dalga gerçekleşmiştir. 20. Yüzyıl sonlarında çoğu ülkede demokratik kurumlar bulunmaktaydı. Bu kurumlar demokratikleşme dalgaları ile oluşmuştur (Huntington, 1996: 11).

yıl önce eski Yunan'da ortaya çıktığı anlaşılır. Asırlar boyu monarklar, aristokratlar veya tiranlarca yönetilmiş olan Yunan sitelerinin kimilerinde, M.Ö.5. yüzyılda çok sayıda yetişkin erkek, yurttaş olarak yönetime doğrudan katılma hakkına sahip oldu. Site halkları, kendi kendilerini yönetmelerini mümkün kılan doğrudan demokrasinin bir siyasal sistem olarak kurumsallaşmasını sağladı. İlk kez bu dönemde demokrasi kelimesi kullanılmaya başlanmış olmakla birlikte, M.Ö.5. yüzyılın yarısında, eski Yunanlılar, yeni siyasal sistemi tarif etmek için demos(halk) ve kratos(yönetim) kelimeleri ile oluşan “demokratia” yı kullanmışlardır (Uygun, 2003: 17-18). Demokratia kelimesi ise bundan neredeyse yirmi dört yüzyıl önce türetilmiştir. İlkçağın demokrasisi polisle ortak yaşam ve köklü bir bağ ile meydana gelmiştir. Yunan polis'i bu anlamda asla alışıl gelmiş ismiyle bir kent devleti olmamıştır. Zira polis bir devlet olmayıp, bir kent topluluğu olmuştur. Bu sebeple, Yunan sistemine demokratik bir devlet olarak bakılırsa, hem terimsel hem de kavramsal anlamda hata yapılmış olunur (Sartori, 1996: 301).

Atina'da despot düzenin yıkılmasıyla beraber, iktidar kavgası tekrar canlanır. Alkmeanoğullarından Kleisthenes, M.Ö.507'de halktan da destek alıp iktidarı devralır ve demokratik reformları gerçekleştirir (Ağaoğulları, 2004b: 37). Halkın idaresi manasına tekabül eden demokrasi düzeni, ağır ağır işlerlik kazanmaya başladığı ilk yıllarında, dışarıdan gelen büyük bir tehlikeyle karşı karşıya gelmiştir. M.Ö.490'da Pers İmparatorluğunca İyonya polislerinin isyanı bastırılmış ve Persler Yunan yarımadasına saldırmıştı. Atina demokrasisinde hem olumlu hem de olumsuz tesirleri olan Pers savaşları, bir tarafta küçük bir azınlığın yönetimde etkili olmasına, diğer taraftan alt sınıfların siyasal hayata daha aktif olarak katılmalarına neden oldu (Ağaoğulları, 2004b: 41). Kleisthenes reformlarıyla demokratikleşen, Atina sitesinin düzeni, solon kanunları üstüne inşa edilmiştir. Atina'yı meydana getiren köy ve kasabalar Kleisthenes tarafından, 139 bağımsız yerel siyasal yönetim(*deme*) olarak tekrar teşkilatlandırıldı. Demokratik düzen karşıtı faaliyette bulunan yurttaşlar için 10 yıllık sürgün cezası getirildi. Bundan böyle Atina, köleler kadınlar ve yabancılar hariç, yetişkin herkesin eşit siyasal haklara ehil olduğu ilk ve en olgun doğrudan demokrasi misali olarak tarihte yer almıştır (aktaran Uygun, 2003: 24-25).

Yunan demokrasileri içinde Atina'daki demokrasi, en önemlisi, o zaman ve şimdi de en iyi bilinenidir. Bununla birlikte siyasi felsefe üzerinde kıyas kabul etmez etkisi olmuştur ve halk katılımının başka bir ifadeyle katılımcı demokrasinin, ilk modeli olmuştur. Atina'nın yönetimi karmaşık bir yapıya sahipti. Meclis en mühim bölümü olup bütün vatandaşların yer almaya haklarının bulunduğu bir organdı (Dahl, 2001: 12). "Ekklesia" adı verilen, halk meclisi Atina demokrasinin yasama organı olup, yetişkin her yurttaşın doğal üyesi olduğu bir meclisti. Bu meclis temsili bir organ olmamakla birlikte yurttaşların şahsen yer aldığı bir yapıya sahipti. Ekklesia denilen bu meclis yılda 40 kez toplanıp, yunan siteleri arasında demokratik bir yapıya sahip ilk meclis olarak Atina'da meydana gelmiştir (aktaran Uygun, 2003: 28). Bu bağlamda hem ekklesia'nın hem de yurttaşların, sahip olduğu siyasal haklar göz önüne alındığında Atina'da halkın egemen, rejimin ise doğrudan demokrasi olduğu düşünülebilir. Ancak ekklesia'nın Atina'nın siyasal hayatındaki en mühim fonksiyonu ideolojik olup, halkın yönetime doğrudan katıldığına dair bir görüşün yaratılıp devam etmesini temin ediyordu (Ağaoğulları, 2004b: 45). Kleisthenes reformlarından sonra, Atina sitesinin yürütme organı ise 500 kişiden oluşan Beşyüzler konseyiydi. Atina'yı oluşturan 10 kabile ve 139 yerel birimi temsil edecek biçimde yapılandırılan ve oldukça kalabalık bir yürütme organı olan konseyin bu durumu demokratik rejime has bir durumdu (Aristoteles'ten aktaran Uygun, 2003: 33). Yargı organı olarak yargılama etkinliğinin yargıç, savcı ve avukat gibi meslek sahiplerince değil, doğrudan yurttaşlarca yürütülmesi, Atina demokrasisinin başka bir niteliğiydi. Mahkemeler, üyeleri yüzlerce kişiden meydana gelen halk jürilerinden oluşuyordu. Halk jürileri aşağı yukarı, yılda 200 defa bir araya gelirdi. Dolayısıyla bu yargılama etkinliğini yapan halk mahkemesine "*Dikasterion*" adını vermişlerdi (Uygun, 2003: 36-38).

İlk başlarda demokratik kurumların yanısıra, sadece soyluların seçilebildiği kimi aristokratik kurumlara sahip Atina demokrasisini, Aristoteles azınlığın ve çoğunluğun çıkarlarını dengelediği sebebiyle bu ılımlı rejimi en iyi demokrasi olarak belirtmiştir. Aristoteles'e göre, yurttaş sayısındaki artış ve çoğunluğun isteklerine üstün kılan düzenlemeleri sebebiyle, kimi yönlerden tiranlığı andıran, köktenci bir demokrasidir (aktaran Uygun, 2003: 120). Demokrasi fikrinin, kurumsal bir nitelik

kazanması Atina'da Milattan önce dördüncü ve beşinci asırlara uzanır. Beşinci yüzyıldan beri, oy kullanmak için belli bir değerde mülkiyete sahip olunması koşulunun kaldırılması sayesinde Atina'lı bireyler, toplumu ilgilendiren yasalar ve politikalar üzerinde mecliste münazaralara katılmak, bununla birlikte belirli bir sıra ile dönüşümlü olarak seçilen yönetim konseyi üyeliği aracılığıyla yönetime katılmak için eşit hak elde ettiler. Demokrasinin işleyen bu ilk örneği, o zamandan bu yana, demokratlar için her daim bir esin kaynağı ve referans noktası olarak belirlemiştir (Beetham ve Boyle, 2005: 5).

Genel anlamda Atina sitesinde temel siyasal kararları alma erkine ehil yurttaşlar manasındaki *demos*'u, yerli hür erkekler oluşturuyordu. Temel siyasal karar alma yetkisine ehil *Demos*'un içerisine kadınlar, köleler, yabancılar, çocuklar, hizmetçiler gibi kimseler girmiyorlardı (Dursun, 2006: 161-162). Bu bağlamda Atina'da yaşayan yurttaşlardan sınıf olarak bahsetmek mantıksal yönden olası değildir. Zengininden fakirine, değişik ekonomik düzeylere ehil insanlara bu topluluk içinde karşılanır (Bookchin, 1999: 67). Atina demokrasisini önemli kılan nokta, vatandaşların siyasi faaliyetlere katılma seviyesiydi. Bütün faaliyetlerine karşın Atina demokrasisi, sınırlı yurttaşlık düşünce yapısını savunmuştur. Atina demokrasisi esasen bu yönden, demokratik ülkelerin antitezi biçimindedir (Türköne, 2011: 177).

Sonuç olarak Antik Yunan'ın yıkılışı, Atina ve Roma'nın ilham aldığı idealleri yok etmedi. Sonraki çağlarda sözde aynı soya sahip iki çeşit demokrasiden bahsedildi: bunlar doğrudan demokrasi ve temsili demokrasi. Bu bağlamda Ortaçağ ve günümüzde kentler bu iki çeşit arasında gitmiş gelmiş, ara sıra antik Yunan demokrasisine ve yurttaşlığına, Gracchi kardeşlerin Roma'da ulaşabildiğinden daha çok yaklaşmıştır (Bookchin, 1999: 127).

2.2. Ortaçağ ve Rönesans Döneminde Demokrasi

Ortaçağ'da günümüzdeki manasıyla demokrasiden bahsetme imkânı yoktur. Ortaçağ'da idareler genelde dinsel kaynaklı olarak belirlemiştir. Diğer taraftan Ortaçağ Avrupa'sında demokratik bir yönetimden ayrı feodal derebeyliklerin egemen olduğu bilinmektedir (Özyurt, 2008: 12). Yine İslamiyet ve Hıristiyanlığın öne çıktığı ortaçağda demokrasi yoktu, fakat dünya zannedildiği gibide ışığı sönmüş bir halde

değildi. Ortaçağ kentlerine baktığımızda Sanayi devrimi öncesi, demokrasiden söz etmek mümkün değildir ancak halk yönetiminin tohumları bu kentlerde oluşmuş olup, demokrasi ideolojisi bu kentlerde yeşermiştir (Güvenç, 1996: 23).

Ortaçağ'da siyasal anlamda feodal sistem merkezi devlet iktidar yetkilerini parçalamış, dağıtmıştır. Bu çağda devlet iktidarı ve egemenliği kavramları olmayıp bu feodal sistem modern devlet düzenine karşıydı. Bu sistemde siyasal ve idari haklar bireylerin malvarlığına dâhil haklar olup bu yetkileri senyör adı verilen toprak sahipleri kullanmaktaydı. Bu anlamda ortaçağ da adalet devletin adaleti değil bireysel adalet olarak karşılık bulmaktaydı (Göze, 2007: 71). Bu dönemde sosyal siyasal ve ekonomik ilişkileri belirleyen feodal düzen ve dini ve kurumsal etkinliğini toplum üzerinde kullanıp onları bağımlı hale getiren kilise bu iki sosyal yapı üzerine düzenlenmiştir. Bu yüzyılda feodal toplum yapısında bazı bölünmeler yaşanmış bu bölünme ilk olarak yöneten-yönetilen arasında gerçekleşmiştir. Diğer bir bölünme ise yönetenler sınıfı arasında olmuştur. Bu bağlamda siyasi iktidarın toplumsal onama anlamında gerekli şartları sağlayacak bir ortam yoktu. Dolayısıyla toplum egemen ve üstün iradelere itaat etmek zorundaydı (Çetin, 2007: 27-28).

Ortaçağda köylüler ve serfler, derebeylerine tabi olup, yönetime katılmayıp, kralında üzerlerinde doğrudan hâkimiyeti bulunmazdı. Kilise ise toprak üzerinde diğer bir güçtü. Kilise ile Derebeyleri arasındaki kavgalar, özgürlüğün gelişmesini sağlamıştır. Derebeylerin egemen olduğu yönetim biçimi yerini ülke birliğini sağlayan kralın tek egemen bulunduğu merkezi güce bırakmıştır. Merkezi otoritenin kuvvetlenmesi, teknolojik ve ekonomik gelişmelerle çoğalmış, siyasal çevreye de bu yeni durum geçmiştir. Ekonomik ve siyasal alanda etkin bir yapının kurulması, egemenliğin sadece kral tarafınca kullanılamayacağı sınırını getiren 1215 tarihli "Büyük Özgürlük Fermanı (Magna Carta Libertatum)"nı siyasal düşünceler tarihine kazandırmasını sağladı. Magna Carta ile bireylerin krala karşı korunması gibi birtakım haklar elde edilmiştir. Dolayısıyla Magna Carta Avrupa'da demokrasinin gelişmesine önemli etkileri bulunmuştur (Tuncay, 1989: 17). Bu bağlamda İngiltere'de kralın yetkilerini, din adamları ve halk adına sınırlayan en önemli belge olan Magna Carta Libertatum'un ilan edilmesi, Ortaçağ'da demokrasinin gelişmesindeki en büyük etken olmuştur. Bu belge ile ilk seçimler 1265 yılında

yapılmış olup, ancak bu seçimlere, bazı engellemeler nedeniyle, halkın çok az bir kısmı katılabiliyordu. Çoğu ülkede devlet yönetiminde ara sıra demokrasi benzeri pratikler yapılmıştı. Söz gelimi İtalyan şehir devletlerinde, İskandinav ülkelerinde, İrlanda'da ve farklı ülkelerde bulunan küçük otonom bölgelerde demokrasinin ilkelerinden seçim olması, meclis meydana getirilmesi benzeri pratikler yapıyordu. Ancak tümünde demokrasiye katılım erkek olma, belli oranda vergi verme gibi belirli ölçülerle kısıtlanıyordu (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Demokrasi>).

Ortaçağda siyasal yapının temelleri ilk çağdaki Stoisizm, Platon, Aristoteles ve Romalı Hukukçuların düşünceleri ve Hıristiyanlık dininin ilkeleri ile şekillenmiştir. Stoisizm kardeşlik, eşitlik, evrensel devlet fikirleri ortaçağ düşüncesini direkt etkilemiş yine bu çağ da Platon'un fikirlerini içeren Neoplatonizm akımı ve Latinceye çevrilen Aristoteles'in eserleri etkisini hissettirmiştir. Bunun dışında ortaçağ siyasal düşüncesine tesir eden en temel konu Hıristiyan dini olmuştur (Göze, 2007: 77-78). Bu çağın ünlü düşünürlerinden St.Thomas bütün iktidarların kaynağının Tanrı'dan geldiğini söyler. Toplumun bu iktidarı kullanacakları kendisi seçtiğini ve dolayısıyla yeryüzündeki iktidarın kaynağının insan olduğu belirtilmiştir. Bu çağdaki yönetimler ise monarşi, aristokrasi ve politeia'dır. Fakat bu yönetimlerde yöneticiler menfi menfaatlerini amaç edinirse bu yönetimler zorba yönetim, oligarşi ve demokrasi olarak bozulabilir. Dolayısıyla Thomas'a göre yöneticiler zor, baskı ve şiddet ile iktidarı ele geçirmişse, bu iktidarlar haklı ve meşru sayılmaz (Göze, 2007: 88). Bu bağlamda St.Thomas Aquinos, Aristo'nun yaptığı yönetim sınıflandırmasını temel alır. Hobbes ise tanımladığı üçlü sınıflandırma ile demokrasiyi halkın egemenliğine dayalı yönetim şekli olarak ifade etmekte ve halkın sahip olduğu hak ve özgürlüklerin bazılarını feragat etmesi gerektiğini dolayısıyla halkın kendi güvenliği için kendini Leviathan olarak ifade ettiği devlet yönetimine bırakması gerektiğini ileri sürer (Aktan, 2005: 6-7).

16. yüzyılda siyasal düşünce sistemini etkileyen en önemli durum Reform hareketi olmuştur. Bireysel hak ve özgürlükler, birey-iktidar ilişkileri bakımından hem bu dönemin hem de reform hareketlerinin önemi yadsınamaz. Reform yanlıları kilisenin baskısı karşısında düşünce, inanç ve vicdan özgürlüğünü savunmuş ve düşünce ve vicdan özgürlüğünü elde eden bireyse daha sonra siyasal özgürlüğü için

mücadele etmiştir (Göze, 2007: 123-124). Demokrasinin ilerlemesi yönünden, Ortaçağ'da ve Yeniçağ'da birtakım önemli olaylar yaşansa da bunlar uluslararası boyutta bir etki oluşturmamışlardır. Bunlardan ilki 1628'de İngiliz Parlamentosu'nun yayınladığı Haklar Bildirisi'dir. Bu bildiri Kral I.Charles'ın parlamentoya danışmadan İspanya ve Fransa'ya savaş açması ve bunu mali anlamda desteklemek için vergileri yükseltmesi amacıyla oluşmuş bir bildirdir. Kralın yetkilerinin sınırlandırıldığı bildiri nedeniyle parlamento kral tarafından dağıtılmıştır. Bir diğer önemli olay ise, Habeas Corpus Yasası'dır. Bireysel özgürlüklerinin hiçe sayılmaması amacıyla tutuklanmaların kanuniliğini, yargı kararına bağlamıştır. Başvuruların haksız yere reddedilmesi, adam kayırılması ve haksız yere davaların düşürülmesi veya davaların haksız yere ötelenmesi yasa dışı görülmüştür. Üçüncü bir önemli gelişme ise 1689 yılında İngiliz Parlamentosu'nun yayınladığı ve egemenliğin parlamentoya geçtiğini bildiren Haklar Yasası'dır. Haklar Yasasına göre "parlamentonun sık sık toplanacağı, seçimlerinin serbest olacağı, tam bir söz özgürlüğüne sahip olacağı, kabul edilen yasaların kral dâhil herkesi bağlayacağı ve izinsiz vergi toplanamayacağı" bildirilmiştir (Bekcan, 2005: 10).

2.3. Ön Modern Dönemde demokrasi

Batıda demokrasi adına ilk devinim on yedinci yüzyılda ortaya çıkmıştır. İngiliz devriminin önemli bir niteliği olarak demokratik düşünce ve devinimler oluşmuştur. 1660'dan sonra hem Amerika hem de İngiltere'de iktidar daha kapalı ve halkı daha az temsil eder durumdaydı. Aristokrasi ve oligarşi tekrar canlanma alanı buldu. 1750'lerde ise Avrupa'da ulusal anlamda demokratik bir mekanizma kalmamıştır (Huntington, 1996: 10-11). Demokrasi on yedinci ve on sekizinci yüzyıllarda eski Yunan düşüncesinden oldukça farklıdır. Demokrasi bu anlamda halkın siyasal yaşama katılımını sağlayan bir modelden ziyade vatandaşları devlet müdahalelerine karşı korumayı temin eden siyasal bir araç olarak görülmüştür. Bu çağda diğer bir ifadeyle demokrasi temsili bir meclis sayesinde işleyen rızaya dayalı yönetimi ifade ediyordu (Erdoğan, 2001: 201).

Yeniçağ'a baktığımızda, kiliseye bağlı doğal hukukun etkilerinin azaldığı, bilimsel siyasal fikirlere ulaşma yolunda mühim girişimlerin gerçekleştirildiği reform

devinimleri söz konusu olmuştur. Daha iyi anlamak açısından devrin esasındaki ekonomik, siyasi ve kültürel faktörlere göz atılmalıdır (Özyurt, 2008: 12). 17. ve 18. yüzyıllar monarşi, oligarşi, aristokrasi gibi sistemlerin tenkit edildiği; soyluluk, zenginlik ve güç gibi olguların iktidarı elde etmeye yetmediği bir süreç olmuştur. Yönetme yetkisinin temelini yaratıcıya, genlere veya güce dayandıran fikirlerin yasallığının reddedilmesiyle demokrasi fikri güç kazandı. Bu bağlamda kimse kendini egemen sayamaz, kayıtsız şartsız iktidarı ele geçiremez ve dolayısıyla iktidarın ve egemenliğin kaynağını halka dayandırılıp yasallaştırılabileceği anlayışı güç kazandı (Uygun, 2003: 163).

Çağımızda doğrudan demokrasinin devlet yönetiminde uygulanmasının zorluğu bir gerçek olarak kabul edildiği için, özellikle 18. yüzyıldan itibaren dikkatler temsili demokrasi üzerine çevrilmiş ve bunda da Fransız devriminden kaynaklanan özgürlük, eşitlik ve kardeşlik gibi değerlerin önemli bir etkisi olmuştur (Ökmen ve Parlak, 2008: 45). Bu bağlamda bu yüzyıllarda demokrasi, Antik Yunan doğrudan demokrasi biçiminden uzak ve farklı bir yapıda olmuştur. Demokrasi bu dönemde siyasal yönetime halkın katılımında bir araç olmasından ziyade, devlet müdahalelerinden kendilerini korumalarını sağlayan bir sistem ve vasıta gibi algılanmıştır (Dursun,2006: 187). Bu yüzyılda Fransa’da ortaya çıkan, Fransız İhtilali yeni kent kültürünün ve kentlilerin ülküsü olan “özgürlük, eşitlik ve kardeşlik” ilkeleri ön plana çıkarmıştır. Dolayısıyla bütün sınıf ve zümrelerin eşitliği, yöneten ve yönetilenlerin özgürlüğü ve bu düşünceyi özümseyenlerin kardeşliği ideali oluştu (Güvenç, 1996: 24). Dolayısıyla özgürlük, eşitlik gibi demokrasi ve liberalizmin ilkelerini içerisinde barındıran bu düşünce yapısı demokrasiye çok önemli katkılar sağlayıp, bu anlamda liberalizm, demokrasinin gelişmesinde önemli bir neden olmuştur.

Liberal geleneğin tarihsel olarak fikri kökenleri ise İskoç aydınlanması ve İmmanuel Kant’a dayanmaktadır. Liberalizmin ilk büyük düşünürü 17.yüzyıl sonlarında bu alanda eserler vermiş olan John Locke’tur. Locke’a göre ilk başta doğa halinde yaşayan insan doğal haklara sahipti ve kendi aralarında anlaşarak devleti kurmuşlardır. Locke’a göre doğal haklar temel ve vazgeçilmez değerler olup, siyasal yönetimin bu hakları ihlal etmesi durumunda bireylere yönetime karşı direnme hakkı

tanır. İskoç Aydınlanması denilen akım ise 18.yüzyılda David Hume, Adam Smith ve Adam Ferguson'un görüşlerinden temellendirilmiştir. Bu akım kendiliğinden düzen ve doğal özgürlük sistemi kavramlarında kendini bulmuştur. Kantçı liberal gelenek ise kişisel özerklik ve kişilerin ahlaki değeri yönüyle eşitliği ile onun bütün insanlığa yönelik adalet düşüncesi etrafında biçimlenmiştir (Erdoğan, 2008: 145-147).

Bu dönemin düşünürlerinden Bodin demokrasiyi şu şekilde ifade eder: “Halk devleti, halkın bütününün ya da çoğunluğunun hep birlikte, hem bütün topluluk hem de teker teker bireyler üstünde egemen olduğu bir devlet biçimidir.” Dolayısıyla Bodin demokrasi çoğunluğun egemenliği olarak görür ve Aristoteles'in demokrasiyi yoksulların zenginler üzerindeki egemenliği biçimindeki ifadesini hatalı bulmaktadır (aktaran Ağaoğulları, 2004a: 46). Bu dönemin diğer düşünürlerinin demokrasi üzerine düşüncelerini baktığımızda ise, Thomas Hobbes, halkın korkusuzca yaşayabilmesi için elinde bulunan hak ve hürriyetlerin bir bölümünden vazgeçmesi gerektiğini ve “Leviathan” olarak nitelediği devlet yönetimine geçmesi gerektiğini düşünür ve halkın egemen olduğu yönetimi demokrasi olarak nitelendirir. Bu açıdan Hobbes'den ayrılan John Locke ise bazı hak ve hürriyetlerin kullanımını şahsen kendilerinin sınırlandırdığını ve toplumun kendi mal ve can güvenliği için siyasal alanı, devleti meydana getirdiğini belirtir. Çağdaş demokrasinin oluşmasında çok büyük etkisi olan Montesquieu ise, tıpkı John Locke gibi egemenliği halk için kullanan seçilmiş yöneticilerde toplandığı yönetim şekli olan demokrasilerde yöneticilerin ve onların yetkilerinin mutlak suretle sınırlandırılması düşüncesini ileri sürmüştür (Aktan, 2005: 7).

2.4. Aydınlanma Çağı ve Sonrası Demokrasi

Aydınlanma dönemi, 19. yüzyılın bir eseri olarak ortaya çıkan ve günümüz temsili, dolaylı “ulus devlet” modeli demokrasisi olarak görülen, ayrıca işleyişi ve kapsamı bakımından tarihsel yönden farklılıklar bulunduran bir dönemi içerdiği belirtilir. Bu bağlamda 19.yüzyıl temsili demokrasisi, ulus devlete demokratik nitelik kazandırmayı hedefleyen bir anlayışa sahiptir (Yıldırım, 1993: 20).

Bu yüzyılda ele alınabilecek ülke yönetimlerinden, örneğin İngiltere’de parlamenter sistem bulunmaktaydı, fakat demokrasi yoktu. Kanun yapma ve vergi koyma yetkilerinin seçilmiş kişilerin oluşturduğu bir meclise ait olması ve bu meclisin hükümeti denetleyebilmesi rejimin demokrasi olduğunu göstermemektedir. Bununla birlikte seçimlerde halkın bütününün temsil edilmesi şartı sağlanmalıdır. Aksine 19.yüzyılda, İngiltere’de genel oy sistemi bulunmamaktadır (Göze,2007: 445). Dolayısıyla demokrasi 19.yüzyılda, özellikle İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri’nde başlamış olsa bile bu yüzyılda günümüzdeki anlamıyla demokratik rejim yoktu. Demokrasinin, hükümetler üzerinde aktif denetimin ve sorumlu hükümet sisteminin gelişmesi 20.yüzyıl başlarında olabilmıştır (Dursun,2006: 163).

Samuel Huntington’a göre küresel alanda demokratikleşme ile ilgili üç dalga meydana gelmiştir. Aynı zamanda bu dalgaların tersi olan dalgalarda oluşmuştur. Birinci dalganın temeli, Amerikan ve Fransız ihtilalleri ile oluşmuştur. 1828 yılında birinci dalgayı ABD’nin başlattığı belirtilmektedir.19.yüzyılda bunu İsviçre, İngiltere, Fransa ve bazı Avrupa ülkeleri, demokrasiye geçen ilk dalga ülkeleri devam ettirmişlerdir. Ters dalgalar ise Mussolini’nin zayıf İtalyan demokrasisini yıkması ve Hitler’in Almanya iktidarını ele geçirmesi ile başlamıştır. Yaşanan bu düzen değişiklikleri, komünizm, faşizm ve militarizm hareketlerinin yükselişinin neticesi olup, demokratik kurumların ortaya çıkması bu yüzyılın ürünüdür (Huntington, 1996: 11-15). Diğer dalga süreçlerine ise bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak yer verilecektir.

Aydınlanma çağının önemli düşünürlerinden ve kuvvetler ayrımı düşüncesinin sahibi Montesquieu’ye göre iktidarın güçlü olması durumunda bireylerin yasalara bağımlılığı ve özgürlük durumu kolay sağlanacak hale gelir. Bu durumda egemen olan devlet bireylerin üstünde hukukun dışında bir kuvvetin olmasına ve bireylerin başka bireylere itaat etmesine mani olabilir. Bu nedenle Montesquieu’nun kuvvetler ayrımı ilkesini benimseyen devlet egemen devlet statüsündedir (Ağaoğulları, 2005: 471). Bir diğer aydınlanma düşünürü ve liberalizmin öncüsü J.Locke ise sınırlandırılmış yönetim anlayışını savunur ve devletin mülkiyet üzerindeki müdahalesinin sınırlandırılması gerektiğini düşünür (Ağaoğulları, 2005: 229).

Rousseau'nun halk egemenliği dűşüncesinde, modern devlet demokratik özelliğe sahiptir. Egemenliđin tek yasal sahibinin halk olduğu fikri sınırları içinde kalındığında, devletin hiç olmazsa bu tarafıyla kısaca özü bakımından demokratik olma mecburiyetinde olması neticesine ulaşılır (Ağaoğulları, 2006:9-10). Dolayısıyla Rousseau'a göre gerçek anlamda demokrasi hiçbir zaman bulunmayacak olup çoğunluğun yönetmesi ve azınlığın yönetilmesi durumu doğal sisteme aykırıdır. Ona göre *“Eđer tanrılardan oluşan bir halk olsaydı, kendini demokratik bir şekilde yönetirdi. Böylesine kusursuz bir yönetim insanlara uygun değildir”* (Rousseau, 2006: 117).

3. Modern Dönemde Demokrasi Nedir?

Modern dönemde demokrasi küresel anlamda bazı önemli değişimler geçirdi. Bunlardan birisi hayati derecede mühim kararların ölçeği, ulus devletin ötesine geçti ve ulus ötesi etki yapma ve iktidar sistemleri üzerine demokrasinin sınırları ve imkânları doğrultusunda büyük önem taşıdı. Bir diğer değişim ise demokratik olmayan sistemlerde yöneticilerin halk tarafından idare dűşüncesini kendi yönetimlerinin yasallığını sağlamak amacıyla yirminci yüzyılın sonlarına doğru kullanması ve sömürmeleridir. Bunun dışında diğer değişim modern çoğulcu toplumları olan demokratik ülkelerin, dünyanın geri kalmış alanlarına istenilen bir gelecek sağlamak için örnek bir model olup, onlara bir imge sunma kapasiteleridir. Son ele alınan değişim ise yine modern çoğulcu toplumların ve poliarsik yönetimli ülkelerin uluslararası ekonomik faaliyetlerde, askeri ve güvenlik konuları ve seçkin kültür gibi çođu alanda elde ettikleri direkt etki ve güçlerdir (Dahl, 1993: 397-398).

Modern dönemin büyük kısmını içeren yirminci yüzyılda demokrasi eşi az görülen bir siyasal sistem olarak etkileyici bir gelişme ve yaygınlaşma kaydetmiştir. Dolayısıyla küresel anlamda dünya ülkelerinde demokratikleşme, demokratik rejim üretme, demokrasiyi kurma ve işletme ve hali hazırdaki demokrasileri iyileştirme hareketleri sürmüştür. Bu bağlamda 20.yüzyılda insanlığın daha demokratik sistemler oluşturma, demokrasileri fonksiyonel hale getirme, demokrasinin değerleri, kurumları ve ilkelerini yeniden ele alıp akılcı ve toplumsal isteklere uygun bir duruma getirme eğilimi sürmüştür (Dursun, 2006: 164). 20.yüzyıl hem sınıf

farklılığının hem de diğer farklılıkların önemli olduğu bir yüzyıl olmuştur. Sosyo-ekonomik yapıdaki farklılaşma toplumsal yapıdaki değişimin bir bölümü olup modern demokrasi kuramı sosyal yapıdaki bu çeşitliliğin sonucu olan çoğulculuğu ve çatışmayı içerir. Dolayısıyla demokrasi bu farklılıkların örgütlenebilecekleri, seslerini daha hür duyuracakları ve iktidar yarışına katılabilecekleri bir sistemi açıklar (Uygun, 2003: 196-197).

20.yüzyılda demokrasinin çöküş süreci analiz edildiğinde demokratik kurumların yıkılması, 1923-1936 yılları arasında İtalya, Almanya, Avusturya ve İspanya'da otoriter sistemlerce etkilerinin yok edilmeleri ve bu ülkelerde poliarşilerin yıkılmaları demokrasi umutlarının sonlanacağı şeklinde görülmüştür. Fakat bu dönüşüm geçici olup 1940'lardan sonra poliarşilerin sayısı büyük oranda artış göstermiştir. Bununla birlikte İkinci dünya savaşı sırasında bazı ülkelerdeki bu istikrarlı poliarşiler yerini yabancı askeri güçlerin dayattığı anti demokratik rejime bırakmıştır (Dahl, 1993: 399). Huntington'a göre bu yüzyılda İkinci Dünya Savaşı sonrası ikinci kısa demokratikleşme dalgası oluşmuştur. Batı Almanya, İtalya, Avusturya, Japonya ve Kore Müttefiklerin işgaliyle demokratik mekanizmalar oluşturmuş, Çekoslovakya ve Macaristan'daki demokratikleşme hareketleri ise Sovyet baskısı ile sekteye uğramıştır. 1950'lere geldiğimizde ise Türkiye ve Yunanistan'ın demokratikleşme çabalarını görülür. Amerika'da ise aynı dönem Uruguay, Brezilya, Kosta Rika, Arjantin, Kolombiya, Peru ve Venezuela demokrasiye yönelmişlerdir. Bu dönem de Malezya, Endonezya, Hindistan ve İsrail gibi devletler demokratik kurumları kullanmışlardır. 1960'larda ise Nijerya demokrasiyi benimseyen en büyük Afrika ülkesi olarak belirlemiştir (Huntington, 1996: 15-16). İkinci dünya savaşı sonucunda ikinci demokratikleşme dalgası ortaya çıkmıştır. Bu demokratikleşme dalgası birinci dalgaya göre kısa süreli olmuş, 1960'ta ikinci dalga etkisini giderek yitirmiştir. İkinci ters dalga askeri darbeler ile başlamış olup, son bulması 1974 yılında Portekiz diktatörlüğünün yıkılmasıyla yeniden demokratikleşme sürecine girilmesi ile olmuştur (Aktan, 2005: 16-18). Üçüncü demokratikleşme dalgası ise 1974 sonrası 15 yılda otoriter rejimlerin yerini Avrupa, Asya ve Latin Amerika'da yaklaşık otuz ülkenin demokratik rejimleri benimsemesiyle devam etti. Bu ülkeler dışındaki ülkelerde ise liberalleşme

hareketleri görüldü. Böylece demokrasiyi savunan akımlar güçlerini ve yasallıklarını çoğalttılar.1989'da Çin örneği gibi bazı direniş ve gerilemelere rağmen demokrasi dalgaları küresel bazda büyük başarılarla devam etti (Huntington, 1996: 18). Bu bağlamda üçüncü demokrasi dalgasının başladığı bu dönemde Yunanistan, Portekiz ve İspanya'da sağ diktatörlüklerin yıkılışına, Latin Amerika'da generallerin geri çekilmesine ve komünizmin yıkılışına tanıklık etti. 1989-91 yıllarında Doğu Avrupa ihtilalleriyle komünizmin yok olması bir demokratikleşme sürecine yol açtı. Bu sürecin ana nitelikleri, çok partili seçimlerin kabullenilmesi ve ekonomik reformların uygulamaya konulmasıdır (Heywood, 2010: 58-59).

Demokrasi üzerine önemli çalışmaları olan R.Dahl'a göre de uluslararası alanda demokrasinin üç gelişme dönemi olmuştur. Bunlar; 1776-1930, 1950-59 ve 1980'li yıllardır. Robert Dahl'da, Huntington gibi demokrasinin başlangıcı olarak Amerikan ve Fransız devrimlerini ele almış ve birinci Dünya Savaşı sonucunda sona erdiğini belirtmiştir. Savaş sonrası demokratik sürece kadınlarında eklenmesiyle, toplumun hepsini kapsayan demokrasiler meydana gelmiştir. Bu dönemde çoğu ülke bağımsızlığını elde etse de bu ülkelerin çoğunda demokrasi, yerini otoriter rejimlere bırakmıştır. Fakat 1980'li yıllarda Latin Amerika'daki demokrasiye geçiş süreçleri ile tekrar demokratikleşme safhaları ortaya çıkmıştır (Aktan, 2005: 24). 1990'lı yıllarda ise demokratik devrimin dünyayı ele geçirdiği, komünist ve otoriter rejimlere karşı, gelişmekte olan dünyanın her yerinden insanların direnişi ve isyanının ortaya çıktığı dönem olmuştur. Doğu Avrupa'nın Komünizm sonrası milletlerinden, fakir Afrika'dan henüz zengin olmuş ve sanayileşmiş Doğu Asya'ya değin bütün ülkeler demokrasiye adım atmıştır. Demokrasi uğruna halkın mücadelesinde şuurlu olması geçmişte hiçbir zaman bu kadar hızlı ve ulusal sınırları bu kadar kapsamlı aşmamıştır (Diamond ve Plattner, 1995: 127).

Modern anlamda liberal demokrasi, 20.yüzyıl dünya ülkeleri arasında çok azının siyasi yönetim biçimi olmuştur. 1980'lere kadar sadece 22 ülke liberal demokrasi ile yönetilmekte olup geri kalan ülkeler ya totaliter sistemlerin veyahut sağ-sol diktatörlük rejimlerinin kontrolü altındaydı. Ne var ki 20.yüzyılın sonlarına doğru demokrasi ve liberalizm arasındaki ilişki bağlamında tamamen bir bulanıklık söz konusu olmuştur. Liberalizm ile demokrasi arasında bir ilişki olmadığını

söyleyen ve gerçek demokrasiyi sağlamayacağını düşünen yazarlarda bu yüzyılda varlığını göstermişlerdir (Yayla, 2004a: 17-19). Tarihin sonu düşüncesi, yalnızca 1980-90'lı yıllardaki demokratikleşme dalgası ile destek görmüş ve nitekim komünizmin çöküşünden aldığı kısmi gücün geçici nitelikte olduğunu gösterdi. Dolayısıyla liberal demokratik başarı olarak batı merkezli düşüncenin sürdüğünü gösteren bir düşünce oluşmuştur. Liberal demokrasiler evreni sistemi bu bağlamda ABD örneğinde olduğu gibi batılı kalkınma düzeninin bir üstünlüğü olarak görülüyordu ve bireycilik, haklar ve tercih gibi kavramların uluslararası alanda uygulanabileceği düşünülüyordu (Heywood, 2010: 54). 1970'lerden sonra Batı Avrupa'daki bazı otoriter sistemlerin yıkılması ve demokrasinin tekrar yaygınlaşması ile Anayasal hareketler canlanmış olup bu süreç eski komünist iktidarların 1989'dan sonra dağılmasıyla süregelmiş ve bununla beraber Doğu Avrupa'da demokratik anayasacılığa geçiş hızlanmıştır (Erdoğan, 2001: 34).

Dahl'a göre 20. yüzyılın sonunda demokrasinin başarılı olup, yayılmasının nedenleri şöyle özetlenebilir (Dahl, 2001: 165-166):

- Kolonici ve büyük totaliter sistemlerin çökmesiyle, demokrasi karşıtı dış güçlerin demokratikleşmeye müdahalesinin ortadan kalkması

- Totaliter rejimlerin, askeri diktaların ve diğer otoriter rejimlerin başarısız olması ile beraber antidemokratik inanç ve fikirlerin etkisini kaybetmesi

Sonuç olarak Dahl'a göre 20.yüzyıl çok önemli demokratik zaferlerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Demokratik düşüncelerin, kurum ve uygulamaların küresel etki açısından en verimli yüzyılı olarak tarihteki yerini almıştır. Bu yüzyılda demokrasinin en önemli alternatifleri bu yarış bütünüyle kaybetmiş oldular (Dahl, 2001: 147).

4. Demokratik Toplum Nedir?

İnsanlar toplum içinde yaşamak gereğinde ve zorunda olduklarından yalnız başına yaşamaları mümkün değildir. İlk toplumlar sırayla kadın-erkek beraberliği, ana-baba ve çocuklardan oluşan toplum ve efendiler ve hizmetkârlardan oluşan toplum şeklinde belirmiştir. Hem amaç, hem de üyelerinin karşılıklı görevleri yönüyle bu toplumlar siyasal toplumlardan ayrılırlar. İnsanlar doğal olarak özgür ve eşittirler (Göze, 2007: 154-155). Bu insanların oluşturduğu toplum siyasal düzenin kurulmasını sağlayarak, yasaları kendi yapıp bunları uygulayacak görevlileri de yine kendi seçerse, bu sistem demokrasi olarak ifade edilir (Göze,2007: 159). Buradan hareketle insanların oluşturduğu bu siyasal sistem yani demokratik toplum yapılanması, bireysel hak ve özgürlükleri koruyan, her türlü siyasi görüşe ve düşünceye açık bir toplumu ifade etmektedir.

Demokrasi öz ifadesiyle siyasal bir yönetim şekli olup, açık toplumla bağlantılı bir kavramdır. Bu bağlamda demokratik toplumlar her türlü görüş ve inançlara açık, imkân ve fırsat eşitliği veren toplumlardır. Bu değerler neticesinde alt sınıflarda bireyler bulunduğu konumu değiştirme imkânına sahiptir. Demokrasilerde güçlü bir sivil toplum bulunmakla birlikte bu toplumda farklılaşma ve örgütlülük düşünceleri gelişmiştir. Dolayısıyla demokrasinin geliştiği alanlarda sivil toplumda gelişme imkânı bulmuştur (Fedayi, 2011: 38-39). Demokrasi ile gelişen ve korunan bu sivil toplum, farklılaşmaya dayanan çelişmeli bir karakterdedir. Modern devlette, yurttaşlık düşüncesi tek kültür adı altında oluşturulamaz. Bu anlamda demokratik toplum kültürel tekelciliği istemez ve toplumun ve bireyin doğasını korur. Demokratik toplumda toplumdaki birey sayısınca görüş, kalp sayısınca sevgi bulunmaktadır. Bu anlamda demokrasi aslen bunları gerçekleştirmek için çalışır (Selçuk, 2010: 359). Dolayısıyla demokratik toplumlar demokrasi ideallerinin bir anlamda hayata geçirildiği sistemler olarak görülürler.

Eşitlikçi düzenler kısaca demokratik toplumlar, hiyerarşik düzenlerin yani aristokratik toplumların yerlerine geçeceklerdir. Dolayısıyla demokratik toplumlarda özgürlük, aşırı eşitliğe karşı bir kurtarıcı olacak olup, bu toplumların temel ilkesi de eşitlik olacaktır (Göze, 2007: 250). Kişilerin temel hak ve özgürlüklerini koruyan

onlara saygı gösteren toplumlar demokratik toplumlardır. Temel hak ve özgürlükleri gözetmek ve gelişimini sağlamak demokratik toplumlarda devletin asli görevidir (Türkmen, 2011: 48). Aktan'a göre demokratik topluma yalnızca liberal ve anayasal demokrasilerle ulaşılabilir. Bu bağlamda liberal sistemin kurallarıyla toplumsal uzlaşmanın sağlandığı ve toplumsal sözleşme olarak görülen anayasalar ile siyasal iktidarın güç ve yetkilerinin sınırlandırıldığı bir yönetim biçimi olarak ifade edilir (Aktan, 2005: 351).

Fransız ihtilali ile başlayan demokrasi çağruları, bağımsız küçük yerleşimler ve yerel yönetimler etrafında şekillenen, ayrıntılı olarak düşünülmüş adil toplum fikrine bağlıydı. Halk demokrasisine bağlı bu gelenek, on yedinci yüzyıldaki İngiliz Devrimi'ne ve tam eşitlik taraftarlarına ve ideallerine kadar götürülebilir; Amerikan ihtilalinin alt sınıf radikalizminde, on sekizinci yüzyılda bu düşünce yeniden belirdi ve Benelux ülkeleri ile Britanya'daki hareketlerde sürdürüldü (Eley, 2008: 58). Bütün siyasal sistemlerin demokratikleştiği ve toplumsallaşmanın her alanda katılım aracılığıyla gerçekleştiği katılımcı bir toplumun bulunması, demokratik bir toplumun yaşayabilmesi için önemli bir gerekliliktir (Rosen ve Wolff, 2006: 148).

Günümüz demokratik toplumlarında artık temsili demokrasiden katılımcı demokrasiye doğru bir katılım eğilimi bulunmaktadır. Demokrasilerde egemenlik halka ait olup, temsili demokraside ise egemenliği halkın seçtiği temsilciler gerçekleştirmektedir. Katılımcı demokrasi ise halkın doğrudan katılımını isteyen bir düzendir. Ancak temsili demokrasiden, katılımcı demokrasiye geçiş için hala teknik, ekonomik ve kültürel alt yapı yeteri düzeyde değildir (Türkmen, 2011: 61). Demokrasinin temel aldığı özgürlük, eşitlik, dayanışma ve kendini gerçekleştirme gibi ilkeler yalnızca demokrasinin temellerinin iyi kurulduğu toplumlarda güçlenebilir ve demokrasiyi yaşanır hale getirir. Demokrasinin yaşanılır olması da kentsel siyasetin demokratik temelinin iyi kurulmasına bağlıdır (Çukurçayır, 2006: 5).

Eşit ve özgür insanların birbirleriyle kuracakları ilişkilerle meydana gelecek toplum düzeni, kendi kaderlerine hâkim bireylerin oluşturacakları bir düzenle sağlanmalıdır. Zira demokratik bir toplumda da insan üzerinde baskı ve zorlamalar

yapılır fakat bu zorlama ve baskılar insanların kendi isteğiyle razı olduğu baskılar olacak, dolayısıyla bunlar ağır ve ezici bir şekilde hissedilmeyecektir. Demokrasi yalnızca baskı ve zorlamaların yapılmaması demek değildir, aynı zamanda iktidarda halk egemenliğinin bulunmasıdır (Göze, 2007: 405). Demokrasi, özgürlüğü yaşamsal mahiyette mühim bir ilke olarak görür. Demokratik toplum, tek örnek bir toplum olmamakla beraber bireysel özgürlüklerin kullanılması, farklı düşünce ve çıkarların temsiline engel olmaz. Bu demokrasinin birazda çatışma kültürü olduğunu belirtir. Dolayısıyla demokratik toplum, bu çatışmayı benimseyen, şiddeti bulundurmeyen bir toplumdur (aktaran Çukurçayır, 2006: 29-30).

5. Demokrasinin Dayandığı İlkeler

Halkın kendi kendini yönetmesini, halkın yönetime yani toplumsal anlamda halkın iktidara katılımını ifade eden demokrasi, temel aldığı ilkeler olan özgürlük, eşitlik ve hukukun üstünlüğü ilkeleri ile bireysel hak ve özgürlükleri anayasal kurullarla koruyan siyasal bir düzeni öngörür. Özgürlük ve eşitlik bu anlamda başta insanın vazgeçilemez iki değeri ve demokrasinin en temel ilkeleri olup demokrasiyi koruyan, geliştiren yani demokrasinin olmazsa olmaz önemde iki ilkesini oluşturur. Liberal öğretilerde özgürlük, bireyin üstün olduğu inancından gelmektedir. Dolayısıyla bireysel özgürlük, siyasal anlamda üstün bir değer olup, liberal öğretisi açısından birleştirici bir unsur oluşturur (Heywood, 2010: 45). Demokrasi kavramının içerisinde özgürlük düşüncesi vardır. Ancak dolaylı bir biçimde bulunur. Yani özgürlük halk iktidarı kavramını içermez ama eşit iktidar düşüncesini içerebilir. Dolayısıyla eşitlik önermesi bir şeyden özgürlük talebini belirtir (Sartori, 1996: 335). Bu bağlamda özgürlük ve eşitlik demokrasinin en iyi ifadesini belirtir. Bu sebeple siyasal unsurları, toplumsal ve ahlaksal olan unsurlara dayandırır (Touraine, 1997: 112). Hukukun üstünlüğü ilkesi ise bireysel özgürlüğün ve demokrasinin temeli olduğu net bir biçimde ifade edilir. Hukuk üstünlüğü sağlanmadan bireylerin haklarını iktidara karşı korunması imkânsızdır. Dolayısıyla hukukun üstünlüğünün hükümete karşı temel dayanak olması demokrasinin temel gerekliliğini belirtmektedir (Beetham ve Boyle, 2005: 69). Bu bağlamda bu bölümün alt

başlıklarında, demokrasinin temel ilkeleri olarak özgürlük, eşitlik ve hukuk devletinin üstünlüğü ilkeleri ayrıntılı biçimde açıklanmaya çalışılacaktır.

5.1. Özgürlük

Özgürlük birçok düşünürce çeşitli biçimlerde anlamlandırılmıştır; Spinoza'ya göre rasyonellik, Leibnez'e göre zekânın yaratıcılığı, Kant için özerklik, Hegel için gerekliliğin kabulü, Croce'ye göre de hayatın devamlı yayılması olarak ifade edilmiştir (Sartori, 1996: 325). Bu bağlamda Demokrasinin en önemli ilkelerinden özgürlük, Antik Yunan'da, yurttaş olarak görülenlerin siyasal özgürlüğü olarak ifade edilmiştir. Yurttaşlar yasaların yapılmasında, yönetici seçiminde, yargılamaya doğrudan katılmada, savaş ve barışa hükmetmede, antlaşmaları onaylamada bizatihi hakları mevcuttur. Bu bağlamda, siyasal iktidara doğrudan katılmanın, iktidarı paylaşmanın da, daima insanları özgür yapmaya yetmediği belirtilmektedir (Göze, 2007: 6).Eşit olan insanların mutlak olarak eşit oldukları anlayışına dayanan demokrasi oligarşi kadar iyi olmayan bir yönetim biçimi olmasına rağmen onun temel amacı özgürlüktür (Ağaoğulları, 2004b: 362). Bu bağlamda Aristoteles'e göre özgürlük demokrasinin temeli olup demokrasi herkesin istediği gibi yaşayabilmesini gaye edinmiştir. Bu amaçla hiç kimse tarafından yönetilmemeyi veya sırayla yönetmek ve yönetilmek temelini esas alan bir düzene ihtiyaç vardır (aktaran Uygun, 2003: 94). Bir ülkede demokrasinin olup olmadığının temel işaretlerinden birisi, demokrasinin ilk değeri ve ilkesi olan özgürlüktür. Herkesin her zaman ve her yerde istediğini yapabilmesi özgürlüğün amacı olmayıp demokrasilerde özgürlükten amaç, herkesin anayasal ve yasal sınırlar içinde olmak şartıyla başkalarının özgürlüğüne mani olmadan istediğini yapabilme durumudur (Demir, 2010: 601-602).

Özgürlük öncelikle, bireylere karşı egemenlik kurmak isteyen kurumlar ve egemen devlet karşısında özgür davranabilmeyi ifade eder. Bireysel özgürlük, yalnızca bireyin devlet kurumları karşısında korunmasını değil bununla birlikte bireyin devlet faaliyetlerine katılması ve oluşumuna katkı yapmasıdır (aktaran Çukurçayır, 2006: 29). Bu anlamda birey özgürlüğünün güvencesi demokrasi olarak belirir. Fakat demokrasilerde de bireyin hak ve özgürlüklerinin çiğnenmesi ve çiğnenemezliği hakkında bir iddia öne sürülemez. Demokratik sistemin diğer

sistemlerden ayrıldığı nokta bireyin hak ve özgürlüklerinin genişlemesi ve derinleşmesine uzun dönemde sağladığı katkıdır (Huntington, 1996: 25).

Özgürlük Friedrich Hayek'in felsefesinde ise tam anlamıyla birey odaklı görülmüştür ve bunu da bireyin gelecekle ilgili düşünceleri ile birlikte çok geniş bir çerçevede incelediği belirtilmektedir (Çelik ve Usta, 2011: 92). Bu bağlamda Hayek'e göre özgürlüğün dört temel karakteri şunlardır (Yayla, 1992: 154):

- Bireyin herkesin tabi olduğu kanunlara tabi olması,
- Bireyin keyfi tutuklamalara maruz kalmaması
- Bireyin çalışmak ve işini seçmekte özgürce davranabilmesi
- Bireyin mülkiyet sahibi olmaya hakkının olması

Özgürlük demokrasiyi mümkün kılan, toplumsal düzenin ve sorumlulukların ahlaki ve hukuki boyutta yürümesini sağlayan bir değer ve ilkedir. İnsanların siyasal iktidarı kullanma sürecine katılmaları, kendi kaderini kendileri tayin etmeleri, iktidarı sınırlandırmaları gibi özelliklere sahip olması özgürlüğün demokrasinin temel değerlerinden biri olmasından ileri gelir. Egemenliğin halkta olduğu, siyasal gücün halka dayanan bir yönetim şekli olan demokrasinin, nasıl gerçekleşeceği halka dayalı iktidarın nasıl sınırlandırılacağı, özgürlüklerinin sınırlarının ne olacağı konusu açık olmamakla beraber sorun sadece özgürlük değeriyle çözüme kavuşturulabilir (Dursun, 2006: 166-167).

Özgürlük ve eşitlik ilişkisi yönünden şunlar aktarılabilir: “*Özgürlüğün yolu eşitlikten geçer. Herkesin maddi ve manevi kişiliğini geliştirmek için, özgürlüklerden eşit ölçülerde yararlanma olanaklarına sahip olmadığı bir düzen yetersizdir, eksiktir ve gerçek bir özgürlük düzeni sayılamaz. Bu bakımdan eşitlik özgürlüğün ön koşulu ve tamamlayıcısıdır*” olarak ifade edilebilir (Göze, 2007: 392).

Özgürlük düşüncesi, hoşgörü, özel hayat, anayasacılık ve kanun hâkimiyeti gibi ilkelerin temelidir. Dolayısıyla liberalizmin bir özgürlük kuramı olduğu belirtilir. Liberalizmin özgürlük anlayışı genelde negatif özgürlük olarak belirir. Bireyin dışarıdan gelen bir zorlama altında olmadan hareket etmesi ve davranması negatif özgürlüğü açıklar. Birey dış müdahaleye maruz kalmadan ne kadar geniş davranır ve

hareket ederse o derecede özgürlüğü de genişler (Yayla, 1993a: 158-159). Pozitif özgürlükse sadece özgürlüğün kendi haline bırakılması değil kendine hâkim olma anlamında da yorumlanmasıdır. Pozitif özgürlük düşüncesini T.H.Green siyasi alana sokmuştur. Green negatif özgürlük düşüncesini reddetmiş, devlet müdahalesinin pozitif özgürlüğü fiilen genişlettiğini ileri sürmüştür ve özgürlüğü değerli amaçlarla özdeşleştirmiştir (Barry, 2004: 229-230). J.Locke’a göre birey vazgeçilmez doğal haklara sahiptir ve siyasal düzenin gayesi özgürlükleri korumaktır. Ona göre otorite değil, özgürlük önemli bir yere sahiptir (Yayla, 1992: 26). Bu bağlamda bu vazgeçilmez hakların korunması için daha gerçek elle tutulabilir bir durum gerekir. Bu da devlet iktidarının sınırlanması ile olur. Bunu gerçekleştirecek şey ise kuvvetler ayrılığı ilkesidir (Yayla, 1992: 44).

Mill faydacı yaklaşıma göre özgürlüğü, genel refahı artırdığı için savunmaktadır. Özgürlük bireysel gelişimin kaynağı olup iki kavram arasında iç içe bir bağ vardır. Toplumsal gelişimin kaynağı bireysel gelişmedir. Buradan hareketle Mill bireysel fayda kavramından toplumsal fayda kavramına geçiş yapar. Devletin bireylerine müdahale edip onlara bireysel tercihleri dışında bir yaşam tarzı aşılmasına karşıdır (Yayla, 1992: 162). Mill’in özgürlük anlayışında eksik olan nokta birey özgürlüğünün toplumsal ve yasal hak ve mükellefiyetlere olan bağımlılığını ele almamasındandır (Sabine, 1991: 104).

5.2. Eşitlik

Eşitlik Sartori’ye göre, ilk olarak bir “protesto ideali” olarak başlamıştır. Bu anlamda eşitlik haklı olmayan bir güce, insanın kaderine, gelişigüzel eşitsizliğe ve ayrıcalıklara karşı başkaldırma gibi bazı imkânlar sağlamaktadır. Bir başka ifadeyle eşitlik bütün ideallerimizin en fazla tatmin olmaz olan alanıdır. Dolayısıyla insanoğlu açısından sonsuz bir ideal varsa bu da eşitliktir (Sartori, 1996: 365). Demokrasinin temel ilkelerinden eşitlik Antik Yunan’da köleliğin kabul edildiği toplumsal bir ortamda gerçekleştiğini belirtmek gerekir. Eski Yunan Polis’inde siyasal alana katılma durumu olanlar sadece yurttaşlardır. Dolayısıyla insanlar arasında eşitlik ilkesi eski Yunan demokrasilerine özgü bir kavram değildir (Göze, 2007: 5).

Demokrasinin bir diğerk önemli ilkesi de eşitliktir. Özgürlük ilkesindeki gibi eşitlik ilkesinde de gaye herkesin her yönden eşitliği değildir. Bu manada eşitlik, devletin yani siyasi iktidarın bireylere ulaştırdığı hizmetlerde, yasalar karşısında bireylerin eşitliğini ifade eder. Diğerk bir ifadeyle, devlet hizmetlerinin ve yasaların bireylere uygulanırken bireyler arası dil, din, ırk, felsefi inanç, eğitim, yaş, cinsiyet, siyasi ve ideolojik düşünce farkı yapılmadan herkese eşit biçimde tatbik edilmesini anlatır (Demir, 2010: 601-602). Eşitlik ilkesi, özgürlük ilkesi gibi halk egemenliği ve özerklik ilkesinin tamamlayıcısı konumundadır. Dolayısıyla eşitlik ilkesi demokratik toplumun yasal imkânları ve hukuksal vasfıyla doğrudan alakalıdır. Bu bakımdan, siyasal katılım eşitlik ilkesine hayat veren ve halk egemenliği ilkesini uygulamaya çalışan, bir kavram olarak ifade edilir (aktaran Çukurçayır, 2006: 32).

Demokrasinin temel aldığı ilke olarak eşitlik bireyler için özgürlükten daha mühim olup, bireyler eşitliğe sonsuza değin sürecek gözüyle baktıkları için ona bağlı ve hayrandırlar. Fırsat eşitliği oluşturması açısından bireyler eşitliğe özgürlükten daha bağlıdırlar. Özgürlüğün faydası belirli bir zaman sonra anlaşılırken, eşitliğin faydası hemen yansımaktadır. Bu bağlamda eşitlik ilkesi hem herkes için hem de güçlü bir tutku olması yönüyle demokrasi için önemli bir ilkedir (Tocqueville,1994: 163-165).

Demokrasi için eşitlik ilkesi, tüm vatandaşların eşit siyasal değerde olmasını, ayırım yapılmamasını, herkese eşit davranılmasını ve siyasal yönetim sürecine katılım konusunda tüm toplum üyelerinin eşit seviyede hak sahibi olduklarını belirtir. Eşitlik ilkesi siyasal alanda yatay ve dikey eşitlik biçiminde belirir. Yatay eşitlik, bireylerin kişi ve yurttaş olmaları açısından eşit derecede olmaları dolayısıyla devletin tüm bireylere eşit muamele etmesi manasında eşitliği ifade eder. Dikey eşitlik ise siyasal iktidar ile birey arasında hiyerarşi ilişkisi değil eşitlik ilkesinin mevcut olduğunu anlatan bir kavramdır (Dursun, 2006: 167-168).

Demokrasi anlayışında eşitlik ilkesi merkezi bir rol üstlenmiştir. Bu bağlamda demokrasi ile eşitlik arasındaki ilişkide çok güçlü bir bağ vardır ve bundan dolayı siyasal eşitlik aracılığıyla ifade edilir (Erdoğan, 2001: 210). Eşitlik çoğunlukla özgürlükle beraber anılan ve bazı zamanlar özgürlükle eş tutulan bir ilkedir.

Demokrasinin bu iki temel ilkesi arasında bir bağ bulunduğu açıktır. Hem özgürlük düşüncesi de hem de eşitlik düşüncesi bireyin kişiliğine saygı gösteren, bireye insan olduğu için değer veren bir kaynaktan beslenir. Bu bağlamda eşitlik ile özgürlük arasında çok iyi bir bağ bulunur fakat birbirlerinin yerlerini alamazlar (Göze, 2007: 390-391).

5.3. Hukuk Devletinin Üstünlüğü

Hukuk devletinin üstünlüğü ve özgürlükler arasında sıkı bir bağlantı bulunur. Buna göre öncelikle özgürlükler korunması gereken değerlerdir. Liberaller geleneksel olarak bu korumaların yalnızca toplumdaki bütün birey ve grupları kısıtlama yeteneği olan egemen bir devletçe sağlanacağını düşünürler. Dolayısıyla özgürlük John Locke'un belirttiği üzere hukukun üstün olduğu yerde var olur. Hukuk olmayan yerde özgürlükte var olamaz (Heywood, 2007: 48). Bu ilke ile amaçlanan durum siyasi ve idari otoritenin belirli kurallara göre etkinlik göstermesidir. Bu bağlamda devlet bu ilkeye göre zor kullanma mekanizması olarak yasal bir sistem olmayıp, kısaca hukuka dayanmayan devlet zor kullanan bir mekanizmadan başka bir şey ifade etmez (Erdoğan, 2000: 122-123).

Hukukun üstünlüğü ilkesi anayasacılık düşüncesine dayanmakta olup bu tür devlet sistemlerinde katı bir kuvvetler ayrılığı, yazılı anayasalar ve memurların faaliyetlerini genel kurallarla belirleyecek düzenler mevcuttur. Dolayısıyla hukukun üstünlüğü ve egemenlik kavramı arasında çatışma olduğu belirtilmektedir (Barry, 2004: 57). Liberal düşünce geleneğinde de kanun egemenliği ilkesini korumak üzere iki durum geliştirilmiştir. Birisi güçler ayrımı ilkesi, diğeri yazılı anayasalardır. Bu iki ilkede sınırlı devlet ilkesinden ayrı tutulamaz ve sadece bu düşüncenin olduğu yerlerde istenilen sonucu verir. Burada gaye yasaları yapanların belli şartlara göre davranıp, bazı yaptırımlar yapmalarını önlemektir. İnsanların değil yasaların egemenliğini vurgulayan liberal düşünce bu bağlamda bir anlam kazanır (Yayla, 1993b: 113).

Liberal düşünürlerin hepsi siyasi iktidarın anayasa ve hukukla sınırlanmasını isterler. Çünkü bireysel özgürlüklerin bu şekilde korunabileceğini düşünürler. Liberal anayasacılığın temel amacı bireysel özgürlüğü ve hakları korumak amacıyla devletin

sınırlanmasıdır. Devletin sınırlanmasında kullanacak değerler ise *federalizm*, *kuvvetler ayrılığı*, *insan hakları** nı koruyacak katı ve yazılı bir anayasa, kanunların anayasaya uygunluğun mahkemelerce denetlenmesi ve hukuk devleti gibi uygulamalardır. Dolayısıyla hukuk devleti veya hukukun üstünlüğü ilkesinin temeli devleti belirli kurallara göre sınırlamaktır. Buradaki amaç, bireyleri iktidarın keyfi işlem ve davranışlarından korumak ve onları iktidar karşısında hukuksal anlamda korumaktır (Erdoğan, 2008: 153-154).

6. Demokrasinin Temel Özellikleri

Dahl'a göre modern temsili demokrasinin özellikleri, özgür, adil ve düzenli aralıklarla tekrarlanan seçimler, ifade özgürlüğü, halkın sürece dâhil edilmesi, kurumsal özerklik gibi bazı siyasal kurumlar oluşturur (Dahl, 2001: 89). Erdoğan'a göre de, çoğunluk yönetimi, çoğulcu ve yarışmacı bir politika, katılımcı ve temsilci bir sistem, halkın yönetimi olarak ifade edilen nitelikler yine temsili demokrasinin ortak özellikleri olarak belirtilmektedir (Erdoğan, 2001: 242). Dolayısıyla demokrasi genel itibariyle egemenliği halka veren, bireysel hak ve özgürlüklere yer veren, eşit oy hakkını savunan, yönetenlerin halk tarafından seçilip düzenli ve adil seçimle göreve geldiği, azınlık haklarına saygılı bir çoğunluk yönetimi anlayışını benimseyen, farklı kişi ve grupların özgürce örgütlenmesine dayanan çoğulculuğu ifade eden bir takım temel ilkelere ve değerlere sahip bulunmaktadır.

6.1. Özgür, Adil ve Düzenli Seçimler

Temsil sürecinin temelinde seçimler ve oy kullanma olguları bulunur. Seçimler siyasal süreçte demokrasinin kalbi olarak yorumlanmaktadır. Bu anlamda

*Anayasal devlet, anayasacılık düşüncesi ve anayasal demokrasi modelinin temelini oluşturan bu üç kavram şu şekilde ifade edilebilir: Federalizm, iktidar bölünmesinin en karakteristik ve tesiri en güçlü olan düzenidir. Federalizm iktidarı hükümetin tüm basamakları arasında bölüştürür. Terimsel ifadesiyle federalizm anlamdaşı olduğu belirtilen kuvvetler ayrılığı (Lijphardt, 2006: 182) devlet iktidarının tek elde toplanmasına engel olmak ve siyasi özgürlükleri korumak amacıyla anayasacılığın temel ideallerinden biridir (Erdoğan, 2001:167). İnsan hakları ise demokrasinin esaslı öğelerinden biri olup, bu sebeple temel haklar ve özgürlükler, iktidarı denetleme hakkı ve kamu işlerinin halk tarafından yönlendirilmesi gibi bazı durumlara gerçeklik oluşturması için önemli bir koşul olduğu belirtilir (Beetham, 2006: 139).

demokrasi rekabete dayalı seçimlerle ifade edilebilir. Seçimlerin adil biçimde yapılması olayı ise, yalnızca insanların nasıl oy kullandığı olgusuna dayandırılmaz. Bunun için tercih çeşitliliği, doğru haber alışverişi, seçim kampanyası şartları ve oyların dürüstçe sayılması gibi birtakım faktörler adil seçim için önemlidir (Heywood,2010:298-299).Halkın temsilcilerinin yine halk tarafından denetlenebilmesi ve halka karşı sorumlu olmasını sağlayan araçlar olarak düzenli ve rekabetli seçimler, hem kamusal mevkilere ulaşmak, hem de oylarının niteliği bakımından halk arasında siyasal eşitliği temin etmesi bağlamında oldukça önemli bir özelliktir (Beetham ve Boyle, 2005: 30). Temsil edilen halk kendilerini idare edecek ve otoriteyi kullanacak temsilcileri düzenli aralıklarla seçme görevini yürütmektedirler. Demokratik sistemlerde iktidar olmak için seçimleri kazanmak gerekmektedir. Bu bağlamda özgür, adil ve düzenli seçimler, demokratik siyasal düzenlerin işlerliği bakımından birincil derecede öneme sahip siyasal bir niteliklerdir. Dolayısıyla özgür, adil ve düzenli seçimler bu nitelikleri itibariyle demokrasi kuramları bakımından incelenmesi faydalıdır (Şaylan, 2008: 225).

Modern temsili demokrasilerde halkın iktidarını sağlamanın yolu belli aralıklarla yapılan özgür ve adil seçimlerdir. Demokrasilerde egemenliğin kaynağı halk olup, bu halkın irade ve tercihlerini gösterdikleri araçsal sistem bu düzenli yapılacak olan seçimlerdir. Burada eşit seçimden anlaşılan oy hakkının genellik ve eşitliği olup, seçimin adilliği ilkesi ise seçimlerin iktidarları değiştirebilir özellikte olmasını ifade eder. Dolayısıyla seçimlerin özgür ve adil koşullarda yapılması bu ilkenin gereğidir (Erdoğan, 2001: 242-243).

Demokrasinin en önemli unsuru siyasal seçimlerdir. Siyasal iktidarı kullanacak temsilcilerin, yönetilenlerce belirlenip belli süre için bu kadroya egemenlik yetkisinin verilmesi işte bu seçimler aracılığı ile mümkün olur. Seçimlerin özgür olması, insanların seçimlere korkusuzca tehdit ve baskı yapılmadan gidebilmelerini ve seçme görevinin bir ödev değil bir hak olmasını belirtir. Seçimlerin özgür olması yanında, adil ve eşit olması da önemlidir. Bütün vatandaşların oylarının eşit değerinde olmasını ifade eden eşit seçim iken bütün oyların eşit sayılması da adil seçimlerin gereğidir (Dursun, 2006: 171-172). Demokrasinin en temel ögesi seçimler, idarenin rızaya dayalı olmasının bir neticesidir. Bu bağlamda

demokratik seçim düzenli aralıklarla yapılan özgür ve adil seçimlerdir (Erdoğan, 2001: 242).

6.2. Çoğunluk Yönetimi

Çoğunluk egemenliği olarak ifade edilen çoğunluk yönetimi, azınlık haklarına saygılı, sınırlı bir yönetimi anlatır. Çoğunluğun egemenliği kavramı ile demokrasi kavramı benzeştirildiği zaman bu benzeştirme halkın bir parçası, halk olmayan bir nesneye çevrilir ve tartışma konusu oluşturur. Buna karşın azınlık haklarıyla sınırlı çoğunluk egemenliği şekliyle ifade bulan demokrasi, halkın yani azınlık ve çoğunluk toplamına eşittir. Dolayısıyla tüm bireylerin halk olarak görülmesinin sebebi çoğunluk egemenliğinin sınırlandırılmasıdır (Sartori, 1996: 33-35). Çoğunluk yönetiminde toplulukça alınan kararlarda kendi kaderini belirlemede en fazla insan sayısına çıkarma anlamında önemli bir uygulama olmuştur. Çoğunluğun yönetimi ile en azami sayıdaki insan topluluğu kendi istekleri doğrultusundaki yasalara tabi olmaları sağlanır (Dahl, 1993: 173).

Çoğunluk yönetimi ilkesi, siyasal iktidar yetkisini kimin kullanacağı sorununa bir çözüm bulmak için farklı görüşler içerisinde uygulanabilir olanın hangisi olduğuna karar verilmesinde makul bir çözüm getirmektedir (Dursun, 2006: 173). Çoğunlukçulara göre demokrasinin kavramsal genel tanımı “halkın, çoğunluk tarafından yönetimi” biçimindedir. Çoğunlukçu demokrasinin bu tanımı çoğunlukların yönetmesi, azınlıkların ise muhalefette olması savını ileri sürer (Lijphart, 2006: 41). Çoğunluk yönetimi ilkesinde öncelik çoğunluğun iradesinde olup, bireylerin ve azınlıkların çoğunluğun yaptığı kanunlara uymakla sınırlandırıldığı bir öğreti olarak açıklanır. Bu bağlamda çoğunlukçu demokraside çoğunluğun iradesinin sınırı olmayıp bireysel özgürlükleri ve azınlık haklarını ihlal etmesi yönünden eleştirilmektedir (Yayla, 2004b: 55). Azınlığın çoğunluğun iradesini yok edip onların adına karar alma haklarını ifade eden çoğunluğun kararı elbette azınlığın çoğunluğun iradesini yok edip onların adına karar vermesinden daha çok demokratiktir; ancak azınlığı güçsüz bıraktığı oranda çoğunluğun yönetimi, demokratik kusursuzluğun en uç noktası olmasından ziyade kararlara ulaşmanın en kaba ve kolay yolu olarak görülmektedir (Beetham ve Boyle, 2005: 20). Halk

temelde çoğunluk olarak belirtilmektedir. Bu anlamda demokrasi çoğunluk iradesinin azınlık iradesini yok ettiği çoğunluk yönetimi ilkesinin katı bir pratiği olarak tezahür etmektedir. Bu düşünce çoğunluğun diktatörlüğüne yol açacağından demokrasinin yozlaşmasına neden olabilir. Bu yaklaşım demokratik ilkelerin uygulanması aşamasında sıkıntı oluşturabilir (Heywood, 2010: 103-104). Sartori'ye göre halkın bir çoğunluk tarafından sınırsız şekilde yönetilmesi doğru bir çözüm olarak gözükmemektedir. Çünkü çoğunluğa, azınlık veya azınlıklara kararlarını istemeyerek kabul ettirmesini sağlayan sınırsız bir hakkın verilmesi, ilerleyen süreçlerde çoğunluğun kuralının tersi bir duruma yol açacağı belirtilir. Bununla birlikte demokratik rekabetin lideri konumundaki birinci, eğer ki sınırsız güç sahibi olursa bu durumda kendisini devamlı birinci kabul ettirme hissine kapılır. Bu durumda demokrasi, demokrasi olmaktan çıkar ve demokrasinin geleceği sıkıntıya düşer. Bundan dolayı demokrasinin geleceği, çoğunlukların azınlıklara ve karşıt biçimde azınlıklarında çoğunluklara dönüştüğü durumlarda gelişir (Sartori, 1996: 26).

6.3. Çoğulculuk

Çoğulculuğun temeli siyasi gücün parçalanmış ve dağılmış olduğu anlayışına dayandığı belirtilir. Çoğulcu düşüncede kararlar, çok sayıda grubun fikir ve menfaatleri doğrultusunda alınır. Çoğulcu perspektifin siyaset anlayışı, bu anlamda demokratik sürecin temel ögesi konumundadır (Heywood, 2010: 352-353). Bu bağlamda demokrasinin temel öğelerinden çoğulculuk, yönetimde çoğunluğun kararının esas alındığı bir kavramdır. Halkı azınlık durumunda olanlar veya çoğunluk durumunda olanlar adına çoğunluk idare eder. Dolayısıyla bu anlayışa göre halkı yönetme hakkı, halkın çoğunluğunun desteğini alan çoğunluğundur. Fakat demokrasi ilkesi gereğince, azınlıklarında hakkı bu yönetimde korunmaktadır (Çukurçayır, 2006: 20). Çoğunlukçu demokratik düzen, temel siyasal hakların dışında azınlık hakları ve ayrıcalıkları konusunda anayasal güvence temin edememekle birlikte, çoğunlukçu olmayan sistemlerde azınlığın konumunu çoğunluğa karşı bir tehdit olmaktan koruyamamaktadır (Dahl, 1993: 196).

Çoğulculuk genel anlamıyla çok üyeliliği belirtmektedir. Bu anlamda farklılaşma, çatışma ve farklı yaşam biçimleri içinde halkın menfaatleri

doğrultusunda toplumu, siyaseti ve ekonomiyi etkilemek amacıyla bazı bağımsız hareketler, partiler, dernekler ve birlikler biçiminde teşkilatlanabilirler. Dolayısıyla çoğulculuk, çok üyeli, çoğul iradeli biçimleri ve siyasal sistemleri nitelendiren teşkilatlı bir olguyu ifade eder. Çoğulculuk ilkesinden meydana gelen çoğulcu demokrasiler ise liberal demokrasiler ile totaliter egemenliğin önlenmesi, devlet ve toplumun durdurulması anlamında ortak bir gayede birleşmektedirler (Schmidt, 2002: 147). Çoğulcu anlayışın temelinde toplum üyeleri arasında menfaat ortaklığı bulunanların, toplumsal gruplar oluşturduğu ve bu grupların kaynakların bölüşümünde rekabet halinde bulunduğu düşüncesi vardır. Çoğulculuk yaklaşımında siyasal partilerin halkın belli kesimlerinin menfaatlerini temsil ettiği düşüncesi vardır. Yine çoğulculuğun siyasal iktidarı kullanarak toplumsal kaynakları tekrar paylaşılmasının demokrasinin işlerliğini yok edeceği de belirtilmektedir (Şaylan, 2008: 251-254).

Çoğulculuk kültürel ilkelerin çeşitliliğini, farklı ahlaki değerlerin beraberliğini, birden fazla partinin birlikte olmasını ve aralarındaki rekabetini anlatmak için kullanılır. Çoğulculuğun dar anlamdaki ifadesi, iktidarın toplumun bütün alanlarına eşit ve geniş bir şekilde dağıtılmasını öngören ve siyasal iktidarın dağılımına dair bir kuram olarak belirtilir (Türköne, 2011: 182). Diğer bir anlamıyla çoğulculuk farklı görüş ve düşüncelerin toplumsal ve siyasal hayatın her aşamasında varlığını, bunların eşit değer de olmasını ve teşkilatlanarak siyasal iktidar rekabetinde olmalarını anlatan bir kavramdır (Dursun, 2006: 174).

Demokrasi çoğulcu bir siyasal yaşamın gereğidir. Siyasal alanda çoğulculuk, değişik dünya düşüncelerine, programlara ve menfaatlere sahip olan kişi ve grupların özgürce örgütlenip siyasal iktidar yarışına katılmalarını anlatır. Dolayısıyla parti yasaklamalar çoğulcu anlayışla uyumsuz. Kısacası siyasal çoğulculuk yarışmacı ve çok partili bir siyasal süreci ifade eder (Erdoğan, 2001: 247-248). Demokrasi sosyal yapıdaki bütün farklılıkların teşkilatlanabildiği, seslerini hür bir biçimde dile getirebildikleri ve iktidar rekabetine katılabildikleri bir düzeni belirtir. Çağdaş demokrasi kuramı sosyal yapıdaki bu farklılıkları ve çoğulculuk düşüncesini içinde barındırmaktadır (Uygun, 2003: 197).

Totaliter düzenlerde iktidarın bütünü kavramsal olarak siyasal bir olgudur. Çoğulcu siyasal düzenlerde ise iktidar, halkın elindeki çoğu vasıta tarafından yönetilmekte ve hükümet bu vasıtalarından biri olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla çoğulcu demokratik düzenlerde siyasal iktidar halkın elinde bulunan diğer vasıtalara da genişlemiştir. Bu bakımdan çoğulcu düşüncede siyasal iktidar birey davranışı üstünde özel bir denetim yapmaz (Fedayi, 2007: 47). Diktatör düzenlerde ise, tek tip sistem, tekçi yapılanma ve özerk olmayan meşruluk olarak bu anlamda çoğulcu düşüncenin tam karşıtı bir düzeni belirtir. Çoğulcu anlayışa göre, bir sosyal sınıfın hâkim olmasından ziyade, bir ülkenin sosyal yapısının ve siyasetinin çoğulcu şekilde dizayn edilmesi, demokrasinin geleceği için daha önemlidir. Çoğulculuğun esası halk kavramı, devletin rolü ve çıkar grupları anlayışı ile devletin ve toplumun çok üyeliliğini belirtmesinden gelir (Schmidt, 2002: 148-149). Çoğunlukçu demokrasi anlayışının çıkar grubu düzeni ise işbirliği ve uzlaşmacı yönelimli bir ekonomik ve sosyal düzenle, özerk grupların rekabetçi ve işbirliği içinde olmayan bir çoğulculuk düşüncesine dayanır (Lijphart, 2006: 170).

6.4. Sivil/Medeni Haklar ve Siyasal Özgürlükler

Mill'e göre liberal demokrasiler özgürlüğe en çok izin veren yönetimler olup, demokratik yönetimler bireyler kendi özgürlüklerini burada elde edebilirler. Bu anlamda Mill'e göre hava hayvanlar için ne ise insanlar içinde siyasal özgürlükler bu anlamı belirtmektedir. Siyasal özgürlükler buna izin veren siyasal sistemlerde gerçekleşir (Mill, 2004: 18). Demokrasi siyasi özgürlükler esasında hayat bulabilir. Siyasi özgürlükler hem sivil özgürlükleri, hem de siyasal katılmayı sağlayan özgürlüklerin gerçekleşmesinin temelini oluşturur (Erdoğan, 2000: 36). Demokrasi, özgürlükleri ve hakları koruyan, bu hak ve özgürlüklere saygılı, bir düzeni ifade etmekte olup, bunlar demokrasi için vazgeçilemez bir önkoşul olarak belirtilmektedir. Bu anlamda demokratik siyasal düzenin temel şartlarından birisi siyasal iktidarın bireysel hak ve özgürlüklere zarar vermeden toplumu idare etmesidir. Dolayısıyla demokratik siyasal düzen özgürlükler üzerine oluşturulup, işler hale gelmektedir (Şaylan, 2008: 271-272).

Siyasal özgürlük ise, bir şey için değil bir şeyden özgürlük olarak nitelendirilmektedir. Siyasal özgürlük tek bir özgürlük olmamakla birlikte öncelikli, ilk olan özgürlük olarak ifade edilir. Siyasal özgürlük, insanların özgür tercih yapabilmelerini ve bu haklarını korumalarını sağlayan ilişkisel bir özgürlüktür (Sartori, 1996:326-331). Liberal sosyal öğretilerde özgürlük vazgeçilmez bir hak demek yeterli olmaz. Bireylerin özgürlüğüne saygı ve bu özgürlüklerin korunması liberal geleneğe göre bireysel hakları oluşturan ve koruyan bir siyasi mekanizma oluşturulmasını lazım kılar. İşte bu siyasi sistem sayesinde, vatandaşlar bireysel haklarına dış etkilerden uzak bir alan oluşturur (Yayla, 1993a: 163).

Demokrasi fikrinin uygulanması, yaşama geçmesi ve demokratik bir iktidarın teşkilatlanması temel hak ve özgürlükler temelinde gerçekleşebilir. Dolayısıyla demokrasi, insan haklarına ve siyasi özgürlüklere büyük ölçüde ihtiyaç duyan ve bunların yaşamasını sağlayan siyasi bir sistem olarak belirtilir. Din ve vicdan özgürlüğü, söz ve ifade özgürlüğü, toplanma özgürlüğü, hukuk önünde eşitlik gibi özgürlükler sivil/medeni hakların önde gelenleri olarak görülebilir. Bu bağlamda bu haklar insanların kendilerini gerçekleştirme, kendilerini ifade etme, kişiler ve gruplar arasında haberleşme, örgütlenme, düşüncelerin özgür dolaşımı gibi bir takım olanaklar sağlar (Dursun, 2006: 173-174). Buradan hareketle demokrasi bireysel hak ve özgürlükleri korumak ve güvence altına almak için tek başına yeterli değildir. Bireysel hak ve özgürlükler liberalizm ile birlikte daha iyi korunabilir. Devletin iktidarının sınırlandırılması durumunda yukarıda belirttiğimiz bireysel hak ve özgürlükler söz konusu olabilir (Aktan, 1994: 67).

Demokrasi adına siyasi özgürlükleri gerçekleştirmenin yolu devlet iktidarının bireysel özgürlüklerle sınırlanması ve siyasi özgürlüklerle denetlenmesi ile gerçekleşir. Bireylerin kendi bilgi ve anlayışlarına uygun olarak hayatlarına yön vermelerini esas alan düşünce sivil özgürlüklerdir. Sivil özgürlükler bireysel alanları siyasi iktidar karşısında korumakta olup, siyasi özgürlükler ise bireyleri devlete karşı etkin durumda tutarlar (Erdoğan, 2001: 258-259).

7. Demokrasi Kuramları

Tek bir demokrasi yoktur, çok farklı demokrasiler mevcuttur. Bu anlamda demokrasi kuramları bağlamında tek bir demokrasi kuramı değil farklı demokrasi kuramları olduğu belirtilmektedir. Demokrasi kuramları statik ya da dinamik olup olmamaları açısından, realist ve ampirik bakımdan değerlendirilmektedir (Schmidt, 2002: 21). Sartori'ye göre ise 1940 yılından sonra demokrasi kuramları kendi arasında normatif ve ampirik demokrasi kuramları olarak ikiye ayrılmışlardır. Ona göre normatif kuramlar, ideal olması gereken demokrasi ile uğraşırken, deneysel ampirik kuram ise olgularla ilgilenir, demokrasinin gerçekte nasıl işlediğini ve dünyadaki gerçek demokrasilerin hangileri olduğu biçiminde değerlendirmelerle uğraşır (Sartori, 1996: 1). Bu açıklamalar ışığında demokrasi kuramları Sartori ve Schmidt eksenli olarak ayrıntısıyla incelenmeye çalışılacaktır.

7.1.Doğrudan Demokrasi

Demokrasi modern öncesi kurumlarda doğrudan halk egemenliği olarak ifade edilmişti. Dolayısıyla kamusal işlerin görüşülmesine ve bunlarla ilgili kararlara katılan kimse tam vatandaş olarak görülüyordu. Bu bakımdan büyük devletlerde bu kuram uygulanamaz. Bu devletler demokratik olarak yapılanmak istedikleri zaman temsili demokratik kurumların kurulması zaruridir. Modern demokrasiyi doğrudan demokrasi ile eşit gören T.Jeantet abartsa da, temsili demokrasi, doğrudan demokrasiyi tamamen dışlamaz (Schmidt, 2002: 245).

Kaynağını Antik Yunan polisine, şehir devletine ve özellikle de Yunan şehir devletlerinin en büyük ve en güçlüsü Atina'daki yönetim düzeninden alan ve aynı zamanda M.Ö. beşinci ve dördüncü yüzyıllarda Atina'da işleyen doğrudan demokrasi, halkın yönetime katılmasının tek saf ve ideal sistemi olarak görülür (Heywood, 2010: 107). Doğrudan demokraside Antik Yunan demokrasisinde izleri olduğu gibi, totaliter bir düzeninde izlerini görmek mümkündür. İlk olarak doğrudan demokrasiyle, katılımımla birlikte bireysel ve siyasal hayatın siyasetin haksız ve gereksiz işgaline uğrayabilecek bölümü doğal olarak büyümektedir. İkinci olarak ta, kararların tam katılımımla alınması düşüncesi, muhalefet etme ve muhalif olarak hareket etme durumunu daraltmaktadır (Yayla, 2004a: 212-213).

Diğer bir ifadeyle doğrudan demokrasi, bireylerin karar alma sürecine doğrudan, aracısız ve sürekli katılımını anlatır. Dolayısıyla doğrudan demokrasi yöneten ve yönetilen ile devlet ve sivil toplum arasındaki farkları yok eder ve halkın kendi kendisini yönetmesi sistemini ifade eder (Türköne, 2011: 172). Halk doğrudan demokraside, izlenecek politikayı belirlemek, ilgili kararları almak ve yürütmek gibi iktidarın bazı uygulamalarının doğrudan kullanımını ifade eder. Bugünkü temsili demokrasilerde ise halk bunları uygulamaz. Halk belirli aralıklarla yapılan seçimler neticesinde bunları uygulayacak kişileri seçer ve seçilenleri bir anlamda denetler (Uygun, 2003: 79).

7.2.Temsili Demokrasi

Temsili demokrasi, demokrasinin sınırlı ve dolaylı bir biçimi olup halkın yönetime katılımının oy vermeye sınırlandırılmış olduğu bir demokrasi kuramıdır (Heywood, 2010: 105). Halkın kendisini yönetecek temsilcileri seçmesi ve bu temsilcilere yönetme yetkisini aktarmasını ifade eden temsili demokrasi, bugün çeşitli ülkelerde uygulanmakta olup “seçim ve oylama mekanizması” ile halk, kendini yönetecek temsilcileri belirli bir dönem için seçme imkânına sahiptir (Aktan, 2005: 8). Diğer bir ifade ile halkın egemenlik hakkının, halkın seçtiği temsilcilerce kullanılması uygulaması temsili demokrasiyi belirtir. Bu demokrasi biçimi temelinde devletin iktidar yetkisini kullananların eylemlerini ve yetkilerini sınırlandırmak, oluşabilecek olumsuzlukları önlemek düşüncesi yatmaktadır (Dursun, 2006: 187-188). Demokrasinin en iyi ve en kolay ulaşılır şekli temsili demokrasiler olup, temsili demokrasilerin çeşitli sorunları da bulunmaktadır. Bu bağlamda temsil ile temsil edilenler arasındaki ilişki netliği yeteri düzeyde değildir. Modern demokrasilerin toplumsal büyüklüğü temsil-temsil edilen arasında yeter derecede güçlü ve devamlı bir bağlantı oluşmasını zorlaştırmaktadır. Diğer bir sorun ise temsil bir alanda bulunması gereken kişi, yerinde olmadığı için başka birinin temsil etmesini ifade ediyorsa, demokratik temsil bu anlama gelmez. Yani demokratik temsil birebir temsil anlamına gelmez (Yayla, 2004a: 213). Günümüzde doğrudan demokrasinin uygulanması zor olduğu için, 18.yy.’dan sonra düşünceler temsili demokrasi üzerinde birleşmiş ve temsili yönetimde de özgürlük, eşitlik ve kardeşlik fikirleri

etkisini göstermiştir (Görmez, 1997: 61). Bu bağlamda Dahl'a göre modern temsili demokrasinin siyasi kurumları şunlardır (Dahl, 2001: 89-90):

- Seçimle belirlenmiş memurlar
- Özgür, Adil ve sık sık yapılan seçimler
- İfade özgürlüğü
- Alternatif bilgilendirme kaynakları
- Kurumsal özerklik
- Vatandaşların dâhil edilmesi

7.3.Yarı Doğrudan Demokrasi

Temsil ve katılım ilkelerinin birlikte gerçekleştirilmesini amaçlayan yarı doğrudan demokrasi, temelinde bir "katılımcı yönetim" kuramı olarak göze çarpar. Bu demokrasi kuramında halkın yönetime aktif olarak katılımını sağlayan başlıca faktörler şunlardır (Aktan, 2005: 8-9):

- Seçim ve Oylama Mekanizması
- Halkın Kanun Teklifi
- Halk Vetosu
- Referandum
- Geri Çağırma Hakkı
- Halkın Meclis Toplantılarına Katılımı
- Halk Danışma Kurulları oluşturulması
- Bilgi Edinme Özgürlüğü
- Ombudsman

Doğrudan demokrasi ile temsili demokrasiyi birleştiren yarı doğrudan demokrasi, ne doğrudan demokrasideki gibi toplumun kaderiyle ilgili kararların alınmasında özgür bireylerin katılımıyla alınır, ne de temsili demokrasideki gibi halk adil, özgür ve düzenli seçimlerle iktidar yetkisini kullanacak temsilcileri seçip kendi adlarına her türlü yetkiyi kullanmayı onlara bırakıp seçimler dışında yönetme sürecine hiç katılmama düşüncesine dayanmamaktadır. Yarı doğrudan demokraside

vatandaşlar adil, dürüst ve düzenli seçimlerle temsilcilerini seçerler ve temsilciler de siyasal iktidar yetkisini yönetilenler adına kullanırlar (Dursun, 2006: 189).

Yarı doğrudan demokrasi, doğrudan demokrasi ile temsili demokrasi arasında karma bir demokrasidir. Temsili demokrasilerde halk, seçtiği yöneticileri istediği her an ve dilediği gibi denetleyip kontrol edemez ancak yarı doğrudan demokrasilerde halkın fikrinin, eğilimlerinin ve arzularının belirlenmesi şartı, anayasal ve yasal kurallar şeklinde belirlenmiştir. Bunlarda, referandum, veto, halkın telif hakkı gibi farklı şekillerde ortaya çıkar (Öztekin, 2003: 65). Temsili demokrasi ile doğrudan demokraside halk, iktidarı bütünüyle seçtiği temsilcilere bırakır. Temsili demokraside yönetenler yönetilenlerce doğrudan kontrol edilemez. Yarı doğrudan demokrasi araçları halka bu şansı vermekte ve halk iktidarı temsilcileriyle paylaşmaktadır. Halk temsilcilerini gene seçer fakat çok önemli konularda, bilhassa yasama alanında, kendi kararlarını alma yetkisine sahiptirler (Özyurt, 2008: 33).

7.4.Çoğulcu ve Katılımcı Demokrasi

Çoğulcu demokrasi kuramı egemenler ile egemenliğe tabi olanların özdeşliği değil, tam tersine sorumlu temsilciler aracılığıyla seçmenleri temsil olarak açıklanır. Çoğulcu kuramcılara göre hangi sosyal sınıfın egemen olduğu sorusu demokrasinin mutluluk ve felaketi için belirleyicisi değil, daha çok bir ülkenin toplumsal yapısının ve siyasetinin çoğulcu şekliyle düzenlenmesini anlatır (Schmidt, 2002: 148). Bir başka ifadeyle çoğulcu demokrasi, kamusal amaç oluşturmanın zorluklarla karşılaşacağı ve özel menfaat peşinde olmanın kamusal yarar üreteceği, görünmez el ve yararcılık kurallarına dayanmaktadır. Bu anlayışa göre, en uygun ifadeyle çoğulcu demokrasi, halkın değişik kesimlerinin ve çoğunluğun temsiline imkân vermekle beraber oy kullanma dönemleri hariç halkı siyasal süreçlerin dışına itmektedir (Çukurçayır, 2006: 26).

Katılım bireyin hür iradesiyle kendi talebiyle katılması olgusunu anlatır. Katılım sadece taraf olmak değildir, katılım bireyin kendi kendine harekete geçmesi olayıdır. Bu anlamda katılımcı demokrasi kuramı katılımı esas alıp oluşturma

gayreti, katılma olgusunun ifade edilmeyişinden dolayı etkisiz kalmıştır (Sartori, 1996: 124-126). Katılımcı demokrasi yaklaşımı, yeni bir yaklaşım olmamakla birlikte temeli Antik Yunan sitelerinde var olan ve gerçek demokrasiyi anlatan siyasal bir yapıyı ifade eder. Katılımcı demokrasi vatandaşların siyasete en geniş şekilde katılabilmesini anlatan bir kavramdır (Çukurçayır, 2006: 26-27). Bu demokrasi kuramında, halk çerçevesini genişletmek ve kamusal işler konusunda iradesini ortaya koyma ve karar verme bağlamında demokrasiye katılımını yaygınlaştırmak ve yoğunlaştırmak düşüncesindedir (Schmidt, 2002: 165). Bu bağlamda katılımcı demokrasi, temsili demokrasi ile oluşan bazı sorunların geçilmesinde ve halkın seçimler dışında da siyasal yönetim sürecine etkin bir biçimde katılımının sağlanması gerektiği fikrine dayanan ve bilhassa yirminci yüzyılın son çeyreğinde tartışılmaya konu olan bir demokrasi kuramıdır (Dursun, 2006: 191).

Günümüz demokrasilerinin en önemli ögesi katılım faktörüdür. Yerel halka kendini temsil eden ve kendi seçimlerini özgürce yerine getirmeleri sağlayacak organlar sayesinde, yerel nitelikteki kararların alınmasında (Özer, 2000: 135), katılımcı demokrasinin etkinleştirilmesi, güçlenmesi ve korunması neticesinde yerel özellikteki kamusal işlerin daha iyi görülmesi, yerel halkın yerel işleri kendi seçtiği organlar aracılığı ile gördürülmesini ifade eden yerel özerkliğin (Keleş, 1998: 143), gerçekleşmesini sağlaması açısından yerel demokrasilerin temelini de yine katılımcı demokrasi oluşturur.

Demokrasi halkın kendi kendini idaresi biçiminde ifade edilirken, katılımcı demokrasi farklılıklara imkân sağlayan bir sistem şeklinde tanımlanmaktadır. Katılımcı demokrasi ortaya çıktığı dönemden itibaren ideal bir demokrasi olarak görüldüğü yani bir anlamda doğrudan demokrasi olarak görüldüğü belirtilir. Bu bağlamda demokrasi idealini temsili demokrasinin değil, katılımcı demokrasinin gerçekleştirdiği söylenmektedir (Tekeli, 2003: 4-5).

7.5. Sosyal Demokrasi

Sosyal demokrasi kuramına göre devlet, demokrasiyi topluma yaymak, toplum ve ekonomiyi iyileştirmek ve eşitliği sağlamak gayesini savunmakla birlikte

demokrasi iktidar ve bölüşüm alanlarını kontrol etme görevini üstlenir. Dolayısıyla sosyal demokrasi kuramı devletçi bir yaklaşımla birlikte katılım ağırlıklı bileşenlerde ihtiva etmektedir. Bu anlamda sosyal demokrasinin devletçilik anlayışı radikal hareketlerdeki gibi reformcu hareketlerle de birleşmektedir. Dolayısıyla sosyal demokrasi anlayışı, aşırı devletçi ve reformcu-devletçi kollara ayrılabilir (Schmidt, 2002: 155-157).

Sosyal Demokrasi 1960 sonrası savunduğu fikirler temel hatlarıyla incelendiğinde bazı konularda liberallerle aynı yönde oldukları görülür, fakat bazı ayrıntılarda farklılaşmışlardır. Sosyal demokrasi ve liberal demokrasi kanun önünde eşitlik, yasal iktidar, temel hak ve özgürlükler, kuvvetler ayrımı, sınırlı devlet gibi bir takım ilkeler yönünden aynı esasları kabul etmişlerdir. Öte yandan sosyal demokrasi devletçi bir temel altyapıya sahipken liberal demokrasi bireyci düşünceye sahip bir yapısı vardır (Çaha, 2001: 155). Bu bağlamda sosyal demokraside, klasik liberalizmin ve fundamentalist sosyalizmin kuramsal tutarlılığı bulunmamaktadır. Klasik liberalizm piyasayla ilgiliyken, fundamentalist sosyalizmde ortak mülkiyet davasının koruyucusu olup, sosyal demokrasi de piyasa ile devlet ve birey ile topluluk arasındaki uyumu ele alıp inceler (Heywood, 2010: 87).

7.6. Müzakereci ve Oydaşmacı Demokrasi

Oydaşmacı demokrasi iktidarı paylaşmayı, onu dağıtmayı ve iktidarı sınırlamayı ister. Bu kuram çoğunlukçu kuram ile şu yönlerden ayrılır; çoğunlukçu demokrasi dışlayıcı, rekabetçi ve çatışmacı iken oydaşmacı demokrasi kapsayıcı, pazarlıklara ve karşılıklı ödün vermeye yakın bir kuramdır. Dolayısıyla oydaşmacı demokrasi, müzakereci demokrasi olarak bilinir (Lijphart, 2006: 14). Oydaşmacı demokrasi iktidarın kuvvetler ayrılığı, iki meclis ve parti sayılarının çok olduğu ve bunların bölünmesi gereğini belirtir. Oydaşmacı demokrasi çoğunluk ve azınlığa iktidardan pay alma hakkının verilmesini savunur ve örgütlü grupların iktidarda temsil edilmesini sağlamayı amaçlar (Schmidt, 2002: 233).

Siyasi kararların, karşılıklı görüşme ve anlaşmalarla sağlanması ve bazı marjinal kesimin bu görüşmelere en geniş biçimde karışması amacıyla geliştirilmiş

yeni bir düzeni belirtir. Müzakereci demokrasinin en kuvvetli tarafı bilimsel çevrelerle işbirliğini basitleştirmesi ve alınan kararları araştırmalara yaslamasıdır (Türköne, 2011: 175). Müzakereci demokrasi kısaca kamusal menfaati ifade etmek için düşünce ve münazaraya ihtiyacı öne çıkaran demokrasidir (Heywood, 2010: 111).

Liberal sistemi eleştirenler tarafından alternatif olarak öne sürülen sistem, müzakereci demokrasi anlayışıdır. Müzakereci demokrasi, vatandaşların bilgilendirildiği ve birbirleriyle bilgi alışverişinde bulunduğu, toplumla ilgili görüşlerin oluşturulmasına katıldığı, siyasi süreçlere dâhil olduğu bir demokrasidir. Bu niteliği itibarıyla müzakereci demokrasinin doğrudan demokrasi uygulamasına yakın olduğunu söylemek mümkündür. Müzakereci demokrasi, temsil esası yerine vatandaşların karar alma sürecine katılımına yani kararların müzakere ile oluşmasına vurgu yapmaktadır (Tunç, 2008: 1125-1126).

8. Demokrasi Modelleri

Batı ülkelerinin çoğunda demokrasi tek anlamlı bir olguyu ifade etmekle birlikte demokrasinin tek yasal kabul edildiği belirtilmektedir. Halkın idaresi olarak beliren demokrasinin geçmişten günümüze bir takım modelleri bulunmaktadır. Bu açıdan demokratik sistemlerin çeşitliliği ve demokratik idarenin haklılaştırılmasını sağlayan farklı örnekler bulunduğunu göstermesi dolayısıyla bu demokrasi modelleri önem arz etmektedir (Heywood, 2010: 106).

Günümüzde demokrasiye dair değişik yapıda anlayış ve uygulamalar bulunmaktadır. Liberal demokratik modelin farklı biçimleri olduğunu belirten bu demokrasi modelleri, demokratik biçimlerin ve aygıtların çeşitliliğine ve demokratik idarenin değişik nedenlerle yasallaştığını da belirtmektedir (Erdoğan, 2001: 200). Bu bağlamda demokrasi yalnızca tek bir model değildir, çok farklı demokrasi modelleri bulunmaktadır. Bu açıklamalar çerçevesinden demokrasi modelleri Heywood, Erdoğan perspektifinden irdelenecektir.

8.1. Liberal ve Anayasal Demokrasi

Halkın rızası düşüncesiyle sınırlı yönetim ilkesini dengeleyen Liberal demokrasi, demokratik bir yönetim biçimi olup, “liberal” kelimesi özelliğini, bireyleri ve birey özgürlüğünü devlete karşı koruma sağlamaya göre düzenlenmiş, iktidar üzerinde iç ve dış denetim ağlarında ifadesini alır. Demokratik özelliği ise, genel oy hakkı ve siyasi eşitlik temelinde yürüyen düzenli ve rekabetçi bir sistemden kaynağını almasından ileri gelir (Heywood, 2010: 53). Bu bağlamda Liberal demokrasi şu şekilde tanımlanabilir: demokrasinin temsili ve dolaylı bir şekli olup, siyasi eşitlik ilkesine göre yapılan düzenli seçimlerle iktidarın belirlendiği bir demokrasi biçimidir. Rekabete dayalı seçimlerle sürdürülen liberal demokraside, devlet ile sivil toplum arasında açık bir ayrım bulunur (Türköne, 2011: 179). Liberal demokrasinin temel prensibi özgürlük yoluyla eşitliktir, kısaca özgürlükler aracılığıyla eşitlik sağlanmış olur. Yani eşitlik yoluyla özgürlük ifade etmez (Sartori, 1996: 420). Demokrasi insanların inisiyatiflerini ve özgürlüklerini engel olacak durumlar meydana getirmemesi gerekir. Dolayısıyla bu durumdaki kavramsal karşıt “özgürlükçü” veya “liberal” demokrasi olarak belirlemektedir (Türköne, 2011: 174).

Liberal düşünceye sahip siyaset bilimciler tarafından 18.yüzyıldan sonra ortaya konulan bir model olarak Anayasal Demokrasi, demokrasi sınırsız özgürlük olarak değerlendirilmesi gereği dışında demokraside sınırlar olması gereği ve bu sınırların bütün içermesi, kanunlarla belirlenme durumu anayasal demokrasi kavramının ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Taşar, 2001: 100).

Anayasal demokrasi, ikinci dünya savaşının ardından siyasal alanda kullanılmaya başlanan klasik düşüncenin demokratik devlete uyarlanmış biçimi şeklinde açıklanmıştır. Kısaca Anayasal demokrasi siyasi özgürlüğü korumak, demokratik devleti anayasa ve onun teknikleri ile sınırlamayı amaç edinmiş bir kavram olarak ifade edilir (Erdoğan, 2001: 21). Erdoğan’a göre anayasal demokrasi modeli demokratik ideal ve anayasacılık öğretisinin kalıplarını birleştiren, sosyo-politik öneme sahip bir kavramdır. Bu kavramın temeli devlet iktidarının kapsamı özelliği ve kullanımı açısından yazılı bir anayasayla sınırlanması kuralına dayanır. Diğer bir ifadeyle anayasacılık, iktidarın belli hukuk kurallarıyla bağlanması temel

hak ve özgürlüklerin anayasal güvenceyle korunması ve kuvvetlerin ayrılığını temel alan bir modeldir (Erdoğan, 2000: 119).

8.2. Radikal Demokrasi

Merkezi gücün etkisini azaltıp, yerel yönetimlerin ön plana çıkarılmasıyla katılım temelli siyasi iktidarın en geniş şekilde bölüştürülmesi esasına dayalı (Heywood, 2010: 105) ve 20.yüzyılın son çeyreğinde önemli demokrasi tartışmalarından biri olan Radikal demokrasi modeli, halkın müşterek menfaatlerini en yüksek düzeyde gerçekleştirebilecekleri ve her çeşit katılım aracının kullanımına açık olduğu bir demokrasi olarak ifade edilir ve bu modelde demokrasi vatandaşların özgürce hareket ettikleri genel ve esnek bir araç gibi görülmez (Türküne, 2011: 174).

Başka bir ifadeyle liberal demokrasinin post modern anlayışa göre yeniden yapılanması gereksiniminden doğmuş radikal demokrasi birey düzeyinde aklı, toplum düzeyinde uzlaşmayı, birlik ve bütünlüğü esas alan ve demokrasinin demokratikleştirilmesini amaç edinen bir modeldir (Dursun, 2006: 195).

8.3.Korumacı Demokrasi

17. ve 18.yüzyıllarda demokrasi, antik dönemden farklı bir biçimde algılanmaktaydı. Demokrasi sadece halkın katılımını belirtmemektedir, bunun yanı sıra bireysel özgürlük tanıyan, halkın devlet müdahalelerine karşı korunma aracı olarak ta görülmekteydi. Bu bağlamda liberalizmin demokrasi anlayışını belirten bu model korumacı demokrasi modeli olarak ifade edilmektedir (Erdoğan, 2001: 201).

Korumacı demokrasi, halkın rızası ile düzenli ve rekabetçi seçimlerle sağlanan, sınırlı ve dolaylı bir demokrasi modeli ortaya koyar. Bu demokrasi modelinde yönetenler halka hesap verme yükümlüğündedir. Oy hakkı gerçek bir demokrasi için yeterli olmayıp siyasi anlamda eşitlik burada eşit oy hakkını anlatan teknik bir kavram olarak algılanır. Yasama, yürütme ve yargı üstünde kuvvetler ayrımına dayanan bir sistemin varlığı bireysel özgürlükleri korumak için önem arz

eder. Bu bağlamda korumacı demokrasi bireylere istedikleri gibi yaşama imkânı vermeyi amaçlayan bir demokrasi modelidir (Türköne, 2011: 178).

Demokrasi koruyuculuğunun haklılığını, demokratik yönetime yönelik sadece sınırlı bir onaylamayı ifade eden koruyucu demokrasi modeli demokrasinin dolaylı ve sınırlı biçimini anlatan bir kavramı açıklar. Düzenli ve rekabetçi seçimlerle halkın rızası sağlanır. Dolayısıyla yönetenlerin hesaba çekilebilirliği sağlanır (Heywood, 2010: 109).

8.4. Militan Demokrasi

1917 yılında Sovyetlerde oluşan Bolşevik ihtilali ile başlayan militan demokrasi anlayışına karşı, ABD’de bir takım yasal önlemler alınmış ancak Batı’da da bu anlayış etkisini göstermiştir. 1930’lara gelindiğinde ise komünist, faşist ve nasyonal sosyalist akımların yıkıcı gücüne maruz kalan Liberal demokrasi, bu etki karşısında direnmek ve kendini savunmak amacıyla militan, mücadeleci bir davranış göstermiştir. Demokrasilerde özgürlükler, özgürlükçü ve çoğulcu rejimin korunması çok önem arz etmektedir. Militan demokrasi, özgürlüklere ve özgürlükçü demokratik sisteme karşı olan hareketlere karşı devleti ve anayasal rejimi savunma amacıyla oluşmuştur. Bu bağlamda özgürlüklere sınırlama koyulurken bu özelliğe özen gösterilmelidir (Hakyemez, 2000: 260).

Militan demokrasi, özgürlüklere, bilhassa ifade ve siyasî örgütlenme hürriyetine öz değerlerini korumak maksadıyla sınırlamalar koyan, farklılıkları hoşgörüyüyle yaklaşmayıp onları yok etmeyi yeğleyen bir demokrasi modelidir. Almanca’da savaşı demokrasi, İngilizce’de militan, kavgacı, olarak ifade bulan, Türkçemize ise militan demokrasi olarak yer almıştır (<http://www.ozgundurus.com/Haber/Dusunce-Analiz/20052010/Militan-demokrasi-nedir.php>).

8.5. Westminster Modeli Demokrasi

Çoğunluk demokrasileri diğer bir ismiyle Westminster modeli demokrasi, parlamenter sisteme uygun olarak örgütlenip bu modele en somut örnek İngiltere olarak göze çarpar. Aynı zamanda Yeni Zelanda, Avustralya, Kanada, İsrail ve Hindistan gibi ülkeler tarafından da benimsenmiştir. Çoğunlukçu demokrasi modelinin nitelikleri şunlardır (Heywood, 2010: 57):

- Tek parti hükümeti
- İki parti sistemi
- Üniter ve Merkezileşmiş hükümet
- Yazılı olmayan bir anayasa ve meclis egemenliği
- Tek üyelikli çoğunluk seçim sistemi
- Yürütme ile meclisi arasında kuvvetler ayrılığının olmaması.

Westminster modeli demokrasi İngiltere, Yeni Zelanda ve Barbados olmak üzere üç modern demokrasi ile simgelenmektedir. Bu modelin doğduğu ve ilk ve en açık örneği olan İngiltere olmasına rağmen çoğu yönden Yeni Zelanda daha iyi bir modeldir. Diğer bir ülke olan Barbados ise diğer ülkelere bakarak bu demokrasinin en mükemmel modeli olmuştur (Lijphart, 2006: 21). Modern demokratik kurumların temel örneği olarak görülen Westminster modeli taraftarları, çoğunluk yönetimi bakımından iki partili düzenlerin çok önemli olduğunu belirtmişlerdir. Seçimlerde oyların büyük çoğunluğunu alan parti iktidarı elde ederken, azınlık durumunda kalan parti ise muhalefet durumunda kalacaktır (Dahl, 1993: 198).

9. Modern Demokrasinin Geleceği Üzerine Tartışmalar

Aktan'a göre bugün çağdaş batı demokrasilerinde uygulanmakta olan temsili demokrasi ya da yarı doğrudan demokrasi gerçek demokrasi değildir. Gerçek demokrasinin etimolojik kökeni halk ve egemenlik kelimelerine dayalıdır. Gerçek demokrasi kısaca halkın egemenliği demektir. Oysa bugün modern demokrasilerde

halk gerçek anlamda bir siyasal egemenlik imkânından yoksundur. Yani demokrasi denilen şey maalesef halksız işlemektedir (Aktan, 2005: 180). Bugünün çağdaş demokrasilerinde halkın egemenliğinden değil, çoğunluğun egemenliğinden söz etmek mümkündür. Çağdaş demokrasiler bugün ki haliyle aynı zamanda “*çıkar ve baskı gruplarının egemenliği*” ne dönüştürülmüştür. Çıkar ve baskı grupları kendi çıkarlarına en uygun bir parti için seçim kampanyalarına parasal destek sağlayarak veya seçim sonrasında lobicilik yaparak demokrasiyi yozlaştırabilmektedirler (Aktan, 2005: 182-183). Bu bağlamda bir Atina yurttaşı günümüz demokratik devletlerinden birini görseydi, onu kesinlikle demokrasi olarak nitelendirmezdi. İki nedenle: birincisi çağdaş demokrasiler temsili rejimlerdir ve Atinalılar daha sonra J.J.Rousseau’nun ifade ettiği gibi bir halk temsil edilmeyi kabul ettiği anda artık özgür değildir görüşündeydiler. Özgürlük demokrasinin en temel özelliği idi. İkinci olarak ister Londra, ister Paris veya Newyork olsun, günümüz kentleri kendi kendilerini yönetecek kurumlara sahip değildir (Uygun, 2003: 77-78).

20.yüzyılın son on yılında dünyadaki ülkelerin yaklaşık üçte ikisinde demokratik sistemler yoktu. Bu ülkeler; Sovyetler birliği ve Marksist, Leninist rejimler, Sahra altı Afrika ülkeleri, Türkiye ve Pakistan hariç İslam ülkeleri ve son olarak Doğu Asya ülkeleri. Siyasal, kültürel ve ekonomik olarak ayrılan ve bu ülkelerde demokratikleşmenin önündeki engeller olarak beliren sebeplerden özellikle siyasal olan engel ülkelerin çoğunda hiç demokrasi deneyiminin bulunmamasıyla belirmiştir. Demokrasinin önündeki diğer ciddi bir engel ise Asya, Afrika ve Ortadoğu’daki siyasal liderlerin demokrasiye olan gerçek bağlılığın zayıf olması veya hiç olmamasıdır (Huntington, 1996: 289-291). Bu anlamda demokrasinin dünyada yayılması ve gerçek değerini bulması epey bir zaman almış, mücadele gerektirmiştir. Bu dönemde ülkemizdeki demokratikleşme eğilimine bakacak olursak, “Ortanın solu” grubunun halka dayalı demokrasi düşüncesini hayata geçirme girişimlerinden darbelere karşı muhalif görüş ve demokrasiye geçişi kolaylaştıracak diğer bir takım ilişkilerde bulunulmuştur. Ortanın solu ekibi askeri çevrelerle siyasetçiler arasında uzlaşma zemini oluşturarak demokrasiye geçiş bakımından oldukça faydalı kazanımlar sağlamış ve başarılı olmuşlardır. Ortanın solu ekibi bu

başarılı politikasının neticesini 1973 seçimlerinde birinci parti olarak elde etmiştir (Fedayi ve Çelik, 2007: 20-21).

Dursun'a göre ise demokrasinin bugün sahip olduğu itibarlı konumu oldukça yeni bir durumdur. Daha önce mesafeli ve eleştirel bir anlayışın egemen olduğu Batılı ülkelerde 20.yüzyılda pozitif bir bakış açısı gelişmeye başlamıştır. Filozoflar, devlet bilimcileri, siyasetçiler geçen yüzyıla kadar demokrasiyi çoğunlukla kötü bir devlet şekli ve istikrarsız bir avam egemenliği olarak görüyorlardı ve bunun ancak küçük bir cemaat çevresinde gerçekleşecek bir düzen olduğuna inanıyorlardı. Bugünse bu anlayış tamamen değişmiş ve demokrasi modern toplumların en önemli sosyo-politik bir ideali haline gelmiştir (Dursun,2006: 162). Selçuk'a göre ise 20. yüzyıldan 21.yüzyıla geçiş sadece tarihsel bir durum değildir aynı zamanda bir çağ değişimine neden olmuştur. Gücüne güvenerek başkalarının hakkını alan müstebit devletlerin av dönemi bitmiş, haklar ve özgürlükler devrine geçilmiş ve demokrasi büyük başarı elde etmiştir (Selçuk, 2010: 357).

Bugün genel anlamda her ne kadar önemli açmazları da bulursa uygulama açısından geçerli olan sistem temsili-katılımcı demokratik sistemdir. Bu demokrasilerde halk egemenliğini parlamentodaki temsilciler aracılığıyla kullanmakta ve önemli kararlarda çoğunluk sahibi iktidar rol oynamaktadır. Bu bağlamda Aktan'a göre temsili-katılımcı demokrasilerin bazı açmazları şunlardır: Temsili demokrasinin halk egemenliği ifadesini yanlış aktarması, çoğunlukçu temsili demokrasilerde azınlık haklarının temsili aşamasında sorun oluşması, oy ticareti anlayışı, siyasal katılımın yetersiz düzeyde olması, seçmenlerin bilgisiz olması, halkın egemenliği yerine çıkar gruplarının egemen olması gibi sorunlar bulunur (Aktan, 2005: 80-89).Bu anlamda temsili demokrasileri kullanan siyasal sistemlerin yasal olarak sınırlandırılması temsili demokrasilerin bu açmazlarını ortadan kaldıracaktır.

Günümüzde hâkim olan siyasal yönetim anlayışı “sınırsız temsili demokrasi” anlayışıdır. Doğru olan ise “sınırsız demokrasi” değil, “sınırlı demokrasi” dir. (Aktan,2005: 191). Batı demokrasilerinin günümüzde sınırsız olarak nitelendirilmesi, anayasacılık fikrinin ön plana çıkmasını sağlamıştır. Bu bağlamda bireylerin güven

ve huzur duyacakları bir yaşam özlemi duymaları anayasal demokrasi modelinin doğmasını sağlamıştır. Dolayısıyla bu anlayış günümüz sınırlı devlet düşüncesini de etkilemiştir. Günümüzdeki sınırlı devlet anlayışı da anayasal demokrasi anlayışının etrafında gelişmiştir (Taşar, 2001: 100-101). Yine Aktan'a göre günümüzdeki biçimiyle uygulanan temsili sınırsız demokrasiler, gerçek demokrasi ülküsünden uzak bir demokratik sistemdir. Ona göre bu bir modern kölelik sistemidir. Dolayısıyla anayasal demokrasiler, gerçek demokrasi ülküsüne en yakın ve doğru demokratik sistemlerdir (Aktan, 2005: 367).

Liberal demokrasiler anayasal sistemler olup, devlet iktidarının sınırlandırılması, birey haklarının korunması ve siyasal iktidarın rekabet edilebilir seçimlerle elde edilmesini sağlayan mekanizmalardır. Liberal demokrasi ilk olarak Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da gelişmiş, 1989-1991 devrimlerinden sonra Doğu Avrupa'da yayılmıştır (Heywood, 2010: 53). Temsili liberal demokrasilerde egemenlik halka ait olup, halk otoriteyi kullanacak temsilcileri belirlemekte ve halka ait olan gücü yine halk bu seçeceği temsilcilere devretmektedir. Yönetme yetkisini alan temsilciler bu gücü yani iktidarı kullanacaklardır. Yalnız bu temsilcilerin bu otoriteyi kullanmadaki otonomileri sınırsız değildir. Otoriteyi kullanan temsilciler ile temsil edilen bireyler arasındaki hesap verme/hesap sorma ilişkisi belirli aralıklarla yapılacak seçimlerle gerçekleşecektir (Şaylan, 2008: 205).

Dünyamızın geçirdiği demokratikleşme evrelerinde bazı gerilemeler yaşanmıştır. İnsanlık tarihine baktığımızda monarşi, aristokrasi, teokrasi ve yirminci yüzyılın faşist ve komünist diktatörlükleri içerisinde bu yüzyıl sonunda ayakta kalan tek siyasal sistem liberal demokrasi olarak belirtilmektedir. Dünyanın çoğu yerinde liberal demokrasiye evrensel anlamda alternatif olabilecek herhangi bir siyasal düşünce bulunmadığı belirtilir (Fukuyama, 1999: 59). Temeli piyasa ekonomisi ve temsili hükümet sistemine dayanan liberalizm, 19.yy.'dan itibaren küresel anlamda yayılma alanı bulmuş, Avrupa'nın siyasal ve sosyal gelişmelerinde etkili olmuş ve dolayısıyla 21.yüzyılda liberal sistem dünyada en zirveye ulaşmış ve büyük bir zafer elde etmiştir. ABD'li Fukuyama bu sistemin tarihinin sonu olduğuna yani ideolojik değişimin son halkası olduğunu ve Batılı bu liberal demokrasinin evrensel olarak son yönetim biçimi olduğunu belirtmiştir (Heywood, 2010: 96).

Sartori'ye göre, günümüz modern demokrasisi tamamen batı tipi demokrasidir. Onun liberal demokratik bakış açısına göre modern demokrasi gerçek dünyaya liberalleşerek girmiş olup, demokrasi, liberal demokrasinin kısa şekli olduğunu ve liberal devletin daha önce geldiğini savunur (Sartori, 1996: 487). Klasik demokrasi biçiminde de adlandırılan temsili liberal demokrasi siyasal bir rejim olarak 20.yüzyılın sonunda rakibi olan alternatif siyasal düzenlere karşı üstünlük elde ettiği başarı sağladığı belirtilir. Liberal temsili demokrasinin bu anlamda en önemli rakibi sosyalist Marksist demokrasi olmuştur. Marksist öğretiye dayanan sosyalizm temelde hem kapitalizme karşı bir rakip hem de kapitalizmin geleceği olarak savunulmaktadır. Temsili liberal demokrasi ise kapitalizm için bir ideali belirten siyasal bir düzendir. Marksist anlayışta bu bağlamda daha ayrıntılı bir liberal temsili demokrasi eleştirisi yapmakta, gelişmiş ve gerçek demokrasi için alternatif siyasal düzen modeli tartışması ortaya atılmıştır. Yirminci yüzyılın sonlarında Sovyetlerin çöküşü ile Marksist demokrasi, temsili liberal demokrasiye alternatif bir siyasal düzen olma özelliğini kaybetmiş ve Fukuyama'nın tarihin sonu tezi tartışmaları ortaya çıkmıştır (Şaylan, 2008: 14-16). Fukuyama'ya göre liberal demokrasi, geçmişteki çoğu toplum tarafından monarşi, aristokrasi, teokrasi, faşizm, komünizm ve totalitarizm gibi düşüncelerin altında olduğu düşünülüp, kabul görmüyordu. Ancak tarihin sonunda liberal demokrasinin artık önemli bir rakibi bulunmamaktadır. Günümüzde liberal demokrasi siyasal düzen olarak en doğru, en rasyonel devlet şekli olduğu belirtilmektedir (Fukuyama, 1999: 213).

Yirminci yüzyıl demokrasinin üstün başarısı ile başlamış olup ideolojilerin sonunun kapitalizm ve sosyalizmin yaklaşması ile değil ekonomik ve siyasal liberalizmin zaferi ile geldiği belirtilmektedir. Batı'nın bu zaferi liberalizmin alternatifini olan sistemlerin bitmesinde önemli rol oynadı. Bunun sonucunda geçtiğimiz son yüzyılda iki büyük komünist ülkede büyük değişimler ve reform hareketleri görülmüştür. Bu bağlamda soğuk savaş dünya tarihinin sonu olmamış, ideolojik değişimin ve insani yönetim biçiminin son aşaması olan Batılı liberal demokrasinin evrenselleşmesi neticesinde tarihin sonuna varıldığı belirtilmektedir (Fukuyama, 2003: 22-23). Başka bir görüşe göre ise tarihin sonundan hareketle liberal demokratik devlette mücadeleler, yığınlıklar, ekonominin kötüye gitmesi gibi

sebepler neticesinde bitme ve tükenme noktasına geldiğinde liberal demokratik devletin ilkeleri düzeltilemeyecektir (Moynihan, 2003: 75).

Yirminci yüzyıldan itibaren liberal sistem iki önemli rakiple mücadele etmiştir: Faşizm ve Komünizm. Liberalizm önce mutlakiyetçi anlayıştan kalanlar ile sonra Bolşevizm ve faşizm ile son olarak ta nükleer savaşa neden olabilecek Marksizimle mücadeleye girmiş ancak Batılı liberal demokratik sistem bu engelleri aşarak zafere tekrar ulaşmıştır (Bulaç, 2003: 107). Plattner'e göre komünist düzenlerin, Afrika sosyalizmi ve bürokratik otoriterizm gibi diktatörlük rejimlerinin itibarlarını kaybetmeleri ile demokrasinin küresel yükselişi gerçekleşmiş olup bunun neticesinde dünyadaki antidemokratik güçler gücünü kaybetmiş, demokrasinin ideolojik anlamda rakibi kalmamış ve demokrasi yanlıları kendilerine olan güveni tekrar elde etmişlerdir. Dolayısıyla Plattner'in deyişiyle günümüz liberal demokrasileri tek gerçek ve tam çağdaş toplumlar olarak algılanmıştır (Diamond ve Plattner, 1995: 9). Bu bağlamda önümüzdeki yıllarda Rusya, Çin ve Doğu Asya'da bulunan ülkeler izlenmesi gereken önemli ülkeler olup, bu ülkelerde başarılı ve çekici demokratik olmayan bir sistemin oluşması durumu bulunmaktadır. Dolayısıyla liberal kapitalist demokrasi ve onun ilkelerinden bireycilik, materyalizm, teknik ilerleme ve akılcılığı önemsiz gören, düşünce ve akımların tehdidinde maruz kalabilecektir (Diamond ve Plattner, 1995: 22).

Tocqueville'nin Amerika'da demokrasi analizinde demokrasi tartışmasında önemli çıkarımları bulunmaktadır. Demokrasiyi savunanlar demokrasinin toplumsal ve ekonomik istikrarı sağlaması anlamında beğeni göstermişlerdir. Ancak beğenenler kadar eleştirenlerde bulunmaktadır. Ayrıca siyasal-ekonomik bakış açısına göre liberal kapitalist ülkelerin sosyalist düzenlerle karşılaştırması yapıldığında, demokrasinin otoriter rejimlere göre çok üstün olduğu anlaşılmaktadır (Schmidt, 2002: 342-343). Liberal demokrasi kuramsal olarak bugün en önemli tartışma alanlarından birini oluşturmaktadır. Liberal temsili demokrasi bir işlevsizlik krizi ile karşı karşıya ise bunun için yeni arayışlar belirecektir. Demokrasinin bu krizi kapitalizmin yeni bir aşamaya gelmesinden dolayıdır. Bu bağlamda küreselleşme, bu aşamanın en önemli unsuru olup ulusal-devlet boyutunda işleyen temsili demokrasi işlevsiz hale gelmektedir (Şaylan, 2008: 23). Liberal demokrasi rakiplerine karşı

değişik ve karşıt dünya görüşü, yaşam şekli ve ideolojilere yaşam alanı sağlamaktadır. Ancak liberalizmden ayrılmış bir demokrasi toplumsal barışı koruyamayacak, demokrasi iddiasında bulunacak her rejim anti demokratik nitelikler barındırmaktan kendini alamayacaktır (Yayla, 2001: 158). Plattner'e göre liberal demokrasiye gelecekte muhtemel bir alternatif, Japonya ve Doğu Asya'nın komünist olmayan ülkeleridir. Konfüçyüsçü ve diğer geleneksel etkilerden, piyasa ekonomisinden ve demokratik politikadan alınan ilkelerin senteziyle parlak bir ekonomik gelişme kaydetmişlerdir. Demokrasinin Japonya'daki istikrarı ve Kore ve Tayvan'daki son demokratik eğilimler liberal demokrasinin buralarda başarı ve zafer elde ettiğinin göstergesi olabilir (Diamond ve Plattner, 1995: 64).

Dahl'a göre 20. Yüzyılın sonlarında demokratik ülkeler uluslararasılaşmanın sonuçlarını görmüşlerdir. Demokrasinin geleceği konusunda 21.yüzyılda ona göre hükümetler demokratik uluslararası hükümetlerin altında çalışan yerel yönetimlere dönüşecektir. Bu bağlamda küçük yerel hükümetlerin ulusal bir hükümete bağlanması demokrasinin sonu olamayacaktır. Bu anlamda yapılması gereken uluslararasılaşmayı durdurmak değil, uluslararası organizasyonları demokratikleşmesini sağlamaktır (Dahl, 2001: 119). Başka bir görüşe göre ise 21.yüzyıl Temsili liberal demokratik siyasal düzen ve küreselleşmiş kapitalizm için bir zafer devri olacağı savunulmuştur. Ancak yapılan araştırmalar ve istatistiksel veriler neticesinde halkın, batı demokrasilerinde parlamento ve seçilmiş diğer organlara karşı güvenlerini kaybettikleri belirtilmiştir (aktaran Şaylan, 2008: 435).

İKİNCİ BÖLÜM

MODERN BİR YÖNETİM AYGITI OLARAK YEREL YÖNETİMLER

1. Kavramsal Çerçeve

Kavram olarak yerel yönetimler, merkezi idare dışında, yerel halkın ortak bir gereksinimini karşılamak için oluşturulan, karar organlarını doğrudan halkın seçtiği, demokratik, bağımsız bir yönetim biçimi ve bir kamusal örgütlenme örneği olarak ifade edilmektedir (Tortop ve dğ.,2008: 31). Yerinden yönetim ya da yerel yönetim, Yönetim Bilim’inde *adem-i merkeziyet** olarak bilinen bir kavramdır. Genel olarak yerel yönetimler; “yerinden yönetim, adem-i merkeziyet, decentralizasyon, decentralisation”, yönetsel kararların merkezi yönetime ve onun hiyerarşisine girmeyen bazı organlarca alınmasını ifade eden bir sistemdir (Giritli ve dğ., 2006: 85). Yönetim Bilim’inde “*adem-i merkeziyet*” olarak bilinen yerel yönetimlerin iki çeşidi vardır. İlki, merkezdeki kuruluşların merkezden uzakta olan bir teşkilata, belli işlevleri yerine getirmelerine yetecek yetkiyi, kendi üzerlerine devretmeleri anlamında kullanılan ‘yetki genişliği’dir. İkincisi ise, yasalar gereği oluşturulan yönetim organlarının, yasaların belirlediği tüzel, siyasal ve mali birtakım yetkilerle donatılmalarını içeren esas manada yerel yönetimdir (Keleş, 2009: 21). Yerel yönetim, yerel özellikteki kamusal hizmetlerin, merkezin dışında, kamu gücü ve tüzel kişiliğe sahip yerel otoritelerce yapılmasıdır. Yerel yönetim, sadece bazı hizmetlerin yapılması biçiminde değil, merkezi yönetim sistemlerinde merkezi otoritece kullanılan yasama ve yargı yetkileri de dâhil, bazı yetkilerin seçimle işbaşına gelen özerk yerel yönetimlerce kamu gücü kullanılarak ta yapılabilir (Ünlü, 1993: 20).

* Bu kavram yerel yönetimler ile merkezi yönetim arasındaki ilişkide temel bir kavram olmakla birlikte merkezi idareden yerel idarelere yetki, görev ve kaynak aktarımını belirtir (Eryılmaz, 2011: 103). Yerinden yönetim olarak ifade edilen adem-i merkeziyet kavramı merkezi yönetimin yetkilerinin yerel özerk birimlere aktararak, yerel birimlerin güçlerinin ve sorumluluklarının artırılması olarak tanımlanmaktadır (Heywood, 2010: 215). Liberal kuramın savunduğu anlayış olan adem-i merkeziyet, merkezin yokluğunu, merkezin gücünün azaltıldığını ve yerel yönetimlerin yetkilerinin çoğalmasını ifade eden bir düşüncedir (http://tr.wikipedia.org/wiki/Adem-i_merkeziyetçilik).

Yerel yönetim, merkez dışında toplanması gereken idari gücün, yerel düzeye aktarılmasını ifade eder. Yerel yönetim, yerel nitelikli kamusal hizmetlerin, devlet tüzel kişiliğinden başka kamu tüzel kişileri tarafından gerçekleştirilmesi amacıyla bir takım yetkilerin bu yönetimlere devredilmesini ifade eder (Çukurçayır, 2006: 101). Genel olarak yerel yönetimler *“belirli bir coğrafi alanda yaşayan yerel topluluğun bireyelerine, bir arada yaşamak nedeniyle kendilerini en çok ilgilendiren konularda hizmet üretmek amacıyla kurulan, karar organları yerel toplulukça seçilerek göreve getirilen, yasalarla belirlenmiş görevlere ve yetkilere, özel gelirlere, bütçeye ve personele sahip, üstlendiği hizmetler için kendi örgütsel yapısını kurabilen, merkezi yönetim ile ilişkilerinde idari özerklikten yararlanan kamu tüzel kişisidir”* şeklinde tanımlanabilir (Ökmen ve Parlak, 2010: 20). Bu genel tanımdan hareketle yerel yönetimler, *“yerel nitelikteki kamusal hizmetlerin devletin tüzel kişiliği dışındaki kamu tüzel kişilerinince gerçekleştirilmesi için bir kısım kamu güçlerinin daha az yetkili bir otoriteye transfer edilmek amacıyla merkezi otoriteden geri çekilmesi”* olarak belirtilir (Nadaroğlu, 2001: 20).

Gözler ise yerel yönetimleri, il, belde ve köy halkının, yerel ve ortak ihtiyaçlarını gidermek için, merkezi yönetimin dışında, devletten ayrı tüzel kişilikleri olan, özerk, organları yerel seçimle oluşan kamu kuruluşları olarak belirtmiştir (Gözler, 2009: 103). Dolayısıyla yerel yönetim kuruluşları, ülkenin yönetim sisteminin bütünlüğü içinde yer alırlar. Görev ve yetkileri, kuruluş öğeleri ve gelir sistemleri yasama organınca belirlenir. Merkezi yönetim, yerel yönetimleri hiyerarşik olarak denetleyemezler. Ancak merkezi yönetim, yerel yönetimler üzerinde hukuka uygunluk denetimi yapabilir (Ökmen ve Parlak, 2008: 18). Yetki genişliğine dayanan merkezi yönetim, Yerel yönetime göre daha zayıf bir yönetim sistemidir. Yerel yönetimde, yönetim erkinin sahibi bulunan kişi veya organ, kendiliğinden yürütmeye alakalı karar alma ve uygulama hakkına ehildir (Toprak, 2006: 12). Bu bağlamda bu tanımlar ışığında yerel yönetimler, *“yerel halk tarafından seçilmiş kişilerce yönetilen, özerk ya da bağımsız bir yapıya ve kendisine ait bir maliyeye sahip olan kurum”* şeklinde kısaca tanımlanabilir (Güler, 2006: 344).

Bütün ülke genelinde yürütülen milli kamu hizmetleri ve salt o yöre ve yöre halkının ihtiyaçlarını karşılamak için yürütülen yerel kamu hizmetleri de bulunur. Bu

hizmetler merkezi yönetim aracılığı ile değil de, belli bir yöre de bulunan ve Devlet tüzelkişiliğinden ayrı bir tüzel kişiliğe sahip yerel yönetimler eliyle yürütülür (Günday, 2011: 9). Bu bağlamda yerel yönetimler tüm ülkelerde kamu yönetiminin önemli ve vazgeçilmez ögesidir. Yerel yönetimlerin gücü ve etkinliği, demokrasinin seviyesi ile yakından ilişkilidir. Yerel yönetimler, demokrasi yönünden önemli kurumlar olup, yerel hizmetlerde verimliliği ve etkinliği temin etmede vazgeçilmez kurumlardır (Eryılmaz, 2011: 147).

Kamu kuruluşu, kamu hizmeti yapan bütün kuruluşlara; bu kuruluşlar içindeki yerel yönetim kuruluşlarına kamu kurumları; il özel idaresi, belediye ve köylere ise yerel yönetimler veya Mahalli İdareler denilmektedir (Derdiman, 2005: 7). Kamu hizmetlerinin tümünü merkezi idareden yürütme imkânı yoktur, olsa bile bu kamu hizmetlerinde verimliliği ve etkinliğinin azalmasına neden olur. Bölgesel koşulların farklı olması, merkeze olan uzaklık, halkın yönetime katılması ve halka daha iyi hizmet verilmesi gibi sorun ve gereksinimler yerel yönetimleri meydana getirmiştir (Ulusoy ve Akdemir, 2010: 21). Bu bağlamda 1982 Anayasası “*idarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır*”(md.123) hükmü ile kamu hizmetlerinin etkinliği ve halkın kararları yönüyle yerel yönetimi merkezi yönetimden ayırt etmiştir (Toprak, 2006: 11). Yine anayasamızın 127.maddesine göre yerel yönetimler:

“İl, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir.” şeklinde tanımlanmıştır (<http://www.anayasa.gen.tr/1982ay.htm>).

Günümüzdeki anlamıyla yerel yönetimler, 19.yüzyılın yarısında devlet tüzel kişiliğinden ayrı bir hukuki kişilik elde etmişlerdir. Dolayısıyla günümüzde yerel yönetimler denildiğinde bu kuruluşların: hukuki kişiliğe, ayrı mal varlığına ve özerk bütçeye, seçimle meydana gelen karar organlarına ve sınırlanmış da olsa belli bir özerkliği olmaları gibi bazı özelliklere bulunması gerektiği kabul edilmektedir (Nadaroğlu, 2001: 17). Keleş’e göre yerinden yönetim olarak bilinen bağımsız yerel

yönetim, yerel halkın seçtiği organlarca yönetilmesini ifade eder. Ona göre yerel yönetimler bir yönetim biçimidir (Keleş, 2009: 22).

Yerel yönetimler, hem kamu hizmetlerinin halka iletilmesindeki işlevleri hem de demokratik hayatta oynadıkları roller, nedeniyle yönetilenlerin yönetime katılmasının ilk basamağıdır (Toprak, 2006: 12). Yerel yönetimlerin katılma, etkinlik, demokrasi, özgürlük gibi birtakım nitelikler alması ve toplumun demokratikleşmesinde yerel yönetimlerin büyük etkisi yerel yönetimlerden ‘yerel demokrasi’ olarak bahsedilmesini gerektirmiştir (Görmez, 1997: 68-69).

2. Yerel Yönetimlerin Tarihsel Kökenleri

Yerel yönetimlerin tarihsel kökenleri antik sitelere ve Roma İmparatorluğu’na değin götürülebildiği belirtilmekle beraber, antik dönemde idari anlamda her kent devleti, özerkliği bulunan belediyeler şeklinde örgütlenmişlerdir (Nadaroğlu, 2001: 17). Bu açıdan yerel yönetimlerin, tarihsel analizine baktığımız zaman İlkçağlarda özellikle antik yunan döneminde kent devletleri ve yönetimleri şeklinde örgütlenmeleriyle site rejimleri yerel yönetimlerin, demokrasinin ve demokratik yönetimlerin ilk örnekleri olmuşlardır. Daha sonraları ortaçağın siyasal düzeni site rejimlerini yok edip bugünkü anlamda yerel yönetimlerin temeli olan komünleri ortaya çıkarmıştır.

Yerel yönetimler, on ikinci yüzyıldan itibaren günümüz tarihi gelişimi içerisinde merkezi yönetim karşısında bir bölge ya da kentin idari ve mali anlamda özerklik kazanıp güçlenmesi ile Batı demokrasilerinde meydana gelmişlerdir (Eryılmaz, 2011: 200). Bu bağlamda ortaçağın feodal düzeninde ortaya çıkan komünler, demokrasinin ve yerel yönetimlerin temel hücreleri konumunda olmuşlar. Ancak gelişme fırsatı bulamamışlardır. Bu dönemde feodal sisteme karşı başkaldıran komün hareketleri Paris Komünü ile zirveye ulaşmıştır. Yerel yönetimlerin ve özerkliğin simgesi olan bu komün hareketleri modern dönemde kimi düşünürlerce gereksiz kurumlar olarak gözükmürken, kimi düşünürlerce son derece faydalı yönetimler olarak belirtilmişlerdir. Sanayi devrimi sonrası yükselişe geçen yerel

yönetimler, 19. ve 20.yüzyıllarda altın çağını yaşamış ve giderek önem kazanmıştır. Günümüzde ise küreselleşme, uluslararasılaşma ile birlikte yerelleşme, yerellik ve yerel yönetimlerin önemi oldukça artmış ve giderek artmaya da devam etmektedir. Dolayısıyla tarihsel köken süreci itibariyle yerel yönetimler kendi kendini yönetmek amacıyla merkezi yönetime karşı oluşturulmuşlar ve demokrasinin ilk deneme alanları, demokratik hayatın başlangıcı olarak algılanmışlardır (Yaylı ve Pustu, 2008: 134).

2.1.İlkçağ ve Orta Çağda Yerel Yönetimler

Atina sitesi, demokrasiyi en çok düşünmüş ve yaşamış site olup bu sitede bilhassa Klistenes'in reformlarıyla sitenin yaşamı oldukça değişmiş, toplumun yönetimi tüm Atinalı bireylerin katıldığı meclis tarafından sağlanmıştı. Bu bağlamda site artık yurttaşların sitesi olmuştu (Bumin, 1990: 28). Demokrasiyi keşfeden yalnızca Yunanlılar olmuşlardır. Demokrasinin dışında siyaseti, karar alma ve bu kararları uyma anlayışını bulanlar yine Atina'lılardı (Finley, 2003: 23). Hem antik şehir devletlerinde hem de Orta Çağ şehirlerinde tiranlıklar veya tiranlık oluşturma teşebbüsleri meydana gelmiştir. Ancak bu her durumda yerel ve sınırlı bir olgu olmuştur. Bu şehirlerin elinde bulunan kentsel özgürlükler askeri güçler tarafından bertaraf edildiği belirtilir (Weber, 2000: 207). Dolayısıyla site benzeri kentsel oluşumlar, siyasal hayatları kısa süreli yapılar olup, merkezi türden yerel yönetim birlikleri olarak görülmüşlerdir. Yerel yönetimlerden meydana gelen konfederasyon biçiminde örgütlenen ulus benzeri yapılar oluşturulmasına dair istekler, Antik Yunan medeniyetinden, Paris Komünü'ne, ulus devletin yerel işlere müdahalesine kadar uzanmaktadır (Bookchin, 1999: 325).

M.Ö.1500-1000'lerde başlayan site yönetimleri Sümerler, Babiller, Etiler, İbraniler gibi çoğu kavimde görülmesine karşın, Antik Yunan, bilhassa da Atina sitesi demokrasiyi en çok yaşamış olan siteydi. Yunan kentleri arasında Atina, vatandaşların düzenli ve ortak yaşadıkları, eşit olduğu ve yönetime katıldığı bir topluluk olarak gözükmekteydi. Ancak Yunan kent devletleri aristokratik yapısından kurtulup bugünkü demokratik anlayışa erişememiş olmalarına rağmen demokratik

düşüncenin ve kurumların meydana gelmesinde önemli katkıları da bulunmuştur (Görmez, 1997: 22-23).

Siyasal fonksiyonu, karar alma gücü ve yetkileri olan, en küçük, demokratik yönetsel birim Antik site (Keleş, 2009: 31) döneminde Kabileler, “deme” veya “demos” denilen bucaklara ayrıldı. 174 adet’e ulaşan bu deme’ler, o dönemin yerel yönetim birimleriydi ve Atina siyasal toplumunun temeli sayılmaktalardı. Halk bu deme’lerin içinde teşkilatlanıyorlardı; her deme’nin bir meclisi ve mahkemesi bulunuyordu (Ağaoğulları, 2004c: 38). Antik dönemde, bir bölge veya yerde yaşayan insanların meydana getirdiği, kendi kendini yöneten, en küçük demokratik idari birim olan “site”, Roma İmparatorluğu döneminde idari özerklikten yararlanan “municipe” ve Antik Yunan’da toplumsal hayatın en gelişmiş teşkilat yapısı olarak kabul gören “polis” günümüzdeki anlamı ile yerel yönetimlerin ilk örnekleri olarak görülür. Bu birimlerin etkilerini kaybetmeleri sonucunda, kentlerin özgürleşmesinde büyük rolü olan “komün” lerin oluşması, yerel yönetimlerin önemini artırmıştır. Halk katılımını bütünüyle sağladığı için, bu birimler yerel yönetimlerin kurumsallaştığı ilk örnekler olarak görülür (Tortop ve dğ., 2008: 2). Sonraları site otoritesinin gücünü yitirmesi ve siteyi yönetenlerin azınlık olmalarıyla önemli değişiklikler geçirdi. Bilhassa Roma İmparatorları siteyi, sitenin sosyal ve siyasal özerkliğini yıktı ve bu dönemde ortaya komünler çıktı. Bu komün yönetimleri, günümüz belediye yönetiminin ilk örneği olup ve komünleri demokrasinin temel hücreleri olarak görebiliriz (Ökmen ve Parlak, 2010: 23).

İkinci yüzyıldan itibaren Batı Avrupa’da, büyük malikâne sahibi olan senyörlerin ve feodal beylerin, kentleri egemenlikleri altına alıp, yarı özerk birimler meydana getirmişlerdir. Sonraki yüzyıllarda feodalizm, kentlerin gelişmesini engellemiş, gelişebilme olanağı bulanlarıysa yok etmiştir. Dolayısıyla kentlerin ve yerel özerklik fikrinin gelişmesi, feodalizmin yok olmasına bağlı olmuştur. Sonuçta, 10.yüzyıldan sonra, burjuvazinin gelişmesi sayesinde, kentlerde büyümüş ve gelişmiştir (Keleş, 2009: 32). Bu bağlamda Batı’da yerel yönetimlerin, 11-15. yüzyıllarda kapitalizmin gelişmesi için uygun bir platform oluşturduğu söylenmektedir. Fakat dönemin yerel yönetimleri, Ortaçağ kent yönetimlerinin

“feodalizmin denizinde kapitalizm adacıkları” değil, ayrıcalıklı feodal birimler olmuşlardır (Tortop ve dğ., 2008: 7).

Yerel yönetimler sanayi devriminden önce Avrupa’da özerk şehir yönetimleri şeklinde ortaya çıkmışlar ve bu şehir yönetimleri, ilk çağlarda merkezi yönetimi tatbik eden devletlerin güvenlik ve düzeni sağlayamadıklarından Orta Çağ’da egemenliklerini derebeyleriyle paylaşmışlar ve bu şekilde doğmuşlardır. Bir prene bağlı olarak, ortaya çıkan bu şehirler sınırları içinde bağımsız bir yönetim, özerk bir bölge oluşturmuşlardır (Ersöz, 2011: 66). Ortaçağda çeşitli nedenlerden ötürü hükümdarlar yetkilerini derebeyleri ile paylaşmak zorunda olmuşlar ve siyasal alandaki bu değişim durumu gittikçe merkezi yapıdan âdemi merkezi yapıya geçişi hızlandırmıştır. Ancak feodalitenin yıkılmasıyla yeniçağda merkeziyetçi yapı tekrar önem kazanmıştır (Nadaroğlu, 2001: 22). Dolayısıyla yerel gereksinimleri karşılamak üzere oluşturulan bu yerel yönetim birimleri, toplumların tarihsel gelişimleriyle birlikte eş zamanlı ortaya çıkmışlardır. Yerel toplulukların yönetiminde etkili olan bu birimler, Ortaçağ’da bilhassa Avrupa’da merkezi devletlerin zayıflamasıyla önce piskoposlar yönetiminde, sonra halktan veya senyörlerden mücadeleyle alınan belgelerle, kendi kendini idare eden örgütler olmuşlardır. 1050-1250 yılları arasında komünler yerel özgürlüklerin ve ayrıcalıklı yerel yönetimlerin temel koruyucusu konumunda olmuşlardır. Komünlerin bu devirde devletlere dönüşüm süreci yaşanmış olup bu sürecin oluşmasında, kente göç yaşanmaması, kilisenin komünlere karşıtı tavrı ve kralların belirgin karşıtlığı etkili olmuştur (Çifçi, 2008: 9-10).

Ortaçağdaki komün yönetimlerini modern anlamda belediye yönetiminin başlangıcı görülmekle beraber, komün hareketlerini demokrasinin temeli, komünleri ise demokrasi hücreleri olarak belirten düşünürler de bulunmaktadır. Dolayısıyla komünlerin ortaya çıkışı, gelişimi ve güç kazanma dönemlerinin incelenmesi gerekmektedir. Bu anlamda öncelikle komünü meydana getiren ekonomik ve sosyal faktörler üzerinde durmak gerekmektedir (Görmez, 1997: 24). Komünü meydana getiren faktörlerden ilki ticaretin hareketlilik kazanmasıdır. Avrupa’da 10.yüzyıldan itibaren ticaret hareket kazanmış ve bunun sonucunda kente göç ve kentli nüfusu artmıştır. Ticaretin gelişmesi kentleri de etkilemiş ve büyütüştür. Kent havası

feodal toplum yapısına karşın özgürlük içindeydi (Ökmen ve Parlak, 2010: 23). Avrupa'da ticaretin gelişmesi 10.yüzyıldan itibaren komün hareketleri ile ortaya çıkmaya başlamıştır. Ticaret devamlı geliştikçe kentler büyümeye ve yeni kent bölgeleri oluşmaya başlamıştır. Ortaçağın bu feodal toplum yapısına karşın kent havası özgürlük getirmekteydi (Huberman, 1991: 38). Ortaçağ kentlerinin özerkliği ile ilgili iki önemli ayrıntı belirtilmektedir. Bunlardan birisi özerk olan kentlerin feodal veya krallık otoritesinin başkasının etkisinde olarak görülmektedir. Diğer bir ayrıntı ise batı kentlerinin özerkliğine liberal demokrasiye mahsus özgürlükler ile ekonomik bireyciliğin zamansız biçimde oluşmasının mübalağası olarak belirtilmesidir (Holton, 1999: 103-104).

Komünler ortaçağdan bugüne değin toplulukların ortak bir bilinçle kardeşlik, eşitlik ve dayanışma anlayışı içinde toplumsal adalet aramalarının, baskıya başkaldırımlarının sembolü haline gelmiştir (Bumin, 1990: 53). Paris Komünü bu başkaldırının en göze çarpanı olarak geç kalmış bir özerklik mücadelesinin verildiği bir bölge olarak görülmüştür. Komünal hareketler 13.yüzyıla kadar başka kentlerde en göz alıcı dönemini yaşamış ve 14.yüzyıldaki birtakım başarısız teşebbüslerden sonra, ilk defa devrimle doğan Paris Komünü, yine devrimle kaybolmuştur (Tortop ve dğ., 2008: 12).

1250-1500 yılları arası yerel topluluklar Almanya'da daha üst birimlerin elinde bulunan yetkileri kendilerine karşı kullanılmamak şartıyla kabul etmişlerdir. Bu imparatorluk içinde bu şartı özümseyen kentler özgür kent sıfatını kazanmışlardır. Bu kentler özgürlüklerinin verdiği neticeyle aralarında birtakım savunma birlikleri oluşturup, İsviçre, Hollanda Belçika gibi devletlerin ortaya çıkmasını sağlamışlardır (Keleş, 2009: 34). Ayrıca 1250-1550 yılları arası dönemde komünler devlete dönüşüm süreci geçirdiği belirtilir (aktaran Görmez, 1997: 27).

Ortaçağ döneminde Doğu'da merkezi yapı güç kazanmışken, Batı'da ise komün hareketlerin ve özerk komün yapılarla rastlanmıştır. Daha sonraki yıllarda Batı'da merkezi devletler güçlenmiş, komün bağımsızlıkları yavaş yavaş kaybolmaya başlamıştır (Görmez, 1997: 22). Günümüzde ise yerel yönetim, kent veya komün denildiği zaman yerel halka kamusal hizmetler getiren idari, siyasal ve toplumsal

kuruluşlar anlaşılmaktadır. Ancak tarihsel sürecine bakıldığında ilk yerel yönetimler askeri teşkilatlanma, milli savunma, suçluları yakalama ve cezalandırma gibi bugün aslında merkezi yönetimin görevleri olan bu görevleri yapmışlardır (Keleş, 2009: 31).

2.2. Modern Çağa Girerken Yerel Yönetimler

Özellikle Rönesans döneminde önce kamu yönetiminin temel kurumu kent iken, 16.yüzyıldan sonra ulus-devletlerin gelişmesi neticesiyle bu siyasal düşüncede mühim değişimler meydana gelmiştir. Önceleri ise il, ulus, imparatorluk gibi büyük kurumlar ikincil öneme sahiptir. Bölgeciliğin kentsel hayata olumsuz etkileri olmakla birlikte ulus devletlerin doğması ile bu sırasal ölçüt değişmiştir. Rousseau ve Kant, “özgür kentli” ile “özgür devlet” arasına, yerel yönetimlerin girmesini istememişler. Yararcı düşünürler, Turgot ve J.Bentham ise, ülkenin genel fayda ile özel fayda arasındaki ilişkiyi sağlayacak alt birimlere ayrılması gerektiğini belirtmişlerdir (Keleş, 2009: 35).

Aydınlanma çağı, “yerel yönetim kuruluşlarına gerek olmadığı” biçimindeki düşüncenin hâkim olduğu bir devirdir. Bu devrin düşünürlerinden Montesquieu, Rousseau ve Kant özgür birey ve özgür devlet arasına hiçbir kurumun girmesine ihtiyaç olmadığını belirtmişlerdir. Turgot ve Bentham gibi yerel yönetimlere değer veren faydacı düşünürler ise sonraki süreçte öne çıkan önemli fikir adamları olmuşlardır. Bugün, bu düşünürlerin düşüncelerinin toplumu etkilemesiyle, yerel yönetim kurumları ortaya çıkma imkânı bulmuştur (aktaran Görmez, 1997: 29). Bu dönemde faydacı düşünürlerinden Turgot ve Bentham ülkenin genel faydaları ile bireysel faydaları arasındaki ilişkiyi sağlayacak alt kurumlara ayrılması düşüncesini belirtmişlerdir. Bu anlamda modern yerel yönetimler bu gibi düşüncelerin gelişmesinden sonra meydana gelmiştir. Turgot yerel yönetimleri hiyerarşik bir düzen olarak belirtirken, Bentham ise yerel yönetimlerin merkezi yönetimler tarafından düzenlenmesi sayesinde daha çok bireye daha fazla mutluluk getireceğini savunmuştur (Keleş, 2009: 35-36). Faydacılardan Bentham, yerel yönetim ile merkezi idareyi bütünleştirip, yerel yönetim birimlerini merkezi idarenin yerel bir

parçası ya da yerel bir kuruluşu biçiminde belirtmektedir (Ökmen ve Parlak, 2010: 40). Mill'e göre ise yerel halkın gereksinimleri önemli olup, yerel yönetimler, yerel özellikteki hizmetler konusunda merkezi yönetime göre daha etkin ve verimli hizmet sunan birimlerdir. Yine Mill için yerel yönetimler merkezi yönetime karşı özgürlüğü geliştiren birimler olarak görülmektedir (aktaran Çelik ve Usta, 2010: 128-129). Montesquieu yerel yönetim ve demokrasi ilişkisi vurgusu üzerinden, ideal devletin yerel halk tarafından oluşturulabileceğini belirtmektedir. Yerel düzeyde demokrasiye başarılı olunursa, ulusal seviyede de demokratik başarı beklenebilir (Yaylı ve Pustu, 2008: 137). Montesquieu, yerel yönetimleri merkezin iktidarını sınırlayan kuruluşlar şeklinde belirtirken, iktidarın merkezde toplanmasının sakıncalı olduğunu düşünür. Rousseau ise ülkenin coğrafi olarak bölünmesini sakıncalı bulmuş ve yerel iktidarın kaynağını tek ve bölünmez genel iradeyi yansıtan, bireylerin katılmalarında olduğunu söyler (Keleş, 2009: 43).

Merkezi devletlerin güçlenmesi ile beraber *komün** yönetimleri devletin bir parçası olarak hizmet etmeye devam etmişlerdir. Komünler 16.yüzyıl sonrası işlevlerini büyük ölçüde yitirmişlerdir (aktaran Görmez, 1997: 12). Kamusal alanda bu dönemde esas kurum kent olmuştur. Ulus imparatorluk gibi kavramlar daha alt planda kalmışlardır. Batı Avrupa'da 1600-1800 yılları arası bilhassa Fransa ve İngiltere'de yerel idareler ara kurumlar niteliğinde görülmüşlerdir (Ökmen ve Parlak, 2010: 25).

Modern devlet sürecinde yerel yönetimler devletin temel ve önemli bir parçası olurken daha sonraki süreçte merkezi devletler giderek güçlenerek yerel yönetim kurumunu ortadan kaldırmayı amaçlamışlardır (Görmez, 1997: 27). Bu dönemde yerel yönetimler merkezi yönetimle beraber ve onun üstün gücüne karşı varlıklarını devam ettirmişlerdir. Modern çağda batıda merkezi devletin güç egemenliği ve diktatörlüğü görülse de yerel yönetimler bu dönemde de yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Bu sürece değin yerel yönetimler uzun yüzyıllar boyunca tüm

*Komün ortaçağdan itibaren kardeşlik, eşitlik ve dayanışma ile toplumsal adalet arama ve baskıya karşı başkaldırmanın simgesi olmuştur. Komün kimileri için merkezi devlete karşı özerkliğin, halkın halk tarafından idaresinin bir simgesi olarak belirirken kimileri içinse Paris Komünü'nün bir devamı, halk için diktatörlüğü simgelemektedir (Bumin, 1990: 53). Komünler, yerel yönetim, belediye yönetimi, kent idaresi gibi idari siyasi ve toplumsal birimleri ifade etmektedirler (Keleş, 2009: 31).

krallıklara, cumhuriyetlere, devrimlere karşın mevcudiyetlerini korumuş ve geliştirmişlerdir (Ortaylı, 2000: 2).

2.3. Sanayi Devrimi ve Sonrası Yerel Yönetimler

İngiltere’de buharlı makinelerin kullanılması ile giderek gelişen ve büyüyen endüstriyel tesisler, kentlere olan ilgiyi artırarak, işçi ve işsiz kesimin büyük kentlere taşınmasına neden olmuştur. Daha sonra gelişen demiryolları ile enerji ve hammadde merkezi olan bu kentler giderek büyük sanayi merkezlerine dönüşmüştür (Bumin, 1990: 70). Dolayısıyla İngiltere’de ağır sanayinin 1780’lerde kurulması ile başlayan ve 18. yüzyıl boyunca sanayi ekonomisi ve demiryollarının yapımı ile devam eden sanayi devrimi süreci, Fransız Devrimi ile de çağdaş bir dönemi kapsamaktadır. İngiltere’nin başlattığı bu sanayileşme etkisi, Avrupa’da da endüstriyel ve ticari gelişmeleri yaygınlaştırmıştır. Tarımsal sanayileşmeyi de hızlandıran bu devrim, üretimi çoğaltmış, kentlerin ve endüstrilerin emek ihtiyacını önemli ölçüde karşılamıştır (Hobsbawn, 2008: 38-40). Bu bağlamda uluslararası alanda hızlı bir biçimde gelişen ve yayılan sanayileşme neticesinde daha çok endüstriyel alana kayan işçi kesimi aracılığı ile bu liberal ekonomik süreç kapanır ve çoğunluğun menfaatlerinin temsilini sağlayan sistemler önem kazanır. Bu da bir başka devrim niteliği olan 1789 tarihli Fransız İhtilali ile hayat bulur (Touraine, 1997: 132). 1789 İhtilali ile Fransa’da kurucu meclis 4 Ağustos 1789’da bütün yerel kuruluşların hususi ayrıcalıklarının sonsuza değin kaldırıldığını duyurmuştur. Bu Meclis’e göre, *“ulusal yapı ve kamusal özgürlüğün iller için şimdiye kadar sahip oldukları ayrıcalıklardan daha avantajlı”* olmuş ve ulusun birliği için bunun gerekli olduğunu belirtmiştir. 22 Aralık 1789 tarihli bir kararnameyle, üç kademeli, belediye, ilçe ve il şeklinde bir idari yapı meydana getirilmiştir. Devrimin ardından devlet, tekrar örgütlenirilmiş ve fiili “komün hareketi” bütün ülke geneline yayılmıştır. Resmi yerel kurumsallaşmanın “yerellik” ve “demokratiklik” sınırlarını zorlayan devrimci bir oluşum olan bu hareketler, resmi komünün belediyenin çerçevesini aşır 1789-1794 yılları arası süreçte devam etmiştir (Güler, 2006: 87-89).

19.yy’dan itibaren ise Turgot ve Bentham sayesinde yerel yönetimler ortaya çıkmış ve gelişme kaydetmişlerdir. Bentham “local government” kavramını bu

dönemde İngiltere’de bulunmuştur. Bentham fikirleriyle İngiltere’de özüm senerek ayrıca İngiltere’de hizmetlerin daha iyi yapılması adına bir yerel yönetim sistemi önerisinde de bulunmuştur. Amerika’da pek etkili olmayan Bentham Fransa’nın yerel yönetim sisteminde önemli etkiler bırakmıştır (aktaran Görmez, 1997: 30). 1835 tarihinden evvel İngiltere’de belediye niteliğindeki kasabalar yerel yönetim düzeninin önemsiz bir ögesi halindediler. Bundan önceki süreçte ise bunlar belediye yönetimlerine emsal teşkil eden birtakım korporasyonlar kurulmuştur. 1835-1919 yılları arasında ise İngiltere yaptığı reformlarla yerel yönetimleri yerel hizmet kuruluşları şeklinde teşkilatlandırmıştır. Bu bağlamda yerel yönetimlerin belediyeleşmesi 19.yüzyılın bir ürünüdür (aktaran Görmez, 1997: 30).

1871 yılında çıkarılan Yerel Yönetimler Yasası ile İngiltere’de merkezi bir “Yerel Yönetimler Kurulu” meydana getirilmiş ve bazı kuruluşlar arasında dağıtılmış yerel özellikli işlerin idaresi bu kurulda birleştirilmiştir (Güler, 2006: 103). Bu dönemde İngiltere’de ki belediye sosyalizmi gibi ABD’de de özerk belediyeçilik anlayışı yayılma alanı buldu. Özerk belediyeçilik anlayışı, 1875 Missouri Anayasasıyla yasallaşıp çoğu eyalette kabul görüp, kısa sürede tüm Amerika’da yayıldı. Bu anlayış belediyelerin kendi kendini yönetme hakkını, belediye özerkliğinin eyalet anayasalarında yer almasını, belediyelerin yerel gereksinimlerinin karşılanmasını ve kendi gelirlerine de sahip olmalarını içermektedir (aktaran Görmez, 1997: 35).

Buradan hareketle 19.yüzyıl liberalizm çağı olarak yerel ve özel girişimlere, devletten daha fazla güven duyulduğu bir yüzyıl olmuştur. 20.yüzyıl ise yerel yönetimler için “altın çağ” olarak nitelendirilebilir. Yerel yönetimler bu dönemde yerel halka merkezi yönetimin sunduğundan daha fazla hizmet vermişler ve zorunlu bir takım hizmetler için yeter düzeyde kaynak elde etmişlerdir (Keleş, 2009: 38).

20.yüzyıla doğru temel yönetim birimleri olan yerel yönetimler, idari olarak teşkilat bölünmesi geçirmiştir. Belediyeler bu dönemde devletin bir bölümü olarak değil, sivil toplumun bir parçası şeklinde faaliyette bulunmuşlardır. Belediyeler yerel halkın ihtiyaçlarını karşılamakla beraber demokratik gelişmenin hızlanmasında önemli kuruluşlar olarak, belediye özerkliğinin gelişmesine yardımcı olup

varlıklarını bu şekilde devam ettirmişlerdir. 20.yüzyılın başlangıcında ise “belediyeler merkezi yönetimin bir parçası olarak gereklidir” düşüncesi hâkim olmuştur (aktaran Görmez, 1997: 31).

Yerel yönetimlerin altın çağı olarak 20.yüzyıl bu kuruluşların kendi kendilerini mali anlamda desteklediği, yerel halka merkezi yönetimden daha çok hizmet sunduğu bir dönem olmuştur. Yerel özerklik ve yerel demokrasinin gerçekleştirilmesinde etkili fikirlerden biri olan belediye sosyalizmi, bu dönemde ortaya atılmış ve taraftar bulmuştur (Görmez, 1997: 32). Bu bağlamda 19 ve 20. yüzyılda yerel yönetim düşünce ve pratikleri, bugüne kadar farklı yerel yönetim halkaları ile geliştirilmiştir. ABD’de Beledi Reform Hareketi, İngiltere’de Belediye Sosyalizmi, 1930’larda Batı Avrupa’da oluşan Refah Devleti Belediyeciliği, 1970’li yıllarda ortaya çıkan Yerel Sosyalizm Hareketi, bilhassa liberal demokrasi ile yönetilen Batı Avrupa ülkeleri, İskandinav ülkeleri ve Japonya’da ortaya çıkan Yerel Marxizm Hareketleri ve dünyanın farklı bölgelerinde 1960’lı yılların sonlarında belirginleşen kentsel sosyal hareketler, en fazla dikkat çeken akımlar olmuşlardır (Ökmen ve Parlak, 2010: 59). Bunların içinde ABD’de ortaya çıkan ve Kentlerin Ayıbı, büyük kentsel kaos, yerel yönetim krizi olarak bilinen Beledi Reform Hareketi, ABD ve dünya belediyeciliğine çok önemli katkılar sağlamıştır. Belli büyüklükteki kent yönetimlerinin eş güdüm ve bağımsızlık içinde yerel işlerde tümüyle hakim bir yapı ve pozisyona kavuşturulmalarını amaçlamakta ve yerel özerkliği, yerel yönetimlerin kuvvetlendirilmesini, her yerel topluluğun dışarıdan herhangi bir karışma olmaksızın kendi öz yerel yönetim sistemini serbestçe meydana getirmesini savunan bir hareket olarak belirtilmektedir (Yıldırım, 1993: 63).

Ayrıca yerel yönetimlere bakış, 20.yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren özellikle Kıta Avrupası’nda değişim gösterdi. Siyasal partiler ve baskı gruplarının yönetim üzerinde etkili olmaları sonucu yerel güçlerin faal olması durumunu azaltmış ve güç merkezileşmiştir. 1960’larda ise karar vermede yerelleşmeye yönelişlerle birlikte katılımcı demokrasi arayışları etkisini göstermiştir. 1970’lerde yerel yönetimlerin merkezi yönetimin vesayetinden sıyrılma ve mali özerklik anlamında arayışlarının olduğu dönem olarak belirlemiştir. 1980’lere değin Fransa geleneksel merkezi devlet

düzenini devam ettirmiş, yerelleşme çalışmalarına başlamıştır. Dolayısıyla yerelleşmeye yönelik ciddi adımlar atıldığı görülmektedir (Görmez, 1997: 36-37).

Türkiye’de ise yerel yönetimlerle alakalı ilk çalışmalar, 19.yüzyılın ikinci yarısında ilk olarak İstanbul’da oluşturulan 1855 yılında kurulan İstanbul Şehremaneti ile başlamaktadır. Daha sonra ise 1858’de Altıncı Belediye Dairesi oluşturulmuştur. 1869 yılında Dersaadet Belediye Nizamnamesi yürürlüğe girmiş ve İstanbul’da 14 belediye dairesi kurulması çalışmaları başlamıştır. Şehremaneti şu birimleri içinde barındırmıştır; Şehremini, Şehremaneti Meclisi ve Cemiyet-i Umumiye. 1877 yılında Dersaadet Belediye Kanunu çıkarılması ile İstanbul’daki belediye sayısı 20’ye ulaşmıştır (Arslan, 2008: 267-268).

Türkiye’de yerel yönetimlerin bu yüzyıllarda demokrasinin en temel ve mühim okulu olarak ele alınmıştır. İl özel idaresi, Belediye ve Köy olarak örgütlenen yerel yönetimler Batılılaşma sürecinde Fransa model alınarak meydana gelmiştir. 1864 tarihli “Vilayet Nizamnamesi” ile Fransa modeli esas alınarak İl özel idaresinin temelleri atılmış olundu. Fakat İl özel idaresinin tüzel kişilik kazanması ikinci meşrutiyet döneminde olmuştur (Gözübüyük, 2011: 111-112). Diğer taraftan Tanzimat sonrası, yerel kuruluş anlamında ilk idari teşkilatlanma belediye alanında meydana gelmiştir. Yerel yönetim sistemimizin temel kuruluşu olan belediyeler Cumhuriyet döneminde gelişebilme fırsatı bulmuşlardır (Gözübüyük, 2011: 121).

Keleş’e göre (2009: 38-39), 20.yüzyılda yerel yönetimlerin üç önemli özelliği bulunmaktadır, bunlar:

- Yerel yönetimlerin bir özelliği hizmet çoğulculuğu şeklinde isimlendirilmesidir.
- Diğer bir özellik bu yüzyıldaki nüfus değişimleri neticesinde kentli nüfusu artmış ve bunun sonucunda yerel yönetimler hızlı bir şekilde kentleşmiştir.
- Son özellik ise değer sistemlerinin, inançların ve kurumların bir yana bırakılıp yerel meselelere faydacı şekilde yaklaşım çözüm üretilmesinin sağlanması.

3. Yerel Yönetimlerin Varlık Nedenleri

Demokrasi inancından ileri geldiği öne sürülen (Nadaroğlu, 2001: 19), yerel yönetimlerin hem demokratik yaşamda aldıkları görevler neticesinde hem de yerel hizmetlerin halka iletilmesindeki işlevleri nedeniyle halkın yönetime katılmasının ilk basamağı oldukları belirtilir (Toprak, 2006: 12). Yerel yönetimlerin varlığını tek sebebe dayandırmak doğru olmamakla beraber pek çok unsur yerel yönetimlerin var olmasını etkilemiştir. Bu bağlamda yerel yönetimlerin, yerellik ilkesi gereği halka yakın idari birimler oluşturmak, uzayan bürokratik işlerin önüne geçilmesini sağlamak ve belki de en önemlisi merkezi idarenin demokrasi ilkesine uymayan özelliğini ortadan kaldırmak gibi amaçları olduğu belirtilmektedir (Görmez, 1997: 44).

Kamu hizmetlerini ülkelerin başkentlerinden sürdürmek olası gözükmemekle birlikte hizmetlerin verimli, etkin yürütülememesi ve toplumsal faydanın azalmasına neden olacağı düşünülür. Bununla beraber demokratik siyasi değerler gelişme imkânı bulamaz ve dolayısıyla halkın kamu hizmetlerine karşı ilgi düzeyi düşer. Yerel koşulların farklı olması, alansal uzaklık, halkın yönetime katılması ve halka daha iyi hizmet sunma gibi çeşitli mesele ve gereksinimler yerel yönetimlerin oluşmasını sağlamıştır (Eryılmaz, 2011: 147). Yerel yönetimler, siyasal ve idari alanda devletin yerel anlamdaki rolünü azaltmakla birlikte, kararlara halkın katılımını sağlaması ve idarenin demokratikleşmesi gibi katkılar sağlamaktadır. Bu yüzden siyasal yönden yerel yönetimlerin varlığı yadsınamaz bir gerçektir (Ulusoy ve Akdemir, 2010: 45). Bu bağlamda genel olarak yerel yönetimlerin var olma nedenleri ayrıntılarıyla aşağıda incelenecektir.

3.1. Siyasal Nedenler

Yerel yönetimlerin varlık nedenlerinden siyasal olanının temelinde demokrasi inancı olduğu belirtilir. Bu nedenle tarihsel yönüyle yerel yönetimler demokrasinin temel birimleri olarak görülmüşlerdir. Liberal demokrasinin temelinde komünal özgürlükler, günümüz özgürlükçü demokrasinin temelinde ise yerel özgürlükler bulunmaktadır. Dolayısıyla yerel yönetimler siyasal olarak toplumun haklarını kullanmalarını sağlayan bir vasıta olarak görülmektedir (Nadaroğlu, 2001: 27). Halk

adına önemli kararlar alma gücüne sahip yerel yönetimlerin, merkezi yönetimi sınırlayan ve halk katılımını sağlaması neticesiyle demokratik siyasal eğitim için önemli bir kurumsal yönetim oldukları belirtilir (Heywood, 2010: 224). Yine Tocqueville tarafından siyasal eğitim aracı olarak görülen yerel yönetimler aynı zamanda demokrasinin de temel hücreleri olarak belirtilmiştir. Mill ise yerel özellikteki işlerin yerel halk tarafından yapılması gereğini doğal olarak belirtmiştir (Çukurçayır, 2006: 102).

Mevcudiyeti ulusal birlikle yakından ilgili olan yerel yönetimler de bu birliğin sağlam olduğu yerlerde güçlü kılınmış, zayıf olduğu yerlerde yerel yönetimler güçlenmesi önlenmeye çalışılmıştır. Örneğin İtalya'da ulusal birliğini sağlandıktan sonra yerel yönetimlerle ilgili yasa çıkarılmıştır (Görmez, 1997: 44-45). Yerel yönetimlerin uluslaşma süreciyle ve bir ülkenin siyasal birliğinin sağlanması ilişkileri, yerel yönetimlerin varlık nedenleri arasında gösterilen siyasal boyuttan olarak gösterilir. Merkezi güçlendirmek ve merkez dışındaki güçlerin ise etkinliğinin asgari düzeye indirmek, ulusal birliğin sağlam ve güçlü olmadığı alanlarda istenmektedir (Göymen, 1997: 16).

Yerel yönetimlerin siyasi yönden var olma sebeplerinden bir diğeri de yönetimin halkın katılımı ve denetimiyle kendine yüklediği görevleri yapması şeklinde belirir. Kısaca yerel yönetimlerin siyasi açıdan var olma nedeninin temel felsefesi, yerel yönetimlerin demokrasinin beşiği olarak görülmeleridir (Ulusoy ve Akdemir, 2010: 46). Bu bağlamda siyasal yönden yerel yönetimlerin özerk olmalarının sağlanması, hem yerel yönetimlerin demokratikliğinin hem de yerel demokrasilerin (Çelik ve dğ., 2008: 99), siyasal olarak var olmalarının temel koşulu olarak belirtilebilir.

Ulusal birliği sağlamak ve vatandaşın yönetime katılmasını sağlamak yerel yönetimlerin varlık sebeplerinden bir kaçıdır. Sorunsuz bir biçimde ulusal birliğin sağlandığı ülkelerde, yerel yönetimlerde güçlendirilmiştir. Diğer taraftan yerel yönetimlerin idari veya finansal açıdan özerklik elde etmeleri ile ulusal birliğin sorunlu olduğu ülkelerde, yerel yönetimler güçsüzleştirilmiştir. Ulusal birlik sağlanıp

güçlü bir merkezi yapı oluşturulduktan sonra, yerel yönetimlerin güçlü olduğu ülkelerde yerel yönetimlere geniş yetkiler verilmiştir (Şensoy, 2010: 20).

3.2. İdari Nedenler

Yerel yönetimlerin varlık sebepleri arasında idari özellikli olanların önemi diğerlerine nazaran daha fazladır. Kamu hizmetlerinin hepsini merkezden yürütmek zordur. Bu durum birazda yönetim bilimindeki etkenlik kavramıyla alakalıdır. Merkezde, beyin kanaması nedeniyle bilinçsizliği; çevrede ise, kansızlığı engelleyecek, merkezin yükünü hafifletecek bir denge kurulmalıdır (Keleş, 2009: 24).

Hemen hemen hiçbir ülkede, kent devletleri süreci hariç, kamu hizmetleri tek merkezden yürütülmemiştir. Yerel özellikli kamusal hizmetler merkezden yürütülür ise kardan çok, merkezi yönetimi zarara uğratar. Yerel hizmetlerin çoğunun yerinde yapılması daha az giderli olduğundan yerel yönetimlerin bu hizmetleri görmeleri için oluşturdukları süreç veya olgular olmuştur (Görmez, 1997: 45).

Bilhassa 20.yüzyılda devletin görev ve işlevlerini ekonomik, sosyal, kültürel ve teknik şartlar büyük oranda artırmıştır. Yerel yönetimlerin yönetsel yönden var olma nedenini, kamu hizmetlerinin bütününün merkezi idarece etkin ve verimli biçimde görülmemesi açıklamaktadır (Ulusoy ve Akdemir, 2010: 50).

Diğer bir idari sebep ise merkezden yönetim-yerinden yönetim ayrımıdır ki merkezden yönetim ve yerinden yönetim, birbirlerinin karşıtı sistemler olup, birbirlerinin güçsüz yanlarını tamamlamayı amaç edinen yönetim şekilleridir. İki yönetiminde birbirine göre üstün yanları ve güçsüz tarafları bulunmaktadır. Dolayısıyla merkezi ve yerel yönetimlerin ikisinden de beraber fayda elde edilir (Keleş, 2009: 25). Bu bağlamda merkezden yönetim tekdüzeliğin sağlanması daha elverişli hale getirirken, yerel yönetim ise hizmetlerin halka sunulmasında çabukluk ve kolaylık gibi bir takım faydalar sağlarlar.

3.3. Toplumsal ve Ekonomik Nedenler

Bir ülkenin, bölgenin ya da kentin gelişme düzeyiyle bunların yönetim şekilleri birbirini önemli ölçüde etkilemektedir. Örnek olarak Ortaçağ döneminde ticaretin yoğunlaşmasıyla kent yönetimleri kurulmuş ve belediye kurumlarının etkinliği artmıştır (Görmez, 1997: 46). Bireylerin özgürleştirilmesinde, demokrasinin yaşanmasında ve toplumun demokratik eğitiminin elde edilmesinde yerel yönetimler temel kurumlar olmuşlardır (Yaylı ve Pustu, 2008: 133).

Tocqueville tarafından toplumsal anlamda demokratik eğitim aracı olarak görülen yerel yönetimler aynı zamanda demokrasinin de temel hücreleri olarak belirtilmiştir. Mill ise yerel özellikteki işlerin yerel halk tarafından yapılması gereğini doğal olarak belirtmiştir (Çukurçayır, 2006: 102). Bu bağlamda yerel yönetimlerin varlığı ve gelişme seviyesi ile toplumsal gelişme birbirleri ile yakından alakalıdır. Yerel yönetimlerinin gelişmesinde ülkelerin gelişmekte, sanayileşmekte olması ve kentleşmesi etkilidir. Bunun dışında belli bir bölge halkının demokratik, eşitliksever, katılımcı ya da saltıkçı durumlarda olması da yerel yönetimlerin gelişmesini etkileyen diğer bir nedendir (Keleş, 2009: 27). Yerel özgürlüklere saygı, demokratik katılım, yerel hizmetlerde etkinlik gibi olgular toplumsal ve ekonomik anlamda yerel yönetimlerin gelişmesini sağlayan unsurlar olarak belirtilmektedir (Tortop ve dğ.,2008: 25).

Kaynakları en çok fayda sağlayacak şekilde kullanmak önemlidir. Bu faydanın sağlanması için kamu hizmetlerinin bazılarının yerel yönetimlerce görülmesi gerekir. Hizmetlerin merkezi yönetimce sağlanmaya çalışılması kaynakların israfına yol açacağından bu hizmetlerin yerel yönetimlerce görülmesi bu yüzden daha faydalı olabilmektedir. Bu bağlamda kaynakların en etkin biçimde kullanılması yerel yönetimlerin varlık sebeplerinden ekonomik ölçüt için önem taşımaktadır. Dolayısıyla hizmetlerin yerel yönetimler tarafından yerine getirilmesini sağlamak devletin elindeki sınırlı kaynaklarla, en etkin şekilde hizmet sunabilmesi için en akılcı çözüm olarak gözükmektedir (Şensoy, 2010: 24).

4- Yerel Yönetimlerin Özellikleri

Yerel yönetimler yerel özellikteki toplumsal gereksinimlerin merkezi yönetim tarafından sunulmasının ortaya çıkardığı sakıncaları ortadan kaldırmak üzere nitelikleri neticesiyle merkezi idareden ayrılmıştır. Yerel yönetimler, bölge insanının hayat standardını artıran birimler olup, yaptıkları hizmetler neticesinde çok önemli idari kuruluşlardır. Yerel yönetimler yerel alandaki gereksinimleri karşıladıklarından demokratik değerlerin oluşumunda da oldukça etkili olmuşlardır (Ulusoy ve Akdemir, 2010: 21). Bu bağlamda demokratik değerler, yerel yönetimlerin güçlenmesini sağlar ve demokrasinin performansını artırır. Gelişen demokratik anlayış ile yerel yönetimlerin önemi de artar (Eryılmaz, 2011: 103).

Yerel yönetimlere katılım ve temsil olgularının gerçekleştiği alanlar, demokrasi eğitimin verildiği okul, merkezi yönetimi sınırlayan güç, demokratik toplumun oluşmasını sağlayan kurum (Görmez, 1997: 9) gibi bir takım özellikler yükleyebiliriz. Demokrasinin katılım, çoğunluk yönetimi, seçmene hesap verilebilirlik özelliği yerel yönetimler için daha kolay ve etkin oluşabilecek özelliklerdir (Yaylı ve Pustu, 2008: 133).

Yerel yönetimler bir taraftan gücün merkezden yerele doğru devredilmesini neticesiyle, özgürlüklerin geliştirilmesini sağlaması bakımından diğer taraftan da yerel katılım imkânları gerçekleştirmesi bağlamında demokratik nitelikler barındırmaktadır (Yıldırım, 1993: 35). Demokratik niteliklerin gelişmesini sağlayan yerel yönetimler, kamusal işlerin yapılmasında merkezi yönetimden daha etkin ve verimli oldukları belirtilir. İnsanların yönetimde daha aktif olmalarında ve halkın isteklerine uygun hizmetlerin yapılmasında önemli oldukları belirtilir (Ulusoy ve Akdemir, 2010: 22).

Yerinden yönetim ilkesini içeren birimler olan yerel yönetimler günümüzde çeşitli anlamlarda özerk bir yapıya sahiptirler. Karar ve yürütme birimleri seçimle görev alırlar. Mali özerkliklerinin göstergesi olan kendilerine ait bütçeleri ve idari özerkliklerinin göstergesi olan tüzel kişilikleri bulunur (Nadaroğlu, 2001: 20). Bu özerklik geniş anlamda bir bağımsızlık olmamakla birlikte anayasamızın 127. Maddesinde bu özerklik şu şekilde denetime tabi tutulmuştur: “*Merkezî idare,*

mahallî idareler üzerinde, mahallî hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahallî ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idarî vesayet yetkisine sahiptir”(http://www.anayasa.gen.tr/1982ay.htm).

Yerel yönetimlerin özellikleri bağlamında 5393 sayılı Belediye kanunundan da yararlanabiliriz. Bu kanunun 3. maddesine göre, bir yerel yönetimi birimi olan *“Belediye: Belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisini, ifade eder”* (http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5393.html).

Yerel yönetimlerin en önemli özelliği, özerk olmalarıdır. Özerklikteki amaç, toplumun veya tüzelkişiliğin kendilerini yöneten kuralların hepsini veya bir kısmını kendilerinin saptayabilmeleri ya da anayasa ve yasaların sınırları içinde davranabilme özgürlüğü ve yetkisine sahip olabilmelerini anlatır (Akın, 1997: 114). Yerel yönetimlerin özerklikten gelen yetkisini kullanarak karar alması ve uygulaması yerinden yönetimin önemli bir özelliği olduğunu gösterir. Bu bağlamda idarenin bütünlüğü ilkesi gereği yerinden yönetim kuruluşları merkezi yönetim yada kamu tüzel kişisi tarafından denetlenmekte olup bu bütünlüğü sağlayacak hukuksal araçlar, hiyerarşi ve idari vesayet yetkileridir. Yetki genişliği ilkesini ifade eden, hiyerarşi, bir tüzelkişilik içindeki örgüt ve birimleri, idari vesayet ise, merkezi yönetim ile yerinden yönetim kuruluşları arasındaki bütünleşmeyi sağlayan mekanizmadır (Derdiman, 2005: 6).

Yerel yönetimlerin önemi, yaptıkları işlevsel özelliklerden gelmektedir. Günümüzde de bilindiği üzere yerel yönetimler, yerel hizmetlerin görülmesinde son derece etkin durumdadırlar. Çünkü yerel idareciler, buldukları bölgenin sorunlarını iyi bilen kişiler olduğundan dolayısıyla uygun çözümler bulacaklardır. Bu üstünlüklerini iyi kullanan yerel yönetimler, merkezi yönetimin bazı görevlerini kendilerine alıp onların yükünü hafifletmektedirler (Tortop ve dğ., 2008: 19).

Yerinden yönetim kuruluşu olmak için ayrı bir kamu tüzel kişiliğine, personel özerkliğine, kendine özgü gelir kaynaklarına ve bütçeye sahip olunması yeterlidir. Bunun dışında, merkezi yönetimin bu birim üzerinde hiyerarşik denetiminin bulunmamasıdır. Dolayısıyla bunlar yerinden yönetim kuruluşlarının özelliklerini içermektedir (Ökmen ve Parlak, 2010: 15). Yerinden yönetimlerin kendi organları aracılığıyla görevlerini yürütürler ve kendilerine has bütçeleri bulunur. Ayrıca bu kuruluşlar yönetimde birliği sağlamak için merkezi yönetimin vesayet denetimi altında hizmet vermektedir (Gözübüyük, 2011: 44).

5. Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum

Çaha'ya göre ideolojik toplumun karşıtı olan sivil toplum, bireylerin zorlama etkisi altında kalmadan kendi rızaları ile aralarında anlaşarak meydana getirdikleri ortak yaşam alanını belirtir (Çaha, 2004:192). Sivil toplumun meydana gelmesi için devletin ve toplumun bazı nitelikleri barındırması gerekmektedir. Bu anlamda sivil toplum devletin taşıması gereken iki ana nitelik ile batıdaki biçimi göz önüne alınarak gelişebilir. Bunlar hukuk devleti ve sınırlı bir devlet anlayışı olarak belirtilmektedir (Çaha, 1999: 71). Merkezin iktidarını sınırlayan bir sivil toplum birimi olarak görev yapan (Görmez, 1997: 51), yerel yönetimler oldukça eski bir geleneğe ve tarihi geçmişe olmasına rağmen sivil toplum yakın ve kısa bir geçmişi vardır. Fakat yerel yönetimler dünyadaki demokratikleşme değişim eğilimleri ve süreci neticesinde, sivil toplum kavramını güncelleştirmiş, bilhassa yerel yönetim ve demokrasi tartışmalarında önemli bir düzeye erişmiştir. Sivil toplum, yerel yönetimler ve demokrasi ile ilgili tartışmaların önemli bir bölümünü kapsamaktadır. Demokrasi, devlet ile sivil toplumun birbirinden ayrımını gereğini ileri sürüp bu anlamda bu konudaki tartışmaların önemi kavranabilir (Ökmen ve Parlak, 2010: 46). Sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimlerde demokrasiyi gerçekleştiren kurumlardır. Bu kuruluşlar yönetim üzerinde halk arasında bir denetim mekanizması oluşturma hedefindedirler. Dolayısıyla, kent yönetimi üzerinde sistemli ve sürekli etki, örgütlü vatandaş girişimleri sayesinde daha kolaylıkla gerçekleştirilmektedir (Beyhan, 2008: 36).

Sivil toplum ve devlet birbirini tamamlayan bir yapıda olmakla birlikte devletin etkinlik ve kapsamı, sivil toplumun gelişmesi için oldukça önemlidir. Sivil toplum ile katılımın, bireysel özgürlüğün, demokratik bir toplumun ve hukuksal bir devletin amaçlandığı belirtilmektedir (Çaha, 2004: 245-246). Sivil toplum özellikle son dönemde yerel demokrasi çerçevesinde konu edinilen, bir kavram olarak karşımıza çıkmıştır. Çoğulculuğu, özerk birimlerin varlığını ve katılımı zorunlu kılan, sivil toplum kavramı devletin kurumsal yapısı dışında kalan özel alanı belirtir. Sivil toplum örgütleri, üyelerin katılımına imkân veren, demokratik, merkezi yönetimden bağımsız, toplum yararı anlayışıyla kamusal bakıştan ayrılan örgütler olarak gözüktür. Karar alma süreç ve sistemlerinin sivil toplum içinde bulunarak toplum daha katılımcı, daha çoğulcu, daha demokratik olması amaçlanmaktadır (Keleş, 2009: 72).

Sivil toplumun ilk kuramcılarında olan Hegel, yerel yönetimi, liberal anlayış çerçevesinde, yerel bir işletme veya kurum niteliğinde gören ve onu devletin değil sivil toplumun bir parçası gibi idrak eden ve dolayısıyla, insanların ve özel kuruluşların olduğu gibi yerel yönetimin de devlet karşısında özerk olması düşüncesini ileri sürmüştür (Yıldırım, 1993: 61). Hegel'e göre yerel yönetimler sivil toplumun bir parçasıdır ve yerel özerklik devlet müdahalesine karşı titizlikle korunması gerekmektedir. Hegel sivil toplum kuruluşları tahlilinde, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları arasında herhangi fark bulmamıştır (aktaran Yıldırım, 1993: 41).

Sivil toplum kavramı Machiaville, Locke gibi ön modern dönem düşünürlerince, devletin kurumsal yapısı dışındaki, özel olarak bilinen birimlerin hepsi olarak kısaca özetlenmişlerdir. Diğer bir ifadeyle, siyasi toplum ile devlet ve siyasi kurumlar, sivil toplum ile ekonomik ve toplumsal güç hedefleri olarak ifade edilir. Bu bağlamda yerel yönetim ve demokrasi ilişkisinde üzerinde en çok durulan konu, "*sivil toplum*" anlayışıdır (Keleş, 2009: 72). Yerel yönetimler Mill'e göre ise güçlendirilmeli ve desteklenmesi gerekmektedir. Bu biçimde liberal bir topluma ulaşılabilir. Dolayısıyla siyasal katılımın işleyiş biçiminde, topluluk etkin bir rol almaktadır. Bu bağlamda bireyin özgürlüğü kendine yakın olan siyasal örgütlenmelerle mümkün gözüktüğü belirtilir (aktaran Usta ve Çelik, 2010: 129).

Sivil toplumla ilgili görüşlerin yanı sıra temel tartışma akademik açıdan yerel yönetimlerin bir sivil toplum kuruluşu olup olmadığı konusu üzerine yapılan tartışmalardan oluşur. Yerel yönetimler, yalnızca bir kentte yaşayan bireylerin müşterek gereksinimlerini faal bir şekilde karşılanması olarak gözükmeyen, bununla birlikte merkezi devlet düşüncesine karşı sivil toplum geleneğinin devam ettirilmesi anlamında düşünülürse, Batı’da bir sivil toplum kurumu şeklinde gelişmiştir (Yıldırım, 1993: 41). Yerel yönetimlerin kendi gücünü veya iktidarını kendiliğinden bir amaç olarak değil, ancak sivil toplum içindeki diğer grup ve toplumsal davranışlarla paylaşılacak ve kaynak olarak görmesini sağlayacak ve kendisini devlet ile sivil toplum çizgisinde konumlandırması, demokratik yerel yönetim anlayışının bir gereğidir (aktaran Yıldırım, 1993: 42).

Günümüzde sivil toplumun meydana gelmesi bilhassa sivil toplum niteliği olan belediyelerin gelişmesi demokratik bir toplumun oluşmasının şartlarından birini temsil eder (Görmez, 1997: 65-66). Çağımızın iki esas kavramı olan yerel yönetimler ve sivil toplum arasında yerel yönetim sivil topluma göre daha eski bir geçmişe sahiptir. Sivil toplum ise yeni bir kavramdır. Son yıllarda ise demokratikleşme, insani değerlerin savunulması ve geliştirilmesi ile sivil toplum kavramı daha bir önemli hale gelmiş ve güncellik kazanmıştır (Yıldırım, 1993: 39).

Yerel yönetim kurumları yalnızca kentte yaşayan insanların ortak ihtiyaçlarının etkin bir şekilde karşılanmasını sağlamakla kalmaz aynı zaman da merkezi devlet düşüncesine karşı sivil toplum anlayışının devam ettirilmesi anlamında ele alınırsa Avrupa da bir sivil toplum kurumu şeklinde gelişmiştir. Dolayısıyla günümüzde bu durum yerel yönetimlerin sivil toplum kurumu olarak görülmesine ve toplumda demokrasinin bütün kurumları ile işlemesinde mühim bir görev alacağı düşünülmüştür (Ökmen ve Parlak, 2010: 47-48).

6. Yerel Yönetimlerin Türleri

Yerel yönetim, siyasal ve idari bir takım yetkilerin bir kısmının merkezi yönetim dışındaki yerel idarelere devredilmesini anlatan bir olgudur (Eryılmaz,

2011: 95). Bu bağlamda Yerel yönetimlerin genel olarak iki türünden söz edilebilir. Bunlar;

6.1. Siyasal Yerinden Yönetim

Daha çok federal devletlerde, anayasalarca, ulusal kimliği bulunmayan yerel kuruluşlara tanınmış olan siyasi adem-i merkeziyet olarak ifade edilen bu kavram, yarı özerk veya özerk statüye sahip bir yönetim şeklidir (Keleş, 2009: 93).

Siyasi gücün merkezi idare ile yerel yönetimler arasında paylaşılmasını ifade eden siyasi yerinden yönetimde siyasi otorite merkezde toplanmamış, çeşitli birimler arasında bölüştürülmüştür (Ulusoy ve Akdemir, 2010: 54). Federalizm olarak bilinen siyasi yerinden yönetim “ *Bir toplumsal ve siyasal yapıda bu yapıyı oluşturan çeşitli birimlerin varlıklarını ve kimliklerini kaybetmeksizin bir araya getirilmesini öngören bir örgütlenme ilkesidir.*” biçiminde ifade edilmektedir (Canatan, 2001: 16).

Siyasi yerinden yönetim, federal devlet sistemini oluşturmuş olup federalizm, üniter devlet sisteminden farklı ve onun tersi bir siyasi düzeni simgeler. Üniter devlet düzeninde teşkilatlanma merkezi idare ve yerel yönetimler biçiminde belirmiştir. Federal düzene baktığımızda ise Merkezi idare ile yerel yönetimler arasında diğer bir idari birim ise eyalet yönetimidir (Eryılmaz, 2011: 95).

6.2. İdari Yerinden Yönetim

Kavramsal ifadesiyle idari yerinden yönetim, yerel özellikli kamusal hizmetler ve birtakım teknik, ticari ve kültürel özellikteki hizmetlerin, merkezi yönetimin hiyerarşik yapısı dışında örgütlenen kamu tüzel kişiliğine haiz birimlerce idare edilmesidir (Eryılmaz, 2011: 97). Bu yönetsel alanda, yasama ve yargı güçleri merkezde toplanmış olup, bu yetkileri kullanan kuruluşların özelliğine göre, idari yerinden yönetimin iki türü bulunur (Keleş, 2009: 23). İdari yerinden yönetim, yasama ve yargı konularındaki bütün yetkilerin merkezi idareye ait olduğu bir sistem olup, merkezi yönetimin, yerel özellikli müşterek yararlarını gerektiği şekilde koruyamaması neticesinde oluşmuştur (Nadaroğlu, 2001: 24).

Tüm ülkelerde yaygın bir biçimde uygulanan idari yerinden yönetimde temel hedef, aşırı merkeziyetçiliğin sakıncalarını ortadan kaldırmak, halkın yönetime katılmasını sağlamak, yerel gereksinimlerle yerel hizmetler arasında denge kurmak ve kamu hizmetlerindeki verimi veya etkinliği artırmaktır. İdari yerinden yönetim ilkesi ile oluşan kuruluşlar, özerk, bağımsız bütçeli, kendi organlarınıca yönetilen kuruluşlardır (Eryılmaz, 2011: 97).

İdari yerinden yönetimde, yerinden yönetim birimlerinin, vazifeleri, hakları ve yetkileri anayasa ve yasalarda açıklanmıştır ve verilen bu yetkiler büyük ölçüde sınırlandırılmış bulunmaktadır. Dolayısıyla idari yerinden yönetim merkeze bağımlı kurumlardan oluşmaktadır. Bu bağlamda merkezi yönetimin örgüt yapısı ve hiyerarşik denetimi altında bulunmasalar da, merkezi yönetimin belirli şekillerde yerel yönetimleri denetleme yetkisinin olması ve mali kaynaklarının büyük bir kısmının merkezi yönetimlerden karşılanması böylesi bir bağımlılığı meydana getirmektedir (Çifçi, 2008: 22-23).

6.2.1. Hizmet Yönünden Yerinden Yönetim

Yerinden yönetim düzeninde hizmet yönünden yerinden yönetim türü son dönemlerde ortaya çıkmasına karşın yer yönünden uygulanması oldukça eski dönemlere kadar uzanmaktadır. Hizmet yönünden uygulanma türü, devletin üstlendiği kamu hizmetlerinin oldukça arttığı çeşitlendiği ve yoğunlaştığı bir zamanda görülmüştür (Günday, 2011: 73). Kamusal hizmetlerinin yoğunlaşması, çeşitlenmesi ve bu hizmetlerin daha çok işletme özelliği yansıtması ile özel ve teknik uzmanlığa ihtiyaç duymaları hizmet yerinden yönetimin uygulanmasını ortaya çıkarmıştır. Ülkemizdeki örneklerine üniversiteler, ticaret odaları, TRT gibi kamu tüzel kişilikleri bulunan kurumlar verilebilir (Görmez, 1997: 42).

Hizmet yerinden yönetim de bazı hizmetlerin özelliği neticesinde merkezi yönetim içerisinde yapılması uygun bulunmamış dolayısıyla bu hizmetler teknik bilgi, uzmanlık, verimli ve etkin sunulması gereken ve siyasi alanın etkisinden uzak

olması gerekli hizmetler biçiminde algılanmıştır. Bu hizmetleri yerine getirecek kamu tüzel kişiliğine haiz kurumlar meydana getirilmiştir (Şengül, 2010; 10). Ülkemizden diğer örneklerine ise kamu kurumu özelliğindeki Sosyal Sigortalar, Emekli Sandığı, Kamu İktisadi Teşebbüsleri, Sanayi Odaları ve Barolar gibi mesleki kuruluşları verilebilir (Ulusoy ve Akdemir, 2010: 63).

6.2.2. Coğrafi Yerinden Yönetim

Köy, kent, kasaba ve il gibi belli bir coğrafi bölgedeki halkı yakından ilgilendiren yerel nitelikli hizmetlerin, yerel halkın istekleri neticesinde etkin bir biçimde yerine getirilmesini sağlamak, merkezi yönetim ve taşra dışında teşkilatlanmaya gidilmesinin temel amacıdır (Ulusoy ve Akdemir, 2010: 55). Bu bağlamda bir bölgede yaşayanlara müşterek ve yerel özellikteki ihtiyaçlarını yeteri kadar karşılayabilmek, bunları kendi organları eliyle gerçekleştirebilmek için bu birimlere özerklik tanınması gerekmektedir (Keleş, 2009: 23). Bir yörenin halkına yöre halkının müşterek ve genel yararlarını gereği gibi koruyabilmek adına kendi organları aracılığıyla belirlemek ve gereğini yapmak konusunda özerklik verilmesi, yerel yerinden yönetimin temelini oluşturur. Ülkemizdeki belediyeler ve köyler yerel yönetimlerin tipik birer örneğidirler (Nadaroğlu, 2001: 24).

Coğrafi yerinden yönetimde ise bölge, il, belediye veya köy halkının yerel özellikteki gereksinimlerini, kendi organları aracılığıyla karşılamasını amaç edinmiş olup yerel yönetimler bu ilkenin sonucu oluşmuştur. Bu yönetimde karar alma ve yürütme sorumluluğu, organları demokratik esaslara göre seçilmiş, il, belediye ve köy gibi yerel birimlere devredilmiştir (Eryılmaz, 2011: 99).

7. Yerel Yönetimler ve Demokrasi İlişkisi

Günümüzün çoğu ülkelerinde yerel yönetimler artık her geçen gün konumunu ve önemini güçlendirip, etkilerini artırmaktadırlar. Bu bağlamda yerel yönetimler ve demokrasi ilişkisi incelenmesi gereken ve bu anlamda oldukça önem arz eden bir

konudur. Heywood'a göre bu bağlamda merkezi yönetimden daha etkili olan yerel yönetimler bireyleri demokrasiye ve demokratik yaşama siyasal katılımını sağlaması dolayısıyla yerel yönetimler ve demokrasi ilişkisi oldukça önemlidir. Siyasal katılım artırımının yanı sıra siyasal eğitilmiş bireyler yetişmesini de sağladığı belirtilir (Heywood, 2010: 224).

Yerel yönetimler tarihsel açıdan merkezi yönetimden daha eskidir ve demokratik varlığı diğer idari birimlerinden daha üstündür. Dolayısıyla, vatandaşların kendi kendine yönetime katılabileceği en ideal yönetsel sistem yerel yönetim birimleridir. Halka en yakın yönetim birimleri yerel yönetimlerdir. Bazı düşünürlere göre demokrasi küçük yönetim birimlerinde daha kolay uygulanabilir ve bu birimlerde doğrudan temsil ve yönetime katılmanın gerçekleşme olasılığı daha yüksek olduğu düşünülür. Küçük birimler olması nedeniyle yerel yönetimler merkezi yönetime göre demokratik uygulamaya daha yatkın yönetimlerdir (Ulusoy ve Akdemir, 2010: 30). Yerel yönetimler günümüzde, demokratik anlayışın benimsenmesi, siyasal olgunluğun gelişmesi ve ülke barışına katkı sağlanması gibi bazı yararları neticesinde önemi oldukça büyümüştür. Yerel yönetimlerde bu anlamda elde edilecek başarı, demokratik anlayışın gelişmesine ve ülke genelinde barışın oluşturulmasına çok büyük katkıları olacaktır. Bu nedenle, çoğu ülkede yerel yönetimler demokrasinin önemli araçları olarak görülmektedir (Tortop ve dğ., 2008: 19).

Yerel yönetimler, demokratik hayatı, siyasal katılmayı ve vatandaşlık düşüncesini geliştiren bir yönetimdir. Demokratik terbiyenin verildiği siyasal bir süreç olarak yerel yönetimler güçlendirilmelidir (Ortaylı, 2000: 4). Yerel yönetimlere bugün hemen hemen her ülkede demokrasinin öncül kurumlarından biri olarak bakılmasının nedeni, yerel yönetimlerin halkın kendi kendini idare etmesini sağlayan kurumlar olmasından ileri gelir. Halk seçtiği organlar aracılığıyla bunu gerçekleştirir (Keleş, 2009: 63). Demokratik seçilmiş yerel yönetimler, çoğu nedenden dolayı demokratik sistemin sürdürülebilirliği adına önemlidir. Yerel yönetimler, karar alma sürecine katılmayı sağlamakta ve sürece katılacak kişilerin sayısını artırmaktadır. Yerel yönetimler siyasetin uygulanmasına imkân sağlar ve bu şekilde başarılı olduğu takdirde diğer bölgelerde ya da ulusal seviyede de hayata geçirilebilir.

Yerel yönetimler merkezdeki yetkiyi sınırlandırarak güçler ayrılığına farklı bir nitelik sağlar. Burada açıklanan nitelikler çok önemli olup yerel yönetimlerin geri çevrilemez gerekliliğini belirtir (Beetham ve Boyle, 2005: 84).

Çoğu düşünür tarafından yerel yönetimlerin demokrasi öğrenimi için uygun bir okul olduğu belirtilir. Onların söylemine göre, yerel yönetimlerin “demokrasi okulu” olduğu gerçeği, günümüzde artık yadsınamaz bir gerçekliktir. Bu bağlamda, yerel temsili yönetim, hem halkın demokratik eğitimini sağlayan bir kurum hem de siyaset adamlarının yetiştirilmesi için esaslı bir yönetimdir (Keleş, 2009: 71).

Demokrasi ve yerel yönetim arasında ilişki bulunduğu açık bir gerçektir. Yerel yönetimler bireyin özgürleştirilmesine, demokrasinin hayata geçmesinde ve insanların demokrasi eğitimi edinmesinde birincil yönetim örgütleridir. Bu bağlamda yerel yönetimler ve demokrasi ilişkisinde literatürde üç ayrı görüş bulunmaktadır. Tolman Smith ve bazı romantiklere göre yerel yönetimler demokratik seçim ilkesine ters olan ve geleneklerden gücünü alan bir idari teşkilattır. Diğer bir görüş ise Langrod’a aittir. Langrod’a göre demokrasinin ilkeleri olan çoğunluk, eşitlik, herkese aynı uygulama yerel yönetimlerin ilkeleriyle uyumlu değildir. J.S.Mill’e göre ise yerel yönetimler ve demokrasi arasında doğrudan ilişki vardır. Diğer düşünürler Hill ve Tocqueville de yerel yönetimleri, demokrasinin eğitim vasıtası şeklinde ifade etmişlerdir. Panther-Brick ise Langrod’u eleştirmiş ve yerel yönetimlerin demokrasiye önemli katkıları bulunduğunu ve yerel yönetim demokrasi arasındaki ilişkiyi vurgulamıştır (aktaran Görmez, 1997: 62). Yine Mill’e göre yerel yönetim ile demokrasi birbiri ile bağdaşmakla birlikte demokratikleşme için yerel yönetimler son derece önemli kurumlardır (aktaran Çelik ve Usta, 2010: 129).

Demokrasi ile yerel yönetimler arasındaki ilişkiler ile ilgili görüşler şu şekilde özetlenebilir:

Bunlardan bazılarına göre, yerel yönetimler, gücünü sadece geleneklerden alan demokratik seçim ilkesine ters düşen, önemli bir kurumdur. Bu bağlamda G.Langrod demokrasi ile yerel yönetimler arasında kaçınılmaz ve karşılıklı bir ilişki olduğunu düşünmez. Yerel yönetimlerin var olması veya bulunmaması, yok olması demokrasiyi ortaya çıkaran veya sonlandıran bir şey değildir. Diğer bir görüş ise

John Stuart Mill'e ait olup ona göre, yerel yönetimler ile demokrasi arasında zorunlu bir ilişki bulunur. Mill'e göre, vergi yükümlülere yönetimde söz hakları bulunup, yönetimde onlara danışılmalı ve icraatlarda onlara bilgi verilmelidir. John Stuart Mill'in dışında Keith-Panther Brick ve Fabian sosyalistlerde yerel halk yönetiminin demokrasi açısından taşıdığı önemi belirtmişler olup Brick'e göre eğer yerel düzeyde topluluklar demokratik bir biçimde yönetilmiyorsa, ülkenin demokratik olduğunun ileri sürülmesine olanak yoktur (Keleş, 2009: 63-65).

Yerel yönetimler ve demokrasinin temelleri komün idaresinden gelmektedir. Komünler ilk olarak o dönemlerin iktidarlarına karşı özgürlüğün, eşitliğin, katılımın kendi kendini idare etmenin temsili olarak yer almışlar ve demokrasi hücreleri olarak bilinmişlerdir (Görmez, 1997: 12). Yerel yönetimler, kamusal mal ve hizmetleri gerçekleştiren, yerel halkın ihtiyaçlarını karşılayan ve kendilerinin seçtiği organlarca yönetildikleri birimleridir. Dolayısıyla ulusal seviyede demokrasinin oluşmasında yerel yönetimler siyasi eğitim aracı olarak görülür (Parlak, 2010: 162). Yerel yönetimler yerel halkın ihtiyaçlarını gidermede görev ve yetki sahibi olması yerel yönetimlerin, yerel demokrasi şeklinde ifade edilmesinin temel sebebidir (Görmez, 1997: 74).

Bir toplum üzerinde demokrasinin başarısı, yerel yönetimlerin gücüyle değerlendirilmektedir. Yerinden yönetimin güçlendirilmesini gereği, demokratik değerlerdir. Demokrasi düşüncesinin geliştiği ülkelerde, yerel yönetimlerin önemi de büyür (Eryılmaz, 2011: 103). Bu bağlamda Mill'e göre demokrasi ile yerel yönetimler arasındaki ilişkiyi şöyle ifade edilmektedir: yerel yönetimler bireylerin siyasal eğitiminin verildiği demokrasi okulu ve halka demokratik ilke ve davranışların kazandırıldığı kurumlar olarak nitelendirildiği belirtilmiştir (aktaran Çelik ve Usta, 2010: 129).

Merkezleşmiş ulus devletlerde de yerel yönetim, "demokrasinin beşiği" olarak görülmüştür. Ortaçağ kentlerinde doğan yerel yönetimler bir demokrasi beşiğiydi dolayısıyla da demokrasi bu yerlerde gelişmiş ve Batı demokrasisini meydana getirmiştir. Yerel yönetimler sayesinde siyaset adamları meclisli yönetim düzenini yerel yönetimlerde öğrenmiş oluyordu, bu anlamda yerel yönetimler bir

demokrasi okulu ve beşiği yani demokrasi hücreleri olarak görülüyorlardı. Yerel yönetimler hem doğrudan demokrasi alanı olup, hem de temsili demokrasinin özünü oluşturması anlamında bir beşiktir (Güler, 2006: 13-14).

8. Demokratik Yerel Yönetimlerin İlkeleri

Yerel yönetim hizmetlerinin daha verimli yapılması için, yerel özerklik ve yerel demokrasi arasında güçlü bir ilişki bulunmalıdır. Bu bağlamda, demokratik yerel yönetimlerin ve yerel demokrasinin gerçekleşmesinde temel ilkeler olarak "özerklik" ve "demokrasi" ilkeleri oldukça önemlidir (Çelik ve dğ.,2008: 87).Demokratik yerel yönetimlerin temelini, ulusal anlamda yerel demokrasiler oluştururken, batılı devletler bu bağlamda demokratik düşüncelerini ve demokrasiye bağlılıkları neticesinde yerel kurumları ve yerel özerklik ilkesini geliştirmeye çalıştıkları belirtilmektedir (Keleş, 2009: 69).

Demokrasinin temel hücreleri olarak görülen yerel yönetimler, kamusal hizmetlerin halka en yakın seviyede sunulmasını, yerel özellikteki hizmetlerin yerel halkın kendi seçtiği organlarca idari ve mali otonomiye sahip olmasını, merkezi yönetimin denetimi altında bulunmalarını, yerel halka demokratik eğitimin bu yönetimlerde verildiği, yine yerel nitelikteki hizmetlerin kaliteli personeller ile etkin ve verimli şekilde sunulmasını, yerel halk arasında sosyal adaleti gerçekleştirme amacını, yerel halkın idari faaliyetlerden bilgi edinmesinin sağlanmasını, halk tarafından tarafsız seçilmesi ve hizmet sunumunda tarafsız olmasını, sivil toplum örgütlenmesi açısından ve bunları gerçekleştirirken idari, mali ve yetki paylaşımı yapılmasını içeren bir takım ilke ve unsurları içerir. Bu bağlamda yerel yönetimler için en önemli ilkeler olarak özerk ve demokratik olmaları gelmektedir. Bu iki ilke yerel yönetimlerin yükselmesini ve güçlü olması için önemlidir. Demokrasi ise yerel yönetimlerle iç içe olan siyasal ve idari bir kavramdır (Parlak ve Özgür, 2006: 348).

8.1. Demokrasi İlkesi

Bireyler demokratik ilke ve davranışları yerel yönetimlerde elde ederler. Bu açıdan mahalli idareler demokratik terbiye kuruluşları niteliğindedirler. Görüşlere saygıyı ve yerel olaylarda olgun insan seviyesinde tartışmayı yerele yönetimlerde öğrenirler. Dolayısıyla yerel yönetimlerde bu seviyede başarı sağlanırsa demokratik ilke seviyesinde de bu başarı sağlanacağı belirtilir (Tortop, 1994: 34). Yerel yönetimler öncelikle siyasal liderlerin yetişmesi adına bir okul görevi, basamak işlevi yapar. Halkın kendi kendini yönetmesini sağlayan bu yönetimlerin karar organları seçimle meydana gelir. Demokrasi eğitimini halk bu yönetimler içinde alır. Bu anlamda yerel yönetimler halk katılımı ile yerel halkın siyasal eğitimine de imkân tanır. İşte bu nedenler ışığında yerel yönetimler ve demokrasi çok yakın bir ilişki içerisindedir (Yaylı, 2009: 5).

Yerel yönetimler, yerel halkın kendilerini yönelik işleri hakkında karar aldıkları bir yönetim şeklidir. Amaçlarının gerçekleştirilebilmesi ve sahip oldukları yetki ve imkânlar neticesinde bunların iyi işlenmesini sağlar. Vatandaşlar demokratik ilkelere ve davranışlara alışkanlığı yerel yönetimlerde elde ederler. Vatandaşların ilgileri ve yönetime katkı ve yardımları da bu alanda önemli bir etken olup bu anlamda yerel yönetimler demokratik eğitimin temel kuruluşları konumundadır (Tortop ve dğ., 2008: 114).

Demokratik geleneğin meydana gelmesinde, demokratik havanın oluşmasında yerel yönetimler son derece önemli görevler üstlenirler. Yerel yönetimler devlet iktidarının tek elde toplanmasını önler, iktidarın dengelenmesini sağlamakla birlikte çoğulculuk işlevi sayesinde antidemokratik yapılanmaları engeller, siyasal eşitliği geliştirir ve dolayısıyla halkın katılımı için önemli etkenler oluşturur. Yerel yönetimlerin var olması sayesinde merkezi yönetimin gücü izafi olarak zayıflamaktadır. Bu bağlamda yerel yönetimler özgürlük anlayışını ve toplumun gereksinimlerini giderecek etkinliklerde bulunarak refah bilincini de geliştirirler (Köse, 2004: 14). Özerkliğini elde etmiş yerel yönetimlerin demokrasinin yaşayabilmesi gerekli bir ön koşul olarak görülür. Bu anlamda yerel yönetimler devlet

adamlarının ve siyasetçilerin yetiştirildiği, halkın siyasal anlamda eğitimin verildiği ve demokrasi terbiyesinin geliştirildiği temel birimlerdir (Yaylı ve Pustu, 2008: 135).

Yerel yönetimler, özgürlük, eşitlik ve dayanışma gibi bazı demokratik özellikleri etkin bir şekilde gerçekleştirmesi neticesinde demokrasi beşiği olarak belirtilmektedir. Halka en yakın olan, halka demokrasi eğitiminin verildiği kuruluşlar olarak yerel yönetimler ulusal seviyede siyasete katılamayan kesim için ayrı bir katılım olanağı sunmaktadırlar (Yaslıkaya, 1997: 61).

8.2. Yerellik “Subsidiarity” İlkesi

Bir hizmetin en yakın birim tarafından yürütülmesi düşüncesine dayanan yerellik ilkesi, toplumu temel alan bir anlayışın ürünüdür. Bu anlamda bu ilke liberal devlet anlayışına çok uygundur. Bu ilke yerel idare ile merkezi idare arasındaki yetki ve görev paylaşımında önem arz eder. Bununla birlikte bu ilke yerel birimlerin yetkilerinin korunmasının ve yerel özerkliğin garantisi oluşu belirtilmektedir (Eryılmaz, 2011: 105-106). Yerellik ilkesi, kamusal hizmetlerde ve yetkilerde önceliğin halka en yakın birimler tarafından verilmesini anlatan bir olgudur. İkincillik olarak ifade edilen subsidiarity ilkesi, idari açıdan merkezi yönetim ve yerel yönetim olarak belirtilen yönetsel mekanizmaların hizmet sahalarının bilincinde bir izlenim oluşturmuştur. Bu bakımdan yerellik ilkesinden bahsetmek için merkezi ve yerel ilişkilerin hizmet ve görev alanlarının belirlenmesi gerekir (Canatan, 2001: 40).

Yerellik ilkesi 20.yüzyılın sonlarına doğru uluslararası kuruluşların kararlarında yer alan yeni bir kavram olarak, ikincil olma yedek olma, destek verme, yardım etme gibi bazı anlamları ifade etmektedir. Bu ilke yerel yönetimlerin merkezi yönetimle ilişkilerinin düzenlenmesi anlamında ve küresel anlamda yerel yönetimlerin özgürlüklerinin korunması bakımından önem arz etmektedir (Nadaroğlu, 2001: 70).

Kamusal hizmetlerde yerel halkın tercihlerinde uygunluk, halka en yakın yönetim birimlerince sağlanabilir. Bu bağlamda yerellik, ikincillik, yerindelik anlamlarına gelen subsidiarite ilkesi, kamusal hizmetlerin halka en yakın birimce sunulması ve hizmetin kapsamı, özelliği, etkinlik ve ekonomi ilkesi gibi birtakım ölçütlerin ele alınıp, bu hizmetlerin hangi yönetim birimince yerine getirilmesinde önemli bir kavramdır (Ulusoy ve Akdemir, 2010: 39).

Subsidiarity ilkesini, merkezi yönetimin denetlemesi ve yerel yönetimlerin mali sıkıntıları gibi birtakım sorunlar bu ilkenin uygulanmasını yerel seviyede zorlaştırmaktadır. Hizmetlerin halka en yakın düzeyden uygulanması ve devletten alınan yetkilerin yalnızca seçilmiş temsilcilerce yönetilen ve denetlenen idarelere aktarılması yerel halkın haklarının önceliği düşüncesi ile aynı doğrultudadır (Toprak, 2006: 16).

8.3. Özerklik İlkesi

Özerklik merkezi yönetimin ve bürokrasinin sakıncalı durumlarını ortadan kaldırmak ya da hafifletmek amacıyla düzenlenmiş bir idari sistemdir. Otonomi diğer adıyla özerklik bir toplumda demokrasinin gerçekleşmesinde insan hak ve özgürlüklerinin korunmasında ana bir öge olarak belirlemektedir. Diğer bir ifadeyle özerklik kurumların sorumlulukları etrafında ve ülkelerin çıkarları neticesinde kendi hizmetlerini düzenleme haklarını anlatan bir kavramdır (Tortop, 1994: 18). Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın 3. maddesine göre özerklik; “*Özerk yerel yönetim kavramı yerel makamların, kanunlarla belirtilen sınırlar çerçevesinde, kamu işlerinin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında ve yerel nüfusun çıkarları doğrultusunda düzenleme ve yönetme hakkı ve imkânı anlamını taşır*” şeklinde ifade edilmiştir (http://www.avrupakonseyi.org.tr/antlasma/aas_122.htm).

Yerel halkın yerel özellikteki işlerini kendi kendine organları aracılığıyla görebilmesi ve bunu gerçekleştirecek mali imkânlarla sahip olabilmesi özerklik olarak belirtilmektedir. Dolayısıyla yerel özerklik ve yerel demokrasi kavramları bu kavram ışığında oluşmuşlardır (Keleş, 2009: 52). Özerklik yerel yönetim kavramıyla aynı

özelliklere sahiptir. Yerelleşmeyi, dağılmayı ve etrafa yayılmayı anlatan özerklik idari anlamda kamusal kararların ve hizmetlerin tek elde tek merkezde toplanmasından ziyade çevresindeki idari kurumlara aktarılmasını ve dağıtılmasını ifade eder (Çukurçayır, 2006: 106).

Siyasi, idari ve mali manada özerklik ilkesinin üç çeşidi vardır. Siyasi özerklik, yerel yönetimlerin kendileri ile ilgili konularda kanun çıkarabilmelerini belirtirken diğer bir ifadeyle konfederasyon, federasyon biçiminde teşkilatlanmış devletlerde geçerli olup siyasi adem-i merkeziyet olarak açıklanmıştır. İdari özerklik ise kamu hizmetleri ile ilgili kararların alınması ve yürütülmesi anlamında, yerel yönetim kuruluşlarının yetkili organlarının özgürce hareket etmesini belirtir (Bayrakçı, 2002: 95). Mali özerklik ise yerel yönetimlerin merkezi yönetimle arasındaki gelir bölümünü anlatır. Diğer bir ifadeyle yerel yönetimlerin ayrı mal varlığına ve gelir kaynaklarına sahip bulunmasını, kanunlar temelinde bağımsız harcama yapabilmesini anlatır. Bu nedenle gelir ile gider arasında işlevsel bir ilişki bulunur. Bu bağlamda merkezi yönetim ile yerel yönetimlerin görev bölüşümü sorunu akılcı ve eşit ilkelere göre çözüme ulaştırılması bu yönetimlerin mevcudiyetlerini devam ettirebilmeleri açısından oldukça önemli mali bir şarttır (Nadaroğlu, 2001: 77).

Yerel anlamda tanınan özerklik ilkesi ise yerel yönetime, merkezin veya devletin asla karışmadan örgütünü ve işleyişini düzenleme bakımından verilen yetkiyi ifade etmektedir. Bu bağlamda yerel özerklik demokrasiyi, yerel halkın faydasını koruması ve geliştirmesi, yerel halkın yönetimi denetlemesi biçiminde belirlemektedir (Yıldırım, 1993: 149-150).

8.4.Vesayet Denetimi İlkesi

Yerel yönetimlere verilen yerel özelliğe sahip bazı kamusal hizmetleri, çoğu kişi tarafından yerel yönetimlerin merkezi idareden kopmasına ve başına buyruk birer idari birim olacakları düşüncesini açığa çıkarmıştır. Bunun neticesinde merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerinde vesayet yetkisi kullanmasına dayanak oluşturduğu belirtilmiştir (Çelik ve dğ., 2008: 100). Vesayet denetimi ilkesi idari

anlamda bütünlüğü sağlamada üniter devlet düzeninde önemli bir denetim mekanizmasıdır. Bu yetkiyi kullanan merkezi yönetim idarenin bütünlüğü ilkesi esasında kamusal görevlerde birliğin sağlanması, toplumsal faydanın korunması ve yerel ihtiyaçların giderilmesi gibi bazı amaçları gerçekleştirme gayreti içindedir (Ulusoy ve Akdemir, 2010: 29).

Merkezden yönetim yetki genişliğine dayanan kuruluşlarda hiyerarşik denetim yetkisine sahipken yerinden yönetim birimleri üzerinde merkezi yönetimin denetimi olması idari vesayet yetkisini açıklar. Bu yetki devletin yerinden yönetim kuruluşları üzerindeki denetleme görevini ifade eder. Amaç burada yerel yönetimlerin yasalara ve kurallara uymasını sağlamaktır. Bu yetki her zaman kullanılamamaktadır (Tortop, 1994: 13).

Yönetsel vesayet, merkezi yönetimin yerinden yönetim birimlerinin fiil ve uygulamaları üzerinde sahip olduğu sınırlı bir denetimi ifade etmekte olup ve bu denetim kanunla öngörülmüş durumdadır (Gözler ve Kaplan, 2011: 62). Anayasamızın 127. maddesinin beşinci fıkrasında belirtildiği üzere vesayet denetimi şu şekilde ifade edilmiştir: *“Merkezi idare, mahalli idareler üzerinde, mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idari vesayet yetkisine sahiptir”* (<http://www.anayasa.gen.tr/1982ay.htm>).

8.5. Etkinlik ve Verimlilik İlkesi

Yönetim alanında verimlilikten çok etkinlik kavramı ön plandadır. Kamu hizmetlerinin değerinin para ile ölçülmemesi, bu hizmetlerin çok yönlü amaçları, kullanılan kaynakların özellikleri gibi birtakım etkenler özel sektörde yapılan girdi çıktı analizini kamu yönetiminde yapılmasını zorlaştırır (Eryılmaz, 2011: 147).

Etkinlik belirli bir hizmet için ayrılmış kaynaklarda boş kapasite bırakılmaması anlamında kullanılır. Merkezi yönetimce sağlanan kaynak aktarımı tam kapasitede çalışmadığı sürece bu hizmetlerin yerel yönetimlerce yerine getirilmesi ekonomik anlamda etkinliği artıracaktır. Bu anlamda hizmetlerin yerel yönetimlerce sunulması atıl kapasite sorununa çözüm bulup tüketici tercihler yönünden en yüksek düzeyde doyuma da ulaştıracaktır (Ulusoy ve Akdemir, 2010: 77).

İdaresi altında gösterdiği tutum başarı ve niteliğe göre değerlendirilen yerel yönetimler, modern usullere göre yetişmiş insan gücüne gereksinimi bulunmaktadır. Dolayısıyla yerel yönetimler yetenekli ve iyi özelliklere sahip personeller ile etkin ve verimli hizmet sunabilirler (Tortop, 1992: 4).

Yerel yönetimlerin işlevsel etkinlik ve demokrasi anlayışı olarak iki temel üzerine oturduğu belirtilir. İşlevsel etkinlik kaynak ile amaç arasındaki uygunluk, kararlardaki yerindelik olarak düşünülmektedir. Etkinlik hedefleri doğru belirlemek ve bu hedeflere en kısa sürede erişmek olarak tanımlanmaktadır (Eryılmaz, 2011: 147-148).

8.6. Sosyal Adalet İlkesi

Yerel yönetimler bir anlamda insan haklarının güvencesi olarak algılanmaktadır. Ayrımcı uygulamalarda yerel yönetimler bu işlemleri önleyici nitelikte davranmalıdır. Bu anlamda sosyal adalet ilkesi farklı sosyal gruplara göre farklı biçimde açıklanabilir. Bölge halkının yardımsever ve yardımlaşma duyguları içinde yörelerini daha iyi geliştirmek huzur ve güvenliğe kavuşturmak gibi bazı tasaları bulunmalıdır. Bu bağlamda hayat şartları iyi olmayan insanlara durumlarını düzeltmek için önlemler alınmalıdır. Bu anlamda yerel yönetimler çok önemli görevler üstlenmelidirler (Tortop, 1994: 36).

Dünyadaki önemli krizler her kurumu ve kuruluşu etkilediği gibi yerel yönetimleri de etkilemektedir. Doğal olarak hayat şartları ağırlaşmakta ve gelir düzeyi düşük bireylerin sayısı da artmaktadır. Dolayısıyla yerel yönetimlerin

yararlandıkları gelir kaynakları da düşecek ve sosyal alandaki yatırım ve yardımlarda azalma gösterecektir. Burada yerel yönetimler işsizliği önlemek ve sosyal hizmetleri yapmak için çaba sarf etmelidirler (Tortop ve dğ., 2008: 116).

8.7. Açıklık-Şeffaflık İlkesi

Yerelde neler olduğunun halk tarafından bilinmesi, katılım ve denetimden en çok seviyede faydalanılmasının bir şartı olarak belirtilmekle beraber açıklık ilkesinin bir gereği olarak düşünülür. Bilgilendirilme yerel demokrasi açısından da önemlidir (Çelik ve dğ.,2008: 92). Bilgi alma hakkı yerel yönetimlerde denetim mekanizmasının çalışması için önemli bir ölçüttür. Yerel yönetimler açısından saydamlığın koşulu olarak yönetilen ve yöneten arasında öncelikle haberleşme ve diğer ilişkilerin sağlam oluşturulması, karar organlarının denetlenebilmesi, ihalelerin kamuya açık yapılması, resmi belgelerin ilan olması gibi bazı usuller belirtilmiştir (Yashıkaya, 1997: 66).

Diğer bir görüşe göre saydamlık yani açıklık katılım ve halk denetimi kavramlarıyla ilişkili olup bu sayede karar verme ve uygulama süreçlerinde saydamlık sağlanmasıyla halk denetimi daha etkin yapılacaktır. Bir anlamda katılım ile ilgili bütün usuller açıklık kavramını sağlayacaktır. Dolayısıyla yerel halkın yerel birimleri özellikle belediyeleri denetleme arzuları saydamlığı etkileyecektir. Açıklık ilkesinin halkın bilgilendirilmesi, belediye meclisi ve encümeni toplantıları, belediyenin halka yaklaştırılması gibi çeşitli usulleri vardır (Yalçındağ, 1995: 26-27).

Gücün kazanılmasında, açık ve eşit koşullarda bir rekabetin olması önemlidir. Bu anlamda kurumsallaşmış bir seçim sistemi neticesinde halk, hak ve sorumluluklarının bilincinde olur ve bu haklarını kullanabilme gücü elde eder (Coşkun, 2006: 31). Açıklık veya şeffaflık ilkesi yönetiminde iç ve dış müşteriye veya birim ve kurumlara gösterilen duyarlılığı, onlara bilgi, belge ve diğer veriler hakkında aydınlatıcı bilgi aktarmak amacıyla yararlanılan pozitif bir değerlendirme aracıdır (Yıldırım, 2004: s.222). İdari anlamda saydamlık, yerel halkça oluşturulan ve amacı bu halka hizmet vermek olan yerel yönetimlerin plan, program ve

uygulama kararları hakkında diğ er anlamıyla bilgi edinme hakkı bulunmaktadır (Yalçındağ, 1991: 126).

8.8. Görev, Gelir ve Yetki Bölüşümü

İdareler arası ilişkiler de mali tevzin iki taraflı bir ilişkiyi açıklamak için kullanılır. Bu ilişkide birincil tarafı hizmet paylaşımını ilkesi sağlarken ikincil tarafı gelir paylaşımı ilkesi oluşturur. Gelir paylaşımı ilkesinde temel hedef yerel yönetimlere ayrılan görev ve işlevlerin etkin bir biçimde yapılmasını sağlamaktır. Gelir paylaşımını etkileyen en önemli unsur hizmet paylaşımıdır. Kamusal hizmetlerin merkezi yönetim ve diğ er yönetimler arasında paylaşılması bu hizmetlerin yerine getirilmesi için kaynaklarında bölüşülmesini gerekli kılar (Ulusoy ve Akdemir, 2010: 93-94).

İdareler arası ilişkilerde ilk aşama hizmet paylaşımı ilkesi olup bu bölümde kamusal ve yarı kamusal hizmetlerden hangilerinin merkezi, hangilerinin yerel yönetimlerce yerine getirileceğini belirlemek esastır. Bunun içinde üç kriter kullanılır birisi olması gerekeni inceleyen iktisadi kriter diğ eri olanı inceleyen geleneksel kriter sonuncusu ise yerellik kriteridir (Nadaroğ lu, 2001: 66).

Merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasındaki gelir paylaşımı sorununda en uygun, eşitlikçi ve akılcı ilkelere göre sonuçlanması bu yönetimlerin mevcudiyetlerini devam ettirmeleri için çok önemli temel finansal şartlardandır. Bu anlamda yerel yönetimler yerel düzeydeki görevlerini yerine getirmeleri ve o hizmetin gereği harcamayı yapmak için yeterli mali kaynaklara sahip olması önemlidir. Gelir paylaşımı yapılırken yerel yönetimlerden diğ er bölgelere taş an dış faydalar ve dış zararlar göz önüne alınmalı ve bu anlamda olumlu veya olumsuz etkilerini dengede tutacak gelir paylaşımı politikası yürütülmelidir (Nadaroğ lu, 2001: 79). Yerel yönetimler, yerel demokrasi kurumları olarak belirtilmekte olup bunun nedenlerinden birisi yerel halkın ihtiyaçlarını gidermede yerel yönetimlerin görev ve yetki sahibi bulunmasıdır. Dolayısıyla bazı yerel hizmetlerin yerel yönetimlerce yerine getirildiğinde bu yönetimler güçlenecektir. Bu yüzden mali özerkliğ e de sahip olmak çok önemlidir (Görmez, 1997: 74).

9. Küreselleşme-Yerelleşme Tartışmaları Işığında, 21. Yy.'da Yerel Yönetimler

1980'lerden itibaren küreselleşme olgusu artan bir ilgiyle karşılanmıştır. Küreselleşme, çoğunlukla yerelleşme, bölgeleşme ve çok kültürlülük kavramları ile birlikte anılır. Bunun nedenleri arasında; öncelikle ulus devletin ekonomik ve siyasal hayatı düzenleme gücü ve yeteneğinin azalması, yine gücün yukarı doğru sıkılıp, aşağı doğru emilmesi gibi özelliklere sahip olmasıdır. Küreselleşme asla yerel ve ulusalın küresel'e göre alt seviyede bulunduğunu belirtmemektedir. Aksine küreselleşme yerel, ulusal ve küresel devamlı olarak karşılıklı etkileşim halinde genişlemesi ve derinleşmesini anlatan siyasal bir süreçtir (Heywood, 2010: 190). Günümüzde artan önemle devam eden küreselleşme olgusu bağlantılı iki değişik sürecin eseri olduğu belirtilir. Bunlar 1870'li yıllardan itibaren artan yoğunlukta devam eden kapitalist sermaye birikimi ve kapitalizmin merkezileşmesi, diğer bir süreç ise liberalleşme özelleştirme ve 1980 sonrası sosyal ve demokratik kazanımların bölünmesini içeren siyasalardır. Dolayısıyla bu iki sürecin ürünü olarak sürekli ilerleyen küreselleşme olgusu ortaya çıkmıştır (Went, 2001: 130). Küreselleşme ve yerelleşme olguları temelde ilerde göreceğimiz üzere tartışma alanı olmaktan çok birbiriyle bağlantılı kavramlar olup, yerelliğin, yerel demokrasinin ve bilhassa yerel yönetimlerin uluslararası anlamda önem kazanmasına neden olmuştur. Bu bağlamda uluslararası alanda yerelleşmeye yönelik yapılan çalışmalar bugün hızla artmaktadır.

Günümüzde yerel yönetimler ulusal ve küresel etkinliklerle beraber biçim kazanmaktadır. Uluslararası örgütler, uluslararası ekonomik, siyasal vb. ilişkiler, küresel güç dinamikleri ve uluslararası belgeler yerel yönetim yapılanmasının gidişatında önemli değişimler oluşturmakta ve yerel yönetimleri giderek daha fazla ilgi alanına alıp barındırdığı düzenlemelerle ulusal yerel yönetimlerin oluşmasında etkin bir rol almaktadır (Köse, 2004: 37). Bu bağlamda örneğin, Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, 1997'deki toplantısıyla Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na istinaden Bölgesel Yönetimler Özerklik şartını kabul etmiş ve Yerel Özerklik Şartı'ndaki yerel yönetimlere tanınmış özgürlüklerden istifade edebileceklerdir. 1996 yılında yapılan HABİTAT II toplantısıyla Dünya Yerel Özerklik Şartı'nın hazırlanması kararı alınarak BM HABİTAT Merkezi aracılığıyla

bu şartın taslağı 1998 yılında tamamlanmıştır. 1999 ve 2000 yılına kadar bu şart üzerinde çalışmalar devam ettirilmiştir. Şartta Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'ndaki gibi yerel özerkliğe vurgu yapılmaktadır (Keleş, 2009: 83-84). Yine Rio Konferansı sonucu kabul edilen ve küresel ortaklık vurgusu üzerinde duran Gündem 21'de BM'nin en önemli belgelerinden biri sayılmıştır. *Gündem 21** sonucu oluşturulan Yerel Gündem 21'ler ise çevre duyarlılığın artırılması ve yerel sorunların çözülmesinde önemli görevleri yerine getirmektedir. Katılma ve sorunlara sahip çıkma bağlamında temel belgelerdir (Görmez, 2003: 90-93).

Daha sonra 21.yüzyılın küresel eylem planı ve gündemi olarak görülen ve Rio Zirvesi sonucu oluşan Gündem 21, küresel gündemi ortaya koyan önemli bir çerçeve belge olarak oluşmuştur. Bu belge, çevre sorunları, kadın erkek eşitliği, eşit okula gitme hakkı, ticaret kotalarının kaldırılması gibi sözlerle birlikte yerel yönetimlerin ve sivil toplumun karar alma mekanizmalarına katılımı konularında da önemli emekleri olmuştur. Dolayısıyla küresel anlamda bunun uygulamasını arttırmak amacıyla Birleşmiş Milletler Kalkınma Programınca Yerel Gündem 21 Programı meydana getirilmiştir. Yerel gündemin bu vurgusu, küresel anlamda yerel yönetimlerin ve sivil toplumun güçlenmesine ve ön planda olmasına neden olmuştur. Sonuç itibariyle de yerel demokrasinin, yerel katılımın ve etkin yurttaşlığın artması sağlanmıştır (Toksöz ve dğ., 2009: 13). Dolayısıyla küresel temelde yerelleşmeye vurgu yapılmak istenmiştir.

Bugün, hem uluslararası hem de ulusal karar alma süreçlerinde Yerelleşme ve yerel yönetimlerin artan önemini Kentler Birliği ile Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği'nin 2004 yılında birleşip, yerel yönetimlerin gücünü küresel ölçekte tek ve güçlü bir şekilde duyurmuştur. Dolayısıyla oluşan bu yeni yerel yönetim yapısı Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler, şeklinde Birleşmiş Milletler gibi

* Çevre ve ekolojiye tesir eden bütün konularda hükümetlerin, kalkınma teşkilatlarının, BM kuruluşlarının ve özerk kurumların yapması gerekli etkinlikleri belirten bir eylem planı olan Gündem 21, yirminci yüzyılın sonuna kadar ki dönemi ele alan uluslararası bir program olarak oluşmuştur (Görmez, 2003: 90). Gündem 21 eylem planı, ortaklıklar ve katılım konusunun yanında, ilgili yerel yönetimlerin çeşitli etkinliklerde bulunması, çevresel konularda yerel yönetimlerin önemli roller üstlenmesi ve uluslararası alanda yerel yönetimlere uluslararası işbirliği ve dayanışma konusunda faaliyetler yürütmesi hususunda bazı amaçlar barındırmaktadır (Emrealp, 2005: 16).

çalışmaktadır (Toksöz ve dğ., 2010: 87). 21.yüzyılda Türkiye açısından ise yerel yönetimlerde önemli değişimlerin yaşandığı yüzyıl olmuştur. Bu dönemde kamu yönetiminin merkezi-yerel bölümleri ile değiştirilmesi amaçlanmıştır. 2004 yılında Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu, 2005 yılında ise 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu TBMM Genel Kurulunda kabul edilip yasalalmış ve günümüz yerel yönetim sistemimize yön vermektedir (Güler, 2006: 8). Bu bağlamda 21.yüzyılda yerel yönetimler demokrasinin işlerlik kazanıp insan yaşamına uygulanabilecek en ideal kuruluşlar oldukları belirtilmektedir. Yerel yönetimler demokratik değerlere dayalı yapılandırılması gerekli olup etkili ve verimli hizmet üretmek için bu anlamda çok önemli kuruluşlardır. Dolayısıyla bu şekilde yerel yönetimler yerel düzeydeki hizmetleri en etkili ve verimli biçimde gerçekleştirecekler ve ulusal düzeyde de demokrasiye çok önemli faydalar sağlayacaklardır. Bu sebepten dolayı dünyada ve ülkemizde bu yönde ciddi çalışmalar yapılmıştır (Pustu, 2005: 131). Küresel alanda yerelleşmeye yönelik yapılan bu çalışmalar ile yerel yönetimlerin uluslararası alanda daha da demokratikleşmesi sağlanmış, devlet olgusu önem kazanıp, liberal altyapılar ile devletin anayasal anlamda sınırlandırılması gereği ön plana çıkmıştır. Günümüzde küreselleşme süreci de bu yönde ilerlemektedir.

Küreselleşme ve yerelleşme, özellikle son yıllarda mühim bir tartışma ortamı oluşturmuştur. Yerel yönetimler küreselleşme ile beraber çoğu ülkede önem arz etmiş ve yerel kalkınma, bölgesel yönetimlerin oluşması merkez-yerel ilişkilerinde yerel yönetim adına yetki devri sağlaması ile bu anlamda yerelleşme mühim bir değişim süreci olarak belirmiştir (Toksöz ve dğ., 2010: 64). Son yıllarda oldukça önemli bir hız kazanan küreselleşme süreci, ulus devletlerin ülke içi politikalarının oluşmasındaki gücünü zayıflatmış, devletin bu politikasının oluşmasındaki yetkisini uluslararası kuruluşlar, bölgesel birlikler ve yerel yönetimler ile paylaşılmasını zorunluluk olarak belirmiştir. Bu bağlamda süreç yerelleşmenin öne çıkıp yeni bir siyasal-idari ve kültürel yapı meydana getirmiş ve ulus devletlerin egemenlik sınırlarını yeniden tanımlamıştır. Küreselleşme yerelleşme bağlamında ulus devletin geçirdiği bu değişim sürecinde, devletin önemi gittikçe artmış ve devletin

sınırlandırılmasını öne çıkaran düşünceler ve tartışmalar oluşmuştur (Ökmen ve Özer, 2009: 133-134).

Günümüzde siyasal olgunluğun gelişmesi, demokratik anlayışın benimsenmesi ve ülke barışına etki etmesi açısından yerel yönetimler bir hayli önemli idari yönetimlerdir. Yerel yönetimlerde sağlanacak başarı, demokratik anlayışın gelişmesine ve ulusal seviyede barış ortamının sağlanmasında etkisi önemlidir. Bu sebeple yerel yönetimlerin en önemli niteliği, halkın kendi kendini idare etmesini sağlayan birimler olmasından gelir (Ökmen ve Parlak, 2010: 50). Birçok ülkede, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, özerkliklerinin artırılması ve üzerlerindeki merkezi vesayetın asgari düzeye indirilmesi bağlamında ülkelerin anayasalarında ve uluslararası belgelerde net bir şekilde yer almaktadır. Dünyadaki bu gelişmeler halkın yönetime daha fazla ve daha aktif biçimde katılmasını sağlamaya yöneliktir. Aynı zamanda yerel politikaları önemi artmış, yerel düzeydeki bu politikalar ülke çapındaki politikaları daha fazla etkilemiş ve demokrasinin güçlendirilmesi ve yaygınlaştırılması için yerel yönetimlere daha çok görev düşeceği belirtilmiştir (Ökmen, 2012: 49-50). Günümüzde çoğu ülkede demokratik ve özerk kuruluşlar olan yerel yönetimler anayasa ile tertip edilmiş, bu ülkelerde önemini ve yerini korumakta, durumlarını her geçen gün güçlendirmekte ve etkinliklerini artırmaktadırlar. Yerel yönetimlerin önemlerini bu şekilde artırması demokrasiye inancın ve özlemin artmasının neticesidir (Tortop ve dğ., 2008: 16). Dolayısıyla uluslararası alanda bu kadar önem kazanan ve güçlenen yerel yönetimler küreselleşme süreci ile demokratik kurumların gelişmesine, yerelliğin, yerelleşmenin, katılımın yaygınlaşmasında önemli kuruluşlar olmuşlardır.

Küreselleşme ve yerelleşme tartışmalarında hem yapısal yaklaşımlar hem de toplum merkezci post-modern değerler, küreselleşme ve yerelleşme olgularının toplumsal değişim süreçlerinde dönüm noktası olduğu konusunda hemfikirdirler. Dolayısıyla küreselleşme ve yerelleşme süreci ulus devletleri derinden etkileyen ve Westphalia Barışından bu zamana sorgulanamaz şekilde algılanan ulusal ölçeklere yeni boyutlar ekleyen eski ölçekleri ise devrimsel biçimde dönüştüren siyasal alanlardır (Ökmen ve Özer, 2009: 144). Günümüzdeki teknolojik devrim, kentleşme

ve küreselleşme dinamikleri, bugünün ulus-devletinin yapısını ve dünya düzeninin işleyiş ve biçimlenmesini temelinden hem niceliksel hem de niteliksel bir şekilde değişime uğratan bir işlevi yerine getirmektedir. Bu bağlamda küreselleşme süreci, bir taraftan ulus-devleti aşındırıp küresel ölçekte egemenlik tabanını güçlendirirken, diğer taraftan ulus-devletin egemenlik kısılacından kurtulan yerelin özgürleşmesi neticesinde yerel yönetimlerin güçlenme durumu ortaya çıkmaktadır (Köse, 2004: 3). Bilgi toplumuna giden yolda önemli bir nitelik ve ulus devlet liberal demokrasi dönüşümüne alternatif bir çözüm ve çıkış noktası olarak yerellik, küreselleşme ile etkileşim gösterip sürekli önem elde etmektedir (Ökmen, 2005b: 47). Geleneksel yönetim anlayışını, ulusal egemenlik ve demokrasi düşüncesini temelinden değiştiren küreselleşme süreci, ulus-devletin yapısını dönüştürüp, yerel yönetimler için önemli katkılar getirmektedir. Küreselleşme ile gelişme açısından benzer bir süreç geçiren yerelleşme olgusu, yerel yönetimlerin yapılarında, işlevlerinde ve statülerinde farklılaşmayı sağlamaktadır (Köse, 2004: 31-32).

Yerelleşme ve küreselleşme ilişkisindeki ilk nokta yerellik ve yerel yönetimlerin önem kazanmasıyla insan hakkı özelliğinden dolayı yerel haklar olmuştur. Küreselleşme ile gelişen yerellik ve yerel demokrasi taleplerinin merkezinde yerel yönetimlerin artan önemi ve yerel haklar vardır. Bu bağlamda yerel yönetimlerin demokratik yapılara sahip olması ve yerel hakların geliştirilmesi liberalleşme ile birlikte yükselen küreselleşmenin zararlı etkilerini azaltacaktır (Ökmen ve Özer, 2009: 138). Birbirine karşıt kavramlar olarak görülen küreselleşme ve yerelleşme, Giddens'a göre birbirine karşıt kavramlar değil aksine birbirini yaratan olgular olduğunu savunmaktadır. Giddens küreselleşmenin yerel kültürlerin canlanmasını sağlayan temel unsur olduğunu belirtir (aktaran Toksöz ve dğ., 2010: 65).

Küreselleşme süreci ile değişen ve gelişen üç önemli olgu kapitalizm, ulus devlet ve liberal demokrasi olarak karşımıza çıkar. Birbirleriyle etkileşim içinde olan bu kavramlardan öncelikle kapitalizm, sonra ulus devlet ve liberal demokrasinin özelliğinde ve işleyişinde mühim değişiklikler meydana getirmiş ve getirmektedir. Bu bağlamda yerel demokrasi ve yerel yönetimler gittikçe tartışma merkezini oluşturmaktadır (Ökmen, 2005b: 61). Küresel-yerel çelişmesini belirtmek açısından

yapılan incelemelere göre, üç farklı görüş birbiriyle çatışma halinde olduğunu belirtebiliriz. Küresel-yerel çelişkisini diyalektik bir süreç olduğunu belirten görüşe göre, küresel olan kadar yerel olanın da belirleyici olduğu bir küreselleşme anlayışı belirtmektedir. Diğer bir görüş olan liberal bakış ise küresel-yerel çelişkisini uzun vadeli bir küresel liberalizasyon sürecinin geçiş sancıları olarak açıklamaktadır. Zizekçi ve Baumancı görüş ise, kapitalizm merkezli bir tahlil yaparak, küresel-yerel çelişkisinin yapmacıklığını ön plana çıkarmaktadır (İnce, 2009: 271).

Liberal düşünürler küreselleşme ve yerelleşme olgularının birbirleri ile içiçe süreçler olduğu tezini ileri sürmektedirler. Fakat liberal bakış, küresel-yerel ilişkisini küreselleşme yoluyla liberalizasyon stratejisi olarak belirtmektedir. Doering bu konuda, küreselleşme yoluyla liberalizasyon stratejisinin politik küreselleşme yüzünden geri tepmesini önlemenin tek yolunun tersi olan yerelleşme yolunda gitmek olduğunu düşünmektedir. Doering'e göre, yerel yönetimler, cemaatçilik ve yerelcilik gibi kavramlar küresel serbest ticaret dünyasına karşıt etkinlikler olarak algılanmaması gerekmektedir. Zira bu etkinlikler, küresel ticaretin liberalizasyonunu öne çıkaran bir güç haline getirilebilirler (aktaran İnce, 2009: 269). Küreselleşme ve neoliberal politikalar temel olarak merkezi yönetimin daraltılması sonucu yerelin önemini ve işlerliğini arttıran etkenler olarak belirtmektedir. Bu dönemde kamu ekonomisi yerini piyasa ekonomisine, merkezi yönetim de yerini yerel yönetime bıraktığı bir dönüşüm ve süreç geçirmiştir. Dolayısıyla yeni devlet anlayışı daha küçük fakat daha etkin bir devleti, kürek tutan değil dümen tutan bir devleti gerçekleştirme amacındadır. Ancak bu yeni yapıya yönelik eleştiriler ise yerel yönetim yapısının güçlendirilmesine rağmen merkezîyetçi yapının zayıflatılmasına ilişkin yöneltilmektedir (Alıcı, 2008: 87). Bilhassa küreselleşmenin oluşturduğu yerelleşme sürecinin demokrasi ile daha fazla uyuştuğunu ileri süren görüşlerde bulunmaktadır. Bu bağlamda yeni yapılanmanın piyasa ekonomisini öne çıkarması ve yerel nitelikli hizmetlerin ticari kapsamda ele alınması ve kamusal kaynakların eşitlikçi, sosyal adaleti sağlayıcı ve gelir dağılımındaki ayrımı giderecek bir değişim oluşturmadığını tersine demokratikleşmek amacıyla temel değerlerin kullanıldığı bir yapılanmayı ortaya çıkardığını belirtmektedirler. Dolayısıyla piyasa işleyişi ve

demokratikleşme birbirine ters düşen kavramlar olduğu belirtilmektedir (aktaran Alıcı, 2008: 86).

Toplumsal alanda oluşacak bir gelişim, dönüşüm, ilerleme veya küresel olarak yaşanacak gerileme gibi çoğu şey, ulusların sosyal ve siyasal düzenlerini etkisi altında bırakmaktadır. Bu anlamda küreselleşme zıt bir etken gibi gözüke de bu süreç küreselleşmenin bir parçası olan yerelleşmeyi yani bir anlamda kentleri ilgi odağı şeklinde etkilemektedir (Çukurçayır, 2006: 112).

Küreselleşmenin karşısında yerelleşme tezi neticesinde, küçük çaptaki sosyal ve ekonomik gelişmelerin özendirildiği ve benimsendiği günümüzde, bölgeler, alt bölge ile kentler yeniden keşfedilmeye ve onlara yeni ve önemli anlamlar yüklenmeye başlanılmıştır. Üstelik küreselleşme sürecinde bölgelerin ve yerel toplulukların önemli hale gelip, ön planda tutulmaları, küresel aktörlerce muhatap alınmaları neticesinde, yaşananın esasında *küreselleşme** değil, “küyerelleşme” olduğu belirtilmektedir (Köse,2004: 40).

Robertson’a göre küreselleşme kelimesinin kullanımı son dönemlerde oldukça yaygınlık kazanmıştır. Bu terim 1980’lerden itibaren akademik kesim tarafından önemli görülüp, kullanımı bu tarihten sonra hayli artış gösterdiği belirtilmiştir. Kavramsal olarak küreselleşme dünyanın küçülmesinin yanında bütüncül anlamda dünya bilincinin güçlenmesine vurgu yapar. Küreselleşme son birkaç yüzyıldır odak tartışma noktası olmuş ve uzunca süredir gelişme halinde olmuştur (Robertson, 1999: 21).

Robertson’a göre küreselleşme ve yerelleşme içiçe olgulardır. Bu bağlamda küreselleşme en açık ifadesiyle dünyanın küçülmesini, yerelliğin yaygınlaştırılmasını, dünyanın farklı bölgelerinde ve toplumlarda gelenek, yerlilik, yerellik gibi küresel seviyede yayılmış süreçleri içine almış ve küreselleşme artarak almakta olduğu deneyim yoğunlaşmaktadır (Robertson, 1999: 268-269). Bu

*Çünkü Heywood’a göre küreselleşme kavramı, kararların yaşamlarımızdan uzak bir alanda alınması, meydana gelen olaylar neticesinde biçimlenen ve karşılıklı karmaşık ilişkiler ağının oluşturulmasını ifade etmektedir (Heywood, 2010: 190).

bağlamda *küçük olan güzeldir** anlayışı ile küreselleşme-yerelleşme ilintisi ile merkezi yapının küçültülüp yerelliğin, yerel demokrasinin ve yerel yönetimlerin güçlenmesini sağlanacaktır. Yani küreselleşme tek başına bir şey ifade etmeyebilir, ama küreselleşme-yerelleşme bağlantısı ile küçük olanın güzel olduğu, yerel özerkliğin vurgusu daha da önem kazanır.

Günümüzde küreselleşmeyle aynı gelişim sürecini gösteren yerelleşme olgusu, kamu hizmetlerinin en yakın yönetimlerce yerine getirilmesi yani yerellik ilkesinin ve dolayısıyla yerel yönetimlerin güçlendirilmesi sürecini hızlandırırken, diğer taraftan çağdaş yönetim düşüncesinin ve demokratik düşünce yapısının gelişmesi karşısında kentsel hizmetlerin daha verimli ve etkin sistemlerle, daha esnek, devamlı değişime açık ve dinamik yapılar aracılığıyla sunulması gereğini belirtmektedir. Dolayısıyla kamusal hizmetlerin yerine getirilmesinde yerelleşme politikalarının gereği olarak işlevleri çoğalan yerel yönetimlerin, yerel hizmetlerin yerine getirilmesinde de yine işlevsel ve coğrafi yerelleşme yoluna başvurarak, alternatif hizmet sunma yöntemlerine yönelmeleri ve değişken hizmet sunma yapı ve süreçlerini geliştirmeleri önemli bir politika olarak benimsenmiştir (Köse, 2004: 36-37).

Küreselleşme ve yerelleşme bağlamında, katılımcılığın çoğulculuğun, yerelliğin, açıklığın ve demokratikleşme yönelimlerinin ön planda olduğu bu süreçte yerel yönetimler demokratik bir yönetim kurumu ve etkin ve verimli hizmet veren bir yönetim olarak giderek daha da önem elde etmektedir. Bu bağlamda etkin ve verimli hizmet sunan yerel yönetimler yerel demokrasinin beşiği olarak görülmekte ve yerinden yönetim anlayışı ile küreselleşme sürecinin önemli bir unsuru olarak belirmektedir (Ökmen, 2005a: 561). Küreselleşme ile gelen yerelliğe koşut olarak gittikçe ivme kazanan kentleşme kavramı bugün yerel yönetimleri artan sorunlarla baş başa bırakmaktadır. Yerel yönetimler hem mevcut hizmetleri daha iyi ve yaygın sunarken hem de yeni ve farklı kentsel hizmetlere olan talebi ve ihtiyacı gidermeye

*Schumacher'e göre bu düşünce merkezileşme ve yerelleşme aşamalarından geçen büyük bir örgütün düzeni ve özgürlüğü sağlayacak iki kavram arasındaki süreci ifade eder. Merkezileşme düzenliliği anlatırken, yerelleşme özgürlüğü açıklar. Bu noktada yerellik yani ikincillik diğer bir ifadeyle Alt-İşlevler İlkesi önemlidir. Bağlılık küçük birimlerden büyük birimlere doğru gerçekleşmesi gerekir. Küreselleşme ve yerelleşme ilişkisinde alt birimler olarak yerel birimlerin özerkliği korunur ise merkezin görev ve etkinliği de o denli başarılı olur (Schumacher, 2010: 184-186).

çalışmaktadır. Bu yükü göğüsleyen yerel yönetimlerin örgüt yapısı ve yönetim kavramı giderek ön plana çıkıp önem kazanmaktadır (Ökmen, 2005b: 57). Yerelleşme olgusu küreselleşme olgusu ile rekabet edecek kuvvete ehil değildir. Bunun için ne ekonomik kuvvete nede teknik bilgi ve donanımı bulunmaz. Bu anlamda siyasal güce de sahip değildir. Dolayısıyla küreselleşme sürecinde yerelin merkeze karşı hiçbir gücü bulunamaz ancak merkeze bağımlı, onun amaçlarına hizmet eden bir araçtır. Yerelin küreselleşme sürecindeki bu güçsüzlüğü içeriksel olmasa da biçimsel kazançlar sağlamaktadır (Şen, 2004: 204-205).

Yerelleşme ve yerellik düşünceleri, küreselleşen evrende önemi artan bir nitelik olarak belirmiştir. Demokratikleşme, açıklık, özerkleşme, halka yakınlık ve katılımcı yönetim düşüncesi merkezîyetçi yapıdan uzaklaşıp yerelleşmeye yönelik çalışmalar dünya genelinde artarak devam etmektedir. Bu durum merkez-yerel ilişkileri bağlamında kamusal hizmetlerin halka yakın birimlerce yerine getirilmesini sağlayacak yeni arayışların oluşmasına neden olmuştur (Parlak, 2006: 346). Bu bağlamda küreselleşme süreci yirminci yüzyıl ile birlikte hız kazanmakla birlikte ulus devletlerin gücünü zayıflatmış ve uluslararası kuruluşlar, bölgesel birlikler ve yerel yönetimlere devletin siyaset belirleme yetkisini güçlendirmiştir. Küreselleşme-yerelleşme süreci olarak beliren bu süreç yerel yönetimlerin ulus devletler karşısında daha çok özerklik elde etmelerine, katı merkezîyetçi ve bunun yanında hiyerarşik düzeninin değersizleşmesine yol açtığı belirtilir (Aydınlı, 2004: 89).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLERİN DEMOKRASİNİN GELİŞMESİNDEKİ ROLÜ VE DEMOKRASİ İLİŞKİSİNDE YERELLEŞME YÖNÜNDE ÖNE ÇIKAN TARTIŞMALAR İLE ULUSLARARASI ÇABALAR

1. Yerelleşme Çabaları Ve Yerel Yönetimlerin Demokrasinin Gelişmesindeki Rolü

1.1. Komün ve Yerel Yönetimler Perspektifinden, Komün Anlayışının Yerelleşme Adına Önemi

Yerel yönetimlerden oluşan konfederasyon ve ulus benzeri birlik oluşturma düşünceleri, Eski Yunan medeniyetinden *Paris Komünü** kadar, ulus devletlerin oluşması süreci ve yerel işlere müdahale etmesi sürecine kadar gitmektedir. Ömrü kısa süren bu kasaba ve kent birlikleri, merkezci yapıda yerel yönetim birlikleri oldukları belirtilir (Bookchin, 1999: 325). Yerel yönetimler ilk olarak sosyal, siyasal ve tarihsel ifadesiyle komün yönetimleri şeklinde belirmişlerdir. Bu anlamda komünlerin yani yerel yönetimlerin temelinde belirli insan topluluğunun birlik içinde yaşamasından ileri gelen gereksinimlerini kendileri ve kendi seçtikleri kişi ve organlar eliyle giderilme durumu vardır (Nadaroğlu, 2001: 18). Birlik anlamına gelen komün, günümüz ifadesiyle yerel yönetimlerin temeli olup, ortaçağdaki kentsel özgürlüklerin kaynağını teşkil etmektedirler. Komünlerin amacı, güvenliğin ve barışın sağlanması, geleneklerin devam ettirilmesidir (Çukurçayır, 2006: 104). Günümüz yerel yönetimlere benzeyen kurumsal yapı olan ve ilk örneklerine 11. yüzyılda rastlanılan feodal ortaçağ komün yönetimleri ve kentleri tüccarlar sayesinde özerklik elde edip güçlenmişlerdir (Tortop ve diğerleri, 2008: 10). Ortaçağ'da kentler

* Tarihsel sürecinde yerel yönetimler siyasal iktidarı elde etmenin bir temeli olarak görülmüş olup Paris Komünü bunun en önemli örneği olarak bilinir. Paris Komünü, Paris'te uzun süren çatışma sonucu iktidarın ele geçirildiği bir işçi hareketi, sosyalist hareket ve Rusya'daki ihtilalin zeminin kuran bir süreci ifade eder. Bu bağlamda Paris Komünü için siyasal manada bir yerel yönetimden ibaret bir yerel idareden, yasama ve yürütme gücü olan bir komünden söz edilebilir (Keleş, 2009: 94). Dolayısıyla Paris Komünü devrimci özelliklerinin yanında, halkın halk tarafından idaresinin bir simgesi olması bakımından önemlidir. Bu komünde özerklik kazanmak için merkez karşıtı toplanan çeşitli grupların birlik içerisinde verdiği mücadele anlatılır (Çukurçayır, 2006: 104).

ve dolayısıyla komünler ticaretin canlanmasıyla güç kazanıp kendi bağımsızlıklarını kazanmışlardır.

Ortaçağda komünlerin oluşmasını sağlayan neden ise yerel ihtiyaçları karşılama gereği ve yerel nitelikli sorunları çözüme kavuşturma ihtiyacıydı. Komünler ortaçağda yasama, yürütme ve yargı güçleri bulunan özerk yönetimler olarak belirmişlerdir. Sonraları ise merkezi devletlerin oluşması ile komünlerin yetkileri sınırlanmış ve özerkliklerini kaybetmeye başlamışlardır. Bugün ki yerel yönetim anlayışın da ise hala komünlerin önemli etkileri bulunmaktadır (Ertan, 2002: 23-24). Dolayısıyla yerelleşme, yerellik anlayışının gelişmesinde geçmişten günümüze değin komün geleneğinin çok önemli etkileri olmuştur.

11 ve 12.yüzyıllara geldiğimizde Flandr ve kuzey Fransa bölgesinde komün olarak ifade edilen belediye kurumları meydana gelmiştir. Bu komünlerden en eskisi ve en iyi bilineni, Cambrai olup, bu yüzyılda bu kent çok iyi gelişme kaydetmiş ve bir ticaret yöre kenti olmuştur. Halk psikopos'un ve onun kale komutanının yetkisini istememektedir. Bunun üzerine halk kasabanın en zengin tüccarlarının idaresinde ayaklanır, kale kapılarını ele geçirir ve komünü ilan ederler. Fakat bu komünün zaferi geçici olur. Komün yönetimleri her şeye karşı varlıklarını korumayı başarmışlardır (Pirenne, 1994: s.137-139). Komün yönetimleri, psikopos'un karşısı bir güç olarak kentsel birlik, ortaklık olarak görülmüştür. Komün birlikleri, Feodal güçlere rakip ve düşman olarak kendi amaçları uğrunda kent senyörlerince oluşturulan silahları kullanmışlardır. Bu güçler kendilerini psikopos'un varisleri göstermeleri neticesinde, 12.yüzyıldan sonra kentlerin oligarşik cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını duyurmaları ve egemenliklerini yaymaları olanaklı hale gelmiştir (Bloch, 1983: 500). On üçüncü yüzyılın ilk yarısında zengin tüccarlar, komünlerin yönetimini teker teker ellerine almışlardır. Bu zengin tüccarlar tarafından 1231'de Bologna'nın 1237'de, Pistoia'nın, 1250'de de Floransa'nın idaresi ele geçirildi. Bir mahalle hareketine dönüşen bu hareket, yapısal açıdan bir mahalleye konfedere bir ağ meydana getirmesi yönüyle de soylu kesimi yansıttığı belirtilir (Bookchin, 1999: s.148-149).

Bu dönemde Fransa’da yeminli ortaklı olarak ifade edilen komün yönetimleri, tutku yüklü bir kelime olarak, otoriteleri, gelirleri ve saygınlıkları kaygılandırmış ve büyük korku uyandırmıştır. Komün yönetimleri bu anlamda devrimci bir karaktere sahip olmuş ve bu özelliği itibariyle hiyerarşize olmuş toplumun hoşuna gitmiyordu. Dolayısıyla bu dönem kentlerinin demokratik yönetimle uzak veya yakın hiçbir bağlantısı bulunmamaktaydı (Bloch, 1983: 445-446). Fransa’nın kuzeyindeki, belediye kurumlarının isyan etmesi neticesinde oluşan piskoposluk kentleri de “komün” olarak nitelendirirken, bu komün yönetimlerinin önemini ve özgünlüğünü abartmamak gerekmektedir. Komün kentlerle öteki kentler arasında bir ayrım olduğunu belirtmemekle birlikte, tümünde de, kent soylular, tüm üyelerinin birbirlerine karşı sorumlu oldukları ve ayrılmaz parçalarını oluşturdukları bir topluluk oluşturuyorlardı. Komün yönetimleri için şunlar söylenebilir: kurumların birbirinden ayrı olması, psikopos’un ve orta sınıf, ayrıcalıklı kesim olarak beliren kentsoyluların haklarının net bir şekilde birbirinden ayrılması ve kentsoyluların haklarını güçlü bir toplu örgütlenmeyle güvence altına almak için çaba sarf etmeleri olarak belirtilebilir (Pirenne, 1994: 139-140). Dönemin İtalyan komünleri ise kentsel anlamda sıradan bir yerleşim yeri veya kasaba olmakla beraber, bunlar dışında önemli bir yere sahipti. Resmi bir sadakat yemini ile birbirine bağlı bulunan kasaba halkının meydana getirdiği bir birliği ifade eden İtalyan komün yönetimleri zorlama ile kurulmuş diğer yerleşimlere tam bir karşıtlık gösteriyordu. Resmi sadakat yemini ile oluşturulan komünler, kasaba olan yerleşim yerlerinde kardeşlik ortamını yaygınlaştırmıştır (Bookchin, 1999: 142).

10.yüzyıl ve 16.yüzyılları arasında ortaya çıkıp gelişen ve demokratik gelişmede önemli katkısı olan komünler, tarihsel süreçte değişiklikler göstermişlerdir. 16.yüzyıl sonrası işlevlerini yitiren komün yönetimleri, özellikle merkezi devletlerin güçlenmesi ile birlikte devletin bir parçası olarak hizmet etmeye devam etmişlerdir (aktaran Görmez, 1997: 12). 11.yüzyıl ile birlikte Batı Avrupa’da doğan komünler, ortaya çıktıkları dönemden itibaren yerel özgürlüklerin ve ayrıcalıklı yerel yönetimlerin koruyucusu olarak görülmüşlerdir. 13. ve 16. yüzyıllar arasında günümüz Avrupa’sına biçim verecek komünlerin devletlere dönüşüm süreci yaşanmıştır. 15. ve 17.yüzyıllarda ise modern devletlerin oluşum süreci yaşanmıştır.

Bu yüzyıllarda yerel yönetimler, devletin temeli ve ayrılmaz bir parçası olarak görülmüştür. Sonraki süreçte ise merkezi devletler çok güçlenmişler ve komün geleneğinin yok edilme süreci başlamıştır (aktaran Görmez 1997: 27). Yerel yönetimlerin ihtiyaçlarını gidermek maksadıyla, Paris komüne döneminde, bugünkü Amerikan kasaba ve kentlerindeki kadar çok sayıda komite meydana getirilmiştir. Bu dönemde katılımın çok yüksek olduğu ve Paris komününce düzenlenen seksiyon meclislerindeki seksiyonlar tarafından Komün yönetimi seçilirdi. Bu güçler komün yönetimi çevresinde toplanmış ve amacı içerideki idareci statüsünde bulunan memurları gizlemek olarak belirlenmişti. Fakat bu durum, Paris'in radikal seksiyonlarınca olumsuz olarak algılanmıştır. Kongre tarafından huzursuzluk duyulmuş ve komünün ulus devlet adına engel teşkil ettiği belirtilmiştir. Seksiyonların baskısı ile Komün yönetimi zamanla daha radikal biçime dönüşmüştür (Bookchin, 1999: 165-166).

Feodal Ortaçağ'da komünler geleceğin kentlerinin temeli olarak ortaya çıkmışlardır. Komünlerin bu dönemde en mühim etkinlikleri ticaret, zanaatçılık, komşu feodallere karşı savunma ve tarım olarak yapılıyordu. Komünler bu dönemde kentlerde bulunan serflere etkin bir biçimde destek verip, onları senyörlerin baskısından kurtarmak ve hür bir bireyin kişisel ve maddi haklarını alması için savaşıyorlardı (Zubritski, 1992: 154-155). Bu bağlamda ortaçağda kent, hem bir hukuksal alan hem de bir komün yönetimi olarak belirtilmektedir. Kent komünlerinin doğmasının en kuvvetli sebebi kentlilerin daha ilk dönemlerde ihtiyaç duydukları bir vergi sistemi olarak görülmekteydi (Pirenne, 1994: 154-155).

Modern devletlerden çok önce ortaya çıkan komünler, bir devlet mantığı çerçevesinde kurulmamışlardır. Fakat sonraları merkezi yönetimin güç kazanması ile devletçe hukuki statü kazandırılmış topluluklar olarak gelişmişlerdir. Merkezi devletlerin gelişip güçlenmesi neticesinde komün yönetimleri yetkilerini terk etmek zorunda kalmışlar ve merkezi devlete bağlanmışlardır (Karakış, 2009: 16). Modern devletlerin ortaya çıkması ile yerel yönetimler devletin ayrılmaz bir parçası konumuna yükseldikten sonra, merkezi devletler güç kazanmışlar ve komün geleneği bu netice sonucu yok olmaya yüz tutmuştur (Görmez, 1997: 27). Kısacası yukarıda da belirtildiği üzere komünler merkezileşmenin ve ulus devletlerin ortaya çıkması ile

yerelleşmeye, yerel özerkliğe dair sağladığı katkılar bu dönemde en az seviyeye düşmüştür.

Yerel birimler, 1600-1800 yılları arasında iktidarın merkezileşmesi ve ulus devletlerin ortaya çıkması sonucunda bazı Batı devletlerinde ara kurumlar olarak görülmüşlerdir. Dolayısıyla tek egemen güç devlet olarak belirmiştir. Komünler bu dönemde güçlerini yitirmelerine ve yok olmalarına karşın birer ara kurum olarak mevcudiyetlerini devam ettirmişlerdir (Görmez, 1997: 28). Yerelleşmenin ara kurumları olarak görülen komünler bu dönemde de katkılarında devam etmişlerdir ancak merkezileşmenin ve ulus devletlerin varlığı bunu sekteye uğratmıştır.

Fransız ihtilali sonucunda yerel yönetime dayalı konfederasyon ideali kesintiye uğradı ve bu ideal devamlılık oluşturamadı. Bu ideal 1871’de oluşturulan Paris Komünü ile kısa bir süre gerçeklik kazandı. Bu komün hareketi Fransa’nın bütün kentleri ile bir kentler konfederasyonu çatısı altında birleşmeleri çağrısı yapmıştır, fakat varlığını iki ay devam ettirdikten sonra, Üçüncü Cumhuriyet’in birliklerince kanlı bir şekilde yok edilmiştir. 18. yüzyıl Paris Komünü’nün, İhtilalin son yıllarında Jacoben kontrolündeki Meclis’e karşı uğrunda savaştığı bu ideal, 19. yüzyıl komünü tarafından büyük bir kararlılıkla gerçekleşmesi adına büyük bir çaba harcanmıştır (Bookchin, 1999: 217). Fransa’da resmi anlamda yerel yönetimlerin otoritesini kıran ve Jacobenlerin yenilgiye uğramasının neticesinde önemini yitiren komün hareketi bununla birlikte, yerel yönetimlerle ilgili yeni düzenlemeler yapılmasını da sağlamıştır. İngiltere’de ise aynı biçimde işçi hareketlerinin tehdit oluşturmamasının ardından yerel yönetimler, yeniden düzenlenip kurumlaşma süreci başlamıştır. Dolayısıyla yerel yönetimler kapitalist üretimin kentleri ve devlet-toplum ilişkilerinin neticesinde, zamanla elde ettikleri yetkileri kısıtlanarak yeniden düzenlenmiştir (Tortop ve dğ., 2008: 12).

Komün yönetimlerinin en önemli tarihsel örneği olan Paris Komünü, belediye devrimi aracılığı ile kenti özgür toplulukların birliğini sağlayacak biçimde özerk bir merkeze dönüştürüp, Fransa özelinde cumhuriyetin bağımsızlığını korunması amacıyla hizmet eden bir yurttaş hareketi olarak belirtilmiştir. Kentsel bir devrim olarak ortaya çıkan Paris Komünü’nün amaçları ise yerel özgürlüğün, bireysel

özgürlüğün, çalışma özgürlüğünün, vicdan özgürlüğünün ve düşüncüyü ifade etme özgürlüğünün güvence altına alınıp, toplumsal olaylara ve karar alma süreçlerine yurttaşların katılımının sağlanıp, kentte düzenin oturtulması adına savunma güçlerinin teşkilatlanması gibi birtakım istekler barındırmıştı (Tortop ve dğ., 2008: 33). Bu dönemde burjuvalar eşitler arası bir yeminle komün yönetiminde toplandılar. Ortaçağda kentler komün hareketlerinde aynı tarzda bir gelişme geçirmemişlerdir. Bazı yerlerde komünal hareketler başkaldırı şeklinde gerçekleşirken, bazı yerlerde ise senyörler tarafından tavsiye edilip ayrıca teşvikte edildiği belirtilmektedir. Bu dönemde komün kavramı kimileri için merkezi devlet karşıtı, özgür grupların özerkliğinin, halkın halk tarafından doğrudan idaresinin, temsili olarak görülürken kimilerince diktatörlüğü temsil ediyordu. Gerçek olan ise Paris'in, Komün'le gecikmiş bir özerkliğin savaşını verdiği belirtilmektedir (Bumin, 1990: s.53).

Günümüzde komün olarak ifade edilen yerel yönetimlerin mali özerkliğe sahip olmaları gerekmekte olup bunun için komünlerin tarihsel sürecine baktığımızda mali bağımsızlık elde etmeleri için çok fazla emek vermişler ve uzun yıllar sonucunda bunları elde etmişlerdir. Bu anlamda belediye terimi ilk defa 1789 tarihli Fransız Kurucu Meclisinde ifade edilmiştir. İngiltere'de ise belediye kurumunun ilk kez 1835 tarihinde gerçekleştirilen reform esnasında kurulduğu belirtilir (Keleş, 2009: 34-35). Paris Komününün temeli Alman Fransız savaşından sonra Paris'te yapılan ayaklanma neticesinde sosyalist ve komünist, komün savunucuları aracılığı ile 1871'de kurulmuş bir şehir düzenine dayanmaktadır (Schmidt, 2002:105). Marx Paris komünü hareketi hakkında emeğin kurtuluşunun siyasal şekli olarak ifade ederken komünizm ona göre sadece yerelleşmenin temel kurumu yerel yönetimler ile sağlanacağını ifade etmiştir. Marx için siyaset sorununu devleti yok ederek çözüme ulaştırmaya çalışmıştır. Paris Komünü içinde proletarya diktatörlüğü olarak ifade eden Marx proletarya diktatörlüğünü bir devlet olarak görmemektedir (Sartori, 1996: 497-498). Paris Komünü bazı kesimlerce merkezi devlete karşıt bir hareket olarak algılansa da aslında geç kalan bir özerkliğin mücadelesi olarak ifade edilmiştir. 1871'de Paris'te başlayan merkezi iktidarları bile korkutan bu yönetim özerkliğin en önemli sembolü olmuştur. Bu anlamda Paris Komünü ilk defa devrimle doğmuş ve devrimle de yok olmuştur (Bumin, 1990: 53-54).

20.yüzyılda yerel yönetimler altın çağını yaşadığı belirtilmekte olup, günümüzde de giderek daha önemli kurumlar haline gelen bu idari birimler tarihsel sürecinin temelini dayandığı komünler sayesinde yerelleşme, yerellik, yerel özerklik, yerel katılım gibi bazı unsurların yaygınlaşmasında ve gelişmesinde ilk olmaları neticesinde çok önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda 1953'te Versailles'da 1.Avrupa Komünleri Meclisi'nde törenle ilan edilen Komün Özgürlükleri Avrupa Şartı ile somutlaşıp, bu yönetsel birimlerin gelecekte çok önemli etkilerinin bulunacağı öngörülmüştür. Bu şartta, “*Komünler, devletin temelini oluşturur*” denilerek bu yönetsel birimlerin önemi vurgulanmıştır (Keleş, 2009: 66). Dolayısıyla yerel yönetimler günümüzde gittikçe önem kazanan ve batı Avrupa demokratik devletlerince yerelleşme ve küreselleşme bağlamında çok önemli bir yere sahip olan, katılımı, yerelliği, özerkliği, etkin ve verimli yönetimi kapsayan yönetimlerdir.

1.2.Komün ve Demokrasi İlişkisi

Yerel yönetim-demokrasi ilişkisinin temeli, komün yönetimlerinden gelmektedir. Demokrasi hücreleri olarak görülen komünler, dönemin iktidarları karşısında özgürlük, eşitlik, katılım gibi olguların yani kendi kendini yönetme olarak nitelendirilen demokrasiyi temsil etmişlerdir (Görmez, 1997: 12). Yerel özgürlüklerin temellerinin atıldığı yönetimler olarak komünler ile demokrasi arasında sıkı bir ilişki vardır. Bu bağlamda Ertan'a (2002: 26) göre “*kendi kendini yönetme geleneğini günümüze taşıyan komün demokrasisi, batı demokrasisi ya da temsili demokrasinin temelidir.*” Dolayısıyla ilk yerel demokrasiler olarak komünler gösterilmektedir. Bilindiği üzere Mill'de yerel yönetimleri demokrasinin bir parçası olarak belirtmiştir (Görmez, 1997: 69).

Antik Yunan site polis rejimi günümüzdeki ifadesiyle yerel yönetimlerin ilk örnekleri oldukları belirtilmektedir. Komün yönetimleri kentlerin özgürleşmesinde çok önemli roller oynayıp, bu anlamda yerel yönetimlerin öneminin artmasını sağlamıştır (Tortop ve dğ., 2008: 15).

Komün yönetiminin ortaya çıkması ve 10. ve 16.yüzyıllar arasında gelişip, belli işlevleri yapması, yerel yönetimlerin demokrasi ile birlikte ifade edilmesini gerekli kılmıştır. Demokrasi hücreleri şeklinde görülen ve ortaya çıktığı dönemdeki

iktidarlarına karşı özgürlüğün, eşitliğin, katılma ve kendi kendini yönetmenin ifadesi olarak beliren komünler 16.yüzyılda fonksiyonlarını kaybedip, merkezi devletlerin güçlenmesi sürecinde devletin bir parçası biçiminde dönüşmüşlerdir (aktaran Ökmen ve Parlak, 2010: 29).

Ortaçağlara geldiğimizde, komün yönetimlerini modern belediye yönetiminin temeli olarak alabiliriz. Komün geleneğini demokrasinin temeli, komünleri de demokrasi hücreleri sayan düşünürler de bulunmaktadır. Dolayısıyla komünlerin ortaya çıkması, gelişmesi ve güç kazanma süreçlerinin incelenmesi gerekmektedir. Bilhassa komünü yaratan ekonomik ve sosyal yapı çok önemlidir (Görmez, 1997: 24). Bu anlamda Ortaçağın feodal, özgürlük yanlısı toplumsal yapısı ve bu dönemde ticaretin gelişmesi komünü yaratan unsurlardandır.

Ortaçağ kentleri komün sisteminde gelişme açısından tek yönlü olmayıp, komünal hareketler bazı alanlarda kentlerin başkaldırılarıyla gerçekleşirken, diğer alanlarda ise senyörlerce önerilip, özendirildi. Bu yüzden komüne dayalı kent demokrasisi kentsel etkinliklerin başlarında oluşturulamamıştı (Tortop ve diğerleri, 2008: 11). Batı'da kentlerin demokratikleşme süreci son derece ağır ilerlemiştir. Bu süreç İtalyan halk komünlerinin oluşturduğu örnekleri takip eden ve en ince ayrıntısına kadar temel almıştır. Avrupa komünleri ise, ulus devletinin sürekli yükselmesini engelleyemedi. Ulus devlet, serbest ticaret karşıtı baronlar ve işçi sınıfını engelleyen zengin tüccarlarca destek gördü (Bookchin, 1999: 157).

Paris Komünü ise Fransız zengin sınıfları ve seksiyon meclislerine korku salmaktaydı. Kapitalist bölgelerde yaşayan halk tarafından, Fransa'yı, doğrudan demokrasi olarak tahayyül edememiştir. Komün kendiliğinden, parlamenter düzenden daha çok doğrudan ve esnek bir temsili düzen yaratmış olup bütün temsili düzenler gibi, bu düzende kusursuz olmamakla beraber zararları azaltılmıştır. Komün ve seksiyon meclislerini temsili bir model olarak görmek gerçekte kuşku olabilir. İhtilalciler doğrudan demokrasiyi oluştururken, bilenen meclis biçimlerinin oldukça ötesinde gitmiş ve bunu ulus devletinin merkezinde hayata geçirmiştir (Bookchin, 1999: 168-169).

19.yüzyılda yerel yönetimler önem kazanmış ve çoğu batı ülkesinde demokratikleşme de önemli işlevler yüklendikleri görülmektedir. Fakat 20.yüzyılın kısa bir döneminde yerel yönetimler küresel anlamda eski önemlerini yitirmişlerdir (Görmez, 1997: 12).

Batı'da altmışlı yıllardan sonra, geleneksel, politik ve sendikal mücadeleler ile beraber kentsel hareketler gelişmiştir. Manuel Castells bu hareketlerin gelişmesi ile geniş kitlelerin bilinçlenip, doğrudan demokrasinin, katılım demokrasisinin okulu olması adına önemli olduğunu belirtmiştir (Bumin, 1990: 151). Manuel Castells'e göre bu kentsel hareketlerin güçlenmesi ile yerel ve bölgesel yönetimlerin gittikçe büyüyen bir siyasal katılıma neden olmaktadır. Bu anlamda demokrasi için artan istekler ve kamusal hizmetlerin demokratik denetimi için sadece devlet ve birey arasındaki ilişki değil, bunun yanında bireylerle onları temsil eden örgütler arasındaki ilişkiyi de önemli oranda değişikliğe uğratmıştır (Castells, 1997:221-222).

Marx "*gerçek demokratik kurumların temelleri*" olarak ifade ettiği komün'ün sırrı şöyle belirtmiştir: "*özünde bir işçi sınıfı hükümetiydi...sonunda bulunan emeğin ekonomik kurtuluşunun gerçekleştirileceği siyasal biçim bulunmuştu.*" Marx'ın ifadesiyle "*komün rejimi*" Fransa'nın tüm mühim endüstri merkezlerinde yinelenmeli ve çoğalmalıdır. Netice itibariyle de eski merkezi hükümet ve üreticilerin kendi kendine yönettiği düzenle yönetilecektir (aktaran Sartori, 1996: 495). Marx'a göre komünün kurumları ve uygulaması sınırsız rızaya dayanır. Marx için Paris Komününün egemenlik biçimi, doğrudan demokrasi, işçilerin, temsilcilerinin ve yoldaşlar birliğinin iyice yerleşmiş egemenliği biçiminde algılayıp, siyasal, toplumsal ve ekonomik sisteme radikal müdahale aracı şeklinde belirtilir (Schmidt, 2002: 106). Ayrıca Marx'a göre komünün tarihsel önemi, doğrudan demokrasiyi savunan ve devlet toplum farklılaşmasını yok eden, bununla birlikte kapitalist toplumun tarihsel belirleyiciliğini yok etmenin sözünü vermesinden ileri gelir. Marx'a göre Komün gelecekteki sosyalist siyasal düzenin temeli idi. Dolayısıyla Marx Paris komünü analizini, işçi sınıfının konsey demokrasisi biçiminde teşkilatlanmış bir egemenliğin temel biçimini geliştirmesi gerektiği isteğiyle tamamlanmıştır (Schmidt, 2002: 107). Marx için devlet işçi sınıfı diktatörlüğü olamazdı. İşçi sınıfı diktatörlüğünün devam etmesinin nedeni devletsiz diktatörlüğün

bulunmasındandır. Engels ise komünün gerçek anlamda bir devlet olmadığını belirtmektedir. Lenin’de aynı şekilde komünün bir devlet olmaktan çıktığını düşünmüştür. Marx’ın belirtmek istediği düşünce işçi sınıfının diktatörlüğü, işçi sınıfının kendini yönetmesinden ibaretti (Sartori, 1996: 499).

Alexis de Tocqueville ise komün için, “*Özgür toplulukların gücünün komünlerde toplandığını*” belirtmiştir. Tocqueville’e göre “*Bilim yaşamı için ilkokul ne anlam taşıyorsa, özgürlük açısından da komün kuruluşlarının anlamı aynıdır. Özgürlüğü halka komünler getirir; komünlere halkın bu özgürlükten yararlanmasını olanaklı kılarlar. Komünler olmadan, bir ülkede belki özgür bir hükümetten söz edilebilir, ama özgürlük ruhundan söz edilemez*” (aktaran Keleş, 2009: 44) şeklindeki ifadesiyle komünlerin demokrasi adına taşıdığı önemin altını çizmiştir.

1.3.Yerel Yönetimlerde Katılım

Yerel yönetimlerin halk katılımını artırması gerektiği gerçeği herkesçe bilinen bir olgudur (Görmez, 1997: 49). Gerek demokratik yaşamda aldığı roller ve kamu hizmetlerinin halka eriştirilmesinde aldıkları görevler neticesinde, gerekse yerelleşme olgusunun oluşması ve gelişmesini sağlaması açısından yerel yönetimler, yönetilen halkın yönetime katılmasının ilk basamağı olarak görülür (Sivrekli, 2001: 126). Yerel yönetimlerde katılım, bu kurumlara demokratik nitelik kazandırması ve halk katılımı yolu ile katılım sürecine işlerlik kazandırması bakımından oldukça önemlidir. Yerel halkın katılım sürecinde kararları etkileme imkânı veren yerel yönetimler bu sayede halk denetiminin etkinliğini artırır ve yerel demokrasiye tam anlamıyla gerçeklik sağlar (Tortop ve diğerleri, 2008: 24).

Yerel yönetimlerde oluşan demokratik katılım ögesi, yerel demokrasi olgusunu ortaya çıkardığı kabul edilir (Sivrekli, 2001: 132).Yerel yönetimlere halkın maksimum seviyede katılımı yerel demokrasi olgusu ile sağlanabilir. Bu bağlamda yapılan düzenlemeler ve reform çalışmaları ve karar alma sürecine halkın katılımının sağlanması yerel yönetimlerin demokratikleştirilmesi bağlamında oldukça önemli bir gerekliliktir (Çelik ve Usta, 2012: 434). Kısaca özetlemek gerekirse yerel yönetimler katılımın ve demokratikleşmenin gerçekleştiği birimler olarak bu anlamda oldukça önemlidirler.

Yerel yönetimlerin temel ilkeleri birbiri ile yakın bir ilişki içerisinde. Bunlardan halk denetimi, katılmanın çeşitlerinden birisini kapsamaktadır. Katılmanın doğal neticesi olarak ise yurttaşlık eğitimi öne çıkar. Dolayısıyla katılmayı yerel yönetimlerin temel ilkesi saymak oldukça doğru bir yaklaşımdır. Yerel yönetimlerde katılımın iki tür boyutu bulunur. Bunlardan birisi yerel yönetimin karar ve yürütme organlarının belirlenmesinde ve seçiminde yerel halkın aktif katılımıdır. Diğeri ise yerel halkın karar ve yürütme organlarında görev alması anlamındaki katılımıdır (Çitçi, 1989: 11). Karar alma süreçlerine ve karar organlarının oluşturulması sürecinde halk katılımının temin edilmesi aşamasında yasal ve psikolojik yönlerden katılım kanallarının açık olması gerekmektedir (Görmez, 1997: 72). Kararlara katılma süreci ile halk ve yönetim bütünleşmesi sağlanıp kopukluğu giderilecek ve sonucunda halkın yönetim ile uyuşması gerçekleşecektir. Buradan hareketle demokrasi bakımından güç, yasal bir güç konumunda temel teşkil edecektir. Bu bağlamda yerel yönetimler yasal gücün uygulanabileceği ve sorumlu tutulabileceği bir yönetim sahası olarak görülür (aktaran Gökçe, 1999: 57).

Yerel yönetimler, merkezi yönetime göre halka daha yakın birimler olması, katılımı ve denetlemenin daha iyi sağlaması nedenlerinden ötürü merkezi yönetimden daha üstün olduğu kabul edilir. Katılım imkânları daha fazla olan yerel yönetimler halkın görüş ve önerilerini daha hızlı ve sık öğrenip oluşan kararlar hakkında uygulayıcı konumunda yer alabilecektir (Akdeniz, 2007: 14). Katılım mekanizması sayesinde Yerel yönetimler eşitliği elde edilmiş olur. Katılım süreci ile yerel halkın kendi hayatlarına yön verme imkânı kazanır, ayrıca siyasal katılıma altyapı oluşturup eşitliğin gelişmesinde önemli katkısı vardır. Katılım bu yönüyle ve yerel yönetimler ile birlikte, yerel halka en elverişli hizmeti sağlamaktadır (Ökmen ve Parlak, 2010: 22).

Yerel yönetimler halk katılımının, yerel ve demokratik gelişmenin ilk ve en uygun basamağını oluşturmaktadır. Bunların temel dayanaklarını ise seçim, temsil ve katılma oluşturur (Çitçi, 1996: 6). Yerel yönetimlerde halk katılımının düzeyi, demokrasinin işlerliği konusunda fikir verebilmektedir. Zira yerel yönetimlerde katılımın sağlanmasındaki başarı, liberal temelli demokrasi kuramının başarısının da değerlendirilmesini sağlayabilir (Çelik ve Usta, 2012: 450). Yerel yönetimlerde halk

katılımın sağlanması ile sorunlara ve çözümlere daha sağlıklı, daha tutarlı ve daha etkili neticeler alınır. Bu yüzden karar alma sürecine ve uygulamasına halkın katılımını sağlamak günümüz katılımcı demokrasi anlayışının bir yansıması olduğu belirtilir (Pustu, 2005: 129).

1.3.1.Yerel Yönetimlerde Katılım Türleri

Yerel yönetimlerde katılımı ve demokratikleşmeyi sağlayan araçlar yani katılım türleri ise; Kent Konseyleri, Halk oylaması, Halk Toplantıları, Yurttaş Kurulları, Danışma Kurulları, Yerel Gündem 21, Kent Meclisleri, İnternet şeklinde belirtilebilir.

1.3.1.1.Kent Konseyi

Kent Konseyleri genel itibariyle hemşehrilik anlayışı ve müşterek yaşam şuurunun geliştirilmesi, demokratik katılımın yerel alanda yaygınlaştırılması, çok ortaklı ve çok aktörlü yönetim düşüncesinin sahiplenilmesi gibi görevlerin yanı sıra; yerellik ilkesi bağlamında katılımcılığı, demokrasiyi ve uzlaşma kültürünü geliştirmek gibi görevleri de bünyesinde barındırır. Konseylerin bu görevleri yerel demokrasiyi güçlendirici etkileri olduğu belirtilir (Parlak, 2010: 168). Kent Konseyinden 5393 Sayılı Belediye Kanununu 76. maddesinde: “*Kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır*” (<http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5393.html>) şeklinde ifade edilerek konseylerin yerel demokrasi adına olumlu etkileri olduğu söylenebilir. Bu kanuna göre kent konseyleri belediye halkının karar alma süreçlerine aktif ve etkin bir biçimde katılımını sağlamayı gaye edinmiştir. Kent konseyinde alınan görüşler, icrai nitelikte olmasa bile, belediye meclisinin ilk toplantısında gündem oluşturup değerlendirilmektedir. Dolayısıyla kent konseyleri belediye meclisinin gündeminde etkin bir biçimde müdahalede bulunabilmektedir (Yaylı, 2009: 238).

Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporuna göre Kent Konseyleri; seçilmiş yerel yönetim organlarının çalışmalarına halk katılımını ve denetimini sağlamak için, en alt düzeydeki yerel yönetim biriminden yukarıya doğru örgütlenerek demokratik kitle örgütleri temsilcileri ve uzmanların da katılımıyla oluşturulan kent konseyleri dinamik yapılarıyla etkin çalışma olanağına sahip olabilmektedir (DPT, 2001: 118).

Kent Konseyi Yönetmeliğinin 4. Maddesine göre ise Kent konseyleri: *“Merkezi yönetimin, yerel yönetimin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve sivil toplumun ortaklık anlayışıyla, hemşehrilik hukuku çerçevesinde bulunduğu; kentin kalkınma önceliklerinin, sorunlarının, vizyonlarının sürdürülebilir kalkınma ilkeleri temelinde belirlendiği, tartışıldığı, çözümlerin geliştirildiği ortak aklın ve uzlaşmanın esas olduğu demokratik yapılar ile yönetim mekanizmalarını”* (<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.10687&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=>) ifade etmektedir.

Kent konseylerinin gerçek amacı ise yönetime halk katılımını sağlamak, yerel yönetimlerin yetersizliklerini giderebilmek, halkın gereksinimlerini temsilcileri aracılığı ile saptamak, modern belediyeçilik açısından çözümler sunmak, belediyelerin olanaksız olduğu alanlarda bunları halk katılımı ve kent imecesi ile aşmak, özetle modern, yaşanılır ve dayanışma içinde bir kenti meydana getirmek bu konseylerin nihai amaçlarından sayılır (Erkal, 2006: 42).

1.3.1.2. Halk Oylaması

Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporuna göre Halk Oylaması, günümüzde doğrudan demokrasinin uygulanmasının olanaksız olduğu düşüncesi yaygındır. Bu düşünce, doğrudan demokrasinin zaman, maliyet ve etkinlik açısından uygulanabilir olmaktan uzak bir yöntem olarak görülmesinden kaynaklanır. Oysa doğrudan demokrasi, halka, yerel bazı önemli konularda daha etkin olarak karar almasına yardımcı olacak seçenekler sunma anlamını taşımaktadır. Karar alma

sürecinde, halkın beklentilerine ve tercihlerine önem veren bu yöntem, uygulanabilir bir seçenek olarak demokratik toplumların gündemine yerleşmektedir (DPT, 2001: 117).

Halk oylaması yöntemi, çoğu konuda yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. Bunlar doğrudan demokrasi uygulanabileceği alanlarda konu olabilir. Günümüzde doğrudan demokrasinin ise uygulanması zor olduğu belirtilmektedir. Çünkü zaman, maliyet ve etkinlik bakımından uygulanabilirlikten uzaktır. Yerel düzeyde uygulanabilecek önemli bir araç olan doğrudan demokrasi önemli yerel konularda vatandaşlara daha etkin karar almasını sağlayacak seçenekler göstermesi açısından önemlidir (Çukurçayır, 2006: 151-152).

Genel itibariyle temsili organlarca çözümü zor veya riskli olan sorunların çözülmesi için oldukça faydalı araç olduğu ispatlanan halk oylaması mekanizması, dünyanın farklı ülkelerinde bu mekanizmanın çalıştırılabilmesi için % 2 ile % 15 arasında değişen niteliklerde seçmen imzası gerektiği belirtilmiştir (Görün, 2006: 167).

1.3.1.3. Halk Toplantıları

Halk toplantıları, halkı bilgilendirmek ve yönetim yetkililerine halkın düşünce, duygu ve isteklerini ulaştırmak gayesiyle yapılan bir katılım yoludur. Bu toplantılar kamu yöneticileri tarafından önemli kararların alınmasına katkıda bulunmaktadır. Halk toplantıları gerçek amacıyla kullanılırsa bir katılım yolu olarak vatandaşla yönetim arasında sağlıklı bir iletişim sağlayabilir (Yıldırım, 1993: 106).

Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporuna göre Halk Toplantıları, yerel yönetimlerin düzenledikleri halkı bilgilendirme ve yönetimin eylem ve işlemlerinin yöneticiler, uzmanlar ve halk tarafından tartışılmasının sağlandığı toplantılardır. Bunlar yerel yönetimleri güçlendiren önemli etkinliklerdendir. Meclislerin ve belediye başkanlarının alacakları kararlarda bu toplantıların etki etme gücü yüksektir. Bu toplantılar, yurttaş ve yönetim arasında bilgi akışının sağlıklı bir biçimde yürütmesine de hizmet etmektedir. Belde sorunlarının tartışılmasının yanında

halkın önerilerinin de değerlendirilebileceği bu tür halk toplantıları, yerel demokrasi ve hizmet etkinliğine katkıda bulunmaktadır (DPT, 2001: 117).

Halk toplantıları, halkın sesinin yansıması olarak, yönetim adına önemli bir araçtır. Dolayısıyla Halk toplantıları, zaman kaybı şeklinde anlaşılmamalı ve düzenli olarak yapılması gerekmektedir. Bu açıdan bu toplantılar vatandaşın bilgilerinin değerlendirilmesi ve yine vatandaşların yerel sorunlar hakkında eğitilmesi şeklinde iki önemli görevde yerine getirmektedir (Çukurçayır, 2006: 167).

Halk toplantıları, etkileşimin basit bir biçimde sağlanması ve karar organlarına en uzak olan vatandaşların uzaklıklarını asgari seviyeye düşürülmesi açısından önemli bir katılma türüdür. Yerel halkı katılım konusunda eğittiği ve bilgilendirdiği belirtilen bu demokratik halk hareketi, demokratik katılım konusunda ve halkın yönetimde etkin bir rol almasında oldukça önemli bir görev alır. Halk toplantıları ile bireylerin katılımının demokratik ve yasal olarak yapılması için, mesleki ve sivil toplum kuruluşlarının katkı yapmasıyla, halk konseyleri oluşturulması ve bu konseylerin karar alma işleyişinde etkinliğinin sağlanması gerektiği belirtilmektedir (Çevikbaş, 2008: 82-83).

1.3.1.4. Yurttaş Kurulları

Kent yönetiminin himayesinde ve desteğiyle çalışan yurttaş kurulları farklı toplumsal bölgelerin kent idaresine sorunlarını ulaştırılabilmesi ve bu bölgelerde yaşayanlara kent idaresinde temsil edildikleri hissi verilerek ötekileştirilmelerini engellemek amacıyla meydana getirilmiş mekanizmalar oldukları belirtilir (Çukurçayır, 2006: 161).

Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporuna göre bu kurullar, toplumsal yapının ihmal ettiği dezavantajlı grupları, yerel karar oluşturma süreçlerine katma amacıyla oluşturulmaktadır. Engelliler ve yabancı uyruklu yurttaşlar bu gruplardan bazılarıdır. Kurul üyeleri, belirtilen toplumsal gruplardan seçilmekte ve karar alma süreçlerine girmektedirler. Kurullar, danışmanlık işlevi görmekle birlikte, yönetimi etkileme güçleri yüksek olan oluşumlardır. (DPT, 2001: 119).

1.3.1.5. Danışma Kurulları

Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporuna göre Danışma Kurulları, karar alma ve uygulama süreçlerinde, yurttaşların ve demokratik kitle örgütlerinin görüşlerine başvurulması ve bu amaçla kurumsal düzenlemeler yapılması katılımın gerçekleştirilmesinin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Yerel yönetimlerin temel çalışma konuları olan konularda, demokratik kitle ve meslek örgütlerinin, uzmanların ve halk temsilcilerinin katıldığı danışma kurullarının oluşturulması ve bunların yerel yönetimlere çalışmalarında yol gösterici olması, kamu bilincinin ve yaşama ortak olma sorumluluğunun geliştirilmesinde önemlidir (DPT, 2001: 118).

Yurttaş danışma kurulları, yerel esaslı kararların alınmasında, toplumsal işler ve sorunlar konusunda yerel yetkililerle uyum içinde çalışarak, aynı zamanda onlara önerilerde bulunarak, yerel yönetimlerde halk katılımını artırmak amacını taşıyan ve buldukları bölgenin yerel topluluk üyelerinden oluşan bir katılım mekanizmasıdır (Yıldırım, 1993: 161).

1.3.1.6. Yerel Gündem 21

Gündem 21'in içerisinde yer alan Yerel Gündem 21, yerel yönetimlerin liderliğinde kentsel sorunları ve öncelikleri belirleyerek kentler adına 21.yüzyılın yerel gündemini meydana getirmeleri Yerel Gündem 21 ile belirlenmiştir (Görmez ve Ökmen, 2009: 112). Yerel Gündem 21'ler katılımcılığı ve demokratik yönetim düşüncesini temel alan yerel yönetimlerin önemli görevleri ile desteklenen yerel halkın gücüne özgü yerel işbirliğini destekleyen katılımcı demokratik düşünceyi kabul eden bir süreçtir (Görmez, 2003: 93). Yerel Gündem 21'in temeli olan yerel eylem planlaması süreci demokrasi, insan hakları, katılımcılık, şeffaflık, etkinlik, hesap verme ve yerel yönetimin diğer ilkeleri ile beraber anlam belirtmesiyle bu sürecin yerel demokrasinin geliştirilmesi projesi olduğu belirtilmektedir (Emrealp, 2005: 20).

Yerel gündem 21'de konu edinilen sorunlar ve çözümlerinin büyük oranda yerel etkinlik ve girişimlere bağlı olması sebebiyle yerel yönetimlerin katılımı ve

işbirliğinin belirleyicisi olduğu düşünülür. Yerel Gündem 21'e göre her ülkedeki yerel yönetimlerden beklenen kendi yerel halkları ile katılımcı bir süreci başlatmaları ve kendi kentleri için bir Yerel Gündem 21 meydana getirmeleri konusunda fikir birliği elde etmeleridir. Dolayısıyla bu amacın gerçekleştirilmesi için, yerel yönetimler kendi sınırları içinde oturan halkla, özel sektör ve yerel örgütlerle karşılıklı konuşma ve işbirliğini geliştirmeyi düşünmelidirler (Ersöz, 2011: 91-92).

Yerel demokrasi, Yerel Gündem 21'in temel amaçlarından biri olup, bunun gerçekleştirilmesi için Yerel Gündem 21 ile ilgili çalışmalar bütün kentlilere açık yapılmaktadır. Kent Konseyleri bu amacı gerçekleştirmek için bir araçtır. Konsey kentteki bütün kamu kurum ve sivil toplum teşkilatları temsilcilerinin katılımıyla yapılmaktadır (Kestellioğlu, 2011: 130).

Ortak bir gelecek amacını gerçekleştirmek üzere oluşturulan Yerel Gündem 21 eylem planlaması süreci katılıma ve yerel ortaklıklara dayalı bir plan olmasıyla birlikte modern, demokratik ve açık bir yönetim düşüncesini anlatan yönetim ilkesi temel almaktadır. Bununla birlikte Yerel Gündem 21 eylem planları hayat standardını geliştirmeye özgü bir demokrasiyi geliştirme projesi olduğu belirtilmektedir (Öner ve Yıldırım, 2003: 14). Yerel Gündem 21 sürecini benimseyen ve yerel yönetim düşüncesini kabullenen yerel yönetimler katılımcı, şeffaf, hesap vermeye ve demokratik denetime açık bir yerel yönetimin gelişmesini ve temellenmesini sağlayacaktır (Emrealp, 2005: 39).

1.3.1.7. Meclis Toplantılarına Katılım ve Kent Meclisleri

Bu katılım türü, meclis toplantılarına yurttaşın katılımının sağlanması, halkın dilek ve sorunlarını yönetime ve meclise ulaşmasını sağlayabilecek bir katılım çeşididir. Vatandaşın bilgi noksanlığının giderilmesi ve sorunların mecliste konuşulmasını sağlamak buna koşut olarak sunulmaktadır. Yerel idareciler tarafından benimsenen ve uygulanmaya çalışılan bu yöntem sayesinde, yurttaşlar yönetime

ulaşma, katılma ve sorunlarının yerel temsilcilere aktarma imkânı bulabilmektedirler (Çukurçayır, 2006: 168).

Kent Meclisleri uygulaması, doğrudan, saf bir demokrasi mekanizması olarak yerel yönetimlerin etkinliği ve demokratikliğine çok önemli katkıları olan bir katılım aygıtıdır. Genel itibariyle kent meclisi veya kent toplantısı, yılda bir kez toplanan, yerel yönetim yetkililerinin seçimi, vergileme, bütçe gibi bazı hukuki düzenlemelerin görüşülüp neticelendirildiği genel bir karar organı olup, kent veya yerel topluluğun oy verme hakkı olan bütün vatandaşların katılımı ile oluşmaktadır (Yıldırım, 1993: 113).

Demokratik yerel yönetim birimlerine sahip bütün ülkelerde meclis toplantıları halka açıktır. Yasalarla belirlenen bu imkândan etkili şekilde yararlanmak halkın girişimlerine bağlıdır. Bu tür katılım türü, halkın bu meclislerdeki dinleyici konumundan ibaret olması neticesinde, pasif bir katılım özelliği gösterse de halkın belediye meclis toplantılarına ilgisini yoğun olduğu belirtilir (Demir, 2008: 53).

Açıklık, katılım ve denetim araçlarının etkin kullanımı açısından yerel meclis toplantıları uygun ortam oluşturmaktadırlar. Kentlilere hemşeri girişimi yolu sayesinde meclisi toplantıya çağırma imkânının oluşturulması, toplantının mekân, zaman ve gündemi hususunda halka duyuru yapılması, meclis salonlarında izleyicilere yeteri kadar yer bulunması, meclis tutanaklarının yayınlanması gibi durumların oluşturulması bu meclislerin amaçlarını gerçekleştirmesi bakımından gerekli olduğu belirtilir (Yaylı ve Pustu, 2008: 144).

1.3.1.8. İletişim Teknolojisi ve İnternet

Günümüzde yaşamımızın ayrılmaz bir parçası olan iletişim teknolojisi, bilhassa televizyon demokratikleşme yolunda önemli teknik imkânlar oluşturmaktadır. Halkın katılımına açık, araştırma, tartışma içerikli programlar yurttaş katılımını, denetimi ve dolayısıyla yerel demokrasiyi güçlendirici etkileri bulunmaktadır (Yıldırım, 1993: 139).

İnternet dünyasının çok hızlı şekilde ve buna istinaden internet kullanan bireylerin sayısındaki hızlı artış, internet ve demokrasi ilişkisinin kurulmasına yol açmıştır. Olumlu etkileri bakımından iletişim imkânı ve bilgi yayma kolaylıklarıyla, internetin Eski Yunan doğrudan demokrasisine dönüşe önemli katkılar yapacağı belirtilmiş, bu bağlamda demokrasinin tekrar doğuşu şeklinde bir değerlendirilmeye yol açmıştır (Çukurçayır, 2006: 168-169).

Gelişen iletişim teknolojilerinin sunduğu olanaklar, internet ve demokrasi arasında ilginç ilişkiler kurulmasına neden olmuştur. Bu gelişmeler, yaşamı her boyutuyla etkileyen, değiştiren ve dönüştüren etkenler olarak, yönetimi de yakından ilgilendirmektedir. Bilginin, kültürün, siyasetin ve ekonominin üzerindeki sınırları büyük ölçüde kaldırarak, dünyayı küçük bir köye çeviren iletişim olanakları; siyasal düzlemde de demokrasiye katkılar üzerine araştırmaları başlatmıştır. Bu teknoloji, gelişmiş ülkelerde, yönetsel etkinliklerde, özellikle de yerel yönetim etkinliklerinde yaygın biçimde kullanılmaktadır (DPT, 2001: 120). İnternet, yerel ve merkezi idareler için gündemdeki siyaset konusunda halka danışma aracı olduğu belirtilmektedir. Bilhassa internetin kullanılması aşamasında bilginin, kültürün, siyasetin, ekonominin tüm ulusal ve yerel çizgilerini yok ettiği belirtilir. Gelişen bilgi toplumunda, bilgiye daha iyi ulaşan insanların resmi kurumların karar alma sürecine de doğrudan katılabilmesi önemli görülmektedir. Günümüzde internetin demokrasiye ne gibi katkılar yapabileceği konusunda araştırmalar yapılmakla birlikte siyasal alanda da elektronik demokrasiden bahsedilmektedir. Bu bağlamda devletin halk ile karşılıklı iletişim kurarak bunun bir demokratik süreç oluşturulması amaçlanmaktadır (Eroğlu, 2006: 195-196).

1.4. Katılım

Katılım olarak ifade edilen kavram, bireyin kendi başına ve kendi davranışlarıyla isteyerek katılma olayını belirtir. Katılma sadece taraf olmak, istemeyerek bir şeyin ortağı yapılmak demek değil, tam tersine başkasının iradesiyle değil kendi hür iradesi ile harekete geçmek olarak ifade edilir (Sartori, 1996: 124-125). Bu bağlamda demokrasi kavramının niteliklerini bünyesinde barındıran katılım

kavramı bireyin siyasal ve yönetsel alanda kendi özgür bireysel davranışları ile etkin olmasını anlatır.

Demokratik katılım anlayışı, halkın oy hakkını genişletmesi, halkın kamusal hizmetler bağlamında irade oluşturma ve karar verme sürecinde katılımı yaygın hale getirmek ve bu alanı büyütme talep eder. Bu bağlamda katılımcı demokrasi siyasetin ve ekonominin küreselleşme sürecinde meydana gelen anti-demokratik sisteme karşı denge görevi gördüğü belirtilir (Schmidt, 2002: 165). Bir işe, bir şeye bireysel ve etkin biçimde karışma olarak ifade edilen katılım, demokrasi bağlamında önemli ve mikro demokrasilerin temeli olduğu, ayrıca demokratik yönetimler için altyapı sağladığı belirtilmektedir. Bu anlamda küçük gruplar etrafında katılım daha anlamlı, doğru ve gerçek bir katılma olarak yorumlanır (Sartori, 1996: 125-126).

Katılım demokrasi kuramına göre, toplumdaki tüm bireylerin eşit olduğunun belirtilmesi, birtakım grupların siyasal düzen içerisinde temsil edildiğinin net bir şekilde ifade edilmesi açısından önemli bir kavramdır. Dolayısıyla liberal ilkeler etrafında demokratik katılım, toplumların gelişmesi bakımından oldukça önem arz eden bir olgudur (Çelik ve Usta, 2012: 421-422). Tüm bireylerin siyasal hayatta eşit bir biçimde temsil edilmesini sağlayan ve demokratik toplumların gelişmesi yönünden önemli olan katılım kavramının siyasal ve yönetsel dediğimiz yerel olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır. Şimdi katılımın bu iki önemli türünü inceleyelim.

1.4.1. Siyasal Katılım

Genel olarak demokrasi, antik dönemin kalıntıları olsa da demokrasi aslında yirminci yüzyılın ürünü olarak değerlendirilir. Günümüzde demokrasi bireylere oy verme hakkı tanınması açısından önemlidir. Tarihsel yönüyle gerçek demokrasi örnekleri oldukça az sayıdadır. Demokrasi daha çok siyasal bir düzen olmaktan çok filozofların konuşacakları bir konu idi. Demokrasinin olduğu nadir dönemlerde ise halkın siyasal hayata katılımı imkânsız olduğu belirtilmektedir (Dahl, 2001: 3).

Eroğul'a göre, devlet yönetimine katılma olarak ifade edilen siyasal katılma yönetilenlerin yönetimde söz sahibi olmalarını belirtmektedir (Eroğul, 1999: 1). Halkın siyasete katılmasının sonucu halk egemenliği olgusu gelişmiş ve bu sayede sistemlerin yasallığı ve demokratikliğinin ölçülür duruma gelmesi sağlandı. Vatandaşların, idarenin yani devletin karar ve uygulamaları üzerinde etki etme faaliyetlerine siyasal katılım denir. Siyasal katılım bireylerin temsil edilme olanağını artırırken, toplumsal alanda dengenin ve uzlaşmanın meydana gelmesini kolay hale getirir (Kışlalı, 1995: 183-184). Demokratik devletlerin veya demokratik olmayan devletlerin gerilemesi, siyasal katılımın azalmasına neden olduğu belirtilir. Bu da literatürde siyasal temsilcilik olarak ifade edilir. Seçmen bu durumda temsil edildiğini göremez vatandaşlık bilinci zayıflar (Touraine, 1997: 18).

Ayrıca, katılım da ifade edilecek olunursa, insanın üstündeki denetimin yine insanın kendisi tarafından yapılmasını anlatan bir kavram olduğu belirtilir. Diğer bir ifadeyle siyasal gücün, toplum üstünde oluşturduğu baskının, hafifletilmesi esnasında, katılanların birtakım araçlarla hissettikleri kontrolü, kendilerinin kontrol etmelerine katılım denilir. Siyasal katılma ise, kamusal siyasetin belirlenmesini, halkın sorunlarının idaresini, ulusal, yerel ya da hükümet düzeyinde siyasal liderlerin seçimlerini etkilemeye özgü olan teşkilatlı veya teşkilatsız, başarılı ya da başarısız, daimi veya geçici özellikteki tüm gönüllü etkinlikleri ve davranışları belirtir (Şahım, 1994: 26).

Siyasal katılımın tam olarak ne olduğuna ilişkin siyaset bilimciler arasında ortak bir kavramsal açıklama yoktur. Ancak genel itibariyle siyasal katılım, siyasal süreçte bireylerin siyasal roller oynayıp, birtakım davranış ve eylem faaliyetlerinde olmaları siyasal katılma kavramını ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle de siyasal katılma siyasal bir toplumda bireylerin yerel ve ulusal ölçekte siyasal yöneticileri seçip, vatandaşların kendi istek ve çıkarlarına hizmet eden kararları almalarını sağlamak maksadıyla her türlü davranış ve faaliyetlerde bulunmalarını belirten bir olgudur (Dursun, 2006: 229-230).

Demokrasi kuramının bir parçası olan siyasal katılma, bir sorun alanı olarak ele alındığında, geleneksel toplumun katılmaya dayanan bir toplum olduğu belirtilir. Her toplum sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasal şartlar ele alınarak bireylerin siyasal sürece katılmaları konusunda olumlu ya da olumsuz etki yapabilmektedir (Özer, 2004: 83). Siyasal katılma, farklı yaklaşımlarla tanımlanabilecek bir kavram olarak dar anlamda seçimlere katılma şeklinde tanımlanabilirken; geniş anlamda, bürokrasi ve siyasal karar alma sürecinin tüm basamaklarına katılım olarak tanımlanmaktadır. Katılma, bireylerin, siyasal bireyleri ve faaliyetlerini etki etmek amacıyla giriştikleri yasal hareketleri ifade eder (Çukurçayır, 2006: 43).

Aynı zamanda bir seçme ve seçilme hakkı olarak görülen siyasi katılım, halkın kendi kendisini yönetmesi olarak beliren demokrasi hakkının kullanılmasıyla meydana geleceği belirtilmiştir. Dolayısıyla en iyi yönetim siyasi rekabet ortamının oluşturulması neticesinde belirecektir. Bu anlamda sistem sonu itibariyle temsil etme ve edilme hakkını oluşturacaktır (Tuncay, 1989: 148). Sadece seçimlerde oy kullanmaktan ibaret bir kavram olmayan siyasal katılım vatandaşların siyasal düzen karşısındaki durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını belirten bir olgudur. Katılım, basit bir merakla başlayıp yoğun bir eylem boyutlarına uzanan geniş yelpazedeki tutum ve davranışlar bütününe içine alır (Kapani, 2009: 144). Buna göre, siyasal katılım liberal demokrasi kuramı çerçevesinde, seçme ve seçilme egemenliği, yerel yönetimlerde yetki alma, ifade ve örgütlenme hürriyeti, insan hakları ve bu hakların pozitif ve negatif haklarla zenginleştirilmesi, çoğulcu siyaset düşüncesinin özümsemesi ve tüm bireylere ifade özgürlüğü verilmesi gibi öğeler barındırmaktadır. Bu anlamda siyasal katılım, siyasal alana katılımı ifade etmektedir. Siyasal alan, sadece hükümetin karar alma süreçleri ve yerel gündemler değil aynı zamanda bütün bireylerin ifade edildiği bir sahadır (Karaoğlu, 2009: 18-19). Siyasal katılım, bireylerin, bireylerin meydana getirdiği örgütsel yapıların, kendilerini idare eden siyasal kadroların seçim ve eylemlerini tanımlamak ve etkilemek amacıyla yaptıkları davranışlar bütünü olarak ifade edilirken; katılımlı yönetim ise yönetim kararlarının kurum ve örgüt içerisinde bulunanlar ve bireylerin yönetime katılmalarına dair bir yönetim şeklini anlatır (Akdeniz, 2007: s.18).

Siyasal katılım, bireylerin siyasal düzen karşısında konumlarını ve davranışlarını tayin eden de bir olgudur. Çünkü siyasal katılım yalnızca seçimlerde oy kullanmayı ifade etmez (Fedayi 2011: 119). Siyasal partilerin oluşturulması ve bununla beraber oy kullanma hakkının giderek daha fazla genişletilmesi, toplumun siyasal katılıma taleplerinin artan düzeyde olmasının neticesindedir. Aynı zaman da bu olgu katılma düzeyinin de artmasına neden olur. Toplumun katılma seviyesi siyasal düzenin belirlenmesi açısından önemlidir. Siyasal katılımın yüksek olduğu toplumlarda otoriter sistemler siyasal anlamda istikrarsızlık oluşturur (Özbudun, 1983: 26-27).

1.4.2. Yerel Katılım

Demokratik katılım kuramı, aynı zamanda düzenli yapılan seçimlerin siyaset aracılığıyla ayrılmayıp, buna devamlı bir etkinlik katılması gereği düşüncesini de savunur. Karar alınması devletten yerele aktarıldığı takdirde bireyler ve gruplar kendi gereksinim ve menfaatlerini koruyacak yasaları ve siyaseti oluşturabileceklerdir. Bu anlamda referandum aygıtı devletle halk arasında görüş alışverişini kolaylaştıracak katılım aracı olabilmektedir (Barry, 2004: 346). Demokratik katılım, yerel halkın kendi kendini yönetmesi ve kararlarını kendi vermesi anlamında, hem kaynakların tasarrufunda etkinliği artırırken, hem de merkezin bürokratik maliyetini ve yükünü azaltmaktadır. Dolayısıyla demokrasi bilinci yerel halkın seçim ve kararlara katılımıyla kazandırılırken, bu anlamda halk arasında müşterek bir bilinç meydana getirilmektedir (Çevikbaş, 2008: 71).

Kendi kendine yönetim denilen demokrasi ve demokratik denetim için artan talepler, sadece devlet ve bireyler arasındaki ilişkiyi değil aynı zamanda bireylerle temsilcisi örgütler arasındaki ilişkiyi de oldukça değiştirmiştir. Dolayısıyla bu hareketin güç kazanması, yerel ve bölgesel hükümetlerin yönetimi şeklinde tanımlanan ve gittikçe büyüyen bir yerel katılıma neden olmaktadır (Castells, 1997: 221-222). İnsanların kendileri ve yaşadıkları toplumla alakalı kararlarda ve ortaya çıkan sorunların çözümünde etkili olmaları ve yöneticilerle etkileşim halinde olmaları yönetime katılma olarak ifade edilmektedir. Dolayısıyla süreklilik arz edip yönetime katılmayı etkinleştirerek katılımın yalnızca oy vermekle sınırlı olmadığını

belirtip halkın idaresinin etkin ve verimli bir şekilde yerine getirilmesi mümkün olacaktır (Eroğlu, 2006: 192).

Yerel katılımı artırıcı etkileri dolayısı ile yerel yönetimler siyasal ve demokratik bir toplumun meydana gelişinde oldukça önemli bir işlev görür (Görmez, 1997: 54). Yerel yönetimlerin yerele yönelik konularda yerel halkın ilgi duymasını, bu konuları anlamasını ve tanınmasını sağlamak, bu konulardaki kararları etkilemek gibi bazı faydaları bulunur. Bu noktada, yerel halkın karar sürecine sürekli ve eylemli bir biçimde katılımı oldukça önem arz eder (Keleş, 2009: 71). Bu bağlamda yerel katılımı güçlendiren yerel yönetimler, hem ulusal demokrasi hem de yerel demokrasinin gelişmesine katkı sağlayıp, eşitlik ve özgürlük ilkelerinin gerçekleşmesine, insanların inanç, tutum, davranış ve bilgi düzeylerini geliştirmelerine neden olacağı belirtilir (Görün, 2006: 165).

Bu anlamda yerel katılım için üç şart mevcuttur. Bunlar (Akdeniz, 2007: 19);

(1) “Kentte yaşayanların katılma istek ve güdüsünün bulunması,

(2) Katılım için çağrıda bulunanların, katılıma inanan ve ondan fayda umut eden bireylerden oluşması,

(3) Katılımdan beklenen fayda ile alakalı toplumsal oluşumun uygun büyüklükte olması” şeklinde ifade edilir.

1.4.3. Katılımın Demokrasinin Gelişmesine Etkisi

O.Guichard katılımı, demokrasinin oksijeni olarak tanımlamıştır. Katılım, iktidarın paylaşılması, ortak yönetim, karşı iktidarlar, özyönetim gibi diğer kavramlar ile birlikte demokrasiden ne anlaşıldığı belirtmektedir (aktaran Bumin, 1990: 149). Katılım kavramı, siyasal elitlerin demokratik siyasal alana katılım isteğinin halk tarafından onaylanmasını sağlayan bir mekanizmanın ürünüdür. Bu bağlamda katılım ve demokrasi için siyasal partiler oldukça önemli oluşumlardır. Halk iradesinin bir yansıması olan katılım olgusunun en etkin ve en etkili aracı siyasal partilerdir. Halkın

siyasal alana katılımı ile demokratik sistemin gelişmesi olumlu şekilde etkilenecektir (Fedayi, 2004: 149).

Demokrasi kavramı ile niteliksel anlamda benzer bir kavram olan siyasal katılmada, amaç siyaseti ve yönetimi etkilemektir. Halkın siyasal düzene katılımı ve denetimi demokrasiyi üstün kılan özelliklerdir (Çukurçayır, 2006: 27). Bu bağlamda demokratik siyasal düzenlerde katılımın düzeyi diğer düzenlere göre daha fazladır. Seçim mekanizması modern çoğulcu/katılımcı demokrasilerde katılımın tek bir türü olmamakla birlikte vatandaşlar, siyasal parti teşkilatı ya da diğer sosyal kuruluşlar ve gruplar içerisinde siyasal eylemler gösterebilirler. Demokratik rejimlerde halk siyasal karar alma sürecine katılmaktadır (Fedayi, 2011: 123). Dolayısıyla katılım demokrasiyi ve demokratik sistemlerin gelişmesini ve yükselmesini sağlamaktadır. Yerel katılımı sağlayan kuruluşlar olarak yerel yönetimlerde demokrasinin gelişmesine katkısı oldukça önemlidir.

Katılıma en elverişli koşullar yerelde bulunur. Çünkü demokrasinin sağlıklı işlemesi, vatandaşların kararların alınmasına doğrudan katılabildiği ve denetim yapabildiği yerel demokrasilerin oluşmasına bağlı olduğu belirtilir. Gerçek demokrasi ise yerelin aşağıdan yukarıya, tabanın demokratik idareye bağlı olmasına ve yerelin katılım düzeyine bağlı olarak meydana getirilir (Yıldırım, 1993: 90). Bununla birlikte yerel yönetimler ile demokrasi ilişkisi oldukça önem arz eden bir konu olarak temel dayanağını “kendi kendini yönetme ilkesi” nde bulur. Bu ilke yönetime katılmayı beraberinde getirir. Bu bağlamda yerel halk katılımının artırılması ile demokrasi işler hale gelip, devam ettirilmesi sağlanabilecektir (Pustu, 2005: 126).

Yerel düzeyde oluşacak halk katılımı ile bireyin devlet karşısındaki güçsüzlüğü, devlete karşı yabancılaşması ve depolitizasyon olarak ifade edilen halkın siyasal katılımdan uzaklaştırılması gibi bir takım sonuçlar ortadan kaldırılacaktır. Yerel halkın demokrasi şuurunun geliştirilmesi ve halkın yönetime katılımlarının sağlanması yönünden yerel yönetimler önemli roller üstlenmektedirler. Bireyler demokratik kültürü daha çok yerel yönetimlerde elde ederler. Dolayısıyla yerel

yönetimler bu anlamda demokratik terbiye birimleri olarak anılmaktadır (Pustu, 2005: 131).

Demokrasiye uygun bir kültürel yapı oluşturulması gereği, demokrasinin sağlam bir biçimde yaşamını devam ettirmesi için oldukça önemlidir. Demokrasi ve demokrasinin kurumları katılımcı siyasal kültürün neticesinde meydana gelirler (Şahim, 1994: 27). Bununla beraber demokratik bir toplum bireylerin siyasal sürece katılımı ile meydana gelirler. Demokratik toplumun kentleri de aynı şekilde bireylerin siyasal sürece katılımları yoluyla oluşturulan bir birimdir (Bumin, 1990: 149).

1.5. Yerel Demokrasi

Küçük ölçekli dünya olarak nitelendirilen yerel demokrasi, toplumu direk ilgilendiren, insanların yaşamında önemli bir yeri olan, gerçek ve somut sorunların gündemi oluşturduğu, tartışılıp karara bağlandığı ve uygulamaya geçildiği bir alan olarak belirtilir. Yerel demokrasi yerel halkın sorunları ve yönetimi ile ilgilenen, vatandaşların aracısız yönetimini gerektiren bir mekanizmadır (Yıldırım, 1993: 90-91). Ulusal boyutta demokratik yönetimin temeli yerel demokrasiler olarak belirir. Doğu Avrupa ülkeleri, temsili halk komiteleri hiyerarşisi oluşturup bunları geliştirirken buna karşın Batılı ülkeler, demokrasi anlayışları ve demokrasiye sadakatları gereği temsili özellikteki yerel birimleri ve yerel özerklik ilkesini ilerletme yolunda adımlar atmışlardır (Keleş, 2009: 69).

Yerel demokrasi ile demokratik yerel yönetim kavramlarının çoğu zaman aynı anlama geldiğini belirten görüşler vardır. Bunlardan biri olan Hill'e göre, yerel yönetimler demokratik gelişmenin temel kaynağı olup, Hill yerel demokrasi kavramından ziyade demokratik yerel yönetim kavramını kullanmaktadır. Genel itibariyle ABD, Almanya, İsviçre gibi federal devletler yerel yönetimleri ve İngiltere, Hollanda gibi güçlü yerel yönetim geleneğine sahip ülkelerin yerel yönetimleri için yerel demokrasi değerlendirmesi yapılmıştır. Katılma, etkinlik, demokrasi, özgürlük ve benzeri birçok özelliği içinde barındırması neticesinde ve toplumların

demokratikleşmesindeki olumlu etkilerinden dolayı yerel yönetimler “*yerel demokrasi*” olarak algılanmışlardır (Görmez,1997: 68-69).

Halkın yerel yönetimlere en yüksek seviyede katılımı ile yerel demokrasi olgusunun gelişmesi amaçlanmaktadır. Halk katılımını sağlayan yerel yönetimler bu bağlamda kamu hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde halka denetim ve yönetim fırsatı sunacağı belirtilir. Dolayısıyla etkinlik ve verimlilik anlayışlarıyla birlikte gelişen yerelleşme ve yerel demokrasi kavramları piyasa ekonomisinin gelişmesinde ve ulusal manada istikrarın sağlanmasına katkı yapabileceği düşünülmektedir (Çelik ve dğ.,2008: 88). Bu bağlamda toplumun demokratikleşmesini sağlayan ve yönetime katılım, hizmetlerde etkinlik, demokratik uygulamalar, özgürlük gibi demokrasinin çoğu değerine hayat veren yerel yönetimler, bu özellikleri dolayısıyla yerel demokrasiler olarak bahsedilirler (Pustu, 2005: 127). Dolayısıyla toplumun demokratik gelişmesine katkıları yönünden önemli kuruluşlar olan yerel yönetimler, demokratik değerler taşıması nedeniyle yerel demokrasiler (Görmez, 1997: 70) şeklinde ifade edilmesini haklı kılar.

Bazı görüşler çerçevesinde de yerel demokrasi bir demokrasi okulu olarak kabul edilir ve bireylerin sorumlu vatandaşlar haline dönüşmesinde katkıda bulunduğu iddia edilir (Sharapova, 2012: 20-21). Bu anlamda yerel demokrasi demokratikleşen yerel yönetimlerin, mali ve idari olarak tam anlamıyla bağımsız olduğu, bütçelerinin yeteri düzeyde olduğu ve merkezi idarenin birtakım gelir kaynağından vazgeçip bunları toplama hak ve yetkisini yerel yönetimlere aktarması anlayışına dayanan bir kavramdır (Aydın ve Belli, 2012: 145). Çünkü yerel demokrasiyi belirlemede birçok faktör mevcuttur. Bunlar, karar verme sürecine halkın katılımı, yasal ve mali özerkliğin derecesi, azınlık haklarının uygulanması, sivil toplum, medya vs.dir (Sharapova, 2012: 20-21). Bu bağlamda demokrasi okulu olarak tanımlanan ve yerel halkın tercihlerine en elverişli yönetim kurumları olan yerel yönetimler, yerel demokrasinin geliştirilmesi ve ulusal temelde demokratik hakların korunmasında önemli birimlerdir. Bu bağlamda yerel demokrasi nitelikleri, yerel yönetimlerin niteliklerinin temelini oluşturur. Dolayısıyla yerel yönetim birimleri yüklendiği kamu hizmetlerinin uygulanmasında bu demokratik nitelikler

sayesinde bunları merkezi idareye göre daha etkin ve verimli gerçekleştirebilen yönetsel aygıtlar olarak görülürler (Sivrekli, 2001: 131).

Yerel demokrasi kavramı, yerel iktidar kavramını içermemekle de beraber, demokratik yerel yönetim kavramı yerel yönetim düzeninin demokratikliğini anlatan bir olgudur. Diğer bir ifadeyle, demokratik yerel değerlere, demokratik kültüre yerel demokrasi ile vurgu yapılırken, idare süreçlerinin ve idarenin işleyişinin demokratikliğine ise demokratik yerel yönetim kavramında vurgu yapıldığı belirtilir (Pustu, 2005: 127-128). Demokrasi yerel demokrasi niteliği elde edemez ise, demokrasinin yaşaması, geleceği, güçleşip, zorlaşacağı belirtilmektedir. Demokrasi aygıtının bütün kurum ve kurallarının sivil toplum teşkilatlarınca ve toplumca tarafından kabullenmesi, hayat biçimi şeklinde görülmesi, korunması ve demokrasinin tüm halk için değişmeyen ölçülerde istenmesi demokrasinin yerel demokrasi niteliği almasını ifade etmektedir (Aykaç, 1999: 2).

1.5.1. Yerel Demokrasinin İlkeleri

Demokrasinin beşiği ve hücreleri olarak görülen yerel demokrasilerin, yani demokratik yerel yönetimlerin bir takım kapsamlı ilkeleri bulunur. Çalışmamın bu kısmında yerel demokrasilerin ilkelerinin hangileri olduğuna ve bunların içeriklerinin neleri kapsadığına değinilecek ve ayrıntılı olarak incelenmeye çalışılacaktır.

1.5.1.1. Yerel demokrasilerde Karar Alma Süreci ve Karar Organlarının Oluşumu

Yerel demokrasilerde, yerel yönetimlere katılımın ilk safhası halkın karar organlarının oluşumuna seçimle katılmaları aşamasıdır. Fakat yerel demokrasilerde, halkın yerel yönetimlere katılmaları yalnızca seçim aşaması ile değil kararların oluşumunun bütün safhalarında gerçekleşmelidir. Katılımcı demokrasinin bunu gerektirdiği belirtilir (Bayrakçı, 2002: 101). Karar organlarının seçimle belirlenmesi süreci, demokrasinin olduğu gibi yerel demokrasinin de şartlarından birini oluşturmaktadır. Ancak bu yerel demokrasinin gerçekleşmesinde gerekli bir şart olup

yeterli değildir. Seçimle gelen organların yerel hizmetlerin yapılmasında özgürce karar alma yetkisine de sahip olması gerektiği belirtilir (Görmez, 1997: 72).

Yerel yönetimlere demokratik nitelik kazandıran unsurlardan birisi de bu yönetimlere halk katılımı sürecinde işlerlik kazandırılması olduğu düşünülür. Yerel halka yerel yönetimlerin kararlarını tesir etme imkânı sağlayan katılım süreci, halk idaresinin etkinliğini çoğaltarak yerel demokrasiye niteliksel anlamda gerçeklik sağlar. Bu açıdan seçim sürecinde halkın yerel yönetimlerin karar sürecini etkilemesine imkân sağlayan usuller oldukça önem arz ettiği düşünülür (Şinik, 2001: 17).

Katılımın hukuksal boyutu, değişik idari düzlemlerdeki meclisler, sürekli veya geçici kurullar ya da halkoyuna başvurma biçiminde düzenlenmiş bir katılım türünü belirtmektedir. Halk bu katılım türünde yerel yönetimin karar ve yürütme organlarının belirlenmesi yani seçimine katılır veya halkın bir bölümü bu karar ve yürütme organlarında etkin ya da etkin olmayan bir şekilde bu yerlerde görev alırlar (Yaslıkaya, 1997: 57). Yerel yönetimler, karar alma süreçlerinde bilhassa örgütsel olarak halkın yakın ilgi ve gözetiminde olan kurumlar olması nedeniyle önemli birimlerdir. Bu anlamda yerel yönetimler halka yakın birimler olarak işlevleri ve amaçları oldukça önemlidir (Yaylı, 2009: 243).

1.5.1.2. Yerel Yönetimlerde Görev ve Gelir Paylaşımı

Demokratik gelenekler yeter düzeyde oluşmamışsa ve yerel yönetimlerin hakları da yasalarla korunmadığı takdirde, yerel yönetimler kendilerini idare edecek gelirlere sahip olması olası değildir. İdari açıdan güçlü bir yerel yönetim geleneğinin olmadığı ülkelerde bu gelenek etkisi neticesinde özerk gelir kaynaklarına sahip olabileceği belirtilmektedir (Nadaroğlu, 2001: 82). Belli bir bölgede yaşayan yerel halkın gereksinimlerini karşılayan yerel yönetimler ve merkezi yönetimler topluma hizmet yapan birimler olarak bilinmektedirler. Dolayısıyla değişik idari birimlerin bir topluma hizmet sunmakla görevli olması idareler arası görev ve gelir paylaşımının demokratik esaslara göre yapılması gereğini ifade eder (Şengül, 2010: 157).

Yerel demokrasi olarak ifade edilen yerel yönetimlerin, yerel halkın ihtiyaçlarını giderme açısından görev ve yetki sahibi olması yerel demokrasi nitelendirmesinin temel nedenidir. Dolayısıyla kamusal bazı hizmetlerin yerel idarelerce görülmesi yerel yönetimleri güçlendirecektir. Bu nedenle yerel yönetimlerin mali anlamda özerkliğe sahip olması önemlidir (Görmez, 1997: 74). Görev paylaşımı kamusal hizmetlerden hangilerinin merkezi idare, hangilerinin yerel yönetimler aracılığıyla yapılacağı belirlenmesi aşamasıdır. Burada amaç hizmetlerin halka en iyi şekilde yapabilecek yönetimce yapılması, kıstas ise yapılan hizmetlerin en etkin ve faydalı şekilde yapılmasını sağlayabilecek idarenin belirlenmesidir (Tortop ve dğ., 2008: 134).

Merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki ilişkilerin ilk basamağı görev bölüşümü ilkesidir. Yerel yönetimler görevlerine dair verdiği hizmetlerin sosyal, ekonomik ve teknik etkenler temel alınıp bunların merkezi yönetim tarafından özenli bir şekilde değerlendirilip, görev bölüşümünün de gelir kaynaklarıyla ilişkili bir biçimde belirlenmesi gerekmektedir (Yaylı, 2009: 220). Merkezi idare ve yerel yönetimler arasında hizmetlerin ve görevlerin bölüşümü idarenin bütünlüğü ilkesi etrafında yapılmaktadır. Bu bölüşümlerde birlik ve bütünlük unsurunun zarar görmemesine özen göstermek gerekmektedir (Ulusoy ve Akdemir, 2010: 74). Merkezi idare ile yerel yönetimler arasındaki görev bölüşümü, hangi görevlerin hangi idarece yapılması gerektiği sorunuyla alakalıdır. İdareler arası görevlerin bölüşürülmesi ile ilgili olarak yerellik, hizmetin fayda ve maliyet sahası ve ölçek ekonomileri gibi bazı kriterler kullanıldığı belirtilmiştir (Eryılmaz, 2011: 153). Gelir paylaşımı ise idarelerin görevleri ile orantılı gelir kaynaklarının yerel yönetimlere bırakılmasını ifade eder. Görev paylaşımı açısından evrensel bazda yerel yönetimlere eli açık biçimde davranılırken, yerel özerkliği sağlayacak gelir paylaşımındaki imkânlar yeter derecede bulunmamaktadır (Tortop ve Diğerleri, 2008: 148).

1.5.1.3. Merkezi Yönetim-Yerel Yönetim Arasındaki İktidar İlişkileri

Yerel yönetimlerin kapsamının ve sınırlarının saptanmasında Devlet yapısı değinilmesi gerekli bir noktadır. Çünkü devletin yapısı merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasındaki ilişkilerin saptanmasında önemli bir etkidir. Üniter devlet

yapısına sahip ülkelerde bu durum farklı bir özellik barındırmaktadır (Şengül, 2010: 139). Yerel yönetimler tüm ülkelerde hâkim birimler biçiminde algılanmadığından az ya da çok derecede merkezi idarenin denetimi altındadır. Bu denetim genel olarak idari vesayet biçiminde yapılmaktadır. İdari vesayet merkez ve yerel arasındaki ilişkiyi sağlarken, devletin birliğini ve hizmetlerin sürekliliğini gerçekleştirmesi açısından önemlidir. Dolayısıyla yol gösteren ve menfaatleri uzlaştıran bir idari vesayet yerel demokrasiyi güçlendireceği belirtilir (Görmez, 1997: 77-78). İdari vesayet yetkisi katı bir biçimde uygulanırsa, yerel yönetimlerde özerklik ve yerel demokrasi anlamsız olur. Bu denetim yapılırken, yerel yönetimlerin özerkliğini olumsuz etkileyecek, yerel idarecilerin girişimciliğini engelleyecek, yerel demokrasiyi işsiz hale getirecek ve kamu hizmetlerinin verimsiz olmasına neden olacak uygulamaların önüne geçilmesi elzem bir durumdur. Çünkü üniter devlet düzeni, “idari vesayet” ile “özerklik” ve “demokrasi” arasında iyi bir dengenin oluşturulmasının gereği üzerinde durur (Eryılmaz, 2011: 196).

Merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki ilişkilerin siyasal, idari ve mali olmak üzere üç türü bulunmaktadır. Bunlar birbirleri ile yakın ilişkili ve ayrılmaları zor türlerdir. Bunlar içerisinde siyasal ve idari ilişkiler idari vesayet denetimi ve merkezi idarenin yerel yönetimi gözetimi yetkisinden doğduğu belirtilir. Bu yetki merkez-yerel iktidar ilişkilerinin olumsuz özelliği olduğu belirtilmektedir. Yerel yönetimleri güçlendirmeyi hedefleyen olumlu tarafı ise mali ilişkiler oluşturmaktadır (Keleş, 2009: 397). Bir başka görüş ise idareler arası ilişkiler bir taraftan merkezi yönetim ve yerel yönetim arasındaki görev ve gelir bölüşümünü ifade ederken diğer taraftan merkezi yönetimin yerel yönetim üstündeki denetim görevini belirtmektedir. Bu ilişkilerin birinci basamağı merkez-yerel arasındaki gelir ve görev bölüşümü çerçevesindeki yerel özerklik ve yerellik ilkesi oluştururken ikinci basamağını denetim yetkisi olan idari vesayet ilkesi oluşturur (Yaylı ve Pustu, 2008:147).

Merkeziyetçi durumun sergilediği davranışlar merkezi yönetimlerin, yerel yönetimlere karşı esaslı bir değişikliğe gereksinimi bulunmaktadır. Yerel yönetimin durumunu geliştirebilmesi ve yerel demokrasinin güçlendirilebilmesi merkezi

yönetim-yerel yönetim ilişkilerinde yeni bir demokratik yaklaşım ve yapılanma ile mümkün olacaktır (Yıldırım, 1993: 122).

Merkezi idarece konulan sınırlar dâhilinde görevlerini ifa eden birimler olarak yerel yönetimler, merkezi yönetim ve yerel yönetim ilişkisinde teşkilatlanma birimi olarak hiyerarşi sıralamada alt bir kurum olarak ifade edilmektedir. Merkez-yerel ilişkilerinde temeli oluşturan olgu özerklik kavramı olarak belirtilir. Burada özerklik ile anlatılmak istenen bağımsızlık değildir. Yerel yönetimlerin merkezi yönetimden tam anlamıyla bağımsız olması da beklenmemeli ve yerel yönetimlerin faaliyetlerinin hukuk devleti ilkesi gereğince bir denetime tabi bulunması gerektiği belirtilir. Yerindelik denetimini de içine alıp, hukuki denetim olarak ifade edilen bu denetim türü vesayet denetimidir. Bu denetim türü özerkliğe zarar verici özelliklere sahip bir denetim olduğu belirtilir (Yaslıkaya, 1997: 67).

1.5.1.4. Şeffaflık (Açıklık) ve Halkın Yerel Yönetimleri Denetleyebilmesi

Katılımcı demokrasi anlayışı çerçevesinde vatandaşların kendi yaşamını ilgilendiren konularda kararlara katılarak katılımcı toplumun değerlerini yükseltirler. Bu hedefi de toplumun temel kurumlarını, siyasi partiler, çıkar grupları ve yasama organı gibi siyasal kurumların içerisinde açıklık, şeffaflık, hesap sorulabilirlik ve yerelleşmenin geliştirilmesi neticesinde sağlanacağı belirtilir (Erdoğan, 2001: 202). Yönetilenler tarafından bürokrasinin en etkili denetleme aracı olarak açıklık ilkesi oldukça önemlidir. Kararların alınıp, işlemlerin yapılmasının ardından yönetilenlerin bundan haberdar edilmesine yönelik bir davranış olan açıklık ilkesi, vatandaşların kendilerine yönelik kararları hakkında bilgilendirilmesi kendini savunması açısından önemli bir şarttır. Bireyler bu sayede sisteme itiraz etme, yönetime katılma ve yönetimi denetleme hakkına sahip olur (Eryılmaz, 2002: 217-218).

Yerel demokrasinin en önemli ilkelerinden biri olan bilgi edinme hak ve özgürlüğü de yönetimde şeffaflığın yani açıklığın hukuksal zeminini oluşturur. Yönetişim zihniyetinde bu alt yapı gerekli olduğu belirtilip ve yönetilene karşı sorumluluk duymanın bir tezahürü olarak belirir (Yıldırım, 2004: 223). Bu bağlamda yönetimde yerel halkın yerel yönetimleri denetleyebilmesinde ve açıklık ilkesi gereği bilgi sahibi olmasında oldukça önemli olup bu ilke yerel demokraside şeffaflığı

sağlayan olmazsa olmaz araçlardan biridir. Bu açıdan halkın bilgi edinme hakkı yerel demokrasinin önemli koşullarından biri olarak görülmektedir.

Demokrasinin temel unsurlarından biri de yönetimin halk aracılığıyla denetlenmesi olarak belirmektedir. Bu anlamda demokratik denetimin diğer bir ifadesiyle halk denetiminin sağlanabilmesi bakımından yerel yönetimler en uygun idari kurumlardır. Katılım süreci bir yandan yerel yönetim kuruluşlarının kararlarını etkileme imkânı sağlarken, diğer taraftan da halk denetiminin de etkinliğini artırarak yerel demokrasiye gerçek özelliğini sağlamaktadır (Yaslıkaya, 1997: 59-60). İdari vesayet denetimin ağır bir denetim yolu olduğu konusunda, merkezi yönetime karşı ciddi boyutta eleştiriler mevcuttur. Bu anlamda idari vesayet biçimiyle yerel yönetimlerin denetlenmesinin ciddi anlamda sıkıntıları olduğu belirtilir. İdari vesayet denetiminin bu bağlamda yerel demokrasi ve özerklikle bağdaşmadığı düşünülmüştür. Dolayısıyla bu nedenle yerel yönetimlerin denetlenmesinin yerel halka bırakılması gerektiği önerilmektedir (Bayrakçı, 2002: 105).

Denetim sistemi, demokratik bir yerel yönetimin şartlarından biri olarak görülür ve bu sistemin işletilebilmesi için de bilgi alma hakkını güvence altına alınması gerekmekte ve bu açıdan önem arz etmektedir. Yerel yönetimler temelinde dürüstlüğün ve saydamlığın elde edilmesi için öncelikle yöneticilerle yönetilenler arasında haberleşme ilişkileri ve sağlıklı ilişkilerin kurulması, ayrıca yerel yönetim organlarının karar ve işlemlerinin kesin olarak yargı denetimine tabi olması gerektiği belirtilir (Yaslıkaya, 1997: 66).

1.5.1.5. Demokratik Davranış İlkesi

Demokratik yönetimlerde vücut bulan yerel yönetimler, ülke barışı, siyasi olgunluğun ve demokratik zihniyetin gelişmesi açısından oldukça önemli yönetim birimleri olarak görülmektedirler. Dolayısıyla bu yerel birimlerdeki elde edilecek başarı, demokratik anlayışın gelişip, başarıya erişilmesinde yardımcı nitelik taşıyacaktır (Tortop ve dğ., 2008: 117). Yerel halk demokratik ilkeleri ve davranışları ilk yerel yönetimler vasıtası ile kazanıp geliştirdikleri belirtilir. Yerel yönetimlere demokrasi eğitimin verildiği terbiye kurumları denilmesinin nedeni de bu yüzdendir.

Siyasal olgunluğu bu sayede kazanan olgunlaşmış halk yerel sorunlardaki davranışlarını da hoşgörü çerçevesinde tartışacak ve sonuca bu şekilde ulaşacaktır. Yerel seviyede bu anlamda demokrasi düzeyinde başarılı sağlandığı takdirde ülke bazında da başarılı olunabileceği düşünülür (Çelik ve dğ., 2008: 90).

Yerel yönetimler halka demokratik ilke ve davranışlarını kazandırması bakımından demokratik eğitim birimleri olarak da ifade edilmektedirler. Yerel konularda yetişmiş bir birey olarak davranmayı ve herkesin görüşüne saygı göstermeyi yerel birimlerde kazanırlar (Tortop, 1992: 3). Yerel yönetimler özgürlük, eşitlik ve dayanışma gibi esas demokratik unsurlara daha etkin bir şekilde yaşam vermeleri neticesinde demokrasinin beşiği olarak belirtilmelerinde önemli bir etken olarak gözükmektedir. Ulusal anlamda demokrasi eğitimi vermesi ve halka en yakın temsil kurumları olarak görülen demokratik yerel yönetimlerin bu özellikleri neticesinde ulusal seviyede siyasete katılmayan kesimler adına artı bir katılım imkânı sağladıkları belirtilmektedir (Yaslıkaya, 1997: 61).

1.5.1.6. Tarafsızlık İlkesi

Tarafsızlık ilkesine göre, yerel siyasi temsilciler hangi partiden olursa olsun yerel halkın tamamının temsil ettiği için halkın tamamına hizmet sunmalıdır. Bu yüzden yerel demokrasinin gereklerinden biri de yerel yönetimlerin siyasi tarafsızlığı sağlayacak siyasi temsilcilerden oluşmasıdır. Yerel yönetimlerin birimi olan köy idaresinde muhtarlık ve üyelik için siyasi partiler aday gösterememektedirler. Bu açıdan köy idaresi şeklen tarafsız açıdan belirlenir. İl özel idarelerinin başı valilerde atamayla görev yaparlar. Bu anlamda tarafsızlık ilkesi yerel yönetimlerde önemlidir. Diğer taraftan yerel yönetimlerde etkinlik ve tarafsızlık ilkesi bu yönetimlerin bu görevlerini yapabilecek seviyede mali imkânlarının bulunması ile gerçekleşebilir (Tortop, 1994: 37).

Yerel yönetimlerin yetkili olduğu görev ve hizmetleri yerine getirebilmesi için gereksinim duyduğu mali kaynaklara sahip olması ile yönetimde tarafsızlık sağlanabilir. Bu anlamda belediye yönetimin başı olan belediye başkanları, kamu

hizmetlerini bütün bireylere eşit ve tarafsız şekilde sunmalıdır. Dolayısıyla belediye idaresinde siyasal anlamda tarafsızlığın oluşması, barış ve güvenliğin kurulması, serbest tartışma ortamının oluşturulması ve karşılıklı görüş ve düşüncelere saygı gösterilmesi, demokratik anlayış ve siyasal olgunluğun gelişmesinde önemlidir. (Tortop, 1992: 5-6)

Yerel yönetimlerde siyasal anlamdaki tarafsızlığın, gerçekleştirilmesi, kargaşa ve siyasi eylemlerin son bulması, barış ve güvenliğin tesis edilmesi ve karşılıklı görüş ve düşüncelere hoşgörülü olunması fayda sağlayacağı düşünülmektedir (Tortop ve dğ., 2008: 117).

1.5.1.7.Etkinlik ve Verimlilik İlkesi

Yerel demokrasi unsurları, yerel yönetim düşüncesinin temelinde bulunmaktadır. Halkın kendilerini yakından ilgilendiren konularda kendi kendilerine özgürce ve demokratik usullerle yönetmelerini temel alan bu demokratik unsurların yanında yerel yönetim birimlerinin üstlendikleri kamu hizmetlerinin uygulanmasında, merkezi idareye göre etkinlik ve verimliliği daha iyi biçimde ve daha üst düzeyde hayata geçiren birimler olarak görülmektedir (Siverekli, 2001: 131).

Toplumların gelişmesinde devletin yapması gereken görevler sürekli artmakta ve farklılaşmaktadır. Devlet bu görevleri merkezi idare ve yerel yönetim arasında paylaştırırken bu durumda yardımcı olacak temel ilke etkinlik ilkesidir. Etkinlik bu anlamda üzerinde durulması gereken bir ilke ve iyi belediyenin ne olduğunu açıklaması bağlamında önemlidir (Tekeli, 1983: 12).

Kamu kurumlarının etkin ve verimli hizmet vermesi ile siyasal düzenin olumsuz etkilerini hissetmemesi amacıyla, bu kurumların özel işletme girişimleri olarak idare edilmesi şeklinde bir tavsiye, düşünce ileri sürülebilir. Bu bağlamda öne çıkan önemli bir olgu olan yönetişim kavramı, yönetim içerisinde yönetilenlerin de bulunması ve yönetimin demokratik etkilere daha açık durumda olmasını ifade etmektedir (Fedayi, 2007: 54). Dolayısıyla yönetişimin iyi olması için katılımı

destekleyen geleneklerin bulunması, katılımı karar vermeyi kolay hale getiren teknolojilerin kullanımı ve yaygınlaştırılması oldukça önemlidir. Dolayısıyla halkın emrindeki kaynakların kullanımı etkin bir katılım ile yani başka bir ifadeyle yönetişimle sağlanabileceği belirtilir (Yıldırım, 2004: 232-233).

Yerel yönetimlerin idari anlamda gösterecekleri davranış, başarı ve niteliği, onun nasıl değerlendirilmesi gerektiği hakkında da bilgi vermektedir. Bundan dolayı yönetimde çağdaş yöntemler kullanılmalıdır. Bu yöntemlerle yetiştirilmiş personele gereksinim duyulur. Personel seçiminde ise tarafsız ve nesnel kurallarla belirleme yapılmalı, yetenekli ve nitelikli personellerin seçimine önem verilmelidir. Netice itibari ile yönetimin başarısı da bu kurallara dikkat eden yetenekli, iyi personellere bağlı olmaktadır (Tortop ve dğ., 2008: 114). Dolayısıyla yerel demokraside etkin ve verimlilik ilkesi bu kurallara dikkat eden ve gerekli özeni gösteren yerel yönetimler ile sağlanmaktadır.

1.5.1.8. Sosyal Adalet İlkesi

Yerel yönetimler, siyasal mevkilere erişmek ve vatandaşlara gerekli katılım imkânları sunup, kendi yaşamlarını idare edebilmelerini sağlayarak sosyal adalet ve eşitliği olanaklı hale getirdikleri belirtilir. Diğer bir yönden yerel yönetimler yerel halkın katılım, çeşitli örgütlenmeler ve temel hak ve özgürlükleri kullanmasına imkân tanıdığı ve ayrıca insanların siyasal gelişimine bu yolla katkıda bulunması dolayısıyla adaletin gelişmesini sağladığı açık ve nettir (Yıldırım, 1993: 35).

Günümüzde zengin ve fakir ülke ayrımı gittikçe artma eğilimindedir. Bundan dolayı uluslararası kuruluşlar önlem alıp, eşit ve adaletli bir biçimde gelişmeyi sağlayacak yardımları az gelişmiş ülkelere doğru artırmaktadır. Bu durumda olan halk için gerekli önlemler alıp durumları düzeltilmesinde ve kararların alınmasında halka aktif görev verilmeli ve katılımlarını sağlayacak imkânlar sunulmalıdır. Bu açıdan yerel yönetimler önemli görevler üstlenmelidirler (Tortop, 1994: 36).

Yerel yönetimler, kendi sınırları dâhilindeki halk arasında birlik ve beraberlik anlayışının, dayanışma ve kaynaşma düşüncesinin oluşturulmasında önemli görevler üstlenmektedirler. Yerel yönetimler, sosyal adalet anlayışı çerçevesinde ayrımcılıktan kaçınmalı, her çeşit sabit fikir dışında halkın yardımlaşma ve yardımsever anlayışları çerçevesinde huzuru, güvenliği sağlamak, beldelerini daha iyi geliştirme düşüncesi içerisinde olmalıdırlar (Tortop, 1992: 4-5).

1.5.2. Yerel Demokrasi ve Yerel Özerklik İlişkisi

Yerel yönetimler tarafından tarihsel süreçte uzun uğraşlar sonucu kazanılan ve aynı zamanda bir hak olan yerel özerklik kavramı, demokrasiye katkıda bulunmak, katılımcı ve demokratik bir hizmet sunmak, bunu korumak ve sağlamak amacıyla değerlendirilen bir olgudur (Çukurçayır, 2006: 108). Bu bağlamda yerel yönetimlerin belki de en önemli özelliklerinden olan yerel özerklik kavramı yerel yönetimlerin siyasal anlamda gelişmesini sağlayan yani kısaca yerel demokrasi ve yerel özerklik ilişkisinin temelini oluşturan birbirleri arasındaki sıkı ilişkiyi anlatan bir konudur.

Yerel özerklik, demokrasi ve yerel yönetimleri, yerel halkın yararını koruyan ve geliştiren bir ilkedir. Bu anlamda bu ilke yerel ölçekte daha çok karar ve yürütme özerkliği ve esnekliği sağladığı belirtilir (Yıldırım, 1993: 150). Karar organları seçimle görev alan yerel yönetimlerin, merkezi idarenin müdahalesi olmaksızın kendi işlerini, kendi organları aracılığı ile yapmaları ve tüzel kişiliğe haiz olmaları, bu açıdan bu birimlere demokratik ve özerklik niteliği kazandırır. Dolayısıyla yerel demokrasi ve yerel özerklik arasındaki ilişki bu niteliklerin neticesinde olduğu belirtilir (Keleş, 2009: 52).

Yirminci yüzyılda altın çağını yaşayan yerel yönetimler, bu süreçte mali özerkliklerini sağlayıp yerel halka merkezi idarenin hizmetlerinden daha çok hizmet verdiler. Bu dönemin ürünü olan belediye sosyalizmi anlayışı yerel özerklik ve yerel demokrasilerin gerçekleştirilmesinde oldukça etkili olan bir anlayış olmuştur (Görmez, 1997: 32). Bugün ise yerel yönetimlerin demokratik olması özelliğinin çok

mühim bir niteliği olarak beliren yerel özerklik, ulusal ve uluslararası belgelerde konu edinilmekte, gerçek yerel yönetim anlayışı ve uygulamasının benimsenmesinde temel bir kavram olduğu belirtilir (Ökmen ve Parlak, 2010: 52-53).

Günümüzde merkezi yönetimlerin büyük bölümü yerel özerkliğe karşı mesafeli olup, bu kavramı yadırgamaktadırlar. Yerel yönetimleri güçlendirip, yerel halkı idari yönden özerkleştirerek bazı gayelere daha kolay ulaşmak amaç edinilmiştir. Bu amaçlar demokratik katılımı ve yerel hizmetlerin etkinliğini sağlamak, yerel özgürlüklere saygının artmasını sağlamak, toplumsal ve ekonomik gelişmeye katkı yapmak ve milli birlik ve bütünlüğü ülke genelinde yaymak gibi faaliyetlerden oluşmuştur (Tortop ve dğ., 2008: 25).

Yerel özerklik ve yerel demokrasi kavramlarının gelişmesiyle birlikte yerel yönetimlerin kendi sınır ve hareket bölgesini belirlediği düşünülür. Hem merkezi yönetimin isteği doğrultusundaki uygulamalar görüp, hem de karar organlarını seçip özgürce karar alan yerel yönetimler idari anlamda özerkliğe de sahiptirler. Eğer yerel yönetimlerin idari özerkliği yok olursa halka en yakın birim olma yani yerel bir birim olma özelliği olmaz. İdari özerkliğe sahip yerel yönetimlerin ayrıyeten mali anlamda da özerkliğe de sahip olmalıdır. Mali gücü ve özerkliğe sahip olmayan bir yerel yönetim kuruluşu demokratik ve sosyal adalet ilkelere göre hareket edemez. Bu bağlamda yerel yönetimlerin temel felsefesinde yerel demokrasi kavramı bulunduğu belirtilir. Demokrasinin esas temelini oluşturduğu alan olarak yerel yönetimlerin içerikleri, yapılanmaları ve işlevleri neticesi itibari ile demokrasiye elverişli olmaları gerektiği düşünülür (Şensoy, 2010: 222-223).

2. Günümüz Demokrasi Tartışmalarında Yerelleşme Yönünde Öne Çıkan Tartışmalar ve Uluslararası Çabalar

2.1. Yerel Yönetimler ve Demokrasi İlişkisinin Uluslararası Tartışmalarda Yeri

Katılımcı demokrasi kuramı, kendini geliştirme, demokrasinin kendini müdafaa etmesi ve özerklik kavramının siyasal katılım ile eşit olduğu düşüncesiyle temellendirilip, 60'lı ve 70'li yıllarda katılım seviyesinin artması ile daha da önemli hale gelmiştir (Schmidt, 2002: 168-174). Katılımcı demokrasi arayışlarının yoğunlaşması neticesinde, 1960'lı yıllarda yerelleşme çabaları tekrar hız kazandı. 1970'li yıllarda ise yerel yönetimlerin de merkezi denetiminden kurtuluş ve mali özerklik kavramlarına yoğunlaşmıştır. Geleneksel merkezi devletin temsilcisi Fransa bile, 1980'lerden sonra yerelleşme çalışmalarına hız verdi. İngiltere ve ABD'de ise yerelleşme ve özerklik, özgürlük, eşitlik, kardeşlik, çoğulculuk, sosyal adalet ve demokratik katılım kavramlarının bir parçası olarak görülmüştür. Yerelleşme çabaları yalnızca Avrupa ve Amerika ile sonlanmadı giderek bütün dünya geneline genişlemiştir (Nebati, 2010: 51).

Yerel yönetimler, karar organlarının meydana gelmesine ve karar alma süreçlerine karışılmayan, özerk mali kaynakları olan, görevleriyle doğru orantılı gelirleri bulunan, yerel özellikteki kamu hizmetlerini yerine getiren birimler olarak düzenlenmişlerdir. Dolayısıyla Avrupa Kentsel Şartı ve Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda yerel yönetimlerin belirtilen bu özelliklerini düzenlemeye en yakın metinler olduklarını bilinmektedir. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şart'ında yerel birimlerin demokratik düzenin temellerinden biri olduğu belirtilir ve özerk yerel yönetimlerin korunması ve güçlendirilmesinin demokratikleşme unsurları ve yönetimde yerele dayanan bir Avrupa yapılanmasına önemli etkisi olacağı düşünülür (Görmez, 2000: 82).

Yerel yönetimlerin kuvvetlendirilip, özerkliği ve demokratikleşme gayretleri hususunda Birleşmiş Milletlerinde çalışmaları ve katkıları olmuştur. BM'nin bu

alandaki uzman birimi ise Birleşmiş Milletler İnsan Yerleştirmeleri Merkezi(UNHabitat)'tır. Habitat gündemi olarak ifade edilen bu planda yerel yönetimlere, yerel yönetimlerin kuvvetlendirilmesine ve aralarındaki işbirliğinin sağlamalarına dair unsurlar ön plana çıkmıştır (Keleş, 2009: 90). Bu bağlamda 1992'de toplanan Rio Konferansında uluslararası iki metin belirlemiştir: birisi Rio Bildirgesi olup, diğeri ise Gündem 21 eylem programıdır. Gündem 21 eylem planı devlet merkezli olmayıp, çok aktörlü katılımcı bir yönetim düşüncesi içerdiği belirtilir. Ulusal eylem planlarının meydana getirilmesinde temel olacak yerel eylem planlarının oluşturulması, Gündem 21'in en temel düşüncesi olup, bunu da yerel gündem 21 ile gerçekleştirmeyi hedefler (Toprak, 2006: 288). Yönetişimin yerel kimliğini nitelendiren Yerel Gündem 21'lerin ise, küresel nitelikte işbirliğini sağlamak amacının yanında yerel manada "çok aktörlü" bir idare düşüncesi ile sorunlara çözüm aramayı hedeflediği düşünülür (Gürer, 2003: 32).

HABİTAT II, uluslararası toplumun 21. yüzyılın gündemini belirlemek amacıyla gösterdiği gayretlerin bir neticesi olarak, 1996 yılında İstanbul'da toplanmıştır. Bu toplantılarda katılım ve birlikte yönetim kavramları geliştirilmiş olup Habitat II ile sürdürülebilirlik ilkesi benimsenmiş, yerel yönetimlere katılımcı düşünce ile Gündem 21 Kentler İçin Eylem Planı hazırlama sorumluluğu verilmiştir. "Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin teşviki ve Geliştirilmesi" projesi ise Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı(UNDP)'nın desteği ile, 1997 yılında UNDP, T.C. Hükümeti ve Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği (IULA-EMME) tarafından imzalanarak uluslararası bir anlaşma özelliği aldığı belirtilir (Toprak, 2006: 288-289). Yine HABİTAT II toplantısında dünyadaki tüm ülkelerin de onay vereceği bir Dünya Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın oluşturulması çalışmaları yapılmıştır. Şartın taslağı 1998 yılında yapılmış olup, 2000 yılına kadar şartın üzerinde teknik çalışmalar yapılmıştır. Bu şart ile hedeflenen yerel özerklik kavramı Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ile benzer amaca hizmet etmektedir. 2001 yılında şart BM Genel Kurulunda kesinleşmiştir (Keleş, 2009: 84).

21.yüzyılın gündemini oluşturan, yerel, bölgesel, ulusal ve küresel düzeylerde sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesine amaçlayan ve Birleşmiş Milletler

Çevre ve Kalkınma Konferansı ile oluşturulan Gündem 21 Eylem Planı ile yerel yönetimler bu planın gerçekleştirilmesinde oldukça önemli rolleri olup, tarafların kendi vatandaşlarına danışıp, onlarla beraber kendi Yerel Gündem 21'lerini oluşturma zorunluluğu getirilmiştir (<http://habitaticingenclik.org.tr/dl/bm/bm-04.html>). Gündem 21 eylem planının ana felsefesi ise, bütün programlara özgü mali politikaları saptamak, yeni kaynaklar ortaya koymak, merkezi idare-yerel yönetim ilişkilerinin “yerinden yönetim” görüşü çerçevesinde güçlendirmek, hükümetler ve hükümet-dışı kuruluşlar arasında işbirliğinin yaygınlaştırmak ve demokrasi gereği halkın yönetime katılımında etkinliğin sağlanması gibi birtakım amaçları gerçekleştirmektir. Katılımcı düşünce, küresel bir eylem planı olan Gündem 21'in bütününe yansımış olduğu belirtilir (<http://habitat.org.tr/gundem21/40-gundem21/47-gundem-21.html>).

Yerel yönetimler, Avrupa'nın bütünleşme sürecinde siyasal bir ilke olarak Avrupa Birliği'nin gündeminde olması Maastricht Anlaşması ile sağlandığı belirtilir (Bingöl, 2010: 44). 1992 yılında Avrupa Birliği anlaşmasının Maastricht'te imzalanması ile Avrupa'nın bütünleşmesinde yerel ve bölgesel yönetimlerin görevlerine ayrı bir önem sağlamıştır. Anlaşma ile yerel kuruluşların daha iyi temsil edilmesini sağlayacak iki kural belirlemiştir; yerellik ve bölgeler komitesi adı altında danışma organının oluşturulması (Keleş, 2009: 85). Maastricht Anlaşması ile bir Bölgeler Komitesi oluşturulmuş ve yerellik(subsidiarite) ilkesi benimsenmiştir. Dolayısıyla ulus-devletler, yerel yönetimler, şehirler ve bölgeler de AB'nin aktörleri durumunda olmuşlardır (Altınbaş, 2005: 136). Maastricht Anlaşması sonrası AB'nin anayasası şeklinde belirtilen diğer bir uluslararası metin ise 2007 yılında imzalanan Lizbon anlaşmasıdır. Maastricht ile güçlenen yerellik ilkesi Lizbon anlaşması ile daha da güçlü hale getirilmek istenilmiştir.

1992 tarihli Maastricht Antlaşması ile yerellik ilkesi, ulusal, bölgesel ve yerel yönetim birimlerini daha koruyucu ve savunucu bir işlev görürken AB'nin işlemlerine de yasal zemin sağlamıştır. 2007 tarihli AB Zirvesinde Devlet ve Hükümet Başkanları tarafından imzalanan ve 1 Ocak 2009 tarihinden sonra resmi olarak yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması, yerellik ilkesine ilişkin olarak üye

devletlerin merkezi yönetimleri ve üye devletlerin bölgesel ve yerel yönetimlerine de net bir biçimde ele almıştır. Lizbon Antlaşması ile “Subsidiarite ve Orantılılık İlkelerinin Uygulanmasına Dair Protokol” değişmiş, subsidiarite ilkesinin yargısal denetimi sağlandığı belirtilmiştir (Metin ve Altan, 2011: 145). Diğer yandan yerel ve bölgesel yönetimlerin yasama, karar alma ve siyasa meydana getirme süreçlerinde daha etkin olması için kanunsal alanın oluşturulması Lizbon Anlaşması ile gerçekleştirildiği belirtilir. Yetki devri unsuru ile yerel makamlar güçlendirilmekle beraber Lizbon Anlaşması ile birlik içinde ulus devlet hâkimiyetini güçlendirdiğine dair değerlendirmelerde yapılmaktadır (Bingöl, 2010: 45).

2.2. Demokratik Yerel Yönetimlerin, Günümüz Toplumunun Gelişimindeki Yeri ve Önemi

Genel olarak demokrasi halkın kendi kendini yönetimi şeklinde tanımlanır. Bu bağlamda yerel yönetimler demokrasinin tabandan tavana genişlemesinde çok önemli birimlerdir. Bu anlamda yerel yönetimlerde yönetenlerle yönetilenler arasındaki toplumsal ve bölgesel uzaklık en aza düştüğünde halk temsilcilerini daha etkili ve direk denetleme imkânına sahiptir. Dolayısıyla demokratik bir toplum sadece demokratik yerel yönetimlerde geliştiği belirtilmektedir (Pustu,2005: 124).Demokratik yerel yönetim ise yerel halkın müşterek gereksinimlerini karşılamak, ekonomik, sosyal ve kültürel zenginliğine ve refahına dair yerel hizmetleri görmek için oluşturulan ve bu hizmetleri genel yetki ile sorumluluğu altında ve yerel topluluğun yararları yönünde icra eden, ayırım yapmadan bireyi yerel demokrasinin kaynağı gören, işleyişinde açıklığı, şeffaflığı, insan haklarını, çoğulcu ve katılımcı demokrasi unsurlarını barındıran, yetkilerin yerel halka en yakın yönetim birimince kullanıldığı, kamu tüzel kişiliğine sahip, özerk ve demokratik bir yönetim olup, bu anlamda demokratik yerel yönetimler, yerel yönetimlerin demokratikleştirilmesi ve geliştirilmesi amacını taşımaktadırlar (Yıldırım, 1993: 33).

Düşünce ve fırsat eşitliği olanaklarının daha fazla sağlanması, bu hakların kullanılması ve gelişmesi daha çok yerel topluluklarda gerçekleşmektedir. Bürokrasinin az olduğu küçük yerel yönetim kuruluşlarında halka yakınlık, halka eşit

hizmet sunulmasını da beraberinde getirir. Yerel yönetimler siyasal yönüyle önemli ve demokratik toplumun meydana gelmesinde olmazsa olmaz yapan faktör ise yerel yönetimlerin katılmayı artırıcı etkileri olduğu belirtilmiştir (Görmez, 1997: 54). Yerel yönetimlerin katılma, özerklik, demokrasi gibi birtakım özelliklerinin olması ve yerel demokrasi olarak belirtilmeleri, günümüz toplumunun demokratik gelişimine etkisi oldukça önemlidir. Yerel yönetimlerde özerkliğinin sağlanması, günümüzde demokratik bir toplum yapısının oluşturulmasında esaslı koşullardan biridir. Avrupa konseyi tarafından 1957 yılında yapılan yerel yönetimler konferansında yerel yönetimlerin oluşturulması beş şarta bağlanmıştır. Bunlar; yerel özgürlüklere saygı yerel yönetimlerin özerk olması ve yerel yönetim birimlerinin siyasi partilerden korunması, merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki denetim ilişkisinin yargı makamlarınca sağlanması, yerel mali özerkliğin sağlanması ve yerel halka topluluk bilincinin kazandırılması olarak ifade edilir (Tekeli, 1983: 3-4).

Halkın yönetime katılması ile anlam kazanan yerel yönetimlerin bu yönüyle demokratik bir yapıya sahip olmaları oldukça önemlidir. Bu nedenle yerel yönetimler bir ülkede demokrasinin yerleşmesinde ve katılımcı bir toplumun oluşturulmasında birincil kuruluşlardır. Yerelde demokrasinin gelişmesi ile ülke demokrasisinin gelişmesi arasında doğrusal bir ilişki bulunur. Vatandaş kendisini yerelin idaresinin kaynağı olarak görmez ve yerel yönetimlerde halka karşı açık ve net olmaz ise orada yerel demokrasinin gelişmesi zorlaşır. Bundan dolayı halk farkındalık şuuru taşırsa yerel demokrasinin gelişmesine katkıda bulunabilir. Yerelde katılımcı bir demokrasinin temel olması ile bu şuurun oluşacağı düşünülür (Çifçi, 2008: 78-79). Demokratik geleneğin yaratılmasında, demokratik iklimin oluşmasında ve bir ülkede demokrasinin yer edinmesinde yerel yönetimler, oldukça önemli katkılar sağlamışlardır. Dolayısıyla yerel yönetimler, demokrasiye en yakın birimler olarak demokratik gelişmede etkin bir role sahiptirler. Bu bağlamda bir toplumda demokrasinin gelişmesi ve yerleşmesi için özgürlük, eşitlik, temsil ve katılım gibi bazı şartların oluşması sürecinde yerel yönetimlerin oldukça önemli görevleri olduğu şüphesizdir (Görmez, 1997: 51).

2.3.Demokratik Yerel Yönetimler Adına Uluslararası Girişimler

Yerel yönetimler uluslararası alanda küreselleşme ve entegrasyon süreçleri neticesinde oluşan bazı metinler, anlaşmalar ve kongreler ile daha etkin, daha güçlü ve daha demokratik nitelikler kazanmışlardır. Yerelleşmenin, idari, mali ve siyasi alanda özerkliklerinin, demokrasinin ve demokratik yerel yönetimlerin savunulması ve korunmasını sağlayan bu girişimler küresel anlamda katılmayı, yerel yönetimlerin uluslararası anlamda işbirliğini ve sürdürülebilir yerel kalkınmayı amaçlamışlardır. Uluslararası alanda yapılan bu girişimler Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, Avrupa Kentsel Şartı, Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Dünya Teşkilatı, Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi, Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi ve Avrupa Yerel Topluluklar veya Yönetimler Arasında İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi olarak açıklanmaya çalışılacaktır.

2.3.1. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı

Bugün demokrasinin gelişmesinin sağlamak için yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve özerkleştirilmesi durumu kaçınılmaz bir gerektir. Bunun araçlarından ve ülkemizce de onaylanan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, yerel yönetimlerin demokrasinin temel hücresi olduğu anlayışına dayanan ilk çok yönlü (Alodalı ve dğ., 2007: 2) uluslararası nitelikte bir belgedir.

Bu şartın kabul edilmesi aşaması 2. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'nın yeniden kurulması süreciyle başlamış olup, 18 Ekim 1953'de Versaille'da toplanan Avrupa Komünler Meclisi Avrupa Komünal Özgürlükler Şartı'nı kabul etmiştir. 1957 yılında Avrupa Konseyi toplantısında Avrupa Konseyi yapısındaki Yerel Yönetimler Sürekli Konferansında "yerel özerkliğin gelişimi ve savunulması" konusunda karar alınmıştır (Şengül, 2010; 17). Türkiye ise 1988'de Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartını imzalayıp onaylamıştır.

Yerelleşme ve özerklik eğilimleri bağlamında meydana gelen ve Avrupa'daki entegrasyon sürecinin önemli bir tarafını oluşturan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı uluslararası anlamda en somut belgelerden biridir. Bu şart hem

Avrupa Birliği içinde hem de tüm dünyada demokrasi çizgisinde, küreselleşirken yerelleşen idari süreçlerine uluslararası standartlar getirmeyi hedef edinmiştir. Özerk yerel yönetim kavramı şart'a göre, "yerel makamların, kanunlarla belirlenen sınırlar çerçevesinde, kamu işlerinin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında ve yerel nüfusun çıkarları doğrultusunda düzenleme ve yönetme hakkı ve imkânı" veren birimleri ifade eder (Ökmen ve Parlak, 2010: .396-397). Bu bağlamda Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, yerel yönetimlerin siyasi, idari ve mali bağımsızlıklarının muhafaza edilmesi ve haklarının tayin edilmesinde temel hükümleri içerisinde barındırmaktadır. Şartın genel hedefi Avrupa Konseyi'ne üye ülkeler arasında "...ortak mirasları olan düşünce ve ilkelerin korunması ve gerçekleştirilmesi amacıyla yönelik daha büyük bir birliğe erişmek ..." olarak ifade edilmektedir (Toprak, 2006: 25).

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda, "Hizmette Halka Yakınlık ilkesi" yani yerellik olarak belirtilen ilkeye göre; "Kamusal sorumluluklar genellikle ve tercihen yurttaşa en yakın olan yönetimlerce yerine getirilir" denilmektedir (Ulusoy ve Akdemir, 2010: 37). Uluslararası belgeler arasında en bilineni olan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı uluslararası seviyede yerel özerkliğin kapsamını ve öğelerini tayin eden temel bir belgedir. Şart yerel özerklik bakımından konusunda temel kaynak olarak belirtilmektedir (Şengül, 2010: 17). Şartın 3.maddesine göre yerel özerklik, "yerel özerklik, yerel yönetimlere kanun çevresinde kamusal işlerin önemli bir bölümünü yürütmek ve düzenlemek hakkı ve kapasitesinin tanınmasıdır" şeklinde tanımlanmıştır (Şengül, 2010: 18).

Yerel Özerklik Şartı, özetle yerel halkın ihtiyaçlarının sağlayacak kamusal faaliyetleri düzenleme hak ve imkânını elde etmelerine neden olacak özerk yerel yönetim kavramını, yerel yönetimlerin mali kaynakları yeter seviyede özgürce kullanacakları gelir sistemine sahip olmalarını, merkezi idarenin yerel yönetimleri denetleme yetkisini ifade eden idari vesayetin anayasa ve yasalarla uygulanabilir kılınmasını amaç edinmiştir. Yerel yönetimlerin diğer ülkelerdeki yerel yönetimlerle işbirliği yapmak ve birlikler oluşturma imkânının bulunması ve son olarak ta yerel yönetimlerin kendilerine verilen yetkileri özgürce kullanmalarını

sağlayacak yargı güvencesi ve yargısal koruma usullerinin yerel birimlere sağlanması olarak yerel özerklik ilkeleri ise şartın diğer amaçları şeklinde belirtilmiştir (Keleş, 2009: 55-57).

2.3.2. Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Dünya Teşkilatı

Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Dünya Teşkilatı (UCLG) 2004 yılında; Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği (IULA), Dünya Birleşmiş Kentler Federasyonu (FMCU-UTO) ve Dünya Büyük Şehirler Birliği'nin (Metropolis) bir araya gelmesiyle oluşturulmuş bir örgüttür. Merkezi Barcelona'da bulunan, 95 ülke ve 1000'den fazla kentte doğrudan üyeleri içerisinde barındıran teşkilat UCLG, günümüzde Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği gibi uluslararası kuruluşlarda yerel yönetimleri temsil eden dünya çapında ki en büyük birlik örgütlenmesi olarak görev yapmaktadır (http://www.cankaya.bel.tr/oku.php?yazi_id=10627).

Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Dünya Teşkilatı genel merkezi, Ocak 2004'ten beri fiilen etkin bir biçimde görev yapmaktadır. Teşkilatın temel amacı, "demokratik yerel yönetimin birleşik sesi ve dünya ölçeğinde savunucusu olmak ve yerel yönetimler ve uluslararası topluluk ile işbirliği içinde, değerlerini, amaçlarını ve çıkarlarını korumak" olarak belirlenmiştir. Özetle "Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler" olarak da anılan UCLG, uluslararası alanda yerel yönetimlerin aktif bir şekilde temsilini sağlayan, yerel yönetimler ve yerel yönetim birlikleri arasında uluslararası işbirliğini özendirilen ve yerel yönetim alanında dünya çapında temel bilgi referansı olarak görev yapmaktadır. Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimlerin kuruluşu üç ilkeye dayandırılmıştır (<http://www.uclg-mewa.org/genel-bilgiler>);

- Demokrasi,
- Yerel Özerklik
- Hizmet sunumunda yerelleşme.

2.3.3. Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR)

Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Dünya Teşkilatı'nın (UCLG) Avrupa bölge teşkilatını oluşturan, Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR). 1951 yılında bazı Avrupalı belediye başkanları tarafından kurulmuş olup, yerel ve bölgesel yönetim ile demokrasiye dayanan birleşmiş Avrupa'nın gelişimini hedeflemektedir. Sürdürülebilir yerel kalkınma, çevre, ulaşım, uluslararası işbirlikleri ve ortaklıklar, yerelde kadın erkek eşitliği, yönetişim, sosyal dayanışma vb. konularda meydana getirilen komiteler ve çalışma grupları aracılığı ile yerel ve bölgesel yönetimlerin hak ve çıkarlarını gözeterek AB yasama sürecinde aktif lobi etkinlikleri yürütmek ve üyelerinin siyasi konumunun etkisini artırmak temel hedeflerini oluşturur (<http://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararası-iliskiler/avrupa-belediyeler-bolgeler-konseyi-cemr>).

Genel olarak kardeş şehirler arasında oldukça geniş bir iletişime sahip olan CEMR, ilişkilerin etkin bir biçimde devam ettirilmesini sağlaması ile birlikte, bölgesel siyaset, ulaşım, çevre, eşit haklar, yönetim, enerji gibi alanlarda oluşturulan komiteleri ve çalışma grupları vasıtasıyla yerel ve bölgesel yönetimlerin hak ve menfaatlerini gözeterek Avrupa Birliği yasama sürecinde etkin lobi faaliyeti gerçekleştirmektedir. Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Dünya Teşkilatı'nın (UCLG) Avrupa kısmını oluşturan CEMR'a ülkemizde Belediyeler Birliği gözetiminde Haziran 2010 tarihinde üye olmuştur (http://www.cankaya.bel.tr/oku.php?yazi_id=10629).

2.3.4. Avrupa Kentsel Şartı

Türkiye'nin de taraf olduğu Avrupa Konseyi'ne tabi biçimde çalışan Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konferansı'nın 1992'deki toplantısında kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı, hükümetlerin değil, yerel yönetimlerin imzasına konu olmuştur. Ülkemizde anlaşmayı imzalayan yerel yönetim kuruluşu yoktur. Kentsel yerleşimlerdeki hayat standardının yükseltilmesi hedefiyle, karar verme sistemlerini merkezden çevre yerleşim yerlerine dağıtmak, yerel yönetimler ve kent halkı

arasında “kentlerin çeşitli sorunlarını yakından anlamak ve yerel halkı karar verme süreçlerine katmak” için bütün Avrupa kentleri arasında “işbirliği ve dayanışma”yı sağlamak Avrupa Kentsel Şartı’nın bazı amaçlarını oluşturmaktadır (Pektaş ve Akın, 2010: 27-28). Dolayısıyla bu şartta konu edinilen kentli hakları, aynı yere sahip iki kavram olan yerel yönetim-kent ilişkisi bağlamında yerel haklar şeklinde de nitelendirilebilir. Buradan hareketle ilgili haklar demokratikleşme-yerelleşme yönelimleri, katılım ve yerel demokrasi bağlamında yerel özellikler belirtirken, bununla birlikte küreselleşme–yerelleşme dinamikleri ve ulus üstü, ulus ötesi gelişmeler bağlamında da uluslararası niteliğini de kuvvetlendirdiği belirtilir (Ökmen ve Parlak, 2010: 406).

Yerel demokrasi konusunda Avrupa Kentsel Şartı’nda şu ifadelere yer verilmiştir, halk isteklerini hâlihazırdaki kurum ve teşkilatlar vasıtasıyla iletemediği için, kentsel gelişmenin demokratik sürecinde yeterli ölçüde yer alamadığından ve “kentsel gelişmenin temeli”nin, özerk ve mali bağımsızlığı olan yerel yönetimlerde “halkın doğrudan katılımının sağlanması” gerektiğini vurgular (Pektaş ve Akın, 2010: 29).

2.3.5. Avrupa Yerel Topluluklar veya Yönetimler arasında Sınır Ötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi

Avrupa Yerel Topluluklar veya Yönetimler arasında Sınır Ötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi, 1980 yılında İspanya’nın Madrid kentinde Avrupa Konseyi’ne üye olan ve olmayan devletler imzaya açılmış ve 1981 yılında bu sözleşme 4 üye devletin onayı ile resmi olarak yürürlüğe girmiştir. 2011 yılında ise 37 ülke tarafından onaylanmış, 2 ülke tarafından ise imzalanmış fakat hala onaylanmamıştır. Avrupa Konseyi üyesi devletlerdeki yasal ve anayasal sistem farklılıklarını göz önünde tutan Sözleşme, hem yerel ve bölgesel yönetimlerin hem de devletlerin, gereksinimlerini ve sınır ötesi işbirliğini gerçekleştirmelerini sağlayacak bir takım örnek anlaşmalar içermektedir (Köşger ve Haktankaçmaz, 2011: 52).

Sözleşmenin 1.maddesine göre, akit taraflardan her biri, hükümlerine tabi olan ve çerçeve sözleşmesinin 1.ve 2.maddesinde belirtilen yerel toplulukların veya yerel yönetimlerin ortak yetki alanlarında statülerinde öngörülen yöntemlere göre, milli mevzuata uygun olarak ve söz konusu taraf tarafından yapılan taahhütlere saygı duyarak, başka devletlerin aynı sorumluluğa sahip yerel toplulukları veya yerel yönetimleriyle sınır ötesi işbirliği anlaşmaları yapma hakkını bu anlaşmaları, tarafın uluslararası yükümlülüklerine uygun olması kaydı ile tanımakta ve bu hakka saygı göstereceği şeklinde bir açıklama getirmektedir (http://www.avrupakonseyi.org.tr/antlasma/aas_159.htm).

2.3.6. Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi

Avrupa Konseyinin yerel ve bölgesel yönetimlerini simgeleyen esas organlarından biri olan Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, Avrupa Konseyi tarafından yerel ve bölgesel yönetim temsilcilerini toplamak için 1957 yılında, Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Daimi Konferansı oluşturulmuş ve 1994 yılı Bakanlar Komitesi kararı gereği “Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Daimi Konferansı”, günümüzdeki “Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi” dönüşerek bu oluşumda yerini almıştır. Günümüzde yerel yönetimler için en önemli kaynak metin olan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı bu Kongre tarafından 1985 yılında kabul edilmiştir (<http://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararası-iliskiler/avrupa-konseyi-yerel-ve-bölgesel-yonetimler-kongresi-kongre>).

Kongre, Avrupa yörelerinin ve bölgelerinin sesi özelliğinde olup, amaç olarak yerel yönetimleri ve demokrasiyi geliştirmeyi vizyon edinmiştir. Batı politikalarının geliştirilmesinde yerel ve bölgesel yönetimlerin menfaatlerini savunur. Kongre üye ve aday ülkelerin yerel ve bölgesel demokrasilerini ele alıp, yerel ve bölgesel seviyede bireylerin demokrasiye katılımını destekleyen hareketler ve faaliyetler gerçekleştirir. Bu kongre sayesinde, yerel ve bölgesel seviyede özerkliğin benimsenip geliştirilmesinde önemli aşamalar ve gelişmeler kazanılmıştır(http://tr.wikipedia.org/wiki/Avrupa_Yerel_ve_Bölgesel_Yerel_ve_Bölgesel_Yönetimler_Kongresi).

Bu kongrenin başlıca işlevleri ise şöyle özetlenebilir; Üye ülkelerde yerel ve bölgesel demokrasiye destek vermek ve yerel birimlerin etkin katılımını sağlamak, yerel ve bölgesel yönetim yapıları meydana getirmek ve Avrupa'daki bölgeler ve belediyeler arasındaki işbirliğini geliştirmek kongrenin temel işlevlerini belirtir (Keleş, 2009: 82).

Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi'nin asıl amacı ise, yerel bölgesel yönetimleri Avrupa Birliği sürecine ve Avrupa Konseyi çalışmalarına karıştırmak, yerel ve bölgesel demokrasiyi kurup işlerliğini artırmak ve bilhassa Avrupa'daki bölgeler arası ve sınır bölgeleri arasındaki işbirliğini kuvvetlendirmek olarak belirtilmiştir. Avrupa Konseyi Anayasası'nın 1. maddesine göre kongrenin amaçları, şu şekilde aktarılır (Erbay ve Yener, 1998: 17-18);

- Avrupa bütünlüğü ilkesinin uygulanabilmesinde yerel ve bölgesel yönetimlerin katılımının sağlanması,
- Yerel ve bölgesel özyönetimin sağlanması için Bakanlar komitesine öneriler sunulması,
- Yerel ve bölgesel yönetimler arasında işbirliğinin sağlanması,
- Yerel ve bölgesel yönetimlerin uluslararası kuruluşlar ile ilişkiler kurması.

SONUÇ

Halkın egemenliğini ifade eden demokrasi ve demokrasinin yaşam bulmasında temel birimler olan yerel yönetimler, halka en yakın birimler olarak yerel halkın ihtiyaçlarını gideren, çoğulcu ve katılımcı demokrasinin değerlerini yansıtan, yerel özerkliğe sahip demokratik kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan toplumda demokratik katılım anlayışını artıran yerel yönetimlerin etkinliği ve güçlendirilmesinin önemli olduğu görülmektedir.

Adil ve düzenli seçimleri, çoğunluğun yönetimini, çoğulculuğu, siyasal özgürlükleri temel alan yerel yönetimler, demokratik toplumların gelişmesinde ve katılımcı bir toplumun oluşmasında önemli roller üstlenmişlerdir. Bu nedenle günümüzde artık yerel özerklik ve yerel demokrasi olguları daha fazla önemli hale gelmiştir.

Ayrıca demokrasinin temel hücreleri olarak demokratik yerel yönetimlerin yani yerel demokrasilerin etkinlik ve verimlilik, halka demokratik bilincin kazandırılması, özerkliğin sağlanması, yerelleşmenin daha da önem kazanması, yerel demokrasilerin ürünüdür. Bu bağlamda demokrasinin tabandan tavana yayılmasında, demokrasinin yaygınlaşması ve toplumlarda demokrasinin gelişmesinde bu açıdan yerel demokrasiler vazgeçilmez kurumlardır.

Günümüzde çoğu ülkeler artık temsili-katılımcı demokrasi ile yönetilmekte olup, bu kuramın yansımaları ile “sınırlı devlet” düşüncesi yavaş yavaş hayat bulmaktadır. Merkezi yönetimin yetkilerinin bir kısmının yerel yönetimlere devredilerek yerelleşme ve yerel demokrasi yönünde atılan adımlar, kamu hizmetlerinin etkin ve verimli olmasında, yerel halkın demokrasi bilincinin oluşturularak toplumsal boyutta demokrasinin gelişmesinde, yerel idarelere önemli görevler düşmektedir.

Tarihsel açıdan modern merkezi yönetimden daha eski bir geçmişi olan yerel yönetimler, eski çağlardaki ifadesiyle komünler, demokrasilerin ilk deneme sahaları ve demokratik yaşamın başlangıç noktalarından biri olarak görülmüşlerdir. Devletin temel birimi olarak görülebilecek olan komünler, o dönem için özgürlüklerin,

yerelleşmenin, özerkliğin ve yerellik anlayışının gelişmesine önemli katkılar sağlamışlardır ve bugün ki yerel yönetimlerin önem kazanmasındaki rolleri de tartışmasızdır.

Bugün katılım, etkinlik, demokrasi ve özgürlükleri içerisinde barındıran yerel yönetimlerin toplumların demokratikleşmesindeki rollerinden dolayı, yerel demokrasiler olarak adlandırılmaları normaldir. Dolayısıyla bugün demokrasi eğitimin verildiği bir okul ve siyasal olgunluğun, katılımın gerçekleşmesini sağlayan birimler olarak yerel yönetimler güçlendirilmesi elzemdir.

Pratik olarak halka en yakın idari ve siyasi birimler olan yerel yönetimlere, halka demokrasi eğitimin verildiği, siyaset adamlarının yetiştirildiği bir okul görevi yüklenebilir. Bu bağlamda yerel yönetimler ve demokrasi ilişkisi çerçevesinde üç görüş bulunmaktadır. Bunlardan bir kısmı yerel yönetimlerin demokratik ilkelere ters olduğunu belirtirken, yine benzer diğer bir görüş ise çoğunluk, eşitlik gibi demokratik ilkeler yerel yönetimler ile örtüşmemektedir. Bu görüşlerin aksine Mill'in belirttiği üzere yerel yönetimler ve demokrasi arasında doğrudan bir ilişki mevcuttur. Yine Hill, Tocqueville ve Brick gibi düşünürler de yerel yönetim-demokrasi ilişkisine vurgu yaparak, yerel yönetimleri demokrasinin eğitim aracı görmüşlerdir. (Keleş, 2009: 63-65; Görmez, 1997: 62).

Bugün Fukuyama'nın tarihin sonu ve son yönetim biçimi olarak gördüğü liberal demokrasiler olarak adlandırılan akılcı, doğru ve modern demokratik toplumların yönetim şekli olarak görülmüştür. Liberal demokrasilerin temelinde komünal özgürlükler, özgürlükçü demokrasinin temelinde ise yerel özgürlükler bulunur.

Günümüzde önemli bir süreç olan küreselleşme, yerelleşme kavramı ile karşıt değil, onun destekleyicisi konumundadır. Küreselleşme dünyanın küçülmesini yerelleşmenin ve yerelin önem kazanmasını isteyen bir kavram olarak görülebilir. Yine bugün küreselleşme ile birlikte yerellik, yerel demokrasi, yerelleşme olguları da sürekli artan bir birliktelik içindedirler. Küreselleşen yerel yönetimler ile yerellik, yerelleşme ve katılım olguları ile demokrasilerin daha da gelişeceği umulmaktadır.

Çünkü küreselleşme ile yerelleşme olgusunun ve yerel yönetimlerin yapılarında bazı farklılıklar oluşmuştur.

Yerelleşme ve küreselleşme ilişkisi ile bu kavramlar öne çıkıp “yerel haklar” olgusu önem kazanmıştır. Yerel haklar ve liberalleşme birlikte daha da geliştirilerek, küreselleşmenin olumsuz etkileri azalacaktır. Küreselleşme-yerelleşme ilişkisi çerçevesinde, ulus-devlet ve liberal demokrasilerin yapılarında yaşanan değişimler ile yerel yönetimler, temel demokratik birimler olarak belirmişlerdir.

Ayrıca bir sivil toplum kuruluşu olarak görev yapan yerel yönetimler halk katılımını sağlayan, toplumlarda demokratikleşme bilincini geliştiren ve halkın yönetimi denetlenmesine imkân veren yerel yönetimler, yerel demokrasilere gerçeklik kazandıran idari birimlerdir. Bu bağlamda bugün toplumlarda demokrasinin gelişmesi için yerel yönetimler daha da güçlendirilmeli, özerklikleri artırılmalı, merkezi yönetimin denetim ilkesi bağlamında vesayetin hafifletilmesi elzem bir durumdur.

Yerel yönetimler ayrıca halk katılımının temel unsuru olarak da demokrasinin işlerliği açısından önemlidir. Bu anlamda yerel yönetimlerde katılım sağlanacak başarı, liberal ve katılımcı demokrasi kuramının başarısının bir tezahürü olarak görülebilir. Çünkü katılım olgusu, toplumlarda demokrasinin gelişmesinde temel bir öneme sahiptir. Katılıma en uygun şartlarda yerelde gerçekleşmektedir. Çünkü yerel yönetimlerde katılım anlayışı, yerel demokrasilerin geliştirilmesinde bazı katılım kanallarını taşır.

Yerel yönetimlerde katılım kanalları bir anlamda demokrasinin işlerliğini sağlayan ve demokratikleşmeyi geliştiren faktörlerdir. Bu faktörler yani katılım türleri, kent konseyleri, halk toplantıları, halk oylaması, yurttaş ve danışma kurulları, kent meclisleri ve Yerel Gündem 21 gibi çeşitli uygulamalardan oluşur.

Yerelliği, katılımcılığı ve demokrasiyi geliştirmek gibi görevleri bulunan kent konseyleri, yerel halkın bilgilendirilerek yerel yönetimlerin güçlendirilmesini amaç edinen halk toplantıları, katılımcılık, şeffaflık, insan hakları, etkinlik, demokratik denetime açık idare gibi demokratik yerel ilkeleri ve yerel demokrasiyi amaç edinen

Yerel Gündem 21 uygulaması, yerel katılım gibi mekanizmalar, yerel demokrasi ve halkın yönetime katılım amacı temelinde oluşturulmuşlardır. Bu bağlamda yerel demokrasiler olarak nitelendirilen yerel yönetimlerin, toplumların demokratik gelişiminde önemli bir okul olabileceği de belirtilebilir.

Katılımcı demokrasi gereği, yerel halkın yerel yönetimlere katılımının ilk basamağı olan yerel yönetimlerin, karar alma sürecinde ve karar organlarının oluşumunda halkın etkin bir biçimde yer almasını sağlamalıdır. Yerel halkın kendilerini ilgilendiren kararlarda bilgilendirilmesi, yani açıklık ilkesi gereği yerel halkın yönetime katılımı bugün yerel demokrasiler aracılığıyla sağlanmaktadır. Bu nedenle merkezi yönetim ve yerel yönetim ilişkisinde demokratik unsurların bulunması gerek yerel yönetimlerin gelişmesini, gerekse yerel demokrasilerin güçlenmesini sağlayacaktır.

Bütün bu anlattıklarımızda sonra yerel yönetimler, özgürlük, eşitlik, katılım gibi birtakım demokratik ilkeleri içinde barındırması ve yerel halka siyasal olgunluk kazandırması neticesinde yerel demokrasiler olarak nitelendirirler. Çünkü yerel yönetimlerin katılma, özerklik ve demokrasi gibi bazı özellikleri, bu yönetimlerin yerel demokrasi olarak anılmalarında ve demokrasinin tabandan tavana doğru yayılmasında önemli yönetimler olup, demokratik toplumların gelişmesinde ve sosyal adaletin tesisinde etkin bir rol almaktadırlar. Dolayısıyla bir toplumda demokrasinin yerleşip, gelişmesi için yerel yönetimler tartışmasız kurumsal yapılar haline gelmişlerdir.

Bugün yerel yönetimlerin olması gereken özerk ve demokratik yapısı gereği, yerel halkın yararına görevler üstlenmesi, toplum adına yerel demokrasi ve yerel özerklik arasındaki ilişkiyi gösterir. Bu bağlamda yerel özerklik, yerel yönetimlerin demokratik niteliğinin bir yansıması olarak yerel demokrasileri güçlendirmeyi amaç edinirken, yerel demokrasi ve yerel özerklik arasında bu denli güçlü bir ilişki kurulması, yerel yönetimlerin toplumsal özgürlüğü adına çok önemli bir durumu belirler.

Bugün küresel alanda yerel yönetimlerin etkinliğinin artırıldığı, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı gibi birtakım uluslararası nitelikli belgeler

oluşturulmuştur. Şart, yerel özgürlüklere vurgu yapması bağlamında önemlidir. Bu konuda küresel çerçevede 21. yüzyılın eylem planı olarak Rio Zirvesinde ortaya çıkan Gündem 21 Eylem Planı'nın yerele dayanan yönetim düşüncesi ile oluşturulan Yerel Gündem 21'ler ile küresel anlamda yerel yönetimlerin güçlendirilmesine, yerelliğe, yerel katılıma ve yerel demokrasilere vurgu yapılmıştır.

Bu uluslararası çabalarla birlikte küreselleşme-yerelleşme tartışmaları ile demokratiklik, katılımcılık, çoğulculuk, yerellik ve açıklık eğilimleri, daha da artarak daha etkin ve verimli hizmet sunacak olan yerel demokrasinin beşiği olarak görülen yerel yönetimler modern dönemin önemli siyasal ve idari aktörü olacaktır.

Yerelleşme, özerklik, katılım ve demokrasi olguları ile katılımcı demokrasi düşüncesi, küreselleşen dünyada hızla yaygınlaşmaya ve gelişmeye devam etmektedir. Küreselleşme-yerelleşme ilişkisi çerçevesinde Avrupa Kentsel Şartı, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Dünya Teşkilatı, Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi, Avrupa Kentsel Şartı, Avrupa Yerel Topluluklar veya Yönetimler arasında Sınır Ötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi ve Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi gibi uluslararası belgeler yerel özerkliğe, yerel yönetimlerin güçlendirilmesine ve demokratik unsurlara vurgu yapıp, yerel demokrasilerin uluslararası siyaset alanında gelişmesi ve yaygınlaşmasına yardımcı olan uygulamalardır.

AB'nin bir iç anlaşması olarak görülen Maastricht Anlaşması ile de yerel politikalara önem verilmiş, yerel özerkliğin ve yerel yönetimlerin toplum adına güçlendirilmesi düşüncesi benimsenmiştir. 2009 yılında yürürlüğe giren Lizbon Anlaşması ile de yerellik, yerel ve bölgesel yönetimlerin güçlendirilmesi gerektiği belirtilmiş ve yerel yönetimlerin toplumsal demokratikleşmeye olan etkisi vurgulanmıştır.

Sonuç olarak halka en yakın birimler olarak demokratik nitelikler barındıran ve toplumun karar alma süreçlerine aktif katılımını sağlayan yerel yönetimler, kamusal hizmetlerin daha etkin ve verimli, sosyal adaleti gerçekleştiren ve açıklık ilkesi gereği halkın kendilerini ilgilendiren konularda bilgilendirildiği, özerk ve demokrasiye işlerlik kazandırması neticesinde toplumlarda demokrasiyi geliştiren ve

yaygınlaştıran birer siyasal ve idari birimler oldukları bir gerçektir. Bu anlamda yerel yönetimler demokrasinin toplumda yerleşmesinde ve katılımcı bir toplumun oluşmasında temel kurumlardır. Dolayısıyla bu kadar önemli roller üstlenen birimler olan ve küreselleşme-yerelleşme ilişkisine yönelik atılan adımlarla giderek önemi artan yerel yönetimler geliştirilmeli ve güçlendirilmelidirler.

KAYNAKÇA

AĞAOĞULLARI Mehmet Ali (2004a), Kral Devlet ya da Ölümlü Tanrı, İmge Kitabevi yayınları, Ankara

AĞAOĞULLARI, Mehmet Ali (2004b), Kent Devletinden İmparatorluğa, İmge Kitabevi yayınları, Ankara

AĞAOĞULLARI, Mehmet Ali (2004c), İmparatorluktan Tanrı Devletine, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara

AĞAOĞULLARI, Mehmet Ali (2005), Kral Devletten Ulus Devlete, İmge Kitabevi yayınları, Ankara

AĞAOĞULLARI, Mehmet Ali (2006), Ulus Devlet ya da Halkın Egemenliği, İmge Kitabevi yayınları, Ankara

AKDENİZ, Halil (2007), Yönetimlerde Demokratikleşme ve Halk Katılımına Etkisi Bağlamında İnternet ve Toplumsal Katmanlaşma, s.13-38, MENGİ, Ayşegül, “Yerellik ve Politika, Küreselleşme Sürecinde Yerel Demokrasi”, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara

AKIN, Cengiz, Türkiye’de Yerel Özerkliğin Anlamı, **Türk İdare Dergisi**, Sayı 414, 1997

AKTAN, Coşkun Can (1994), Gerçek Liberalizm Nedir ?, T Yayınları, İzmir

AKTAN, Coşkun Can (2005), Demokrasi, Poliarşi ve Demarşi, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya

ALICI, Orhan Veli, Küreselleşme-Yerelleşme ve Yerel Yönetimlerde Yaşanan Dönüşüm, **Yerel Siyaset Dergisi**, Sayı 29, Mayıs 2008, İstanbul, s.85-89

ALODALI, M.Fatih Bilal, Lütfi ÖZCAN, Fikret ÇELİK ve Sefa USTA, “Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve Türkiye’de Belediyelerde Özerklik”, **Selçuk Üniversitesi İİBF Dergisi**, Yerel Ekonomiler Özel Sayısı, Mayıs 2007, s.1-11

ALTINBAŞ, Deniz, “Globalleşme ve Ademi Merkeziyetçilik: Fransa Örneği”, s.107-153, GÖRMEZ, Kemal: “Küreselleşme ve Yerelleşme”, Gazi Kitabevi, Odak Yayınevi, Şubat 2005, Ankara

ARSLAN, Nagehan Talat, Yerelleşme, Özerklik ve Demokratikleşme Açısından Mahalli İdareler Hakkında Bir Değerlendirme, Cumhuriyet Üniversitesi, **Sosyal Bilimler Dergisi**, Aralık 2008, Cilt: 32, No:2, s.263-282

AYDIN, Abdullah, BELLİ Aziz, “Yerel Demokrasi ve Katılım: Kahramanmaraş ve Hatay İllerinin Karşılaştırılması”, II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu, **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Dergisi Yayınları**, 1-2 Ekim 2012, s.136-147

AYKAÇ, Burhan, “Türkiye'de Kamu Yönetiminin Küçültülmesi, Yerel Yönetimler Ve Yerel Demokrasinin Amaçları”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C.1, S.1, 1999, s.1-12

BARRY, Norman P. (2004), Modern Siyaset Teorisi, Liberte Yayınları, Ankara

BAYRAKÇI, Erdal, “Demokratik Yerel Yönetimin Temel İlkeleri”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 7, Konya 2002, s.89-110

BEETHAM, David, (2006), Demokrasi ve İnsan Hakları, Liberte yayınları, Ankara

BEETHAM, David ve Kevin BOYLE (2005), Demokrasinin Temelleri 80 soru 80 cevap, Adres Yayınları, Ankara

BEKCAN, Umut, (2005), Demokrasi Kuramları Açısından Türk Demokrasisine İlişkin Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli

BEYHAN, Eyüp, Demokratik Katılımla Yerel Yönetim, **Yerel Siyaset Dergisi**, www.yerelsiyaset.com/pdf/ekim2008/10.pdf , 2008, s.36-41

BİNGÖL, Pelin, Avrupa Birliği Lizbon Anlaşması ve Anlaşmanın Yerel Yönetimlere Etkisi, **Yerel Siyaset Dergisi**, Yıl: 4 Sayı: 39, Nisan 2010, s.44-45

BLOCH, Marc (1983), Feodal Toplum, Savaş Yayınları, Ankara

BOOKCHİN, Murray (1999), Kentsiz Kentleşme: Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü, Çev: Burak Özyalçın, Ayrıntı Yayınları, İstanbul

BULAÇ, Ali, (2003), Tarihin İkinci Vaktinde Modernizmin Sonu, Francis Fukuyama ve Diğerleri, Tarihin Sonu mu?, Vadi Yayınları, 2003, Ankara, s.96-121

BUMİN, Kürşat, (1990), Demokrasi Arayışında Kent, Ayrıntı Yayınevi, İstanbul

CASTELLS, Manuel (1997), Kent, Sınıf, İktidar, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara

CANATAN, Bilal, (2001), Yerellik İlkesi, Galeri Kültür Yayınevi, Ankara

COŞKUN, Recai, (2006), Kent ve İnsan: Yerel Siyaset Çözümlemeleri, Okutan Yayıncılık, İstanbul

ÇAHA, Ömer, (1999), Sivil Toplum, Aydınlar ve Demokrasi, İz Yayıncılık, İstanbul

ÇAHA, Ömer, (2001), Dört Akım, Dört Siyaset, Zaman Kitap, İstanbul

ÇAHA, Ömer, (2004), Açık Toplum Yazıları, Liberte Yayınları, Ankara

ÇELİK, Fikret, ÇELİK, Vasfiye, USTA, Sefa: “Yerel Demokrasi ve Yerel Özerklik İlişkisi”, **Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 2, Aralık 2008, s. 87-104

ÇELİK, Fikret ve Sefa USTA, Klasik Liberalizmde “Özgürlük” ve Liberalizmin Yerel Yönetimlere Bakışı, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, sayı 24, 2010, s.122-135

ÇELİK, Fikret ve Sefa USTA, Liberal Düşünür Hayek’in Özgürlük Düşüncesi ve Bu Perspektiften Yerel Yönetimlere Bakışı, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl: 2011/2, Sayı: 14

ÇELİK, Fikret, USTA, Sefa, (2012), “Demokrasi Teorisi Çerçevesinde Katılım Perspektifinden Türkiye’de Yerelleşme Çabalarının Değerlendirilmesi”, s.421-454, ÖZGÜR Önder, KIRIŞIK, Fatih (2012), “Kamu Yönetimi ve Siyaset Biliminde Karar Verme”, Orion Kitabevi, Ankara

ÇEVİKBAŞ, Rafet, Yerel Yönetimlerde Siyasal Katılım, **Türk İdare Dergisi**, Yıl: 80 Sayı: 461, Aralık 2008, s.71-95

ÇETİN, Halis, (2007), Çağdaş Siyasal Akımlar, Orion Kitabevi, Ankara

ÇİFÇİ, Deniz, (2008),Yerel Yönetimler ve Kültür, Yüksek Lisans Tezi,İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

ÇİTÇİ, Oya (1989), Yerel Yönetimlerde Temsil, Belediye Örneği, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, No.226, Ankara

ÇİTÇİ, Oya, Temsil, Katılma ve Yerel Demokrasi, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Cilt 5, Sayı 6, Kasım 1996, s.5-14

ÇUKURÇAYIR, M.Akif, (2006), Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi: Küreselleşme Sürecinde Yurttaş, Yönetim, Siyaset, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya

DAHL, Robert A. (1993), Demokrasi ve Eleştirileri, Yetkin Basımevi, Ankara

DAHL, Robert A. (2001), Demokrasi Üstüne, Çev; Betül KADIOĞLU, Phoenix Yayınevi, Ankara

DEMİR, Oral (2008), Yerel Siyasette Katılımcılık ve Kalkınma: Türkiye’de Yerel Gündem 21 Örneği, Sakarya Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya

DEMİR, Nesrin, Demokrasinin Temel İlkeleri ve Modern Demokrasi Kuramları, **Ege Üniversitesi İİBF Ege Akademik Bakış Dergisi**, Cilt 10, sayı 2, 2010, s.597-611

DERDİMAN, R.Cengiz, (2005), Yerel Yönetimler, Aktüel Yayınları, İstanbul

DİAMOND, Larry ve Marc F.PLATTNER, (1995), Demokrasinin Küresel Yükselişi, Yetkin Yayınları, Ankara

DURSUN, Davut, (2006), Siyaset Bilimi, Beta Yayınları, İstanbul

ELEY, Geoff, (2008), Demokrasiyi Kurmak Avrupa Solunun Tarihi, Doruk Yayıncılık, İstanbul

EMREALP, Sadun (2005), Türkiye’de Yerel Gündem 21 Programı, Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler El Kitabı, IULA-EMME Yayını, İstanbul

ERBAY, Yusuf, YENER, Zerrin, “Sınırötesi İşbirliği: Türk Yerel Yönetimleri için Yeni Bir Açılım”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Cilt 7, Sayı 2, Nisan 1998, s.11-26

ERDOĞAN, Mustafa, (2000), Demokrasi, Laiklik Resmi İdeoloji, Liberte Yayınları, Ankara

ERDOĞAN, Mustafa, (2001), Anayasal Demokrasi, Siyasal Kitabevi, Ankara

ERDOĞAN, Mustafa, (2008), Aydınlanma Modernlik ve Liberalizm, Orion Yayınevi, Ankara

ERKAL, Hamza (2006), “Yerel Yönetimlerde Yönetime Katılım”, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu

EROĞLU, Hacer Tuğba, Yönetimde Katılma Biçimleri ve Yerel Yönetimlerde Demokratik Mekanizmalar, **Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı: 11, 2006, s. 191-206

EROĞUL, Cem (1999), Devlet Yönetimine Katılma, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara

ERSÖZ, Halis Yunus, (2011), Sosyal Politikada Yerelleşme, Altınoluk Yayıncılık, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul

ERTAN, Birol, “Yerel Yönetim Kavramı”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, TODAİE, Sayı 1, Cilt 11, Ocak 2002, s.22-30

ERYILMAZ, Bilal, (2002), Bürokrasi ve Siyaset, Bürokratik Devletten Etkin Yönetime, Alfa Yayınları, İstanbul

- ERYILMAZ, Bilal, (2011), Kamu Yönetimi, Okutman yayıncılık, Ankara
- FEDAYİ, Cemal, (2004), AKP'nin Siyasi Kimliği Üzerine: Kimlik Arkadan Gelsin, Muhafazakar Düşünce Dergisi, Yıl: 1, Sayı: 1, s.149-163
- FEDAYİ, Cemal, (2007), Siyasal Sistem ve Kamu Örgütleri, İlişkiler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Kamu Hukuku Arşivi, Cilt 10, Sayı 1, s.45-56
- FEDAYİ, Cemal, ÇELİK, Vasfiye, (2007), 12 Mart Döneminde CHP: Sol CHP'nin Darbe İle İmtihanı, Demakrasi Platformu Dergisi, Ankara, Yıl: 3, Sayı: 12, s.1-22
- FEDAYİ, Cemal, (2011), Siyaset Bilimi, Kadim Yayınları, Ankara
- FİNLEY, Moses, (2003), Antik ve Modern Demokrasi, Ayraç Yayınevi, Ankara
- FUKUYAMA, Francis, (1999), Tarihin Sonu ve Son İnsan, Gün Yayıncılık, İstanbul
- FUKUYAMA, Francis, (2003), Tarihin Sonu mu?, Francis Fukuyama ve diğerleri, Tarihin Sonu mu?, Vadi Yayınları, 2003, Ankara, s.22-49
- GİRİTLİ, İsmet, Pertev BİLGİN ve Tayfun AKGÜNER, (2006), İdare Hukuku Dersleri, Der Yayınları, İstanbul
- GÖKÇE, Gülise, Yerel Yönetim ve Demokrasi İlişkisi, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 5, 1999, s.53-77
- GÖRMEZ, Kemal, (1997), Yerel Demokrasi ve Türkiye, Vadi Yayınları, Ankara
- GÖRMEZ, Kemal, "Demokratikleşme açısından Merkezi Yönetim-Yerel Yönetim İlişkileri", **Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt 2 Sayı 4, 2000, s.81-88
- GÖRMEZ, Kemal, (2003), Çevre Sorunları ve Türkiye, Gazi Kitabevi, Ankara
- GÖRMEZ, Kemal, ÖKMEN, Mustafa (2009), Türkiye'de Yerel Gündem 21 ve Yerel Yönetişim Uygulamaları, s.109-128, GÖRMEZ, Kemal, ÖKMEN, Mustafa(2009), Yerel Yönetimlerin Güncel Sorunları Küresel, Bölgesel ve Yerel Perspektifler, Beta yayıncılık, İstanbul
- GÖRÜN, Mustafa, Yerel Demokrasi ve Katılım: İzmir, Konya ve Ağrı İl Genel Meclis Üyeleri Üzerinde Bir Araştırma, **Yönetim Bilimleri Dergisi**, Cilt 4, Sayı 2, 2006, s.159-183
- GÖYMEN, Korel, (1997), Türkiye'de Kent Yönetimi, Boyut Yayınları, İstanbul
- GÖZE, Ayferi, (2007), Siyasal Düşünceler ve Yönetimler, BETA yayınları, İstanbul
- GÖZLER, Kemal, (2009), İdare Hukuku Dersleri, Ekin Yayınları, Bursa

- GÖZLER, Kemal ve Gürsel KAPLAN, (2011), İdare Hukukuna Giriş, Ekin Yayınları, Bursa
- GÖZÜBÜYÜK, A.Şeref, (2011), Yönetim Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara
- GÜLER, Birgül Ayman, (2006), Yerel Yönetimler, Liberal Açıklamalara Eleştirel Yaklaşım, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara
- GÜNDAY, Metin, (2011), İdare Hukuku, İmaj Yayınevi, Ankara,
- GÜRER, Alper, “Yönetişim Kavramı ve Yerel Yönetişim Uygulamaları: Yerel Gündem 21’ler”, Başkent İktisatçılar Haber Bülteni, Yıl: 2 Sayı: 3, 2003, s.31-32
- GÜVENÇ, Bozkurt, (1996), Kültür ve Demokrasi, Gündoğan Yayınları, Ankara
- HAKYEMEZ, Yusuf Şevki, (2000), Militan Demokrasi Anlayışı ve 1982 Anayasası, Seçkin Yayıncılık, Ankara
- HEYWOOD, Andrew, (2007), Siyasi İdeolojiler, Adres Yayınları, Ankara
- HEYWOOD, Andrew, (2010), Siyaset, Adres Yayınları, , Ankara
- HOBSBAWN, Eric, (2008), Devrim Çağı 1789-1848, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara
- HOLTON, Robert James, (1999), Kentler, Kapitalizm ve Uygarlık, İmge Kitabevi, Ankara
- HUNTINGTON, Samuel P., (1996), Yirminci Yüzyılın Sonlarında Demokratlaşma, Yetkin Yayınları, Ankara
- HUBERMAN, Leo, (1991), Feodal Toplumdan Yirminci Yüzyıla, İletişim Yayınları, İstanbul
- İNCE, Murat, Küreselleşme ve Yerelleşme: Bir Çelişki Mi?, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, cilt 11 sayı 1 Ankara, 2009, s.259-275
- KAPANİ, Münci (2009), Politika Bilimine Giriş, Bilgi Yayınevi, Ankara
- KARAKIŞ, Engin (2009), “Küreselleşen Dünya Yönetiminde Yerel Yönetimler Bağlamında Sosyal Politika”, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas
- KARAOĞLU, Mehmet (2009), Siyasal Katılım ve Demokrasi Teorileri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- KELEŞ, Ruşen, (1998), Kentbilim Terimleri Sözlüğü, İmge Kitabevi, Ankara

KELEŞ, Ruşen, (2009), Yerinden Yönetim ve Siyaset, Cem Yayınevi, İstanbul

KESTELLİOĞLU, Gözde, Yerel Demokrasi ve Kent Konseyleri: Kahramanmaraş Örneği, **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İİBF Dergisi**, 2011, Cilt 1, Sayı 1, s.121-140

KIŞLALI, Ahmet Taner (1995), Siyasal Çatışma ve Uzlaşma, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara

KÖSE, H.Ömer, Yerel Yönetim Olgusu ve Küreselleşme Sürecindeki Yükselişi, **Sayıştay Dergisi**, Sayı:52, Ocak-Mart 2004, Ankara

KÖŞGER, Yavuz Selim, HAKTANKAÇMAZ, M.İlker, “Avrupa Konseyi Tarafından Yerel Yönetimler Alanında Hazırlanan Anlaşmalar”, **İdarecinin Sesi Dergisi**, sayı 146, Temmuz - Ağustos 2011, s.50-53

LİJPHART, Arend, (2006), Demokrasi Motifleri: Otuz Altı Ülkede Yönetim Yapıları ve Performansı, Salyangoz Yayınları, İstanbul

METİN, Yüksel, ALTAN, Yakup, “Lizbon Anlaşması Sonrasında Subsidiarite İlkesi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi**, cilt 16, sayı 3, 2011 s.131-147

MİLL, J.Stuart, (2004), Özgürlük Üstüne, Liberte Yayınları, Ankara

MOYNIHAN, Daniel Patrick, (2003), Soğuk Savaşın İbaretse Tarih, Francis Fukuyama ve diğerleri, Tarihin Sonu mu?, Vadi Yayınları, 2003, Ankara, s.69-77

NADAROĞLU, Halil, (2001), Mahalli İdareler, Beta Yayınları, İstanbul

NEBATİ, Nurettin, “Yerel yönetimlerin dayandığı değerler”, **Yerel Siyaset Dergisi**, Yıl: 4, Sayı: 36, Ocak 2010, s.48-54

ORTAYLI, İlber, (2000), Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880), TTK Yayınları, Ankara

ÖKMEN, Mustafa, (2005a), Küreselleşme Sürecinde Yerelleşme Eğilimleri ve Yerel Yönetimler Ed.ÖZGÜR, Hüseyin ve Muhammed KÖSECİK, Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-I Reform, Nobel Yayıncılık, Ankara

ÖKMEN, Mustafa, (2005b), Küresel Sistem, Demokratikleşme-Yerelleşme Dinamikleri ve Yerel Demokrasi, ed.Kemal Görmez, Küreselleşme ve Yerelleşme, Odak Yayınları, Ankara

ÖKMEN, Mustafa ve Bekir PARLAK, (2008), Kuramdan uygulamaya Yerel yönetimler: İlkeler, Yaklaşımlar ve Mevzuat, Alfa Aktüel Yayınları, İstanbul

ÖKMEN, Mustafa ve Buğra ÖZER, (2009), Yerelleşme-Küreselleşme sarmalında Türkiye’de Yerel Bölgesel Kalkınma Süreçleri ve Yerel Yönetimler, Ed. GÖRMEZ, Kemal, Mustafa ÖKMEN, Yerel Yönetimlerin Güncel Sorunları, Beta Yayıncılık, İstanbul

ÖKMEN, Mustafa ve Bekir PARLAK, (2010), Kuramdan uygulamaya Yerel yönetimler: İlkeler, Yaklaşımlar ve Mevzuat, Alfa Aktüel Yayınları, İstanbul

ÖKMEN, Mustafa, (2012), Globalleşme-Yerelleşme Dinamikleri ve Bir İnsan Hakkı olarak Yerel Haklar, Ed.Çukurçayır, M.Akif ve Ayşe TEKEL, Yerel ve Kentsel Politikalar, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya

ÖNER, Şerif, YILDIRIM, Uğur, Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımının Türkiye’ye Yansımaları: GAP’ta Sürdürülebilir Kalkınma ve Yerel Gündem 21, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, 2003, Cilt 12, Sayı 4, s.6-27

ÖZBUDUN, Ergün (1983), Siyasal Partiler, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara

ÖZER, M.Akif, Yerel Demokrasi, Demokratik Yerel Yönetim ve Yerel Yönetimlerin Demokratikleşmesi Kavramlarının Analizi Üzerine, **Türk İdaresi Dergisi**, sayı 426, 2000

ÖZER, İnan (2004), Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme, Ekin Kitabevi, Bursa

ÖZTEKİN, Ali, (2003), Siyaset Bilimine Giriş, Siyasal Kitabevi, Ankara

ÖZYURT, Kubilay, (2008), Demokrasinin Yaygınlaşması Açısından Yerel Yönetimler, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale

PARLAK, Bekir, (2010), Yerel Yönetimler: Yerel Siyaset ve Kentsel Politikalar, Dora Yayınları, Bursa

PARLAK, Bekir ve Hüseyin ÖZGÜR, (2006), Avrupa Perspektifinde Yerel Yönetimler, Aktüel Yayınları, İstanbul

PEKTAŞ, Ethem Kadri, AKIN Fehmi: “Avrupa Kentsel Şartları Perspektifinde Bir Kentli Hakkı Olarak “Katılım Hakkı” ve Türkiye”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi**, C.XII ,Sayı II, 2010, s.23-49

PİRENNE, Henri (1994), Ortaçağ Kentleri: Kökenleri ve Ticaretin Canlanması, İletişim Yayınları, İstanbul

PUSTU, Yusuf, Yerel Yönetimler ve Demokrasi, **Sayıştay Dergisi**, Nisan-Haziran 2005, sayı: 57, s.121-134

ROSEN, Michael - Jonathan WOLF, (2006), Siyasal Düşünce, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara

ROUSSEAU, J.JACQUES, (2006), Toplum Sözleşmesi, Kırmızı Yayınları, Çev:Turhan ILGAZ, İstanbul

SABİNE, George, (1991), Yakınçağ Siyasal Düşünceler Tarihi, çev.Özer Ozankaya, Gündoğan Yayınları, Ankara

SARTORİ, Giovanni, (1996), Demokrasi Teorisine Geri Dönüş, Çev: Tuncer Karamustafaoğlu, Mehmet Turhan, Yetkin Yayınları, Ankara

SCHMİDT, G.Manfred, (2002), Demokrasi Kuramlarına Giriş, Vadi Yayınları, Ankara

SCHUMACHER, Ernst Friedrich, (2010), Küçük Güzeldir, Varlık Yayınları, İstanbul

SELÇUK, Sami, (2010), Demokratik Yönetim Özgür Birey, İmge Kitabevi, Ankara

SHARAPOVA, Olga: “The Interconnection of the Local Democracy and the Finances of Local Self-Government”, **IIASS : Innovative Issues and Approaches in Social Sciences**, Vol. 6, Issue 1, 2013, s.20-34

SİVEREKLİ, Esra, “Yerelleşme ve Yerel Demokrasi”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı 431, Haziran 2001, s.121-133

ŞAHİM, Tarık, (1994), Siyasal Katılma ve Baskı Grupları, Makro Ltd.Şti. Eğitim Yayınları, Ankara

ŞAYLAN, Gencay, (2008), Temsili Liberal Demokrasinin Önlenemez Krizi, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara

ŞEN, Y.Furkan, (2004), Globalleşme Sürecinde Milliyetçilik Trendleri ve Ulus Devlet, Yargı Yayınevi, Ankara

ŞENGÜL, Ramazan, (2010), Yerel Yönetimler, Umuttepe Kitabevi, İzmit

ŞENSOY, Barış, (2010), Yerel Özerklik ve Yerel Yönetimler Üzerindeki İdari Vesayet”, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

ŞİNİK, Bilal (2001), “Türkiye’de Yerel Demokrasi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

TAŞAR, Mustafa, (2001), Türkiye’nin Düşünce Gündemi, Adım Ajans Matbaacılık, Ankara

TEKELİ, İlhan, “Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye’de Belediyelerin Gelişimi”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt.16 Sayı: 2, Haziran 1983

TEKELİ, İlhan, (2003), Katılımcı Demokrasi, Sivil Ağlar ve Sivil Toplum Kuruluşları, 15.STK Sempozyumu, s.1-13, *stk.bilgi.edu.tr/cd/01/doc/okuma_02-2.pdf*

TOCQUEVILLE, Alexis de, (1994), Amerika’da Demokrasi, Yetkin Yayınları, Ankara

TOKSÖZ, Fikret, Ali Ercan ÖZGÜR, Öykü ULUÇAY, Levent KOÇ, Gülay ATAR, Nilüfer AKALIN, (2009), Yerel Yönetim Sistemleri, Tesev Yayınları, İstanbul

TOKSÖZ, Fikret, Ali Ercan ÖZGÜR ve Levent KOÇ, (2010), Küreselleşme ve Yerelleşme Bağlamında Yerel Yönetimler: Türkiye Örneği, ed.FALAY, Nihat, Ahmet KESİK, Murat ÇAK ve Mehmet KARAKUŞ, Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Sorunları ve Geleceği, Seçkin Yayıncılık, Ankara

TOPRAK, Zerrin, (2006), Yerel Yönetimler, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara

TORTOP, Nuri, Demokratik Mahalli İdare Anlayışının İlkeleri, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Cilt.1 Sayı.3, 1992

TORTOP, Nuri (1994), Mahalli İdareler, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir

TORTOP, Nuri, Burhan Aykaç, Hüseyin Yayman ve M.Akif Özer, (2008), Mahalli İdareler, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara

TOURAİNE, Alain, (1997), Demokrasi Nedir?, Yapı kredi yayınları, İstanbul

TUNCAY, Suavi, (1989), Batı Demokrasilerinde Siyasal Katılma ve Açıklık, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir

TUNÇ, Hasan, Demokrasi Türleri ve Müzakereci Demokrasi Kavramı, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.XII, Y. 2008, S. 1-2, Ankara

TÜRKMEN, Tülin, (2011), Demokratik Toplumun Oluşumunda Medyanın Rolü, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum

TÜRKÖNE, Mümtaz’er, (2011), Siyaset, Etkileşim Yayınları, İstanbul

- ULUSOY, Ahmet ve Tekin AKDEMİR, (2010), Mahalli İdareler, Seçkin Yayıncılık, Ankara
- UYGUN, Oktay, (2003), Demokrasinin Tarihsel, Felsefi ve Ahlaki Boyutları, İnkılap Kitabevi, İstanbul
- ÜNLÜ, Halil, (1993), Yönetimlerarası İlişkiler, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Ankara
- WEBER, Max, (2000), Şehir: Modern Kentin Oluşumu, Bakış Yayınları, İstanbul
- WENT, Robert, (2001), Küreselleşme: Neoliberal İddialar Radikal Cevaplar, Yazın Yayıncılık, İstanbul
- YALÇINDAĞ, Selçuk, Türk Yerel Yönetiminde Yeniden Yapılanma, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt: 24, 1991, s.123-152
- YALÇINDAĞ, Selçuk, Saydam ve Dürüst Belediyecilik, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Cilt: 4 Sayı: 1, 1995, s.15-29
- YASLIKAYA, Refik, (1997), Demokrasinin Tabana Yayılmasında Yerel Yönetimlerin Rolü: Türkiye Örneği, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale
- YAYLA, Atilla, (1992), Liberalizm, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara
- YAYLA, Atilla, (1993a), Liberal Bakışlar, Siyasal Kitabevi, Ankara
- YAYLA, Atilla, (1993b), Sosyal ve Siyasal Teori, Siyasal Kitabevi Yayınları, Ankara
- YAYLA, Atilla, (2001): Demokrasiyi Koruma Kılavuzu, Liberte Yayınları, Ankara
- YAYLA, Atilla, (2004a), Siyaset Teorisine Giriş, Siyasal Kitabevi, Ankara
- YAYLA, Atilla, (2004b), Siyasi Düşünceler Sözlüğü, Adres Yayınları, Ankara
- YAYLI, Hasan ve Yusuf PUSTU, Yerel Demokrasinin İlkeleri, **Karadeniz Araştırmaları**, Sayı 16, 2008, s.133-153
- YAYLI, Hasan, (2009), Türkiye’de Belediyelerin Yeniden Yapılandırılması, Kırıkkale Belediyesi Yayınları, Kırıkkale
- YILDIRIM, Selahattin, (1993), “Yerel Yönetim ve Demokrasi”, Kent Basımevi, İstanbul

YILDIRIM, İbrahim, (2004), Demokrasi, Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim, Seçkin Yayıncılık, Ankara

ZUBRİTSKİ, Mitropolski Kerov, (1992), İlkel Topluluk, Köleci Toplum, Feodal Toplum: Kapitalist Öncesi Biçimler, Sol Yayınları, İstanbul

Elektronik Kaynaklar

<http://ekutup.dpt.gov.tr/yerelyon/oik554.pdf>, DPT, 2001, Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu, E.T. 27/10/2013

<http://habitaticingenclik.org.tr/dl/bm/bm-04.html>, E.T. 26/11/2013

<http://habitat.org.tr/gundem21/40-gundem21/47-gundem-21.html> E.T. 26/11/2013

http://tr.wikipedia.org/wiki/Adem-i_merkeziyetcilik, E.T.: 11/12/2013

http://tr.wikipedia.org/wiki/Avrupa_Yerel_ve_B%C3%B6lgesel_Y%C3%B6netimler_Kongresi E.T. 22/12/2013

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Demokrasi>, E.T.: 12/03/2013

<http://www.anayasa.gen.tr/1982ay.htm>, E.T.: 11/12/2013

http://www.avrupakonseyi.org.tr/antlasma/aas_122.htm, E.T.: 22/08/2013

http://www.avrupakonseyi.org.tr/antlasma/aas_159.htm E.T.:20/11/2013

http://www.cankaya.bel.tr/oku.php?yazi_id=10627 E.T.27/11/2013

http://www.cankaya.bel.tr/oku.php?yazi_id=10629 E.T.27/11/2013

<http://www.ozgundurus.com/Haber/Dusunce-Analiz/20052010/Militan-demokrasi-nedir.php> , E.T.: 05/08/2013

http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.10687&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=Kent_Konseyi_Yonetmeliği,E.T. 27/10/2013

<http://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararasi-iliskiler/avrupa-belediyeler-bolgeler-konseyi-cemr> E.T. 28/11/2013

<http://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararasi-iliskiler/avrupa-konseyi-yerel-ve-bolgesel-yonetimler-kongresi-kongre> E.T. 20/11/2013

<http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5393.html>, E.T. 27/10/2013

<http://www.uclg-mewa.org/genel-bilgiler>, E.T. 28/11/2013